

1894

1949

ЮВІЛЕЙНИЙ КАЛЕНДАР- АЛЬМАНАХ

УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ

НА

1949

РІК

1649 — В'ЇЗД БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО ДО КИЄВА — 1949

1894

1949

Ю В І Л Е Й Н И Й
КАЛЕНДАР-АЛЬМАНАХ

Українського
Народного Союзу

НА ЗВИЧАЙНИЙ РІК

1 9 4 9

ОПРАЦЬОВАНО РЕДАКЦІЄЮ „СВОБОДИ”

НАКЛАДОМ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ

81-83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

HARRY S. TRUMAN
President of the United States

Січень 1949

Н. ст.	С. ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА.	
1	19	С	Грудень. Боніфатія мч.	
2	20	Н	Неділя перед Різдом	
3	21	П	Юліяни муч.	
4	22	В	Анастасія влмч.	
5	23	С	10 муч. в Криті	
6	24	Ч	Навечеріє Різdv. Хр., Євгенії	
7	25	П	Різдво Христове	
8	26	С	Собор Пр. Богор., св. Йосифа	
9	27	Н	Неділя по Різдві, Стефана	
10	28	П	2000 муч. в Нікомидії	Гонорати
11	29	В	14,000 дітей убитих у Вифл.	Аркадія
12	30	С	Анісії мч. і Зотіка прп.	Леонтія
13	31	Ч	По Різдві. Меланії Рим.	Ілярія
14	1	П	Обр. Г., Василя В. Новий Рік	Маркила
15	2	С	Сильвестра папи	
16	3	Н	Неділя перед Провсв.	2-га Нед. по 3-ох Кор
17	4	П	Собор 70 Ап., Теоклиста	Антонія пуст.
18	5	В	Навечер. Богоявл., Теопемпта	Престіл св. Петра
19	6	С	Богоявлення Госп.	Генрика
20	7	Ч	Собор св. І. Хрест.	Фабіяна
21	8	П	Юрія і Омеляна пр.	Агнети
22	9	С	Поліевкта муч.	Вінкентія
23	10	Н	Неділя по Провсв.	3. Нед. по 3-ох Кор.
24	11	П	† Теодозія прп.	Тимотея
25	12	В	Татіяни мч. і Сави Серб.	Навернення св. Павла
26	13	С	Єрмила і Стратон. муч.	Полікарпа
27	14	Ч	Отці в Синаї і Раїті	Івана Золотоустого
28	15	П	Павла Тив. прп.	Юліяна
29	16	С	Покл. кайд. Петра ап.	Франца Сал.
30	17	Н	31. Нед. по 3. † Антонія Вел.	4. Нед. по 3. Кор.
31	18	П	Атаназія і Кир. св.	Петра з Ноляси

УРЯДОВІ СВЯТА В АМЕРИЦІ:

Дня 1. січня: Новий Рік („Нью Їрс Дей“)

УКРАЇНСЬКИЙ ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

1846. Заснування Кирило-Методіївського Братства в Києві.
1867. Андрусівська умова. Поділ України між Москву й Польщу.
1906. Перший український щоденник у Києві „Громадська Думка“.
1649. Тріюмфальний в'їзд Б. Хмельницького до Києва.
1654. Переяславська умова України з Московією.
1803. Помер останній гетьман України Кирило Розумовський.
1918. Проголошення самостійности України.
1919. Проголошення в Києві злуки всіх українських земель.
1918. Бій під Крутами українського юнацтва з більшовниками.

Лютий 1949 February

Н. ст.	С. ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА.	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	19	В	Січень. Макарія Єгип.	Ігнатія
2	20	С	† Евтимія прп.	Мати Божої Громн.
3	21	Ч	Максина ісп., Неоф. п.	Блажея
4	22	П	Тимотея і Анастазія	Андрея К.
5	23	С	Климентя свмч.	Агафії
6	24	Н	32. Нед. по Зйїд. С.Д., Ксенії	5. Нед. по 3. Кор.
7	25	П	† Григорія Богосл., арх.	Ромульда
8	26	В	Ксенофонта прп.	Івана
9	27	С	† Перенес. мощів Ів. Золотуст.	Кирила Александр.
10	28	Ч	Єфрема Сир. прп.	Схолястики
11	29	П	Перен. мощів Ігн. Б.	Поява М. Б. Люрд.
12	30	С	Трьох Святих	Діонізія
13	31	Н	Неділя про Мит. і Фарисея	Нед. старозап.
14	1	П	Лютий. Трифона муч.	Валентини
15	2	В	Стрітєння Господне	Фавстина
16	3	С	Симеона і Анни	Юліяни
17	4	Ч	Ізидора прп.	Юліяна
18	5	П	Агафії муч.	Симеона
19	6	С	Вокула прп.	Конрада
20	7	Н	Неділя про Блудн. Сина	Нед. м'ясопустна
21	8	П	Теодора Стр. вмч.	Елеонори
22	9	В	Никифора муч.	Маргарети
23	10	С	Харлампія муч.	Петра Даміяна
24	11	Ч	Власія свцмуч.	Матія Апостола
25	12	П	Мелетія архєп.	Цезарія
26	13	С	Мартиніяна прп.	Віктора
27	14	Н	Неділя м'ясопустна	Нед. запустна
28	15	П	Онисима ап.	Леандра

УРЯДОВІ СВЯТА В АМЕРИЦІ:

Дня 12. лютого: Уродини Линколна („Линколн'с Бирт Дей")

Дня 22. лютого: Уродини Вашингтона („Вашингтон'с Бирт Дей")

УКРАЇНСЬКИЙ ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

1918. Берестейський мир між Україною і Німеччиною, Австрією, Туреччиною та Болгарією.
1900. Заснування Революційної Української Партії (РУП), — першої політичної партії на східній Україні.
1897. Помер письменник Пантелеймон Куліш.
1054. Помер князь Ярослав Мудрий.
1872. Народилася поетка Леся Українка.
1145. Князь Володимир здобув Галич.

Березень 1949 March

н. ст.	с. ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА.	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	16	В	Лютий , Теодора Тир. вмч.	Албіна
2	17	С	Льва папи	Симпліція
3	18	Ч	Архипа ап.	Кунегунди
4	19	П	Льва еп. Кат.	Казимира
5	20	С	Тимотея прп., Євстахія	Теофія, Фрид.
6	21	Н	Неділя сиропустна	1. Нед. пост., вступ.
7	22	П	Полікарпа	Томи з Аквіну
8	23	В	† 1 і 2 Знайд. гол. Ів. Хр.	Івана Божого
9	24	С	Тараса археп.	40 мучеників
10	25	Ч	Порфірія археп.	Софронія
11	26	П	Прокопа Декап. прп.	Констатина Вел.
12	27	С	Василія ісп.	Григорія Вел.
13	28	Н	1. в. посту , Касіяна	2. Нед. пост., суха
14	1	П	Березень , Євдокії прп. муч.	Матильди
15	2	В	Теодота свщмч.	Лонгина
16	3	С	Евтропія і Клеоніка	Киріякія
17	4	Ч	Герасима і Павла, муч.	Патриція
18	5	П	Конона мч., Марка прп.	Кирила Єрус.
19	6	С	42 мучен. в Аморії	Йосифа Обручника
20	7	Н	2 Неділя в. посту	3. Нед. посту, глуха
21	8	П	Теофіл. прп., Теодора свщмч.	Венедикта
22	9	В	† 40 мучеників у Севастії	Катерини Ген.
23	10	С	Кондрата і друж. муч.	Фелікса
24	11	Ч	Софронія патр.	Гавриїла
25	12	П	Теофана ісп., Гр. Двоєсл.	Благовіщення
26	13	С	Перенес. мощів Никифора	Емануїла
27	14	Н	3 Неділя в. посту , Венедикта	4. Нед. посту, серед.
28	15	П	Агапія муч.	Івана Капістрана
29	16	В	Савина папи, муч.	Кирила
30	17	С	Олексія прп.	Квірина
31	18	Ч	Кирила археп.	Бальбіни

УКРАЇНСЬКИЙ ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

4. 1861. Скасовано панщину в Україні.
7. 1917. Початок російської революції.
8. 1169. Суздальський князь Андрій Боголюбський зруйнував Київ.
9. 1814. Уродився Тарас Шевченко.
10. 1861. Помер Тарас Шевченко.
14. 1923. Рада Амбасадорів признала Галичину Польщі.
18. 1921. Міровий договір Польщі зі Советами в Ризі.
20. 1917. Створено Українську Центральну Раду в Києві.

Квітень 1949 April

н. ст.	с. ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА.	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	19	П	Березень. Хризанта і Дарії	Гугона
2	20	С	Отц. уб. в мон. Сави	Франца
3	21	Н	4 Нед. в. посту, Юліянії муч.	5. Нед. посту, чорна
4	22	П	Василія свщмч.	Ізидора
5	23	В	Нікона првмч.	Вінкентія Ф.
6	24	С	Захарії прп.	Келестина папи
7	25	Ч	Благовіщення Пр. Д. М.	Франца
8	26	П	Собор Арх. Гавриїла	Діонізія
9	27	С	Матр. Солунської	Марії Клеоп.
10	28	Н	5 Неділя в. посту, Іларіона	Неділя Квітня
11	29	П	Марка еп. прп.	Льва папи
12	30	В	Івана Ліств. прп.	Юлія папи
13	31	С	Іпатія прп. еп.	Герменегільди
14	1	Ч	Квітень. Марії Єгипт. прп.	Юстина
15	2	П	Тита прп.	Велика П'ятниця
16	3	С	Никити ісп.	Анастасії
17	4	Н	Неділя Квітня	Воскресення Христове
18	5	П	Агатопода муч.	Світлий Понеділок
19	6	В	Євтихія археп.	Крескентія
20	7	С	Юрія еп. прп.	Сульпіція
21	8	Ч	Вел. Четвер, Іродіона ап.	Анзельма
22	9	П	Велика П'ятниця	Войтіха
23	10	С	Велика Субота, Терентія	Сотера і Кая
24	11	Н	Воскресення Христове	Неділя Біла
25	12	П	Світлий Понеділок	Фіделіса
26	13	В	Світлий Вівторок	Клита
27	14	С	Мартина ісп.	Петра Канізія
28	15	Ч	Аристарха, Пуда ап.	Павла від Хреста
29	16	П	Агапії муч.	Петра з Верони
30	17	С	Симеона свч., еп. Перс.	Катерини Сієнс

УРЯДОВІ СВЯТА В АМЕРИЦІ:

Дня 15. квітня: **Велика П'ятниця („Гуд Фрайдей“)**

УКРАЇНСЬКИЙ ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

2. 1111. Князь Володимир Мономах побив половців над Сольницею.
2. 1918. Помер письменник І. Нечуй-Левицький.
7. 1340. Отруїли останнього галицького князя Юрія II.
12. 1596. Наливайко й Лобода побили Жолкевського.
17. 1847. Арештували Тараса Шевченка.
19. 1917. Перший Всеукраїнський Конгрес у Києві визнав Центральну Раду найвищою владою в Україні.
22. 1920. Варшавський договір Головного Отамана Петлюри з Польщею.
25. 1622. Помер гетьман Петро Конашевич Сагайдачний.
28. 1915. Бої УСС на Маківці.
29. 1848. Вибір Богдана Хмельницького гетьманом.
29. 1918. Вибір Павла Скоропадського гетьманом.

Травень 1949 Мау

Н. ст.	С. ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА.	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	18	Н	Квітень. Неділя Томина	Н. 2. по Великодні
2	19	П	Івана Ветхопечерника	Атаназія
3	20	В	М. Гавр. отр., Теод. патр.	Найдення св. Хреста
4	21	С	Януарія свщмч.	Моніки
5	22	Ч	Теодора Сикеста прп.	Пія папи
6	23	П	† Юрія вмч.	Івана в олію
7	24	С	Сави Стр. мч.	Флявії і Домітілі
8	25	Н	Неділя Мироносиць	Н. 3. по Великодні
9	26	П	Василія еп. свщмч.	Григорія Назіян.
10	27	В	Симеона свщмч.	Ізидора
11	28	С	Ясона і Сосипарта, ап.	Франца
12	29	Ч	9 муч. в Кизиці	Панкратія
13	30	П	† Якова ап.	Серватія
14	1	С	Травень. Єремії прор.	Боніфатія
15	2	Н	Неділя Розслабленого	Н. 4. по Великодні
16	3	П	† Теодозія преп.	Івана Непомука
17	4	В	Пелагії првмч.	Пасхаліса
18	5	С	Ірини муч.	Венантія
19	6	Ч	Йова Многострад.	Петра
20	7	П	Явлення Чесн. Хреста	Бернарда
21	8	С	† Івана Богосл. ап. і ев.	Тимотея
22	9	Н	Неділя Самарянки	Н. 5. по Великодні
23	10	П	† Симона Зилота, ап.	Дезидерія
24	11	В	Мокія свщмуч.	Іванні Хуз.
25	12	С	Єпіфеусія і Германа еп.	Григорія VII., папи
26	13	Ч	Гликерії і Олекс. прп.	Вознесення Господне
27	14	П	Ізидора муч.	Беди
28	15	С	Пахомія В. прп.	Августина, еп. Кантр.
29	16	Н	Н. Сліпородженого. Теод. пр.	Н. 6. по Великодні
30	17	П	Андроніка ап.	Фелікса
31	18	В	Теодота муч.	Петронелі

УРЯДОВІ СВЯТА В АМЕРИЦІ:

Дня 30. травня: Пропам'ятний День („Меморіал” або „Декорейшен Дей”)

УКРАЇНСЬКИЙ ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

7. 1945. Капітуляція Німеччини і закінчення II. світової війни в Європі.
14. 1857. Звільнення Тараса Шевченка з 10-річного заслання.
15. 1848. Скасування панщини в Галичині.
18. 1848. Перемога Богдана Хмельницького під Жовтими Водами.
19. 1917. Перший Всеукраїнський Військовий З'їзд у Києві.
22. 1861. Похорон Тараса Шевченка на Чернечій Горі під Каневом.
23. 1938. Большевицький агент убив полк. Евгена Коновальця в Роттердамі.
25. 1926. Убито отамана Симона Петлюру в Парижі.
28. 1916. Помер Іван Франко.
30. 1876. Царський указ про заборону українського письменства в Росії.

Червень 1949 June

н. ст.	с. ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА.	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	19	С	Травень. Патрикія свщмч.	Якова
2	20	Ч	Вознесення Господне	Еразма
3	21	П	† Константина і Олени	Клотильди
4	22	С	Василіска муч.	Францішки
5	23	Н	Неділя Святих Отців	Зелені Свята
6	24	П	Симеона прп.	Зелений Понеділок
7	25	В	† 3-тє найд. гол. Ів. Хрест.	Роберта
8	26	С	Карпа ап.	Мадерда еп.
9	27	Ч	Терапонта свщмч.	Феліціяна
10	28	П	Никити Єлик. прп.	Маргарети
11	29	С	Теодозії діви	Варвари
12	30	Н	Зіслання св. Духа	Нед. Пресв. Тройці
13	31	П	Пресв. Тройці	Антонія
14	1	В	Червень. Юстина муч.	Василія Вел.
15	2	С	Никифора ісп.	Бенона
16	3	Ч	Лукіяна муч.	Боже Тіло
17	4	П	Митрофана патр.	Адольфа
18	5	С	Доротєя свщмуч.	Еміля, Єфрема
19	6	Н	Неділя Всіх Святих	Н. 2. по Зел. Свят.
20	7	П	Теодота свщмуч.	Сильверія
21	8	В	Єфрема Ан., Теодора Стр.	Альойзія Гонзаги
22	9	С	Кирила археп.	Павлина
23	10	Ч	Тимотея свщмуч.	Зенона
24	11	П	Вартоломея і Варнави ап.	Різдв. Ів. Хр.
25	12	С	Онуфрія Вел.	Вільгельма
26	13	Н	Н. 2. по зйд. св. Д., Пр. Євх.	Нед. 3. по Зел. Св.
27	14	П	Єлисея, Мстислава, Метод.	Владислава
28	15	В	Амоса прор. і Єром. прп.	Іринея
29	16	С	Тихона еп. чуд.	Петра і Павла, ап.
30	17	Ч	Мабуїла, Сав., Ісм., муч.	Згад. ап. Павла

УКРАЇНСЬКИЙ ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

7. 1843. Помер о. Маркіян Шашкевич.
8. 1919. Перемога Української Галицької Армії під Чортковом.
9. 1653. Перемога Богдана Хмельницького під Батогом.
10. 1917. Перший Всеукраїнський Селянський З'їзд у Києві.
14. 1569. Люблинська Унія.
17. 1917. Другий Всеукраїнський Військовий З'їзд у Києві.
18. 1709. Перше зруйнування москалями Січі.
23. 1917. Перший Універсал Центральної Ради проголошує автономію України.
25. 1205. Під Завихостом поляг Роман Великий.
28. 1914. Сокільсько-січовий Здвиг у Львові. Вбивство арх. Фердинанда, австрійського престолонаслідника, яке викликало світову війну.

Липень 1949 July

Н. ст.	с. ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА.	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	18	П	Червень. Леонтія муч.	Просв. Крови Іс. Хр.
2	19	С	† Юди ап.	Посіщ. Пр. Діви Марії
3	20	Н	Н. 3. по зісл. Св. Духа.	Н. 4. по Зел. Св.
4	21	П	Юліяна муч.	Теодора
5	22	В	Євсевія свщмуч.	Антонія
6	23	С	Агрипіни муч.	Лукії, діви
7	24	Ч	Різдво Івана Хрестителя	Кирила і Методія
8	25	П	Февронії првмуч.	Єлисавети
9	26	С	Давида Солун. прп.	Вероніки
10	27	Н	Н. 4. по зісл. Св. Духа	Н. 5. по Зел. Св.
11	28	П	Перен. мощів Кирила і Івана	Пія І. папи
12	29	В	Петра і Павла, ап.	Івана Гваль
13	30	С	Собор 12 Апост.	Анаклита
14	1	Ч	Липень. Козмі і Дам.	Бонавентури
15	2	П	† Пол. Ризи Пр. Богор.	Генрика
16	3	С	Якinta муч.	Мати Бож. Шкапір.
17	4	Н	Н. 5. по зісл. Св. Духа	Н. 6. по Зел. Св.
18	5	П	† Кирила і Методія, ап.	Каміля
19	6	В	Атаназія Атон., прп.	Вінкентія з Павль
20	7	С	Томи і Акакія прп.	Чеслава
21	8	Ч	Прокопія вмч., Теодозії	Пракседи
22	9	П	Панкратія свщмуч.	Марії Магдалини
23	10	С	Антонія Печ. прп.	Аполінарія
24	11	Н	Н. 6. по зісл. Св. Духа	Н. 7. по Зел. Св.
25	12	П	Прокла і Ілярія муч.	Якова Стар. ап.
26	13	В	Собор Арх. Гавриїла	Анни М. Пр. Д.
27	14	С	Акили ап.	Наталії
28	15	Ч	† Володимира Вел. кн. України	Віктора
29	16	П	Атиногена свщмуч.	Марти
30	17	С	Марини влмуч.	Руфіма муч.
31	18	Н	Н. 7. по зісл. Св. Духа	Н. 8. по Зел. Св.

УРЯДОВІ СВЯТА В АМЕРИЦІ:

Дня 4. липня: День Незалежності („Індепенденс Дей“)

УКРАЇНСЬКИЙ ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

1910. Вбито студента А. Коцка на львівському університеті.
1919. Смерть полк. Д. Віговського, першого міністра військових справ Зах. Укр. Нар. Республіки, підчас перилету літаком з Німеччини в Україну.
1569. Перемога гетьмана І. Виговського над москалями під Конотопами.
1917. Другий Універсал Центральної Ради.
1919. Українська Галицька Армія переходить Збруч.
1015. Помер князь Володимир Великий.
1948. Проголошено створення Української Національної Ради в західній Німеччині.
1649. Перемога Богдана Хмельницького під Збаражем.
1657. Помер гетьман Богдан Хмельницький.

Серпень 1949 August

н. ст.	с. ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА.	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	19	П	Липень. Макрини прп.	Петра в оковах
2	20	В	† Ілії прор.	Альфонса
3	21	С	Симеона і Івана	Найд. пощів св. Стефана
4	22	Ч	Марії Магдалини	Домініка
5	23	П	Трофима, Теоф. муч.	Мат. Бож. Сніжної
6	24	С	† Бориса і Гліба, муч.	Преобр. Госп.
7	25	Н	Н. 8. по зісл. св. Д., Усп. св. А.	Н. 9. по Зел. Св.
8	26	П	Єрмолая свщмуч.	Киріяка
9	27	В	Пантелеймона вмч.	Романа
10	28	С	Прохора і Никанора	Лаврентія
11	29	Ч	Калініка муч.	Сузанни
12	30	П	Сили ап. і проч.	Кляри
13	31	С	Євдокима Капад., Уліти	Іполита
14	1	Н	Серпень. Н. 9. по зісл. Св. Д.	Н. 10. по Зел. Св.
15	2	П	Перен, мощів св. Стефана	Усп. Пр. Богород.
16	3	В	Ісаакія, Далмата прп.	Якіма
17	4	С	7 молодців у Ефезі	Гіякинта
18	5	Ч	Євсигнія муч.	Олен
19	6	П	Преображення Господне	Бенігни
20	7	С	Дометія прдтч.	Стефана
21	8	Н	Н. 10. по зісл. Св. Духа	Н. 11. по Зел. Св.
22	9	П	† Матія ап.	Тимотея
23	10	В	Лаврентія муч.	Філіпа
24	11	С	Евпла і Клявдії	Вартоломея
25	12	Ч	Фотія і Аникити муч.	Людвіка
26	13	П	Максима ісп.	Зефірени
27	14	С	Перен, мощів Теод. Печ.	Йосифа з Калясанс
28	15	Н	Н. 11. по з. с. Д., Успеніє Бог.	Н. 12. по Зел. Св.
29	16	П	Пер. нерук. Обр. Посп.	Усікн. голови Ів. Хр.
30	17	В	Миррна муч.	Рози з Ліми
31	18	С	Фльора і Лавра	Раймунда

УКРАЇНСЬКИЙ ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

1. 1913. Померла поетка Леся Українка.
2. 1914. Початок першої світової війни.
4. 1687. Вибрано Івана Мазепу гетьманом.
10. 1648. Перемога Богдана Хмельницького під Пилявцями.
14. 988. Хрещення України.
14. 1775. Друге зруйнування Січі москалями.
14. 1649. Перемога Богдана Хмельницького під Зборовом.
15. 1856. Народився Іван Франко.
17. 1772. Прилучення Галичини до Австрії.
20. 1920. Договір у Вевр признав Галичину окремою Державою.

Вересень 1949 September

н. ст.	с. ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА.	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	19	Ч	Серпень. Андрея Стр. муч.	Броніслава
2	20	П	Самуїла прор.	Стефана
3	21	С	Тадея ап.	Ізабелі
4	22	Н	Н. 12. по зісл. Св. Духа	Н. 13. по Зел. Св.
5	23	П	Лука муч.	Лаврентія
6	24	В	Евтиха свщмуч.	Захарії прор.
7	25	С	Вартоломея і Тита	Мельхіора
8	26	Ч	Адріана і Наталії муч.	Різдво Преч. Д. Марії
9	27	П	Пімена прп.	Петра Клаверта
10	28	С	Мойсея прп. і Августина	Николая з Толента
11	29	Н	Н. 13. по з. С. Д., Ускін. І. Хр.	Н. 14. по Зел. Св.
12	30	П	Олександра, Павла і пр.	Гвідона
13	31	В	† Пол. пояса Пр. Діви	Филипа
14	1	С	Вересень. Симеона Ст.	Воздв. Чесн. Хреста
15	2	Ч	Маманта і Йова патр.	7 Страдань Пр. Д. М.
16	3	П	Антима свщмуч.	Корнилія
17	4	С	Вавили, Ант. Мойсея прор.	Ламберта
18	5	Н	Н. 14. по зісл. Св. Духа	Н. 15. по Зел. Св.
19	6	П	Чудо Арх. Михаїла	Януарія
20	7	В	Созонта і Макарія	Евстахія
21	8	С	Різдво Пр. Богородиці	Матая
22	9	Ч	Якими і Анни прав.	Томи з Вилянова
23	10	П	Мінодори, Мітрод. і Н.	Теклі діви
24	11	С	Теодори прп. Серапіона	Герарда
25	12	Н	Н. 15. по зісл. Св. Духа	Н. 16. по Зел. Св.
26	13	П	Корнилія Сотн.	Кипріяна
27	14	В	Воздвиження Ч. Хр.	Косми і Дам'яна
28	15	С	Никити вмч.	Вячеслава
29	16	Ч	Євфимії вмч. <i>Людмила</i>	Михайла архстр.
30	17	П	Софії, Віри, Надії, Любови	Єроніма

УРЯДОВІ СВЯТА В АМЕРИЦІ:

Дня 4. вересня: День Праці („Лейбор Дей“)

УКРАЇНСЬКИЙ ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

1. 1939. Гітлер зі Сталіном напали на Польщу. Початок другої світової війни.
2. 1709. Помер гетьман Іван Мазепа.
3. 1914. Москалі зайняли Львів.
10. 1914. Перший бій УСС з москалями під Сянками.
16. 1658. Гадяцька умова гетьмана Виговського з Польщею.
22. 1918. Відкриття в Києві українського університету.

Жовтень 1949 October

Н. ст.	С. ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА.	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	18	С	Вересень. Евменія мч.	Ремігія
2	19	Н	Н. 16. по зісл. Св. Духа	Н. 17. по Зел. Святах
3	20	П	Евстахія, Теоп. Агап.	Кандида
4	21	В	Кондрата ап., Дан. Іпат.	Франца з Асиж.
5	22	С	Фоки свщмуч., Йови	Плякида
6	23	Ч	Зач. Івана Хр.	Брунона
7	24	П	Теклі првмч.	М. Б. Вервичної
8	25	С	Евфрозини прп., Пафнут.	Бригіди
9	26	Н	Н. 17. по з. Св. Духа, Ів. Бог.	Н. 18. по Зел. Святах
10	27	П	Калістрата муч.	Франца Боргія
11	28	В	† Харитона прп., Мар. Ол.	Еміліяна
12	29	С	Киріяка, Теофана Мил.	Максиміліяна
13	30	Ч	Григорія свщмуч.	Едварда
14	1	П	Жовтень. Покров. Пр. Бог.	Калікста
15	2	С	Кипріяна і Юстини муч.	Тереси
16	3	Н	Н. 18. по зісл. Св. Д., Дионізія	Н. 19. по Зел. Святах
17	4	П	Єротєя свщмуч.	Маргарети Алакюк
18	5	В	Харитини, Дамяна, Петра	Луки
19	6	С	† Томи ап.	Петра з Алькантиари
20	7	Ч	Сергія і Вакха муч.	Івана Канта
21	8	П	Пелагії і Таїсії прп.	Уршулі
22	9	С	† Якова Алф. ап.	Кордулі
23	10	Н	Н. 19. по з. Св. Д., Евлампія	Н. 20. по Зел. Св.
24	11	П	Филипа, Теофана	Рафаїла арх.
25	12	В	Прова, Тараса і Анд., муч.	Криспіяна
26	13	С	Карпа і Вакіли муч.	Евариста
27	14	Ч	Параскевії прп.	Фльорентія
28	15	П	Евтимія, Лукіяна прп.	Симона і Юди
29	16	С	Лонгіна сотн., Леонт.	Наркіса
30	17	Н	Н. 20. по зісл. Св. Д., Осії пр.	Н. 21. по Зел. Св.
31	18	П	† Луки ап., Юліяна	Лукилії

УРЯДОВІ СВЯТА В АМЕРИЦІ:

Дня 12. жовтня: День Колумба („Колумбос Дей“)

УКРАЇНСЬКИЙ ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

10. 1648. Облога Львова Богданом Хмельницьким.

12. 1915. Бої УСС з москалями в Семиківцях.

19. 1918. Українські Національні Збори у Львові проголосили на українським землях Австрії Українську Державу.

21. 1624. Наскок козаків на Царгород.

Листопад 1949 November

н. ст.	с. ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА.	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	19	В	Жовтень. Йоїла прп.	Всіх Святих
2	20	С	Артемія, Еврора	День Задушний
3	21	Ч	Іларіона прп.	Губерта
4	22	П	Аверкія еп., 7 отц. в Е.	Карла Боромея
5	23	С	Якова ап., Ігнатія	Єлисавети
6	24	Н	Н. 21. по зісл. Св. Д., Арети	Н. 22. по Зел. Св.
7	25	П	Маркіяна і Мартирія муч.	Теогата
8	26	В	Димитрія Вмч.	Готфріда
9	27	С	Нестора муч.	Теодора
10	28	Ч	Параскевії муч.	Андрія з Авел.
11	29	П	Анастазії Р. првмч.	Мартина
12	30	С	Зиновія і Зиновії мч.	Аврелія
13	31	Н	Н. 22. по зісл. Св. Д., Стахія	Н. 23. по Зел. Св.
14	1	П	Листопад. Косми і Дамяна	Йосафата
15	2	В	Акиндіна і проч. муч.	Гетруди
16	3	С	Акепіма і Йосифа мч.	М. Б. Остробрам.
17	4	Ч	Йоанікія В. прп.	Соломеї
18	5	П	Галактіона і Епістімії	Оттона
19	6	С	Павла Царг., археп.	Єлисавети Угор.
20	7	Н	Н. 23. по з. С. Д., Ерона і Лаз	Фелікса з В.
21	8	П	Собор Арх. Михаїла	Введення в Храм Пр. Д.М.
22	9	В	Онисифа і Проф. муч.	Кекилії
23	10	С	Ераста, Олімпа і проч.	Климентя
24	11	Ч	Міни, Віктора і Вінк. мч.	Івана від Хреста
25	12	П	† Йосафата свщмуч.	Катерини
26	13	С	† Івана Золот., археп.	Сильвестра
27	14	Н	Н. 24. по зісл. Св. Д., Филипа	Валеріяна
28	15	П	Поч. Пилипа, Гурія ісп.	Крисцентія
29	16	В	† Матея ап. і ев.	Сатурніна
30	17	С	Григорія еп., Никона	Андрея ап.

УРЯДОВІ СВЯТА В АМЕРИЦІ:

Дня 30. листопада: День Подяки („Тенксівінг Дей”) *остатній гетьман
вісвччя листопада*

УКРАЇНСЬКИЙ ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

1. 1918. Українці переймають владу в Галичині.
6. 1872. Народився Маркіян Шашкевич.
6. 1912. Помер композитор Микола Лисенко.
7. 1917. Большевицький переворот у Росії.
10. 1708. Москалі зруйнували Батурин.
14. 1918. Відкриття Української Академії Наук у Києві.
15. 1918. Повстання проти гетьмана Павла Скоропадського.
19. 1918. Бій Січових Стрільців під Мотовилівкою.
20. 1917. Третій Універсал Центральної Ради проголошує Українську Народню Республіку у Федерації з Росією.
21. 1921. Розстріляно 359 повстанців під Базарем.
22. 1918. Українські війська покидають Львів.

Грудень 1949 December

Н. ст.	С. ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА.	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	18	Ч	Листопад. Платона, Романа д.	Елігія
2	19	П	Авдія пр., Варл. муч.	Бабіяни
3	20	С	Григорія Дек., Прокла	Франца Ксавери
4	21	Н	Н. 25. п. з. С. Д.; Введ. в Х. Б.	Нед. 2. Адвенту
5	22	П	Филимона ап.	Сави
6	23	В	Амфілоха і Григор. еп.	Николая
7	24	С	Катерини вмч.	Амврозія
8	25	Ч	Климентя і Петра	Неп. Зач. Преч. Діви
9	26	П	Авлипія прп.	Леокадії
10	27	С	Якова і Павлладія прп.	Мелтіяда
11	28	Н	Н. 26. по зісл. Св. Д., Стефана	Нед. 3. Адвенту
12	29	П	Парамона муч., Неархія	Олександра
13	30	В	† Андрея Первозв., ап.	Лукії
14	1	С	Грудень. Наума прор.	Спіридіона
15	2	Ч	Аввакума, Атап., Миронії	Фортуната
16	3	П	Софронія прор., Івана	Аделяйди
17	4	С	Варвари вмч., Юліянії	Лазаря
18	5	Н	Неділя Праотців	Нед. 4. Адвенту
19	6	П	Св. Николая Чудотворця	Немезія
20	7	В	Амврозія еп., Івана	Теофіля
21	8	С	Потапії преп.	Томи ап.
22	9	Ч	Непор. Зачат. Пресв. Богор.	Зенона
23	10	П	Міни, Ермогена, Евгр.	Вікторії
24	11	С	Данила Ст., Леонтія	Нав. Різ. Хр., Адама і Еви
25	12	Н	Неділя Св. Отців	Різдво Христове
26	13	П	† Евстратія муч.	Стефана Первмуч.
27	14	В	Тирса, Левкія, Аріяна	Івана ап.
28	15	С	Елевтерія свщмуч.	Дітей у Вифл.
29	16	Ч	Аггея прор., Теоф., Прома	Томи, Давида
30	17	П	Даниїла прор. і 3 мол.	Євгена, Савина
31	18	С	Севастіяна	Сильвестра

УРЯДОВІ СВЯТА В АМЕРИЦІ:

Дня 25. грудня: Різдво Христове („Кристмес“)

УКРАЇНСЬКИЙ ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

1803. Помер останній запорізьський кошовий отаман І. Кальнишевський, перший український в'язень на Соловках.
1868. Оснування „Просвіти“. у Львові.
1918. Війська Дирекції Української Народної Республіки зайняли Київ.
1240. Татари зруйнували Київ.
1761. Царський уряд скасував Гетьманщину.
1873. Оснування Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові.

Дні місяців минулого 1948 року

СІЧЕНЬ

Н	П	В	С	Ч	П	С
--	--	--	--	1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

ЛИПЕНЬ

Н	П	В	С	Ч	П	С
--	--	--	--	1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

ЛЮТИЙ

Н	П	В	С	Ч	П	С
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	--	--	--	--	--	--

СЕРПЕНЬ

Н	П	В	С	Ч	П	С
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31	--	--	--	--

БЕРЕЗЕНЬ

Н	П	В	С	Ч	П	С
--	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31	--	--	--

ВЕРЕСЕНЬ

Н	П	В	С	Ч	П	С
--	--	--	1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	--	--

КВІТЕНЬ

Н	П	В	С	Ч	П	С
--	--	--	--	1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	--

ЖОВТЕНЬ

Н	П	В	С	Ч	П	С
--	--	--	--	--	1	2
2	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31	--	--	--	--	--	--

ТРАВЕНЬ

Н	П	В	С	Ч	П	С
--	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31	--	--	--	--

ЛИСТОПАД

Н	П	В	С	Ч	П	С
--	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	--	--	--	--

ЧЕРВЕНЬ

Н	П	В	С	Ч	П	С
--	--	1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	--	--	--

ГРУДЕНЬ

Н	П	В	С	Ч	П	С
--	--	--	1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	--

Дні місяців в наступному 1950 році

СІЧЕНЬ

Н	П	В	С	Ч	П	С
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31	--	--	--	--

ЛЮТИЙ

Н	П	В	С	Ч	П	С
--	--	--	1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	--	--	--	--

БЕРЕЗЕНЬ

Н	П	В	С	Ч	П	С
--	--	--	1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	--

КВІТЕНЬ

Н	П	В	С	Ч	П	С
--	--	--	--	--	--	1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	--	--	--	--	--	--

ТРАВЕНЬ

Н	П	В	С	Ч	П	С
--	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31	--	--	--

ЧЕРВЕНЬ

Н	П	В	С	Ч	П	С
--	--	--	--	1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	--

ЛИПЕНЬ

Н	П	В	С	Ч	П	С
--	--	--	--	--	--	1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31	--	--	--	--	--

СЕРПЕНЬ

Н	П	В	С	Ч	П	С
--	--	1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31	--	--

ВЕРЕСЕНЬ

Н	П	В	С	Ч	П	С
--	--	--	--	--	1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30

ЖОВТЕНЬ

Н	П	В	С	Ч	П	С
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31	--	--	--	--

ЛИСТОПАД

Н	П	В	С	Ч	П	С
--	--	1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	--	--	--

ГРУДЕНЬ

Н	П	В	С	Ч	П	С
--	--	--	--	--	1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31	--	--	--	--	--	--

ЗЛУЧЕНІ ДЕРЖАВИ ПІВНІЧНОЇ АМЕРИКИ

Простір, населення і столиці стейтів.

ALABAMA — 51,078 square miles. — 2,832,961.—Montgomery.	NEBRASKA—76,653 square miles. — 1,315,834.—Lincoln.
ARIZONA — 113,580 square miles. — 599,261.—Phoenix.	NEVADA—109,801 square miles. — 110,247.—Carson City.
ARKANSAS—53,102 square miles.— 1,949,387.—Little Rock.	NEW HAMPSHIRE — 9,024 square miles.—491,524.—Concord.
CALIFORNIA—158,803 square miles.— 6,907,387.—Sacramento.	NEW JERSEY—7,836 square miles. — 4,160,165.—Trenton.
COLORADO—103,967 square miles.— 1,123,296.—Denver.	NEW MEXICO—121,511 square miles. — 531,818.—Santa Fe.
CONNECTICUT—5,009 square miles.— 1,709,242.—Hartford.	NEW YORK—49,576 square miles. — 13,479,142.—Albany.
DELAWARE—2,057 square miles.— 266,505.—Dover.	NORTH CAROLINA — 52,712 square miles.—3,571,623.—Raleigh.
DISTRICT of COLUMBIA—61 square miles.—663,091.—Washington.	NORTH DAKOTA — 70,054 square miles.—641,935.—Bismark.
FLORIDA—58,262 square miles. — 1,897,414.—Tanabassee.	OHIO — 41,122 square miles. — 6,907,612.—Columbus.
GEORGIA—58,518 square miles. — 3,123,723.—Atlanta.	OKLAHOMA—69,283 square miles. — 2,336,434.—Oklahoma City.
IDAHO—83,808 square miles. — 524,873.—Boise City.	OREGON — 96,349 square miles. — 1,089,684.—Salem.
ILLINOIS—55,946 square miles. — 7,897,241.—Springfield.	PENNSYLVANIA — 45,045 square miles.—9,900,180.—Harrisburg.
INDIANA—36,178 square miles. — 3,427,796.—Indianapolis.	RHODE ISLAND—1,214 square miles. — 713,346.—Providence.
IOWA—55,986 square miles — 2,538,268.—Des Moines.	SOUTH CAROLINA — 31,055 square miles.—1,899,804.—Columbia.
KANSAS—82,113 square miles. — 1,801,028.—Topeka.	SOUTH DAKOTA—76,536 square miles. — 642,961.—Pierre.
KENTUCKY—40,109 square miles. — 2,845,627.—Frankfort.	TENNESSEE—42,246 square miles. — 2,915,841.—Nashville.
LOUISIANA—48,177 square miles. — 2,363,880.—Baton Rouge.	TEXAS — 267,398 square miles. — 6,414,824.—Austin.
MAINE—33,040 square miles. — 847,226.—Augusta.	UTAH — 84,346 square miles. — 550,310.—Salt Lake City.
MARYLAND—10,577 square miles. — 1,821,244.—Annapolis.	VERMONT — 9,609 square miles. — 359,231.—Montpelier.
MASSACHUSETTS — 8,257 square miles.—4,316,721.—Boston.	VIRGINIA — 40,815 square miles. — 2,677,773.—Richmond.
MICHIGAN—57,022 square miles. — 5,256,106.—Lansing.	WASHINGTON—68,192 square miles. — 1,736,191.Olympia.
MINNESOTA—84,009 square miles. — 2,792,300.—St. Paul.	WEST VIRGINIA—24,090 square miles. — 1,901,974.—Charleston.
MISSISSIPPI—47,420 square miles. — 2,183,796.—Jackson.	WISCONSIN — 56,134 square miles. — 3,137,57.—Madison.
MISSOURI—69,270 square miles. — 3,784,664.—Jefferson City.	WYOMING—97,506 square miles. — 250,742.—Cheyenne.
MONTANA—146,316 square miles. — 559,456.—Helena.	

Урядові дані на підставі статистики з 1940 р.

Президенти Злучених Держав

	Ім'я і прізвище	Партія	Народж.	Вибр. през.	У віці	Умер
1	George Washington	Fed.	1732, Feb.	22	1789	57 1799, Dec. 14
2	John Adams	Fed.	1735, Oct.	30	1797	61 1826, July 4
3	Thomas Jefferson	Rep.-Dem.	1743, April	13	1801	57 1826, July 4
4	James Madison	Rep.-Dem.	1751, March	16	1809	57 1836, June 28
5	James Monroe	Rep.-Dem.	1758, April	28	1817	58 1831, July 4
6	John Quincy Adams	Dem.	1767, July	11	1825	57 1848, Feb. 23
7	Andrew Jackson	Dem.	1767, March	15	1829	61 1846, June 8
8	Martin Van Buren	Whig.	1782, Dec.	5	1837	54 1862, July 24
9	William Henry Harrison	Dem.	1773, Feb.	9	1841	68 1841, April 4
10	John Tyler	Dem.	1790, March	29	1841	51 1862, Jan. 17
11	James Knox Polk	Whig.	1795, Nov.	2	1845	49 1849, June 15
12	Zachary Taylor	Whig.	1784, Nov.	24	1849	64 1850, July 9
13	Millard Fillmore	Dem.	1800, Jan.	7	1850	50 1874, March 8
14	Franklin Pierce	Dem.	1804, Nov.	23	1853	48 1869, Oct. 8
15	James Buchanan	Rep.	1791, April	23	1857	65 1868, June 1
16	Abraham Lincoln	Dem.	1809, Feb.	12	1861	52 1865, April 15
17	Andrew Johnson	Rep.	1808, Dec.	29	1865	56 1875, July 31
18	Ulysses Simpson Grant	Rep.	1822, April	27	1869	46 1885, July 23
19	Rutherford Richard Hayes	Rep.	1822, Oct.	4	1877	54 1893, Jan. 17
20	James Abram Garfield	Rep.	1831, Nov.	19	1881	49 1881, Sept. 19
21	Chester Alan Arthur	Rep.	1830, Oct.	5	1881	50 1886, Nov. 18
22	Grover Cleveland	Dem.	1837, March	18	1885	47 1908, June 24
23	Benjamin Harrison	Rep.	1833, Aug.	20	1889	55 1901, M'ch 13
24	Grover Cleveland	Dem.	1837, March	18	1893	55 1908, June 24
25	William McKinley	Rep.	1843, Jan.	29	1897	54 1901, Sept. 14
26	Theodore Roosevelt	Rep.	1858, Oct.	27	1901	42 1919, Jan. 6
27	William Howard Taft	Rep.	1857, Sept.	15	1909	51 1930, March 8
28	Woodrow Wilson	Dem.	1856, Dec.	28	1913	56 1924, Feb. 3
29	Warren Gamallem Harding	Rep.	1865, Nov.	2	1921	55 1923, Aug. 2
30	Calvin Coolidge	Rep.	1872, July	4	1923	51 1933, Jan. 5
31	Herbert Clark Hoover	Rep.	1874, Aug.	10	1929	54 .....
32	Franklin Delano Roosevelt	Dem.	1882, Jan.	30	1933	51 1945, April 12
33	Harry S. Truman	Dem.	1884, May	8	1945	61 .....

УРЯДОВА СТАТИСТИКА МОВНИХ ГРУП В АМЕРИЦІ.

(Приблизні урядові обчислення на підставі статистики 1940 року)
Скільки людей яку подали мову за свою рідну.

Північно-європейські мови		Східно-європейські мови	
Англійська	93,039,640	Московська	585,080
Норвежська	658,220	Українська	83,600
Шведська	830,900	Вірменська	68,320
Дацька	226,740	Литовська	272,680
Голандська	267,140	Фінська	230,420
Фламандська	54,340	Румунська	65,520
Французька	1,412,060	Жидівська	1,751,100
Центрально-європейські мови		Південно-європейські мови	
Німецька	4,949,780	Грецька	273,520
Польська	2,416,320	Італійська	3,766,820
Чеська	520,440	Еспанська	1,861,400
Словацька	484,360	Португальська	215,860
Мадярска	453,000	Арабська	107,420
Сербська	37,640	Всі інші	2,109,480
Хорватська	115,440	Не подано	3,356,160
Словінська	178,640		
		Разом	118,392,040

Замітка: Подане тут число осіб, що говорять українською мовою, без сумніву не є точне. Українців у Злучених Державах є значно більше, як числа декотрих інших тут поданих груп. Однак багато українців є тут в російській групі, а також в кількох інших мовних групах.

The Atlantic Charter

President Franklin D. Roosevelt and Prime Minister Winston Churchill met "Somewhere on the Atlantic" early in August, 1941, and issued a joint declaration of the peace aims of the United States and Great Britain—The Atlantic Charter. The official statement issued in Washington on August 14, 1941, said:

The President of the United States and the Prime Minister, Mr. Churchill, representing His Majesty's Government in the United Kingdom, have met at sea.

The President and the Prime Minister have had several conferences. They have considered the dangers to world civilization arising from the policies of military domination by conquest upon which the Hitlerite government of Germany and other governments associated therewith have embarked, and have made clear the steps which their countries are respectively taking for their safety in the face of these dangers.

They have agreed upon the following joint declaration:

The President of the United States of America and the Prime Minister, Mr. Churchill, representing His Majesty's Government in the United Kingdom, being met together, deem it right to make known certain common principles in the national policies of their respective countries on which they base their hopes for a better future for the world.

FIRST, their countries seek no aggrandizement, territorial or other;

SECOND, they desire to see no territorial changes that do not accord with the freely expressed wishes of the peoples concerned;

THIRD, they respect the right of all peoples to choose the form of government under which they will live; and they wish to see sovereign rights and self-government restored to those who

have been forcibly deprived of them;

FOURTH, they will endeavor, with due respect for their existing obligations, to further the enjoyment by all States, great or small, victor or vanquished, of access, on equal terms, to the trade and to the raw materials of the world which are needed for their economic prosperity;

FIFTH, they desire to bring about the fullest collaboration between all nations in the economic field with the object of securing, for all, improved labor standards, economic adjustment and social security;

SIXTH, after the final destruction of the Nazi tyranny, they hope to see established a peace which will afford to all nations the means of dwelling in safety within their own boundaries, and which will afford assurance that all the men in all the lands may live out their lives in freedom from fear and want;

SEVENTH, such a peace should enable all men to traverse the high seas and oceans without hindrance;

EIGHTH, they believe that all of the nations of the world, for realistic as well as spiritual reasons, must come to the abandonment of the use of force. Since no future peace can be maintained if land, sea or air armaments continue to be employed by nations which threaten, or may threaten, aggression outside of their frontiers, they believe, pending the establishment of a wider and permanent system of general security, that the disarmament of such nations is essential. They will likewise aid and encourage all other practicable measures which will lighten for peace-loving peoples the crushing burden of armaments.

Franklin D. Roosevelt
Winston Churchill

The Four Freedoms

President Roosevelt, in an address to Congress (Jan. 6, 1941) said:

In the future days, which we seek to make secure, we look forward for a world founded upon four essential freedoms.

The first is freedom of speech and expression—everywhere in the world

The second is freedom of every person to worship God in his own way—everywhere in the world.

The third is freedom from want—

which, translated into world terms, means economic understandings which will secure to every nation a healthy peaceful life for its inhabitants—everywhere in the world.

The fourth is freedom from fear—which, translated into world terms, means a worldwide reduction of armaments to such a point and in such a thorough fashion that no nation will be in a position to commit an act of aggression against any neighbor—anywhere in the world.

Declaration by The United Nations

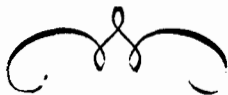
All 26 countries at war with one or more of the Axis powers pledged themselves (Jan. 1, 1942) in Washington in a "Declaration by the United Nations" not to make a separate armistice or peace and to employ full military or economic resources against the enemy each is fighting. The signatory powers to the Declaration are the United States, United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, Union of Socialist Soviet Republics, China, Australia, Belgium, Canada, Costa Rica, Cuba, Czechoslovakia, Dominican Republic, El Salvador, Greece, Guatemala, Haiti, Honduras, India, Luxemburg, the Netherlands, New Zealand, Nicaragua, Norway, Panama, Poland, South Africa and Yugoslavia, Mexico, the Philippines, and other nations joined later.

These governments "having subscribed to a common program of purposes and principles embodied in the joint declaration of the President of the

United States of America and the Prime Minister of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland dated Aug. 14, 1941, known as the Atlantic Charter, being convinced that complete victory over their enemies is essential to defend life, liberty, independence and religious freedom, and to preserve human rights and justice in their own lands as well as in other lands, and that they are now engaged in a common struggle against savage and brutal forces seeking to subjugate the world, declare:

"(1) Each government pledges itself to employ its full resources, military or economic, against those members of the Tripartite Pact and its adherents with which such government is at war.

"(2) Each government pledges itself to cooperate with the governments signatory hereto and not to make a separate armistice or peace with the enemies."

АМЕРИКА І МИ

Написав Д-р Лука Мишуга

Було це в четвер, дня 19 грудня 1884 року, в день празника св. о. Миколая, в місті Шенандоа, в стейті Пенсилвенія. В цьому дні і в цьому місті о. Іван Волянський,

висланий до Америки з Галичини тодішнім митрополитом Сильвестром Сембратовичем, відправив перше українське Богослуження. Рік пізніше, в 1885 р. о. І. Волянський zorganizував там першу українську парафію в Америці та збудував першу українську церкву, видаючи навіть малу газетку „Америка”, переважно церковно-релігійного змісту.

Так почалося організоване життя американських українців, що прибували до Америки в 70-тих роках минулого сторіччя. Американський промисл, що після Громадянської Війни почав поширюватись і рости щораз швидшими темпами й на величезні розміри, потребував щораз більше нових робочих сил, а нужда і злидні, які дошкуляли українському селянинові на рідній землі, головно в горах, на Лемківщині й Закарпатті, заставляли його покидати рідне село й рідну стріху та шукати зарібку далеко, аж за морем, бо близько його не було.

Так опинився український селянин в Америці. Нова країна не дуже ним цікавилася, а він нею ще менше. Жив своїм життям, зі своїми і між своїми. Йому здавалось, що він тут не є газдою, а тільки робочою силою. Працював над міру, щоби якнайскорше заробити якнайбільше долярів і вернутися в рідне село, на своє газдівство, вже виплачене з довгів, а то й побільшене кількома новими морґами. Та скоро виявилось, що не всім щастить в цьому, що не всі можуть заощадити, що не всіх минає хвороба, каліцтво, безробіття. Треба було себе взаємно рятувати в нещастю. От краян помер, а тут нема його навіть за що поховати, ні сиріт та вдів в краю бодай кількома долярами потішити.

З таких причин і міркувань почали в майнерських околицях повставати допомогіві братства, спершу головно при церквах. Одначе, вони не могли довго вдержуватись. Відчувалась потреба якоїсь провідної руки, яка показала б що й як робити, щоб зібрати малі гурти в одне центральне тіло. За цей провід взялася перша народна газета в Америці — „Свобода”, 57 років тому. Вислідом цієї праці було створення Українського Народного Союзу в 1894 році в Шамокін, Пенсилвенія, що повстав як перша українська народна установа, об'єднуюча ціле тодішнє на-

родне й церковне життя. У проводі стояли в початках молоді священики-народовці, перейняті духом Шевченка і Франка, за що їх москوفіли називали „попиками-радикалами”. Та скоро провід в У.Н. Союзі зачав переходити в світські руки, бо самі тодішні священики наставляли, щоби У.Н.Союз був такою народною установою, яка могла б об'єднати весь наш нарід в Америці, як греко-католиків з Галичини, Буковини і Закарпаття, так і православних з Великої України.

Провід зачав одночасно накликати українську іміграцію до активності, закладання відділів У.Н. Союзу, а при них читалень і бібліотек, для яких почато видавати книжечки. Почалися курси неграмотних, почато засновувати рідні школи, давати відчити, аматорські вистави, концерти. Зачалися віча в народних справах, щоби давати допомогу Рідному Красві, а в церковних, щоби закладати нові парафії, будувати церкви та добиватись в Римі створення в Америці окремої дієцезії та з окремим списком. Велику частину української іміграції, національно несвідомої та неграмотної, не вдалось врятувати і вона попала під москвофільські та мадяронські впливи, зокрема під впливи Російської Православної Місії, стаючи тут, на американській землі, чи не найзавзятішими ворогами українського імені й українських визвольних змагань. Боротьба з москвофільством і мадяронством тривала дуже довго й коштувала багато енергії, часу і завзяття, що їх можна було б вжити на інші цілі.

Пам'ятаючи рівночасно, що ми в новій країні, в Америці, не забу-

то й за „американізацію”, себто за оповідання в газеті й за книжечки про американські права та звичаї й настоювання на те, щоби вивчати англійську мову та ставати американськими громадянами.

Українське життя в Америці було в початках дуже бідне й примітивне, як з українського, так і американського боку. Впродовж років це життя набирало щораз глибшого змісту, громадського й культурного, але теж й іншого виду. Воно зачало ставати вже життям американців українського роду, особливо, як Україна опинилась знов в неволі й пропала надія на поворот. До того, тут роджене наше покоління зачало становити вже більшість.

Такий процес — дуже складний і цікавий сам собою — переходило в тому самому часі теж і багато інших етнічних груп. Викликували його ті самі обставини.

До першої світової війни мало хто з американців англосаського походження займався „чужинецьким питанням”, себто напливом таких людей до Америки, які не були з „норманської раси”. На цю „робочу силу”, якої наплило в доволі короткому часі розмірно дуже багато, зачали звертати особливу увагу щойно по першій світовій війні, як большевизм зачав прийматись в Америці головно серед „чужинців”. Для характеристики цього вистачить навести деякі голоси різних визначних американців, зібрані в книжці „Чужинець між нами” (The Alien in our Midst, edited by Madison Grant and Chas. Stewart Davison; The Galton Publishing Co., Inc., New York), з якої наведемо де-що для прикладу.

Билієм Грін, президент Амери-

Наприклад, „навіть найкращі й найвищі репрезентанти семітської раси” є під впливом своєї релігії тоді, коли йдеться про вибір виховників, чи „прийняття або відкинення виразно християнських доктрин” (ст. 206). Подібне відносить він до католиків і протестантів, додаючи, що „так поділений дім мусить завалитись”. Звертає увагу на шкідливі орієнтальні впливи, на занепад святкування неділі та на фільмову індустрію, яка в Злучених Державах „опинилась в руках людей ближчого чи дальшого орієнтального походження”.

Думаємо, що вже з тих цитатів можна виробити собі деякий погляд, як розглядали „чужинецьке питання” в Америці по першій війні у зв'язку зі справою обмеження іміграції, що й наступило в 1924 році, коли обмежено річну іміграційну квоту до 153,900 осіб і з тим, що 43% має походити з Англії, Скотляндії, Валії й Північної Ірландії.

Згадуємо ці речі, бо ще недавно розвинулась широка дискусія, чи, скільки і кого допустити з європейської скитальщини до Америки. Деякі з тих аргументів заважили і тепер в конгресі, коли він вирішував, чи допустити скитальників, а як допустити, то скільки і кого.

Як би критично не ставитись до „аргументації” та мотивів неприхильних для „чужинців”, треба водночас брати до уваги теж і побоювання тих, що щиро й правдиво дорожать американськими ідеалами, американською цивілізацією і американським способом життя та думають так, як і французький психолог Густав Ле Бон, що за великий вплив чужинців у якійсь

країні „забирає народів його найбільшу цінність — його душу”.

Треба признати, що від часу, як обмежено іміграцію до Америки, „чужинецька проблема” перейшла з історичної стадії в природну. Друга світова війна вже не викликала в Америці „проти-чужинецького” наставлення. Геройство американських вояків японського походження і т.п. події відбулись широким відгомном і вплинули, що американський нарід гостро критикував виселення японців, які жили над берегами Пацифіку та що вважалося тільки воєнною konieczністю. На тому прикладі можна теж найкраще пізнати американське відчуття людської гідності, свободи та справедливості. Друга війна наблизила американський уряд і цілий американський нарід до світу, до різних країн і народів. В часі війни відчуте, що, наприклад, „Мала Італія” в Нью Йорку, чи в іншому американському місті не виховує „чужинців”, але американців, що гинуть по геройськи в обороні Америки так само, як і „старі американці” та ще й з англосаського походження. Тоді теж почали знаходити глибше зрозуміння слова Френкліна Д. Рузвелта: „Ми, американці, є народом, зложеним з багатьох національностей, рас і релігій, а зв'язаний одною єдністю — єдністю свободи і рівності”.

Американські українці, пізнавши справжню Америку, прямо дивувались, як багато спільного є між Україною і Америкою, між ідеалами американського і українського народів, між демократією американською та українською. Американські піоніри, дух яких тут ще й нині панує, не багато ріжнилились

канської Федерації Праці, заявляючись за обмеження іміграції та проти припливу „дешевої робочої сили”, пише, що американська свобода та американські республіканські установи є витвором „десяти століть тих самих людей в Англії та Америці” і можуть вдержатись надалі тільки тоді, коли „країна матиме по всі часи перевагу тих, що є британського походження” (ст. 3). Він мислить, що народи, виховані під диктатурами і в неволі, не є способні керувати республіканськими установами, вони не знають, як поводитись у політичному житті й як себе контролювати. Знову ж Джан Е. Еджертон боїться чужинецьких моральних, соціальних і політичних впливів. Американські ідеали можуть правильно інтерпретувати „тільки ті тут роджені, які не знають ніякої подвійної приналежності, а тільки віддані своїй країні” та мають „уже в крові високе відношення до американських установ” (ст. 8). Медисон Грент, нарікаючи на тих, що для зисків спроваджували „дешевих робітників”, як „нігрів, словаків чи мексиканців”, твердить, що як би цього не було, то нині Америка мала би населення однорodne, „нордійське і англосаське” (ст. 15). Він вважає „трагічним”, що „так багато пуританських сіл перейшло в руки чужинців” (ст. 21). Це обов’язок американців від Мейн до Техас і від Вашингтону до Флориди „заставити чужинців, що між нами, прийняти наші традиції та ідеали, або в іншому випадку шляхом депортації, чи інакше, заставити їх вертати до країн, звідки прийшли” (ст. 22). Він нарікає, що в Америці є ще такі люди, як от д-р Симон Флекснер, які

пишуть, що Америка повинна далі залишитися „многомовним переїздиним домом”, чи такі як Ізраель Зангвил, які говорять, що „Америка не є нацією, а тільки континентом” (ст. 23). Д. Чонсі Брувер боїться, що через „чужинців” важко буде вдержати американську політичну систему, бо вони не думають по-американськи, а й їхня культура відмінна. Чарлз Стюарт Дейвисон виступає проти „кровної мішанини”, називаючи злиття різних рас „абсурдом” (ст. 54). Роберт С. Декстер атакує французів за те, що в деяких „громадах Нью Інгленд домінує французька мова, а французька церква є найбільшим і найважливішим будинком” (ст. 72). Він цитує з „філософії сепаратиста-француза”, що „присяга вірності американській конституції нічого не змінє в його житті”, додаючи, що французів і мексиканців найтяжче асимілювати і тому їх не треба взагалі допускати до Америки. Вільям Стар Майєрс вважає „чужинецьку проблему” дуже серйозною, бо не йдеться тут тільки „про американізацію бувшого чужинця, але й про те, щоб той чи та нас не відамериканізували” (ст. 203). Генрі Осборн цитує осторогу Джорджа Вашингтона, якою він закликає „берегти наші республіканські установи, недопускаючи до Америки тих, які не надаються, щоб ділити обов’язки та відповідальності” з нашою владою, побудованою на добрих основах (ст. 204). Це є осторога перед чужинцями з чужими американцям поглядами та ідеалами. Він твердив, що тепер в Нью Йорку, Бостоні та Пікаго є три різні „міри добра і зла” щодо розв’язки майже кожного соціального чи політичного питання.

духом від тих українських прадідів, що завойовували плугом українські степи. Висока мораль українського селянина та його глибоке релігійне відчуження — це ті самі прикмети, якими славились американські Пилгримс; це той самий „пуританізм”, який нарікає, що „неділі не шанують”. Як у Січовім братстві питали тільки, чи „віруєш в Бога”, так „старі американці” ставлять тільки це питання. На такій широкій, толерантній основі розвинулась християнська цивілізація, як в Америці так і в Україні; тому і обидві країни є країнами західної культури.

Цитований так часто американський самостійник, Петрик Генрі, протестував проти „миру з кайданами і невільництвом”, заявляючи: „Не знаю, що другі зроблять, але щодо мене, дайте мені волю, або смерть”. Це сказано в 1775 році, в часі боротьби американців за незалежність, отже в цьому часі, коли московська цариця на українських землях добивала останню фортецю української вольности. Як дуже подібне те, що сказав Петрик Генрі до характеристики українських козаків, що боронили волі України! Чужинець, історик Шерер, так змалював козаків: „З їх історії довідуємося, що батьки переказували своїм синам горде почуття незалежності, як найдорожчу спадщину, при чому гасло „смерть або воля” було їх одним заповітом, що переходив з батька на сина...”

З таким заповітом прибули українці до Америки, до землі, яка ставить Бога і Волю вище всього. Чи ж могла вона бути їм чужою?

Авраам Линколн, велич якого стає щораз більшою, бо щораз краще зачинають його розуміти, взи-

вав цілу американську націю в „Проклятті” з 30 квітня 1863 року до покори, сповіди і покути, щоб таким чином виблагати у Всемогучого прощення гріхів і набути ласку пізнання Найвищої Правди. Маючи благословенну Богом землю і повно усяких багатств — казав Линколн — американський нарід „забув Бога”, „забув його ласкаву руку”, думаючи, що мир і добробут це тільки „витвір його вищого розуму та його чеснот”. Тому хоч тепер — кликав Линколн — коли нема миру, коли настала братовбивча війна, коли спало нещастя на країну, станьмо в покорі перед Всемогучим і „визнавши наші національні гріхи, благаймо ласки і прощення”.

Сп. Йосиф Верещинський, пишучи в 1590 році про Україну і нещастя, що на неї спало, описує її в подібний спосіб, і закликає український нарід до тої самої покути, до якої взивав Линколн американський нарід:

„Хто України закоштував, той вже остатися в ній мусить, бо тягне вона кожного народу людину як магнет залізо. Причиною того генія землі є те, що Україна має своє положення під веселим небом, в повітрі добрім, в такій родючій землі, що кличе вона і всіх приваблює до себе. І сміло можу пристосувати слова святого Павла, взяті з Ісаїї: Ані око не бачило, ані вухо не чуло, ані в серце чоловіче не ввійшло те, що Господь наготував там на Україні тим, що Його люблять. І оця, та прекрасна Україна, покарана тепер за гріхи свої і в пусті поля обернена через оспалість і недбальство наше”.

В Америці знайде українець ту красу душі, мораль і благородність,

яку він повинен винести з української землі. Українські ідеали рівності, братерства і любови ближнього прекрасно з'ясовані в американським законодавстві та в безсмертних словах Деклярації: „Ми вважаємо наступну правду самоочевидною, іменно, що всі люди сотворені рівними, що вони наділені Творцем відомими невід'ємними правами та що між тими правами є право людини на життя, право на свободу, право на щастя”. Тепер тільки нам працювати, щоб ці права людини, ці Чотири Свободи, що їх проголошено Америкою під час другої світової війни, як принципи Атлантийського Чартеру, були здійснені в Україні й всюди в світі. Нагода для такої праці тепер більша і краща як будьколи досі, бо Америці віддали демократії провід. Америка перебрала тепер на себе світову місію, з якою уже погодилися навіть бувші найзавзятіші сторонники американської ізоляції. Сучасна Америка вже не славиться великанським промисловим розмахом і збиванням величезних багатств, як це уявлялось першим українським імігрантам. Нині велич добачують духові провідники Америки в цьому, в чому добачує її бувший президент Герберт Гувер, який у своїй промові, виголошеній в Вест Бренч, Айова, сказав:

„Америка є чимось більшим, як континентом, замкненим двома океанами. Це щось більше, ніж гордість з приводу мілітарної сили, слави у війні, чи з приводу переваги. Це щось більше, ніж розлогі фарми, великі фабрики чи копальні, величаві міста, чи мільйони автомобілів і радієвих апаратів. Це навіть щось більше від традиції,

зв'язаної з великою європейською мандрівкою на захід піонірів, що підбили цей континент. Це щось більше ніж наша література, наша музика, наша поезія... Значення нашого слова „Америка” пливе з одного чистого джерела. Душа нашої Америки є в її свободі думки і душі людини. Тільки тут є отворені вікна, через які входить соняшне проміння людського духа. Тільки тут людська достоїнність не є мрією, але досягненням”.

Такою є Америка і в очах американських українців. Це їхня Америка, за яку вже вони, чи їхні діти і внуки, проляли кров, здобуваючи за героїство найвищі воєнні відзначення. Це є та Америка, в якій американські українці мали і мають можливість допомагати українському народові визволитись з неволі; в якій могли видати наукові книжки про Україну, її історію, культуру та змагання і поширити їх по центрах, де живе 500 мільйонів людей, що говорять англійською мовою. Вже це одно вказує, як багато можна ще зробити на американській землі людям українського походження для поневоленої країни їхніх батьків та здійснення тих ідеалів, що є спільні обидвом народам: американському та українському.

Нині багато з тих „старих” американців, що недавно журилися „чужинцями” в Америці, раді, що вони тут є і допомагають здійснити Америці її місію в побудові тривкого і справедливого миру у світі. Знаючи Америку, а водночас мову, традицію та духа інших народів, з якими Америці доводиться діяти, чи про їх судьбу рішати, оті „чужинці” допомагають нині Америці сповняти розумно свої обов'язки

світового проводу. Теж і ми, американські українці, стараємось, щоб і наш голос був вислуханий у цій новій ролі Америки, тим паче, що справа Сходу Європи, яка обіймає теж і справу України, є нині найважливішою проблемою американської закордонної політики, а якраз східня Європа є американському народові назагал мало відома. Щойно московсько-большевицька агресія застала Америку пізнавати правдиву східню Європу, а тим самим дала їй американським українцям кращу нагоду прислужитись своїм знанням всесторонньому виясненню цієї проблеми, розв'язка якої вирішить, хто в світі переможе: тиранія і неволя, чи мир і свобода, тоталітаризм, чи демократія.

Америка і ми — це одне і те саме. Якраз тому простягається перед американськими українцями величезне поле праці теж і для допомоги Україні, для ширення правди про її минуле й сучасне життя

та її визвольні змагання. Нині є куди більші можливості в цій праці, бо є більше сил, а міжнародна ситуація така, що політичний світ це може збувати мовчанкою змагання українського народу до визволення і незалежності. У великій епосі людської історії живемо в країні, яка хоче миру і свободи в світі. Гармати, кріси і багнети, що проколювали груди українських вояків по першій світовій війні, як вони боронили українську демократичну республіку і стримували своєю кров'ю комуністичну навалу і московську та польську агресію, були з американської та англійської сталі, зі сталі демократичних країн. Завданням американських українців є бодай старатись, щоби подібне уже ніколи не повторилось, та щоб і український нарід дістав те, що відповідає американським ідеалам свободи та американським поняттям справедливості. Тим ще більше виправдається і закріпиться поняття, що Америка і ми — це одне і те саме.

О. Гай

О ЛЮДУ, МІЙ...

О люду мій, всіма забутий,
Чому кайданами закутий,
Пригнічений, придушений,
Неславою притрушений?

Чому вмираєш з голоду,
Коли стоять пшениці гори?
Чому старієш з молоду,
Коли є сонце, степ і море?

Чому твоєю волею
Торгують круки жовтолиці?
Чому чужою мовою
Говорять у твоїй столиці?

Український Народний Союз на шляху свого розвитку

Написав Микола Мурашко

В 1949 році з радістю й гордістю відмічуємо п'ятдесят'ятий рік існування Українського Народного Союзу у та його ідейної і витривалої організаційної і народної праці, яку він з великим вкладом труду виконує вже 55 років.

Нестримним розгоном покотились у вічність тих 55 років труду і зусиль, потрясень і успіхів. З ними покотились також усі удари: інфляції, безробіття, війни, та ворожа демагогічна і подла агітація проти У.Н.Союзу. Він їх щасливо пережив і переміг. Усе це ще більше закріпило основи УНСоюзу та його народний характер, що й позначилось в усій його ідейній праці. Вислідом цієї праці є, що в УНСоюзі є понад пів сотні тисяч членів, понад десять мільйонів доларів майна, 56 річників „Свободи”, що складаються з біля 20 тисяч чисел, та неоцінений моральний дорібок в усіх галузях нашого народного життя.

В кількох словах короткої статті важко поробити точні підсумки з п'ятдесят'ять років вірного служіння великій справі та здійсню-

вання тих цілей, що їх визначив собі УНСоюз. Діяльність та досягнення його є занадто глибокі своєю суттю та занадто широкі своїм засягом в усіх ділянках нашого народного життя, щоб їх можна схопити кількома словами. Прочитайте кілька початкових сторінок урядових протоколів, річних Календарів, Пропам'ятної Книги, Ювілейного Альманаху чи інших Союзових видань, і переконаєтесь, що на трудному шляху перших українських поселенців в Америці створення власної народної організації для життєвого забезпечення було тоді дуже сміливим задумом. Погляньте тепер на своє доквілля і переконаєтесь, що тільки сміливими задумами довершується великих діл.

Не знати, як склалася б доля української організації життєвого забезпечення в Америці, як би провідники перших українських поселенців не почали були її теперішнім УНСоюзом. З кільканадцяти перших його членів-піонерів він протягом того минулого півсторіччя виріс на могутню українську народну організацію, яка не має собі рівної. Все поширюючись і вдосконалюючись, УНСоюз безперервно прямував до того, щоби його організаційна діяльність, а з

нею і розвиток, не меншали, а збільшувались. Таким чином понад 50 тисяч його членів, згуртованих у 467 відділах, працюють в тому напрямі й тепер між українцями в 247 містах Америки і 28 містах Канади. Їхня діяльність та взаємність між собою розбуджують і підносять свідомість і гордість між українцями та здобувають для них увагу між чужими. Кожний місяць, кожний рік такої діяльності здобуває УНСоюзові нових членів та щораз більше приятелів. Поле для здобуття УНСоюзові ще більше нових членів, ще більше нових приятелів, головню серед тут родженої української молоді, стоїть перед нами відкритим сьогодні так, як ще ніколи досі. Потрібні тільки щира й правдива прихильність та бажання дати й свій вклад до ще кращого розвитку цієї організації. Дотеперішній розвиток УНСоюзу дав американським українцям моральне й матеріальне оперття, з'єднав найбільше людей та задовольняв культурні потреби не тільки своїх членів, але також і цілого народу. Він є символом, гордістю й силою зорганізованих українців в Америці й Канаді та надією їхніх сестер і братів, розкинутих по цілому світі.

Шануючи і зберігаючи все це, що найдороще українському народові, УНСоюз не зійде ніколи з наміченого шляху. Він, крім найголовнішого свого завдання, іменно: життєвого забезпечення, допомоги в нещастю немічним, убогим і пригнобленим членам своїм, сповняє також й інші важливі завдання в освідомлюванні і єднанні нашого народу. В тій цілі він видає часопис „Свобода” й „Юкрейніен Віклі”, а також і книжки англій-

ською мовою про культуру нашого народу та минуле України. Народові українському він зорганізовано, допомагає морально й матеріально в боротьбі за здобуття волі та за поліпшення долі. Так УНСоюз допомагав українському народові раніше, так він допомагає йому тепер і так він цілком певно буде допомагати і в майбутньому, аж доки український нарід не стане вільним.

Праця і прямування УНСоюзу ще далеко не закінчені, як його завдання ще не завершені, ані з „бизнесового”, ані з ідейного боку. Їх перед УНСоюзом ще дуже багато. Але на підставі минулого ми переконані, що він їх певно виконає гідно й відповідно до своєї провідної ідеї та свого провідного становища. Це переконання серед американського й канадійського українського громадянства було замітне вчора, воно є велике нині, і воно буде ще більше завтра, як і значення УНСоюзу. Це нас кріпить і заохочує та наказує ще більш наполегливо змагати до того, щоби це завтра УНСоюзу дійсно було краще й більше. І воно напевно таке буде, якщо ми всеціло відповімо тим вимогам, що їх нам усім це завтра ставить. Воно певно таке буде, якщо ми всі подбаємо щиро про те, щоби головну силу УНСоюзу, якою є його члени й майно, постійно збільшувати. Дбаймо про те, щоб графікон УНСоюзу все зображував ріст рядів нових членів рівно із ростом майна та взагалі добрих діл УНСоюзу.

Це головне наше завдання. Воно з кожним днем збільшується. Дотеперішня організаційна практика виказує, що це наше головне завдання ми можемо здійснити тільки

важкими та безперервними трудами. Віддаймо їх найбільше енергійно для кращого й скорішого розвитку та поступу УНСоюзу. Віддаймо наші труди також для збільшення його відділів. Піднесімо серед загалу членів почуття відповідальності і охоту до відділової праці. Зробімо її пляною. Ніяка примха хай тої нашої плянової праці не змінює. Збільшення УНСоюзу і його відділів найбільше залежить від нашої плянової праці.

Нею ми доб'ємося ще більших успіхів і ще більших перемог та розбудуємо Український Народний Союз до такої величі, що була б живим свідоцтвом і доказом незламної волі, високої ідейности, великої зорганізованости та сили і всіх найкращих чеснот американських і канадських українців. За минулих 55 років УНСоюз пройшов великий і славний шлях. Але ще більший і ще славніший стоїть перед ним.

СОЮЗ ІДЕЙ, ПРАЦІ ТА ІНТЕРЕСІВ

Український Народний Союз був створений 55 років тому з метою „не тільки нести порятунок в біді і нужді та чорній годині сліз і розпуки, але також двигнути українську еміграцію з духової темряви і невіжества, розбудити в ній приглушене почуття гідности людини, стерти з неї печать рабства та отворити їй очі до світла, правди й знання; давати матеріальну і моральну допомогу Старому Краві та допомогти йому у визвольних змаганнях до здобуття волі та самостійної Української Держави”.

Український Народний Союз протягом 55 років свого існування став завершеним союзом ідей всіх чесних українців на американському континенті.

Український Народний Союз, для здійснення своїх ідей об'єднав вже понад 50,000 українців в Канаді й Америці в один могутній союз праці для здійснення їх ідеалів.

Український Народний Союз, як братсько-запомогова організація з наймодернішою системою забезпечень на життя та від нещасливих випадків, здобув величезне майно, що переступило суму 10,000,000 доларів, створюючи в той спосіб твердий союз інтересів усіх своїх членів та цілої української громади в Канаді і Америці.

Поширїть свої ідеї, об'єднайте свою працю та скріпїть свої інтереси в одному союзі ідей, праці та інтересів — в Українському Народному Союзі!

Український Народний Союз

в роках 1944—1949

Написав Дмитро Галичин

Минає п'ять років від часу, як Український Народний Союз вступив у друге півстоліття свого існування. Перше півстоліття списане в двох великих Союзових книгах —

в Пропам'ятній Книзі, виданій з нагоди 40-ліття У.Н.Союзу в 1934 році, і в Ювілейному Альманаху, що був виданий з приводу Золотого Ювілею У.Н.Союзу в 1944 році. У цих книгах знайдемо історію У.Н.Союзу. Це історія звичайних людей, оцей сірої селянської маси, що то стала тут в Америці робітничою клясою, яка, спільно й разом з малою горсткою інтелігентів, будувала своїм трудом, посвятою та жертвами не тільки Союз, але була піонером та будівничим усіх ділянок нашого організаційного життя. У цих книгах знайдемо історію життя, яке для перших імігрантів, що приїжджали тут на американську землю 50 або більше років тому, було надзвичайно важке та нужденне. Бо тисячі українського народу гинули при найтяжчих і найнебезпечніших роботах в шахтах, фабриках, будовах підземних залізниць і тунелів, а при цьому нашого імігранта ще

зневажали, насміхались з нього і його звичаїв, а навіть з його віри, кривдили його на кожному кроці. Ніхто не цікавився його болями, ніхто не розумів його мови, не відчував його туги за рідною землею. „Він був поневірюваний американцями до того ступеня, що навіть його грошей до банку не приймали, а на вулицях побивали камінням” — писав о. Нестор Дмитрів, один з перших піонерів-священників, що клали основи під церковний, просвітний і національний розвиток української іміграції в Америці й Канаді.

Так було в дев'яťдесятих роках минулого століття, в початках будови Українського Народного Союзу, основанийого 22-го лютого 1894 року. Наш імігрант не мав тоді ніде доступу. 50 років пізніше, в березні 1944 року, членство того самого Союзу обходило свій Золотий Ювілей вже в славній Карнегі Гол, найбільшій концертній залі Нью Йорку, таким величавим концертом, що він, як це писала тоді „Свобода”, „останеться на завжди імпозантною маніфестацією поступу і культури американських українців”.

Золотий Ювілей Союзу записано в Союзовій історії не тільки величавим концертом-святом в Нью

Йорку та по більших і менших містах Америки й Канади, але теж значними й зовсім новими культурними досягненнями У.Н.Союзу, які причинилися чимало до поширення правди про Україну і український нарід серед англосаського світу. Бо саме на річному засіданні головного уряду У.Н.Союзу в 1933 році рішено, щоби з нагоди 50-ліття видати ряд українських монографій, які всебічно представляли б культурні, економічні й національні здобутки українського народу та його змагання до здобуття своєї власної, вільної, демократичної й незалежної держави. Для переведення в життя цього рішення створено окремий Культурний Комітет У.Н.Союзу, в склад якого ввійшли Д. Галичин, Л. Мишуга, С. Шумейко й Р. Смук. На цьому засіданні ухвалено теж призначити з народного фонду \$5,000 на згадані видавництва впродовж ювілейного року.

У такий спосіб У.Н.Союз, на склоні свого першого півстоліття, започаткував нову фазу культурно-освітньої праці. Бо культурну працю вів Союз від самих початків свого існування. В початках ця праця полягала головню в намаганні освідомити широкі маси української іміграції, яка в подавляючій більшості була тоді неграмотною, а тому, як це писала тоді „Свобода”, треба було „нести світло правди й науки поміж рідних братів, котрих доля розкинула колоніями по цілій Америці”. Свою ціль здійснював Союз влаштуванням викладів по різних місцевостях та видаванням популярних книжечок в українській мові на різноманітні теми, які поширювано

в десятках тисяч примірників між українською іміграцією.

Тепер прийшов час, коли цю працю треба повести в іншому напрямі та для інших цілей. Треба було подумати вже про наростаюче молоде американське покоління з українського роду та дати йому в руки книжку, яка давала б йому можливість пізнати цей нарід, з якого вийшли його батьки, пізнати історію, культуру і традицію цього народу. Пізнати це не тільки на те, щоби задовольнити свої власні культурні потреби, але щоби цим знанням поділитись теж з іншими родовитими американцями, поширюючи серед них правду про Україну та здобуваючи увагу, їх розуміння і їх симпатії до долі українського народу.

Рік 1944, рік Золотого Ювілею У.Н.Союзу та перший рік його нового півстоліття, є саме зворотним роком цієї нової фази культурної праці. З нагоди цього ювілейного року появились коштом і старанням Союзу дві надзвичайно цінні книжки в англійській мові: *Ukrainian Literature*, написана професором коломбійського університету в Нью Йорку, Кларенсом А. Меннінгом, найкращим знавцем літератури слов'янських народів, та *Ukraine a Submerged Nation*, написана Вилійємом Г. Чемберлином, славним письменником, журналістом та великим знавцем Східної Європи. Починаючи від 1944 року, крім згаданих двох книжок, появились старанням Союзу в першому п'ятиріччі нового півстоліття ще такі книжки в англійській мові: *Taras Shevchenko, The Poet of Ukraine* і *The Story of Ukraine*, обі написані проф. Кларенсом Меннінгом, та книжка про І. Франка, написана тепер уже

покійним д-ром Персівалем Конді, що родився в Англії, а опісля перебував в Канаді та Америці. Коли до згаданих тут книжок дода-ти ще дві книжки в англійській мові, видані старанням Союзу в роках 1940-1943, а саме; Історію України Грушевського та Ю. Вернацького: „Богдан, Гетьман України”, то матимемо повний образ культурної праці У.Н.Союзу в останніх роках.

Згадані книжки зробили велику прислугу українській справі, бо причинились дуже багато до поширення правди про Україну, про український нарід, його культуру, історію, традиції, його змагання до волі. Вони стали першим і властивим джерелом, з якого англосаський світ може черпати знання про дійсну історію українського народу, бо — як це пишеться в рецензії Культурного Комітету ім. пок. кардинала Гейсса в Нью Йорку про книжку Меннінга „Ди Сторі оф Юкрейн” — цей Комітет зустрівся перший раз з книжкою про історію України, автором якої є не-українець, а який написав цю історію в українському дусі. Це значить, що досі цей Комітет черпав знання про Україну тільки з таких джерел, які представляли історію України і українського народу в іншому дусі та іншому змісті. А ми знаємо, які це були джерела. Були це головно російські та польські джерела, які фальшували історію України на свій імперіалістичний лад, представляючи визвольну боротьбу українського народу як чужу інтригу, як платну ворожу пропаганду. Видання У.Н.Союзу відкрили світові очі та вказали йому, що історія українського народу писана не плат-

ною пропагандою, але самою чистою кров'ю українського народу, який в боротьбі за волю і свою державу складав століттями і складає ще тепер величезні жертви життя, крові, майна. Про зацікавлення цими книжками свідчать численні рецензії, які появлялись в багатьох американських часописах та журналах. Зокрема книжка „Ди Сторі оф Юкрейн” знайшла широкий відгомін в цілому світі. Від появи цієї книжки в 1946 році не було майже одного тижня впродовж двох років, щоб не надіслано нам одну чи більше реценцій про неї. Крім рецензій, У.Н.Союз дістав теж від різних осіб та інституцій чимало листів, в яких дані особи чи інституції висказувались з подякою за те, що, як писали вони, дано їм нагоду запізнатись з цим великим народом на сході Європи, про який вони досі так мало знали.

Щоб дати вірний образ розвитку та загальної праці У.Н.Союзу за останнє п'ятиріччя, треба навести тут ухвали з конвенцій та річних засідань головного уряду У.Н.Союзу, бо в них можна знайти найкращу відповідь на те, в чому сила Союзу, яка його праця, які його цілі, та який поступ зробив він за цих п'ять років.

У згаданих тут уже двох Союзівих книгах, а це, в Пропам'ятній Книзі і в Альманасі, знайдемо багато матеріялу для докладного й обширного наświetлення довгої 50-літньої історії різних періодів розвитку Союзу, його вплив на розвій всього нашого організованого життя тут на американському континенті, його поміч в розбудові того життя, його допомога поневоленому українському народо-

ві, його різні кризи, через які він мусів переходити за цих 50 років, його сумні та радісні хвилини. Тому було б зайво повторювати навіть і коротко ці факти, які так обширно описані в згаданих книгах.

Отже, ціллю цієї короткої статті є доповнити списану вже історію 50 літнього існування Союзу подіями та працею Союзу за останніх п'ять років.

У.Н.Союз вступив в нове півстоліття як вповні модерна організація. Минули часи примітивного способу ведення забезпеченого підприємства, часи непевности, вагання, часи різних реформ, реорганізацій, змін. Починаючи ще від 1933 року, коли то Союз перевів останню реформу, відкидаючи зовсім всякі рештки перестарілих і немодерних способів ведення свого бізнесу, він вступив твердою ногою на таку забезпечену дорогу, яка відповідала всім вимогам модерного життєвого забезпечення щодо вкладок, родів забезпечення, членських привілеїв та щодо будови такої забезпеченої резерви, яка, з одного боку, запевняла б членам, що вони будуть назавжди вільні від турбот щодо можливостей якоїнебудь підвишки їх вкладок, як це бувало в минулому, а з другого боку запевнила теж і Союзові тривалу будучність та світлий розвиток.

І сьогодні, 15 років пізніше, ми можемо тільки ствердити, що ці надії, які ми покладали на дальший розвиток Союзу після переведення згаданої реформи, виправдались навіть більше, ніж ми тоді сподівались. Бо за цих 15 років членство Союзу зросло з 30,000 до більше як 50,000, а майно збільши-

лось з трьох на більше як десять мільйонів доларів.

15 років тому почали ми новий період розвитку У.Н.Союзу. Перших 10 років цього розвою описані в Ювілейному Альманасу. Стаття, в якій описаний цей розвій, закінчується словами: „Останні 10 років, що належать до найсвітлішого періоду в розвитку У.Н. Союзу, дають нам запоруку, що Союзова ідея, яка зродилась тому 50 років, захопить в наступних десятиках років ще більше нашого громадянства, об'єднуючи його в рядах великого Українського Народного Союзу”.

Якже ж представляється цей розвиток за останніх п'ять років? Порівнюючи його з попередніми 10 роками, які були найкращими в 50-літній історії У.Н.Союзу, треба сказати, що це порівняння вийде в користь перших п'ять років нового півстоліття. Бо от, наприклад, в згаданих 10 роках членство Союзу було зросло на 12,000, а тепер за п'ять років на 8,000. Знову ж майно, яке в десятих роках збільшилося на не повних чотири мільйони, тепер за 5 років збільшилося на більше як три мільйони доларів. Та не тільки членство й майно Союзу зросли відповідно. За цих п'ять років зросли теж і членські привілеї. Бо коли в згаданих 10 роках виплачено членам дивіденди на суму \$368,654.99, то тепер за п'ять років ця сума виноситься вже \$413,833.66.

Уже ці три приклади виказують нам, як скорою ходою ступав Союз впродовж цих 5 років, та що розвій за цих 5 років записати треба на першу сторінку 55-літньої Союзової історії.

Як уже згадано, для кращого

пізнання праці, цілей та розвитку Союзу, треба таки заглянути до конвенційних ухвал та ухвал головного уряду. У цьому п'ятиріччі, це є, від 1-го січня 1944 до 31-го грудня 1948 року, була тільки одна і 21-ша з черги конвенція У.Н. Союзу в Пітсбургу, Па., в днях від 25-го до 30-го березня 1946 року. На конвенції було 385 делегатів, і 20 головних урядників, які розпоряджали разом 755 голосами. З ухвалених постанов, які переведено на цій конвенції, важливіші такі:

Не зважаючи на дотеперішні постанови статуту і членських грамот щодо воєнної клявзулі, яка на випадок смерті члена при військовій службі в часі війни обмежувала виплату посмертних запомог тільки до звороту вкладок, ухвалено, щоби по всіх вояках-членах Союзу, які віддали своє життя в другій світовій війні, виплатити повні посмертні запомоги, без різниці, чи даний вояк був членом Союзу перед війною, чи став ним таки вже в часі війни. В такий спосіб виплачено разом суму \$115,000 по 152 вояках, які полягли на війні.

Ухвалено запровадити нові роди забезпечення, а це: модерну, едукативно-вивінувальну грамоту для дітей, платну у віці 18 років, та забезпечення від припадку для старших членів.

Рішено, щоби членам з кляси Т., які досягнули 70 років життя, а ще не перейшли віку 75, збільшити дивіденду з висоти вкладки двох до трьох місяців, а членам у віці 75 і вище, збільшити їх дивіденду з трьох на чотири місяці. Ухвалено теж, що члени з кляси Т. і W., як досягнуть вік 85, повин-

ні бути зовсім звільнені від дальшого плачення вкладок.

Рішено збільшити нагороду секретарям відділів з три і пів на чотири відсотки за збирання членських вкладок, з тим, що тих 4 відсотки мають бути обчислювані від усіх сколектованих членських вкладок за старших членів, включно з іншими фондами, від яких досі не плачено ніякої нагороди.

Постановлено, щоби Культурний Комітет У.Н.Союзу продовжував працюю видавання книжок в англійській мові про Україну, та призначено відповідну суму гроша на ці видавництва.

Уповноважено Екзекутивний Комітет У.Н.Союзу продовжувати ведення спортової акції серед Союзової молоді та допомагати фінансово поодиноким спортовим дружинам. За призбирані досі гроші на Сиротинець, уповноважено Головний Уряд У.Н.Союзу закупити посілість та передати її через „Дід оф Трост” Сестрам Службеницям, або подібному чинові, як „Приют У.Н.Союзу” на відповідних умовах.

Рішено признати одноразову винагороду, відповідно до років служби, всім робітникам і урядникам, що заняті в головній канцелярії У.Н.Союзу, редакції, адміністрації та друкарні „Свободи”, з тим, що ця винагорода може бути уділена не скорше як по 10 роках служби, і у висоті три місячної платні, та по 19 роках праці дійти до суми, яка в жодному разі не може бути вищою від 12 місячної платні.

Ухвалено виасигнувати з народного фонду \$12,300 на такі цілі: \$7,500 на Злучений Український Американський Допомоговий Ко-

мітет; \$2,000 на видавництва Українського Конгресового Комітету; \$1,000 на Американський Червоний Хрест а \$1,800 на різні українські культурні інституції в Америці й Канаді. Крім цього, з народного фонду ухвалено призначити \$1,500 на допомогу студіюючій молоді У.Н.Союзу. Знову з заповогового фонду призначено хворим членам запомог на суму \$4,500.

Конвенція закликала весь Союзовий загал дати повну піддержку Конгресовому і Допомоговому Комітетам, які, як це сказано в резолюції, „створились тут на американській землі саме на те, щоб помагати матеріально й морально цим нещасним, обездоленим скитальцям, а зокрема, щоб обороняти право українського народу на дійсно вільне та правдиво демократичне й незалежне державне життя”.

Головний уряд, який вибрано на конвенції, складався з таких осіб: М. Мурашко, головний предсідник; Г. Герман і Марія Малевич, заступники головного предсідника; Д. Галичин, головний секретар; Р. Слободян, головний касієр; В. Гірняк, І. Іванчук, Д. Капітула, д-р А. Т. Кібзей, С. Куропась, головні контрольори; П. Дуда, Геновефа Зепко, І. Кокольський, І. Романишин, Т. Шпікула, С. Слободян, Олена Штогрин, П. Кучма, Д. Шмагала, М. Давискиба, В. Дідик, головні радні.

Крім конвенції, в цих 5 роках було 4 річних засідань головного уряду У.Н.Союзу, на яких теж ухвалювано різні постанови, а важливі з них були такі:

На річному засіданні, що відбулось в днях від 6-го до 10-го бе-

резня 1944 року, ухвалено виасигнувати з народного фонду \$5,000 на видавництва У.Н.Союзу про Україну; \$1,500 на різні народні інституції в Америці і Канаді; \$1,000 на видавництва Українського Конгресового Комітету; \$1,500 на Американський і Канадійський Червоні Хрести, та \$805 для студіюючої молоді.

Рішено співрвити службовий прапор, на якому мають бути поміщені зірки за кожного члена-вояка, що віддав своє життя в другій світовій війні, сповняючи військову службу в американській та канадійській арміях.

Ухвалено віднестись до всього членства з гарячим зазивом, щоб воно не зустрічало Золотий Ювілей з порожніми руками, але почувалось до обов'язку принести Батькові-Союзові відповідний ювілейний дарунок в нових членах. Рівно ж збори закликали увесь Союзовий загал до надзвичайних зусиль, праці й жертвенності в користь американської країни, яка знаходилась саме тоді в рішальній фазі ведення війни.

Зі зборів Головного Екзекутивного Комітету У.Н.Союзу, що відбулись 27-го грудня 1944 року, треба згадати про ухвалу в справі висилки \$500 до Союзу українських канадійських вояків, як різдв'яний дарунок на Українську Військову Гостинницю в Лондоні. Знов на зборах Екзекутиви У.Н.Союзу, що відбулись 24-го березня 1945 року, ухвалено уділити з народного фонду \$1500 на американський і канадійський Червоні Хрести.

На засіданні Конкурсової Комісії У.Н.Союзу з дня 11-го квітня 1945 року, в склад якої входили

д-р В. Галич, д-р Л. Мишуга, Д. Галичин і О. Ревюк, рішено признати \$500 О. Луговому, як нагороду за його „Діти Степу”, повість з життя українських канадійських імігрантів,

З огляду на те, що з причин воєнних обмежень 21-ша конвенція У.Н.Союзу, яка припадала на 1945 рік, не могла відбутись, скликано натомість надзвичайне засідання головного уряду в днях від 23-го до 26-го липня 1945 року. На цьому засіданні ухвалено призначити з народного фонду \$5,000 для Українського Допомогового Комітету у Філадельфії на фонд допомоги українським жертвам війни; \$1,500 на видавничу працю Українського Конгресового Комітету; \$1,000 на народні установи в Америці й Канаді, а \$665 для студіюючої молоді. Ухвалено теж продовжувати видавничу працю У.Н.Союзу, та уповноважено Екзекутиву Союзу уділити з народного фонду потрібну суму гроша на ці видавництва.

На зборах Екзекутиви У.Н.Союзу, що відбулись 5-го жовтня 1945 року, ухвалено, щоби з огляду на знесені урядові обмеження щодо відбування конвенцій, відбутися 21-шу конвенцію У.Н.Союзу в березні 1946 року, в Пітсбург, Па. На цих зборах ухвалено теж призначити \$500 на Краєвий Воєнний Фонд.

На річних нарадах Головного Уряду У.Н.Союзу, що відбулись в днях від 17-го до 21-го березня 1947 року, ухвалено, щоби у найближчому часі прийняти три процентову стопу для обчислювання оцінки членських грамот, замість дотеперішньої три і пів та чотири процентової стопи. На цих зборах

рішено теж поробити всі можливі старання в справі видання відповідного українсько-англійського словара, та уповажнено Екзекутиву Союзу уділити з адміністраційного фонду відповідну суму гроша на праці, получені з виданням такого словара.

Постановлено повести кампанію за збільшення Союзу зі 47,000 до 50,000 членів, та уповноважено Екзекутиву Союзу признати на час кампанії спеціальні винагороди за приєднання відповідного числа нових членів.

Ухвалено асигнувати з народного фонду \$1,760 для студіюючої молоді; по \$1,000 на Злучений Український Американський Допомоговий і Український Конгресовий Комітети; \$950 на різні народні установи в Америці й Канаді.

Уповноважено Екзекутиву Союзу поробити всі можливі кроки в справі злуки українських допомогових організацій, а як покажеться, що її неможливо перевести, тоді проголосити всьому членству відверто й ясно, хто та що стоїть на перешкоді злуки.

Рішено вислати телеграми президентові Труманові й Департаментові Стейту, в яких головний уряд Союзу повитав та якнайщиріше піддержав теперішню політику нашого уряду у відношенні до комунізму, а головно готовість уряду нашої країни допомогти вільним народам у боротьбі проти поширення комунізму.

На річних зборах головного уряду У.Н.Союзу, що відбулись в днях від 22-го до 26-го березня 1948 року, ухвалено уділити з народного фонду \$1,580 студіюючій молоді; по \$1,000 на Злучений Український Американський Допомо-

говий і Український Конгресовий Комітет; \$1,550 на різні українські народні установи в Америці й Канаді.

Рішено, щоби Культурний Комітет У.Н.Союзу продовжував видавництва в англійській мові про український нарід, та уповноважено Екзекутиву Союзу виплатити з народного фонду потрібну суму гроша на ту ціль.

З огляду на те, що грошей в сумі \$3,212.75, зібраних свого часу до фонду пок. С. Ядловського, не можливо вжити на цю ціль, на яку їх зібрано, ухвалено перенести цю суму з фонду пок. С. Ядловського до народного фонду та присвятити пок. С. Ядловському одну з книжок, що будуть видані Союзом в найближчому часі.

Маючи на увазі, що з кінцем грудня 1947 року бракувало ще 1,718 членів до 50,000, рішено продовжити кампанію до кінця червня 1948 року. Постановлено теж давати в подарунку кожному новому імігрантові, що стане ще в цій кампанії членом У.Н.Союзу, Пропам'ятну Книгу У.Н.Союзу.

З огляду на те, що на 22-го лютого 1949 року буде 55 років від часу оснування У.Н.Союзу, рішено, щоби з нагоди 55-ліття видати Календар У.Н.Союзу.

У.Н.Союз закінчив з великим успіхом перше п'ятиріччя нового півстоліття. Маючи за собою довгий пройдений шлях досвіду та поступу, здобутого важкою працею і значними жертвами Союзних піонерів у першому п'ятдесятиріччі, ми тим самим могли виконувати тепер значно легше й з меншим трудом наші завдання. Та з другого боку, наші обов'язки супроти Союзу, супроти дальшої розбудови

нашого громадського життя, а зокрема супроти поневоленого українського народу, не тільки що не зменшились, але навпаки, вимагають від нас ще більшої напруги, ще більшої праці, ще більше жертв в теперішньому, другому 50-річчі існування нашої організації.

Бо перед нами ще дальше нерозв'язана проблема організування до Союзу родженої тут молоді, а що найважливіше, включення її в активні Союзові ряди відділових та гольовних урядників.

Бо перед нами важливе завдання організування і поширення Союзу в Канаді. Бо хоча У.Н.Союз впродовж останніх 10 років зробив там значний поступ в своєму розвитку, бо властивий розвиток Союзу в Канаді починається тільки з 1939 року, то все таки навіть і по цих 10 роках праці треба сказати, що в Канаді зроблено ще тільки початки. За цих 10 років Союз об'єднав в своїх рядах ще тільки 4,000 канадійських українців, а це є тільки дещо більше як один відсоток, коли брати до уваги, що в Канаді є понад 300,000 українських людей. Правда, У.Н.Союз, начисляючи навіть 4,000 членів, являється сьогодні вже найбільшою допомоговою організацією в Канаді, та однак цей факт не може нас вдовольяти. Важливішою справою є факт, що організаційна Союзова нива в Канаді заледви заторкнена працею і старанням У.Н.Союзу об'єднати в своїх рядах широкі круги канадійських українців. Тому найближчі роки чекають від нас збільшення організаційних зусиль на канадійському ґрунті.

Дальше, перед нами стоїть зовсім нова проблема, що теж чекає розв'язки, а це — організування в

Союзіві ряди нової української іміграції, яка приїжджає тепер до Америки й Канади в що раз то більшому числі. Ця нова іміграція потребує Союзу, бо в ньому знайде не тільки опіку, поміч, забезпечення, але теж готові міцні організаційні клітини, тверду основу та підвалини для розбудови Союзу в будуччині на таку організацію, якою вона схоче її мати. Бо Союз такий, яким є його члени.

Та не тільки нові імігранти потребують Союзу, але й Союз потребує їх не менше. Бо вони, ставши членами, внесли б в його ряди свіжий подих цієї української землі, яка для них ще так близькою, рідною, а яка для старих імігрантів оповита вже віддалю не одного десятка років. Вони внесли б нового духа, вляли б в нього свіжої крові, посилити б його новими ідеями, збільшили б його поміч для визвольних змагань українського народу.

Тому теж до цих нових імігрантів сьогодні відносяться ті слова,

які були написані в „Свободі” ще 1-го березня 1894 року, один тиждень по оснуванні Союзу: „Вступайте до Союзу, а через Союз дайте пізнатись світові, що Ви живі, та що тут в Америці українське народне життя б'є живою струєю”. Бо саме тепер, коли положення українського народу таке трагічне, як ніколи раніше, коли культура, воля, традиції українського народу топтані важким чоботом московсько-комуністичного деспота та з корінем винищені, коли саме фізичне існування українського народу загрожене, на нас тут в Америці й Канаді спочиває тим більший обов'язок боронити цей український нарід, дбати про плекання його культури, традицій, та допомагати йому всіма можливими засобами в його боротьбі за волю і державність. Цю благородну ціль, цей невідкличний обов'язок ми сповнимо краще й успішніше, коли будемо зорганізовані й об'єднані в нашій найстаршій, народній і патріотичній запомоговій інституції — в Українському Народному Союзі.

НЕЗРІВНЯНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ

Гордістю і вдовіллям мусить сповнитися серце кожного американського і канадського українця, що є членом **Українського Народного Союзу**.

Бо немає в світі другої української організації, яка своєю силою і своєю вартістю дорівнювала б **Українському Народному Союзові**.

Бо **Український Народний Союз** впродовж 55 років свого існування:

Зорганізував понад 50,000 найсвідоміших українців в Канаді і Аме-

риці до спільної праці і зусиль для досягнення спільних цілей.

Здобув понад 10,000,000 доларів майна, що є спільним майном всіх його членів.

Створив своєю працею і своїми зусиллями незрівняний моральний і матеріальний капітал, що є нашим загально-народним добром.

Український Народний Союз незрівняний в своїй силі, своїй вартості та своїй праці. Ставайте в ряди Українського Народного Союзу!

Жива сила мертвих чисел

Написав Роман Слободян

Український Народний Союз, як народна організація, збудований виключно українськими силами і засобами. Головним обов'язком того роду організації є вести чесну і солідну господарку та забезпечити фінансово родини своїх членів. Розглядаючи фінансову силу запомогової організації, треба брати до уваги: кількість її членів, висоту її майна і його розміщення та виконані нею обов'язки в минулому.

Скільки нас є і де?

З днем 31 серпня 1948 року Український Народний Союз мав 36,726 дорослих членів та 13,301 членів у молодечім департаменті. Разом 50,027 членів. За останніх чотири роки і вісім місяців число дорослих членів зросло на 5,066 (або 16.00%), а дітей на 2,901 (або на 27.89%).

У. Н. Союз в першому році свого існування, отже в році 1894 мав свої відділи в 10 громадах, а до дня 31 серпня 1948 року він поширився на 269 громад в Злучених Державах і Канаді. В Канаді він має свої відділи в 24 громадах в 3 провінціях та з кількістю 2,238 старших членів і 1,586 дітей, разом

усіх 3,824 членів. Союзова громада в Торонті є на четвертому місці і нараховує 1,664 членів.

Для кращого перегляду росту У. Н. Союзу не тільки щодо кількості членства, але й щодо його поширення по громадах, подано в дальшому табельку, що представляє членство У.Н.Союзу по місцевостям. В той спосіб виказано де була найбільше оживлена організаційна робота. Місцевості чергуються за числом членів від Нью Йорку, де є найбільше членів, починаючи, через Шікаго, Клівленд, Торонто, Філадельфію, Рачестер, Ньюарк, Дітройт, і так далі аж до останньої місцевости Кенонсбург, з кількістю 5 членів. Вказаним було б порівняти цю табельку з табельку поміщеною в Ювілейному Альманаху з днем 31. грудня 1943 року. В цей спосіб кожна місцевість може побачити свою організаційну працю за останніх 5 років.

Майно У. Н. Союзу.

Майно У.Н.Союзу, дорослих членів і молодечого департаменту, виказує суму \$10,080,036.07.

За останніх 4 роки і вісім місяців це майно зросло на суму \$2,801,372,80 (або 38.48%).

Майно У. Н. Союзу інвестоване так: в готівці \$279,573.92 (або 2.77%), в бондах \$8,385,543.85 (83.18%), в моргеджах \$788,955.59

(7.83%), у позичках членам \$379,-657.03 (3.77%), в інвестиціях реальностевих \$236,339.00 (2.35%), у друкарні \$9,966.68 (0.10%) .

Майно Українського Народного Союзу в Канаді інвестоване так; готівка в канадійських банках \$52,178.98; в моргеджах \$25,362.50; в державних бондах \$263,539.37; в членських позичках \$801.92. Загальна сума майна виносить \$341,-882.77.

Це майно постійно зростає, бо всі гроші зібрані від членів місячними вкладками і відсотки від інвестицій, остаються завжди в Канаді. Канадійські державні бонди в сумі \$263,539.37 є депоновані в асекураційнім департаменті в Отаві як резерва на обезпеку грамот канадійських членів.

Найбільшу позицію в інвестиціях майна У.Н.Союзу становлять інвестиції в бондах. Згідно з звітом державної контролі з днем 31. грудня 1947 року, ці інвестиції були такі: найвищої якості ступеня ААА — 56.77%; високої якості ступеня АА — 9.82%; середньої якості ступеня А — 24.73; нижчі середньої якості ступеня Баа — 8.23%; нищої якості ступеня Ба — 0.25% і бонди якості В. — 0.20%. Кожному, хто визнається на інвестиціях, стане ясна здорова інвестиційна господарка організації.

Посмертний і резервовий фонди, що призначені на забезпеку виплат зобов'язань на членських грамотах, виносять суму \$9,479,854.40 (або 94.04%), а усі інші фонди виносять суму \$600,181.67 (або 5.96%). У.Н.Союз має біля трьох мільйонів долярів резерви більше, ніж приписують закони для організації з такими зобов'язаннями.

Як сповняв У. Н. Союз свої зобов'язання?

Від 22 лютого 1894 року до 31 грудня 1943 року У.Н.Союз виплатив посмертні запомоги по померлих дорослих 6,738 членах на загальну суму \$6,260,361.18.

Від 1 січня 1944 року до 31 серпня 1948 року виплачено запомогу по 1,554 членах на суму \$1,237,-689.00, отже разом по 8,292 померлих дорослих членах виплачено суму \$7,498,050.18.

Від 30 червня 1921 року до 31 грудня 1943 року організація виплатила посмертні запомоги по 464 дітях на загальну суму \$93,-482.00 а від 1 січня 1944 року до 31 серпня 1948 року по 64 членах суму \$17,833.00, разом за 528 дітей виплачено загальну суму \$111,315.00.

Разом за дорослих членів і дітей У.Н.Союз виплатив \$7,609,-365.18 запомоги .

Крім цього, за минулих 4 роки і 8 місяців виплачено запомог з фонду заповогого на суму \$113,076.00

Від 1 січня 1915 року до 31 грудня 1943 року виплачено \$437,398.71.

Разом \$550,474.71.

За минулих 4 роки і 8 місяців У.Н. Союз виплатив п'ять дивіденд на суму \$413,836.66.

За час від 1935 року до 1943 року виплачено 9 дивіденд на суму \$368,654.99.

Разом виплачено 14 дивіденд на загальну суму \$782,488.65.

Звідки брав У.Н.Союз гроші на свої виплати?

Гроші на виплату запомог і забезпечення членів походять з при-

ходів від інвестицій резерв організації та з вкладок від членів. За останніх 4 роки і вісім місяців відсотки від бондів дали \$749,678.28, зарібок від проданих бондів \$67,-434.78, відсотки від моргеджових інвестицій \$211,040.83, прихід від інвестицій в реальностях \$117,106.-14, відсотки від членських позичок \$111,950.80 та інші доходи .

Найбільшою позицією в доходах є вкладки від членів. За останніх 4 роки і 8 місяців вони становлять суму \$4,646,522.66. Ця сума зложена членами організації, що часто з останнього стягаються аби забез-

печити дружину й діти на випадок свого каліцтва або смерти. За цєю сумою біля п'ять мільйонів є муравлина праця відділових урядників, що збирають місячні вкладки від членів і точно відсилають їх до головної канцелярії.

За 54 роки існування Батько Союз нараховує 50 тисяч членів і понад 10 мільйонів доларів майна. Це є праця трьох поколінь і вислід важких трудів, щасливий перехід різних криз та чесна і мудра господарка. Цим У.Н.Союз здобув собі довір'я і пошану не тільки між своїми але й чужими людьми.

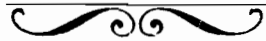
Скільки було членів У. Н. Союзу в Злучених Державах і в Канаді та в яких місцевостях з днем 31 серпня 1948 року?

Місцевість	Відліт	Повноліт. члени	Діти	Разом	Місцевість	Відліт	Повноліт. члени	Діти	Разом
1 New York, N. Y. ---	14	2,389	1,175	3,564	34 Minneapolis, Minn. ---	2	242	89	331
2 Chicago, Ill. -----	15	1,868	617	2,485	35 St. Louis, Mo. -----	3	237	58	295
3 Cleveland, Ohio -----	8	1,575	422	1,997	36 Bethlehem, Pa. -----	2	229	65	294
4 Toronto, Ontario, Canada -----	5	1,003	661	1,664	37 McAdoo, Pa. -----	2	176	101	277
5 Philadelphia, Pa. -----	14	1,208	427	1,635	38 St. Clair, Pa. -----	3	223	48	271
6 Rochester, N. Y. -----	8	1,041	294	1,335	39 New Kensington, Pa. ---	1	198	73	271
7 Newark, N. J. -----	9	925	241	1,166	40 Ozone Park, N. Y. ---	1	185	84	269
8 Detroit, Mich. -----	4	871	286	1,157	41 Windsor, Ont. Can. ---	1	148	115	263
9 Jersey City, N. J. ---	11	844	179	1,023	42 Wilmington, Del. -----	2	224	38	262
10 Hamtramck, Mich. ---	3	745	210	955	43 McKees Rocks, Pa. ---	1	222	30	252
11 Youngstown, Ohio ---	4	569	284	853	44 Millville, N. J. -----	3	187	63	250
12 Brooklyn, N. Y. -----	4	607	223	830	45 Hartford Conn. -----	1	181	68	249
13 Chester, Pa. -----	4	547	153	700	46 Nanticoke, Pa. -----	2	186	62	248
14 Perth Amboy, N. J. ---	4	575	92	667	47 Ansonia, Conn. -----	3	196	51	247
15 Elizabeth, N. J. -----	5	508	126	634	48 Northampton, Pa. ---	3	178	68	246
16 Allentown, Pa. -----	2	439	119	558	49 Johnstown, Pa. -----	3	169	74	243
17 Pittsburgh, Pa. -----	4	357	166	523	50 Astoria, N. Y. -----	1	197	44	241
18 Olyphant, Pa. -----	7	388	131	519	51 Campbelle, Ohio -----	2	182	55	237
19 Ambridge, Pa. -----	3	421	87	508	52 Passaic, N. J. -----	2	200	34	234
20 Ford City, Pa. -----	1	318	182	500	53 Pittsfield, Mass. -----	1	126	101	227
21 Scranton, Pa. -----	8	393	96	489	54 Centralia, Pa. -----	2	158	67	225
22 Wilkes Barre, Pa. ---	6	381	101	482	55 Palmerton, Pa. -----	1	168	53	221
23 Woonsocket, R. I. ---	2	357	100	457	56 Frackville, Pa. -----	3	154	66	220
24 Syracuse, N. Y. -----	2	328	114	442	57 Fort William, Ont., Canada -----	1	146	72	218
25 Bayonne, N. J. -----	3	282	147	429	58 Hazleton, Pa. -----	2	135	81	216
26 Boston, Mass. -----	2	242	185	427	59 Bridgeport, Pa. -----	1	149	64	213
27 Buffalo, N. Y. -----	3	290	107	397	60 Akron, Ohio -----	2	154	54	208
28 Montreal, Quebec, Canada -----	3	196	199	395	61 Rossford, Ohio -----	2	137	67	204
29 Berwick, Pa. -----	2	232	162	394	62 Bridgeport, Conn -----	1	147	56	203
30 Auburn, N. Y. -----	3	275	112	387	63 Yonkers, N. Y. -----	1	169	34	203
31 Carnegie, Pa. -----	4	299	79	378	64 Mahanoy City, Pa. ---	1	137	62	199
32 New Haven, Conn. ---	2	238	124	362	65 Monessen, Pa. -----	1	163	27	190
33 Baltimore, Md. -----	5	253	90	343	66 Shamokin, Pa. -----	1	143	46	189
					67 Easton, Pa. -----	2	138	50	188

Місцевість	Відділів	Повноліт. члени	Діти	Разом	Місцевість	Відділів	Повноліт. члени	Діти	Разом
68 McKees Port, Pa. ---	2	129	57	186	129 St. Joseph, Mo. ----	1	49	32	81
69 Wheeling, W. Va. ---	3	132	47	179	130 Lackawanna, N. Y. ---	2	63	18	81
70 Carteret, N. J. ----	2	155	23	178	131 Shenandoah, Pa. ---	1	61	18	79
71 Trenton, N. J. ----	2	130	47	177	132 Holyoke, Mass. ----	1	48	30	78
72 St. Catherine, Ont. Canada ----	1	90	81	171	133 Breslau, Pa. ----	1	54	23	77
73 Lorain, Ohio ----	2	118	52	170	134 Wallingford, Conn. ---	1	47	30	77
74 Aliquippa, Pa. ----	1	139	29	168	135 Kansas City, Kans. ---	1	60	16	76
75 Cohoes, N. Y. ----	1	128	37	165	136 Crowland, Ontario, Canada ----	1	34	40	74
76 Toledo, Ohio ----	2	123	40	163	137 Niagara on Lake, Ont., Canada ----	1	33	37	70
77 Utica, N. Y. ----	1	118	42	160	138 Yatesboro, Pa. ----	1	42	27	69
78 East St. Louis, Ill. ---	2	124	34	158	139 Bronx, N. Y. ----	1	62	6	68
79 Herkimer, N. Y. ----	1	123	35	158	140 Jamaica, N. Y. ----	1	56	12	68
80 Little Falls, N. Y. ---	1	124	34	158	141 Derby, Conn. ----	1	50	17	67
81 Rome, N. Y. ----	2	119	37	156	142 Kirkland Lake, Ont., Canada ----	1	46	21	67
82 Providence, R. I. ---	2	113	42	155	143 Lakewood, Ohio ---	1	62	5	67
83 Nicetown, Pa. ----	1	128	27	155	144 Avoca, Pa. ----	1	52	14	66
84 Mt. Carmel, Pa. ---	1	111	38	149	145 So. Deerfield, Mass. ---	1	54	12	66
85 Plainfield, N. J. ----	2	118	30	148	146 Slickville, Pa. ----	1	46	20	66
86 Great Meadows, N.J. ---	1	128	20	148	147 New Brunswick, N.J. ---	1	49	16	65
87 Hudson, N. Y. ----	2	127	18	145	148 Manville, R. I. ----	1	57	8	65
88 Bristol, Conn. ----	1	89	55	144	149 Harvey, Ill. ----	2	51	11	62
89 West Pullman, Ill. ---	3	119	24	143	150 Yorkville, Ohio ----	1	47	15	62
90 Binghamton, N. Y. ---	2	113	28	141	151 Thorp, Wisc. ----	1	39	23	62
91 Amsterdam, N. Y. ---	1	93	47	140	152 Raritan, N. J. ----	1	51	11	62
92 Derry, Pa. ----	2	119	17	136	153 Thomastown, Conn. ---	1	38	23	61
93 New Britain, Conn. ---	1	101	35	136	154 Donora, Pa. ----	1	42	18	60
94 Winnipeg, Man., Canada ----	1	88	45	133	155 Hillside, N. J. ----	1	44	16	60
95 Lancaster, N. Y. ----	1	101	29	130	156 Williamstown, N. J. ---	2	49	11	60
96 Mahanoy Plane, Pa. ---	1	85	45	130	157 Plains, Pa. ----	1	26	33	59
97 Stamford, Conn. ----	1	106	21	127	158 East Chicago, Ind. ---	2	42	16	58
98 Hamilton, Ont., Can. ---	1	85	41	126	159 New Castle, Pa. ----	1	43	15	58
99 Manchester, N. H. ---	1	103	22	125	160 Glastonbury, Conn. ---	1	41	16	57
100 Bentleyville, Pa. ---	1	88	35	123	161 Hornell, N. Y. ----	1	28	28	56
101 Stapleton, N. Y. ----	1	100	22	122	162 Latrobe, Pa. ----	1	35	20	55
102 Oshawa, Ont. Can. ---	1	61	59	120	163 Northumberland, Pa. ---	1	44	11	55
103 Frankford, Pa. ----	1	94	26	120	164 Grimsby, Ont., Can. ---	1	29	25	54
104 Clifton, N. J. ----	1	102	13	115	165 Babylon, N. Y. ----	1	30	23	53
105 Southport, Conn. ---	1	69	46	115	166 Bound Brook, N. J. ---	2	56	8	64
106 Sayre, Pa. ----	1	93	22	115	167 Westbury, N. Y. ---	1	47	6	53
107 Sudbury, Ont., Can. ---	1	50	62	112	168 Lachine, Quebec, Canada ----	1	30	22	52
108 Altoona, Pa. ----	1	69	42	111	169 New Alexandria, Pa. ---	1	40	12	52
109 Olean, N. Y. ----	1	85	25	110	170 Dearborn, Mich. ---	1	44	7	51
110 Elmira, N. Y. ----	1	81	28	109	171 Mayfield, Pa. ----	1	37	14	51
111 Troy, N. Y. ----	1	80	28	108	172 Spring Valley, N. Y. ---	1	39	12	51
112 Phoenixville, Pa. ---	1	62	43	105	173 West Hammond, Ill. ---	1	42	9	51
113 Paterson, N. J. ----	1	77	24	101	174 Niagara Falls, N. Y. ---	1	42	8	50
114 Minersville, Pa. ---	2	71	27	98	175 Crompton, R. I. ---	1	43	6	49
115 Timmins, Ontario, Canada ----	1	76	22	98	176 Locust Point, Md. ---	1	34	15	49
116 Coatesville, Pa. ---	1	54	43	97	177 Titusville, Pa. ----	1	46	3	49
117 Iselin, Pa. ----	1	71	25	96	178 Seymour, Conn. ----	1	46	2	48
118 Sharon, Pa. ----	1	68	27	95	179 Westchester, N. Y. ---	1	38	10	48
119 Ludlow, Mass. ----	1	76	19	95	180 Yale, Mich. ----	1	27	21	48
120 Irvington, N. J. ----	1	67	28	95	181 Amherst, Mass. ---	1	41	4	45
121 Ormrod, Pa. ----	1	70	24	94	182 Maplewood, N. J. ---	1	41	4	45
122 Bristol, Pa. ----	1	69	25	94	183 Saginaw, Mich. ----	1	27	18	45
123 Milwaukee, Wis. ---	1	64	28	92	184 Taunton, Mass. ----	1	31	14	45
124 Rankin, Pa. ----	2	68	23	91	185 Smoke Run, Pa. ----	1	30	14	44
125 Taylor, Pa. ----	2	79	9	88	186 Clifton Heights, Pa. ---	1	30	13	43
126 Watervliet, N. Y. ---	1	61	26	87	187 East Hammond, Ind. ---	1	35	8	43
127 Gary, Ind. ----	2	67	18	85	188 Hempstead, N. Y. ---	1	36	6	42
128 Belfield, N. D. ----	1	19	64	83					

Місцевість	Відділів	Повноліт. члени	Діти	Разом	Місцевість	Відділів	Повноліт. члени	Діти	Разом
189 Riverhead, N. Y. ---	1	32	10	42	230 Oxford, N. J. -----	1	17	5	22
190 Zanesville, Ohio ---	1	21	21	42	231 Bellefonte, Pa. -----	1	14	7	21
191 Brantford, Ontario, Canada -----	1	27	14	41	232 Blackstone, Mass. ---	1	14	7	21
192 Linden, N. J. -----	1	32	9	41	233 Desloge, Mo. -----	1	14	7	21
193 West Newton, Pa. ---	1	29	11	40	234 Export, Pa. -----	1	21		21
194 Dunmore, Pa. -----	1	30	9	39	235 Forks Road, Pa. ---	1	16	5	21
195 Glen Lyon, Pa. -----	1	34	5	39	236 Peekskill, N. Y. ---	1	21		21
196 Whippany, N. J. ---	1	32	7	39	237 Galway, N. Y. -----	1	12	8	20
197 Freeland, Pa. -----	1	25	13	38	238 Kitchener, Ontario, Canada -----	1	16	4	20
198 Joliet, Ill. -----	2	30	8	38	239 Nesquehoning, Pa. ---	1	17	2	19
199 Salem, Mass. -----	1	24	14	38	240 Peoria, Ill. -----	1	18		18
200 Thorold, Ont. Can. ---	1	24	13	37	241 Richmond, Mich. ---	1	10	7	17
201 Central Falls, R. I. ---	1	32	4	36	242 Iselin, N. J. -----	1	11	5	16
202 Willimantic, Conn. ---	1	24	12	36	243 Old Forge, Pa. -----	1	16		16
203 Butler, Pa. -----	1	21	14	35	244 London, Ont., Can. ---	1	12	3	15
204 Durhamville, N. Y. ---	1	26	9	35	245 Whitestone, N. Y. ---	1	15		15
205 Ramsey, Pa. -----	1	25	10	35	246 Danbury, Conn. -----	1	11	3	14
206 Etna, Pa. -----	1	31	3	34	247 Edwardsville, Pa. ---	1	13	1	14
207 Dickson City, Pa. ---	1	31	3	34	248 Espanola, Ont., Can. ---	1	8	6	14
208 Sykesville, Pa. -----	1	24	10	34	249 Madison, Ill. -----	1	14		14
209 Coaldale, Pa. -----	1	26	7	33	250 Twin City, Minn. ---	1	6	7	13
210 Nazareth, Pa. -----	1	28	5	33	251 Jessup, Pa. -----	1	10	3	13
211 Woodbine, N. J. ---	1	23	10	33	252 Plymouth, Pa. -----	1	8	5	13
212 Kenora, Ont., Can. ---	1	14	18	32	253 Port Jervis, N. Y. ---	1	12	1	13
213 Manville, N. J. -----	1	26	5	31	254 Cas-Cob, Conn. ---	1	6	6	12
214 Lundys Lane, Pa. ---	1	22	8	30	255 Homer, Pa. -----	1	6	6	12
215 Simpson, Pa. -----	1	26	4	30	256 Val Dor, Que., Can. ---	1	5	7	12
216 Barnesboro, Pa. ---	2	28	1	29	257 Waterford, Ontario, Canada -----	1	7	5	12
217 Jeannette, Pa. -----	1	19	9	28	258 Jackson, Mich. -----	1	10	1	11
218 Tams, W. Va. -----	1	18	10	28	259 Leechburg, Pa. -----	1	11		11
219 Hautzdale, Pa. -----	1	22	5	27	260 Portland, Ore. -----	1	6	5	11
220 Rahway, N. J. -----	1	26	1	27	261 Clune, Pa. -----	1	4	6	10
221 Hasting on Hudson, N. Y. -----	1	20	6	26	262 Colchester, Conn. ---	1	9		9
222 Erie, Pa. -----	1	18	7	25	263 Fall River, Mass. ---	1	8	1	9
223 Pottstown, Pa. -----	1	23	2	25	264 Mahwah, N. J. -----	1	8	1	9
224 Smithmill, Pa. -----	1	12	13	25	265 Manchester, N. Y. ---	1	9		9
225 Rouyn, Que., Can. ---	1	10	14	24	266 Sublet, Wyo. -----	1	9		9
226 Canton, Ohio -----	1	19	4	23	267 Ziegler, Ill. -----	1	9		9
227 Fulton, N. Y. -----	1	20	3	23	268 Muskegon Heights, Mich. -----	1	5		5
228 Vandergrift, Pa. ---	1	12	11	23	269 Canonsburg, Pa. ---	1	4	1	5
229 Emerald, Pa. -----	1	14	8	22					
					<u>463</u> <u>36,726</u> <u>13,301</u> <u>50,027</u>				

★ ★ ★

Борітеся трудом: день волі настане
І громом побіди на ворога гряне,
Засяє Україна у ясному цвіті
В старому й новому великому світі.

(За Сильвестром Яричевським:
„Американським Українцям”, 1897)

Українська спільнота в З. Д. А.

Написав д-р Семен Демидчук

Українська іміграція до цієї країни є найстаршою українською іміграцією. Перші українські оселі повстали тут перед 60 роками. Життя складалося так, що в поодиноких громадах народне життя тісно сплелось з релігійним і тому майже в кожній громаді його осередком є українська церква: в початках греко-католицька, звана тепер Українсько-Католицькою Церквою, а від часів першої світової війни повстав зав'язок Української Православної Церкви. Вона з часом розділилася на дві: Українську Православну Автокефальну Церкву, з традицією Київської Української Автокефальної Церкви з часів митрополита Липківського; та на Українську Православну Церкву в Америці, яка за свого канонічного голову признає царгородського патріарха.

В поодиноких громадах місцеві православні церкви змінюють свою приналежність, тому під теперішню пору не все можна певно знати, до котрої з двох православних церковних орієнтацій місцеві церкви належать. З цієї причини при

виказуванні церков в громадах подекуди згадується лише „українські католицькі” і „українські православні” церкви. З приходом більшої кількості українських (греко-)католических священиків зі скитальщини, повстають нові католическі церкви в громадах, які не були виказані в давніших списках. Тому теж не завжди можна точно зазначити, чи в громаді є церква, чи нема. Така непевність потриває ще кілька років і аж тоді можна буде скласти докладніший список, як народних так і церковних установ.

Церкви грають у місцевостях роллю українських осередків тому, що при них існують, звичайно, церковні зали на зібрання і на приміщення численних українських товариств. З правилами при церквах існують вечірні диточі школи для науки релігії і української мови, а в деяких громадах зорганізовано цілоденні парафіяльні школи на законних вимогах — з правом прилюдности. У таких школах учителюють монахині, звичайно СС. Василіянки і СС. Службениці. Будинки цілоденних шкіл мають великі концертні зали. У деяких місцевостях існують Українські Народні Доми (часто під іншими назвами), які мають концертні зали та інші кімнати на приміщення і

збори товариств, як теж бібліотек. У них містяться часом гостинниці і ресторани й тому вони стають осередком не лише народного, але й товариського українського життя.

ЦЕНТРАЛЬНІ УСТАНОВИ Й УКРАЇНСЬКА ПРЕСА.

Український Народний Союз в Америці (Ukrainian National Association, Inc.), з осідком у власному домі 81-83 Grand St., Jersey City, N. J. 1 жовтня 1948 р., він нараховував 464 відділів з 50,381 членами. Є це допомогово-обезпечена організація, про яку мова є в окремих статтях в цьому Альманасі. Органом У.Н.Союзу є щоденник „Свобода”, з додатком тижневика в англійській мові — “Ukrainian Weekly”. Адреса: P.O. Box 346, Jersey City 3, N. J.

Провидіння, стоваришення українців католиків в Америці, з осідком у власному домі під ч. 817 N. Franklin St., Philadelphia 23, Pa. Органом його є „Америка”, що виходить двічі в тиждень.

Українська Народна Поміч, з осідком 527 Second Ave., Pittsburgh 19, Pa. Її органом є тижневик „Народне Слово”.

Український Робітничий Союз, з осідком 524 Olive Street, Scranton, Pa. Його органом є тижневик „Народна Воля”, звичайно редагована в соц. напрямку.

Згадані повище організації, як фінансові установи, стоять під наглядом державної влади й орудування їхніми фондами є управильнене державними законами.

Крім них існують загально краєві (національні) українські установи: **Український Конгресовий Комітет Америки (УКК)** — Uk-

rainian Congress Committee of America. Адреса: 50 Church St., New York 7, N. Y. Цей Комітет є політично-громадським представництвом американських українців, координує громадську українську активність в Злучених Державах і співпрацює з іншими подібними українськими організаціями в інших країнах, допомагаючи в справі визволення України.

Український Конгресовий Комітет є складовою частиною загально-американського комітету, що існує під назвою **Пан-Американська Українська Конференція (ПАУК)** — The Pan-American Ukrainian Conference. Адреса та сама, що УКК, а її органом в англійській мові є двотижневик: **The Ukrainian Bulletin**. Журналом УКК для популяризації українських визвольних змагань в англо-саському світі є **The Ukrainian Quarterly** (Український Квартальник).

Злучений Українсько-Американський Допомоговий Комітет (ЗУ-АДК) — United Ukrainian American Relief Committee, P.O. Box 1661, Philadelphia 5, Pa. Адреса бюра: 65 DeLong Building, Philadelphia 7, Pa.

Ліга Української Молоді Північної Америки — Ukrainian Youth League of North America, яка видає місячник в англійській мові „The Trend”, з поштовою адресою: P.O. Box 106, Jersey City 3, New Jersey.

Союз Українок Америки — Uk-

rainian National Women's League of America, — центральна організація українського жіноцтва, що видає місячник „Наше Життя”, 866 North 7th St., Philadelphia 23, Pa.

Окремо треба згадати про допомогово - забезпечену організацію карпатських „русинів”.

УКРАЇНЬКА ЦЕРКОВНА ЄРАРХІЯ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ.

I. Українська Католицька Церква.

Єпископ - ординарій української католицької Дієцезії з осідком у Філадельфії: Високопреосвященний Константин Богачевський. Адреса резиденції: Bishop's Chancery, 815 N. Franklin St., Philadelphia 23, Pa.

Єпископ - помічник: Високопреосвященний Амврозій Сенишин; адреса: 161 Glenbrook Road, Stamford, Conn.

Українська католич. Дієцезія утримує духовну семінарію у Вашингтоні. Адреса: St. Josaphat Seminary, 714 Monroe St., N.E., Washington, D.C.

Єпископ-ординарій Питтсбурської католицької Дієцезії (карпатських русинів): Високопреосвященний Данило Іванцьо: 425 East 11th Ave., Munhall, Pa.

БІЛЬШІ ОСЕРЕДКИ УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ ПІВНІЧНОЇ АМЕРИКИ.

Місто New York.

Світського осередку українського народного життя під цю пору в Нью Йорку немає. Воно ведеться при церковних установах і в парафіяльних будинках. До таких будинків належать:

Українська католицька церква св. Юрія (найстарша з усіх ньюйорських українських церков), тепер під управою Чина СВВ. Парафіяльний дім: 22 East 7th St., New York, N. Y. При парафії, під ч. 30

Sojedinenje Greko-Katoliceskich Ruskich Bratstv, з осідком у Munhall, Pa. Її органом є тижневик, видаваний латинськими буквами “Viestnik”. Ця організація утримує великий сиротинець зі школою під покровом св. Николая в Elmhurst, Pa., (недалеко міста Скрентон).

II. Українська Православна Церква.

Архієпископ Української Православної Автокефальної Церкви: Високопреосвященний Йоан Теодорович. Адреса: 123 Grassmere Road, Cynwyd, Pa.

Єпископ Української Православної Церкви в Америці: Високопреосвященний Богдан Шпилька; адреса: Box 779 G.P.O., New York 1, N. Y.

Дня 18 березня 1948 р., відбулися збори представників православних церков для злуки двох українських православних дієцезій в Америці. Створено Український Координаційний Комітет. Його адреса: 47 Hope Ave., Passiac, N. J.

Іст 7-ма вул., є дім для СС. Василян, які ведуть цілоденну вселюдну школу, поміщену під ч. 217-219 Іст 6-та вул., (давніше Український Народний Дім і Дім Карпатія). В будинку школи є концертна зала зі сценою на різні потреби. В домі Сестер при 7-мій вул. має свою домівку оркестра ім. св. Юрія. В залі під церквою приміщені різні товариства, там теж відбуваються їх місячні зібрання. В за-

лі є теж приміщена друкарня **ОО. Василян**.

У домі під ч. 33 Іст 7-ма вул., (власність **ОО. Василян**), знаходиться **Музична Школа св. Юрія**. Є теж домівка українського роду **Католицьких Ветеранів Американської Армії**, Пост ч. 401.

Незалежно від парафії мають свої домівки в тому домі такі товариства: **Організація Самопомочі Нової Української Іміграції**. З нею злучена організація **Український Пласт** (з іміграції). **Українська Студентська Громада Нью Йорку** працює для об'єднання студіюючої молоді, що прибуває з Європи в Америку.

У тому самому домі має свою домівку **Організація Оборони Чотирьох Свобід України** і її орган „**Вісник ООЧСУ**”.

Середня Школа ОО. Василян, з назвою **Академія Св. Юрія** знаходиться в домі під ч. 710-712 Іст 9-та вул. При церкві існує **Український Хор** під управою Т. Онуфрика, що бере участь у важливіших народних імпрезах. **ОО. Василяни** ведуть українську радіо програму в четвер від год. 8:30-9:00 ввечорі зі станції W.W.R.L. З цієї станції веде проф. М. Чубатий **Українську Культурну Радіо-Годину** в суботу ввечорі в год. 7:30-8:15.

Греко-катол. церква Преч. Діви Марії (карпатських русинів) знаходиться при 225 Іст 13-та вул. Там є хор під управою Гната Палажія і вечірня школа.

На території Нью Йорку є ще українська катол. церква **Покрови Преч. Діви** при 1745 Вашингтон Евеню, на передмістю **Бронкс**, з вечірньою школою, веденою **СС. Василянками**; на передмістю **Асторія**, при 3709 — 31 Ст., є церква

Чесного Хреста з вечірньою школою, веденою місцевим священиком.

Українська православна автокефальна церква св. Володимира, 334 East 14th St., New York, N. Y., має залю на зібрання й на вистави. Під тим самим числом є парафіяльний дім, з вечірньою школою та окремим учителем. **Хор** цієї парафії є під управою недавно прибувшого з іміграції проф. Василя Завітневича.

Церква закупила фарму між місцевостями **Нью Бронсвик** і **Бавнд Брук**, у стейті **Нью Джерзі** та назвала її **Українським Селом**. Літньою порою туди відбувають прогулянки. Там має бути приміщений пріют для старців.

Українська православна церква св. Покрови, знаходиться під ч. 300 East 4th St., New York City, є осідком єпископа Преосв. Богдана Шпильки, який має під своєю управою церкви, що признають за свого голосу царгородського патріярха. Урядовим органом є місячник „**Український Вісник**”. Адреса: Вох 779 G.P.O. New York City. Є теж **Український Православний Комітет для Скитальців**.

Є дві українські протестантські церкви, а це: пресвітерська, на розі 2-ої Евеню і 7-мої вул., та „**євангелійська церква**” (п'ятидесятників) на розі 3-ої Евеню і 7-ої вулиці. Вони обі обмежують свою працю до проповідництва.

В Нью Йорку є **Український Національний Хор**, диригентом якого є проф. **Юрій Кириченко** та **Хор Української Молоді Митрополітальної Округи Нью Йорку** й **Нью Джерзі**, диригентом якого є **Степан Марусевич**.

Українські товариства, що мають окремі домівки в Нью Йорку:

Український Демократичний (горожанський) Клуб, 59 St. Mark's Place, **Ветерани 1260-ий Пост Американського Легіону ім. Миколи Миню**, 80 St. Mark's Place; **Відділ 10 Організації Державного Відродження України і Комітету повіту Бібрка**, 120 Іст 7-ма вул.; **Український Продукційний Відділ Американського Червоного Хреста**, 423 Іст 9-та вул.; **Українська Негайна Поміч**, 144 Іст 7-ма вул.; **Українські пам'ятники американським героям другої світової війни** (камінь з відповідним написом і зі стовпом для американського прапору) — під опікою департаменту парків

міста Нью Йорку — є такі: 1. в парку **Томпкінс Сквер**, поставлений в 1942 р. старанням Українського Продукційного Відділу; 2. на схрещенні вулиць: **Десятої, Стайвезент і Другої Евеню**, поставлений 4 липня 1944 р. старанням „Українців-Американців Великого Нью Йорку”.

Українські відділи в прилюдних бібліотеках: У головнім будинку Миської Публичної Бібліотеки при П'ятій Евеню і 42 вулиці; у її відділі під ч. 135 при Другій Евеню; у відділі під ч. 331 Іст 10-та вулиця. Багато українських книжок є теж і в університетських бібліотеках, особливо в університеті Колумбія.

ЦЕНТРАЛЬНІ УКРАЇНСЬКІ УСТАНОВИ З ОСІДКОМ В МІСТІ НЬЮ ЙОРКУ:

Український Конгресовий Комітет Америки; Пан-Американська Українська Конференція.

Редакція Українського Бюлетеню (двотижневик в англійській мові); **Філія Наукового Товариства ім. Шевченка; Редакція Українського Квартальника** (в англійській мові); **Ліга Української Молоді Північної Америки** (видає місячник “The Ukrainian Trend”); спільна адреса тих установ: 50 Church St., Suite 252, New York 7, N. Y.; **Український Американський Переселенчий Осередок** (Ukrainian American Reception Center) 11 East 7th St., New York 3, N. Y.

Приватні підприємства з на-пів громадським характером: **Базар Сурма**, 11 Іст 7-ма вул.; **Наш Базар**, 151 Евеню „А”; **Український Базар**, 170 Іст 4-та вул.; **Ф. Бражник** — українські одяги, 48½ Іст 7-ма вул.; **Українська Кооператива**

(з харчовими засобами), 76 Іст 7-ма вул.; **школа співу Ю. Кириченка**, 60 Ст. Маркс Пл.; **Нове Точило** — гумористичний місячник, 77 Іст 7-ма вул.

Складниця для пересилки одягу на допомогу скитальникам: Unitarian Collection Warehouse 31 East, 35th St., New York 16, N. Y.

Cooperative for American Remittances (CARE), 50 Broad St., New York 4, N. Y.

Установа, що помагає при вибиранні громадянських паперів новим імігрантам: Common Council of American Unity, 20 West 40th St., N. Y. С., видає місячник інформаційний під назвою: Common Ground; видала брошуру в чужих мовах „Як стати горожанином Злучених Держав”. Там є референт для української мови.

Установи, що допомагають спрваджувати імігрантів; The Catholic

Committee for Refugees, (з яким співпрацює Ukrainian Catholic Committee for Refugees): 265 West 14th St., New York, N. Y. World Church Service 214 East 21st St., New York City.

Урядове бюро для натуралізації: Immigration and Naturalization Service, 70 Columbus Ave., N.Y.C.

**Установи в інших дільницях
Нью Йорку:**

Brooklyn, N. Y.

Українська католическа церква Сошествія св. Духа, 160 Норт 6-та вул., має вечірню школу, ведуть СС. Василиянки.

Український Національний Дім, 216-218 Гренд Ст.,

Українська католическа церква св. Николая, 256 — 19-та вул. („Савт Бруклін”), має вечірню школу СС. Василиянок.

БІЛЬШІ ОСЕРЕДКИ УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ В СТЕЙТІ НЬЮ ЙОРК.

Rochester, N. Y.

Осередком життя є **Парафіяльна Галя**, (концертна зала, з меншими кімнатами) при українській католическій церкві св. Йосафата, 303 Hudson St. При церкві є цілоденна парафіяльна школа СС. Василиянок.

Українсько - Американський Клуб, з концертною залюю й гостинницею при вулицях Wilson і Hudson.

Український Народний Дім (власністю відділу 316 УНСоюзу), 831 Joseph Ave.

Buffalo, N. Y., має 2 українські католическі церкви, (Іст Бофало і Блек Рак) зі школами, є українська православна церква і 2 Народні Доми.

Cohoes, N. Y., має католическу церкву з цілоденною школою, дім україн-

Astoria, L. I., N. Y.

Український Демократичний Клуб (горожанський), 31 — 14 Гренд Евеню.

Staten Island, N. Y.

Українська православна церква (давніше У. Народний Дім) 35 Борен Ст., Stapleton, S. I., N. Y.

**Важніші установи загального значення, приміщені в стейті
Нью Йорк.**

Місіонарська школа (філософія й теологія) ОО. Василиян у Глен Ков, (на Лонг Айленд). Адреса: College of the Basilian Fathers, P.O. Box 231, Glen Cove, N. Y.

Середня дівоча школа і дім старців СС. Служебниць у Слоутсбургу. Адреса: St. Mary's Villa Academy, Sloatsburgh, N. Y.

Вакаційний приют: Ukrainian Catholic Camp, Stratford, N. Y.

ського Горожанського Клубу і український парк з Народним Домом.

Syracuse, N. Y., крім католическої церкви і цілоденної школи має гарний Народний Дім.

Yonkers, N. Y., має укр. католическу церкву, розмальовану арт. Кучмаком, школу, Український Горожанський Клуб і українську будівельну спілку, звану „Руські Доми”, що є власницею кількох домів. Тут була спроба утримати українську хлоп'ячу бурсу в піонерських часах.

Інші громади, де є церкви (католическі або православні) і Народні Доми: Амстердам, Аубурн, Бінгемптон, Бродалбін, Елмайра, Елмайра Гайтс, Фултон, Гестингс он

Гудсон, Гемстед, Геркімер, Гудсон, Лакаванна, Ланкастер, Литл Фолс, Манчестер, Ніягара Фолс, Олін, Порт Джервис, Ривер Гед, Ром, Спринг Валі, Трой, Ютика, Вотер-

вліет, Вестбурі, Вудгейвен — Озон Парк, Джамейка, а в околиці Plattsburg є значне число українських фермерів.

ГРОМАДИ НА СХІД ВІД НЮ ЙОРКУ.

Стейт: Connecticut.

Stamford, Conn.

Українська католическа церква, Український Горожанський Клуб — для місцевого життя.

У Стемфорді існують установи загального значення:

Українська Католицька Висока Школа і Українська Католическа Колегія. Вони разом творять: Ukrainian Catholic Seminary, 161 Glenbrook Road, Stamford, Conn. Є це мала семінарія, яка приготує студентів на університетські студії, або на теологічні студії при Католицькому Університеті у Вашингтоні. Семінаристи видають квартальник „Керикс” в англ. мові.

Ректором є: Впреосв. Кир Амврозій Сенишин, який є теж головою Українсько-Католического Комітету для збігців.

При школах у Стемфорді існує **Українська Бібліотека й Український Музей.**

В порозумінні з тими установами видають **Сестри Місіонарки** місячний журнал для релігії й культури, окремо в українській мові, п.н. **Ковчег**, а окремо в англійській мові. Адреса: The Ark, Missionary Sisters, 111 West North St., Stamford, Conn.

Ansonia, Conn.

При українсько-католическій церкві св. Петра й Павла є вечірня школа. Є окремий Народний Дім під назвою **Liberty Hall** при May Street. На церковнім цвинтарі є пам'ятник одно-

му з перших українсько-американських піонерів, о. Антонові Бончевському, з написом: „Член Наукового Т-ва ім. Шевченка у Львові”.

Інші громади, де є зорганізоване народне життя при парафіях та Народних Домах:

Бриджпорт, Брістол, Данбері, Дербі, Глестонбері, Гартфорд, Нью Бритен, Нью Гейвен, Норвич, Сімор, Савтпорт, Форествил, Теривил.

Стейт: Rhode Island.

Woonsocket, R. I.

Українська православна автокефальна церква св. Михайла: 74 Harris Ave. **Українська католическа церква св. Михайла:** 394 Blackstone St. Обі церкви мають вечірні школи.

Інші громади: Централ Фоллс, Потокет, Кромптон, Манвил, Провиденс.

Стейт: Massachusetts.

Boston, Mass.

Українське життя зосереджується при **українській православній автокефальній церкві Пресв. Серця Ісуса:** 163 Arlington Street; там є зала, вечірня школа і хор. В Бостоні є теж **українська католическа церква** на передмістю Матапан: 117 Greenfield Rd.

Інші громади: Голийок, Лудлов, Пітсфілд, Савт Дірфілд, Таунтон.

Стейт: New Hampshire.

Manchester, N. H.: є українська католическа церква і Горожанський Клуб.

ГРОМАДИ НА ЗАХІД ВІД НЬЮ ЙОРКУ.

Стейт: New Jersey.

Jersey City, N. J.

Український Народний Дім (Ukrainian Center) 181 Fleet St., на горі міста, є осередком народного життя. Є концертна зала і кімнати на зібрання.

Українська католическа церква св. Петра й Павла, на розі вулиць: Sussex and Greene, має залю. Побіч є дім СС. Василіянок, які ведуть вечірню школу. Парафія закупила окремий дім на цілоденну школу при Bergen Ave.

Місто Джерзі Сіті є осідком **Українського Народного Союзу** (81-83 Гренд Стріт), щоденника „Свободи” та тижневика „Ukrainian Weekly”. При „Свободі” є друкарня для газет і видавництв Українського Народного Союзу.

Newark, N. J.

Дім Української Централі з великою залю і гостинницею є осередком народного життя. Адреса: 180 William Street. Окремо є „Січова Галя” 508 — 18th Ave.

Українська католическа церква св. Івана Хрестителя при Morton Street. При церкві є монастир чина св. Ізбавителя. Адреса: The Redemptorist Fathers, C.S.S.R., 661 High Street. Цілоденна українська школа під управою СС. Службниць при ч. 85 Baldwin St.

Українська правос. автокефальна церква з залю й городом: 675 S. 19th St.

Українська друкарня (приватна) 13 Charlton St.

Elizabeth, N. J.

Український Народний Дім, як

осередок народного життя: 214-216 Fulton St.

Українська католическа церква св. Володимира, при Grier Ave., помальована в українському стилі арт. М. Бутовичом і С. Гординським.

Passaic, N. J.

Українська католическа церква св. о. Николая, 42 Van Buren St., (має величавий шкільний будинок при 212 President Street), **українська православна церква**, 47 Hope Ave., **Український Народний Дім** при 237 Hope Ave. До Пасейку долучуються більші й менші українські гурти з Кліфтон, Гарфілд, Лоді, Валінгтон, Рутефорд, Атінія, Сінгак, Литл Фолс, Карлстад, а окремо існує укр. громада в Патерсон.

Інші громади в стейті Нью Джерзі: Бейон (Народний Дім, католическа церква), Баунд Брук, Кемден, Картерет, Грейт Медовс (фармерська колонія), Ізелін, Манвил, Милвил (фармері — 3 церкви, Нар. Дім), Нью Бронсвик, Перт Амбой (католическа церква, параф. зала, Дім Горож. Ключу), Плейнфілд, Савт Плейнфілд (на території є засновок колонії Нова Україна, коло Нью Маркет), Рарітан, Ровей, Трентон, Випані, Вільямсавн, Вудбайн.

Стейт: Pennsylvania.

Philadelphia, Pa.

Осередком життя є **Дім Товариства Українсько-Американських Горожан** під ч. 847 North Franklin St., з окремою концертною залю, бібліотекою, приміщенням для товариств і т.п. Там приміщений **Переселенчий Осередок Злученого Українсько-Американського Допомогового Комітету**. Видається теж

делфії. Має Укр. Народний Дім місячник: **Ukrainian American News of Pennsylvania.**

Українська католицька катедральна церква Непорочного Зачаття Преч. Діви, 814 North Franklin St. У ній спочивають тлінні останки першого українсько-католицького єпископа в Злучених Державах (1907—1916) Сотера Стефана Ортинського. Побіч є парафіяльний дім, а напроти є **Єпископська Канцелярія**: Bishop's Chancery, 815 N. Franklin St.

На розі вулиць Норт Френклин і Браун є дім старців ведений СС. Службеницями. Адреса: St. Mary's Home for the Aged, 719 Brown St., Philadelphia. Там є теж головний осідок СС. Службениць.

Манастир СС. Василіянок, з первісним Матірним Домом і Сиротинцем, Друкарнею й Книгарнею та редакцією місячника „Місіонар”: 832 North 7th St. СС. Василіянки ведуть цілоденну школу при манастирі, вхід з Периш Ст. Окрема фарма для Сиротинця: 1825 Lindley Ave.

Вакаційний дім для сиріт хлопців ведуть СС. Василіянки у місцевості Chesapeake (Чезапек) у стейті Мериленд. **Матірний Дім, Дівоча Академія** (середня школа і колеґія) і **вакаційний дім для сиріт дівчат** знаходиться у Fox Chase Manor. Адреса: The Order of St. Basil the Great, Fox Chase Sta., Philadelphia, Pa.

Побіч знаходиться відпустова пещера Преч. Діви і **катедральний цвинтар**, як осередний український катол. цвинтар в Злучених Державах.

Філадельфія є осідком допомогово-обезпеченого стоваришення українців католиків **Провидіння** та його органу **Америка** (двічі на

тиждень) з друкарнею. Адреса: 817 N. Franklin St., Philadelphia 23, Pa. Там видається теж тижневик **Шлях** — The Way, орган українсько-катол. дієцезії в мовах українській та англійській.

Союз Українок Америки і його орган, місячник **Наше Життя** розміщені при 866 North 7th St., Philadelphia, Pa.

Організація Українсько-Американських Ветеранів: Ukrainian American War Veterans, 847 N. Franklin St., Phila., Pa.

На передмістях Філадельфії:

Українська Громада при 23-тій вулиці і Браун у західній частині в домі 800 N. 23rd Street. **Українська катол. церква св. Николая** 871 N. 24th Street. **Українська Громада** в північній частині міста в домі: 3322 N. Lawrence St. Недалеко **українська православна церква**.

Дім Української Громади в південній частині 610 South American Street.

У дільниці Nicetown (Найстовн) є (**Народний**) **Дім Української Громади**, 2051 Rowan St. **Українська православна автокефальна катедральна церква св. Володимира** при Germantown and Berks Sts., під ч. 518 W. Berks St., є приміщена мала семінарія, друкарня і орган У.П.А. Церкви місячник „Дніпро”. **Парафіяльний дім** 603 Hayde Park, а **резиденція православного автокефального архієпископа**: 123 Grassmere Rd., Cynwyd, Pa.

На передмістю Frankford, Pa., коло Філадельфії є **українська катол. церква св. Йосафата** (ріг вулиць Orthodox і Tacony) з окремим домом. Крім того є ще **Дім Українських Горожан** при Wakeling St.

Chester, Pa. — в околиці Філа-

(4th і Ворд Ст.), укр. катол. і укр. правосл. церкви. Близько положені теж: Фініксвил, Бриджпорт, Кліфтон Гайтс, Істон, Квейкертаун, Реддинг, Брістоль, Стів.

Scranton, Pa.

Є Український Горожанський Клуб, 608 W. Lackawanna Ave., українська катол. церква св. Володимира зі школою СС. Василянок, 430 N. 7th Ave., і укр. правосл. автокеф. церква св. Михайла, при North Main St.

Скрентон є осідком допомогово-обезпеченої організації Український Робітничий Союз з друкарнею і тижневиком „Народна Воля”, як своїм органом. Адреса: 524 Olive St.

У Скрентоні виходила довший час „Свобода” і при ній повстала перша українська книгарня в Америці.

Olyphant, Pa.

Є українська катол. церква св. Кирила й Методія, збудована в стилі св. Софії в Царгороді. Є великий шкільний будинок з концертною залю; є український хор. Адреса: 135 River Street.

В околиці громади: Вилксбері (цілоденна школа при укр. катол. церкві); Москов, Тейлор, Плейнс, Алден Стейшен, Бресло, Едвардсвил, Гановер, Нантикок, Нантигло, Сейр, Сімсом, Плимут.

Pittsburgh, Pa.

Колись зосереджувалося українське життя на цілу околицю при укр. катол. церкві св. Івана Хрестителя в південній частині міста („Савт Сайд”): 109 — 7th St., S.S., де працював один з піонерів укр. життя, о. Микола Стефанович (помер 1911 р., на його могилі на міс-

цевому парафіяльному цвинтарі поставлено пам’ятник). При церкві є цілоденна школа в давнішій парафіяльній галі. Укр. правосл. автокефальна церква св. Володимира 18th and Sidney St., S.S. Український Народний Дім, при 11th and Bingham Sts., S.S. Українська радіо-програма в неділі попол., зі стації WWRIT. Укр. Катол. церква св. Юрія на Норт Сайд: 44 Doerr St.

Місто Пітсбург є осідком допомогово-обезпеченої організації Українська Народна Поміч; вона має свою друкарню, в якій рукується орган, тижневик Народне Слово. Адреса: 527 — 2nd Ave., Pittsburgh 19, Pa.

В місті виходить місячник American Slavs, який обговорює справи американських слов’ян, що не належать до большевицької групи, між ними й українців. Адреса: 210 Fitzsimmons Bld., Pittsburgh, Pa.

Недалеко Пітсбурга знаходиться новіціят оо. Василіян в місцевості Давсон. Адреса: P.O. Box 1004, Dawson, Pa.

В околиці є такі українські громади: Аликвіпа, Амбридж (катол. й правосл. церква й дім від. У.Н. Союзу); Арнолд і Нью Кенсінгтон, Ботлер, Карнегі, Форд Ситі, Мек Кіспорт, Мек Кізракс (катол. і правосл. церква, Народний Дім); Монессен, Нью Александрія, Ейтсборо.

Shamokin, Pa.

Громада помітна тим, що там був первісний осідок Українського Народного Союзу і „Свободи”. Тепер там є українська катол. церква Преображення і цілоденна парафіяльна школа. Парафіяльний Дім 303 N. Shamokin St.

Shenandoah, Pa.

Тут повсталa перша українська католицька церква, зложена першим укр. священиком, о. Іваном Волянським. На церковнім цвинтарі знаходиться каплиця на гробі першого померлого в Америці українського священика, о. Зенона Ляховича, що помер в Кінгстон, Па. На цвинтарі є гроби найдавніших українських імiгрантів, які вмирали в різних місцевостях Зл. Держав, а казали себе ховати на єдинім тоді українським цвинтарі. Адреса парафії: 114 S. Chestnut St.

Інші українські громади в стейті Пенсильвенія:

Алентавн, Алтуна, Авока, Барнесборо, Бат, Белефонті, Бентнівил, Бервик, Бетлегем, Каненсбург, Централія, Колдейл, Котсвил, Деррі, Донора, Емералд, Ірі, Етна, Експорт, Фарел, Форбс Ровд, Фреквил, Глен Лайон, Гейзелтон, Гомер, Гавцдейл, Ізелін, Джінет, Джанставн, Джесут, Кімбертон, Кайзер, Кінгстон, Лейтроб, Лічбург, Лінфілд, Ліндора, Лондіс, Лейн, Маганой Ситі, Маганой Плейн, Мейзвил, Мейфіл, Мек Аду (там є укр. католицька церква, зорганізована другим українським священиком в Америці о. К. Андроховичем), Мидлпорт, Мадера, Майнерсвил, Мавнт Кармел, Нескегонінг, Нортгамптон, Нортгумберленд, Ормрод, Палмертон, Реймі, Ранкін, Ревлок, Сейнт Клер (недалеко монастир гр. католицької Францисканів, адреса: Vox 70, Sybertsville, Pa.), Сликвил, Смок Рун, Сайксвил, Смит Мил, Скіпок (українські фармери), Тайтусвил, Вест Нютон.

Місцевість **Munhall**, недалеко Пітсбурга, є осідком догомогово-обезпеченої організації карпатсь-

ких русинів з назвою: „Греко-Католицьке Соединенія в С.С.А.” Його органом є тижневик, видаваний латинкою, **Amerykansky Russky Viestnik**. Маєток Соединенія за обчисленням з початку 1948 року \$14,3340,364.96.

Мунгал є осідком греко-католицького єпископа дієцезії Пітсбург, **Впресв. Данила Іванця**. Його попередник, єп. Василь Такач, помер 13 травня 1948.

Стейт: Delaware.

Wilmington, Del. Є укр. правосл. і укр. католицька церква, зі школою і Укр. Народний Дім.

Стейт: Maryland.

Громади: Балтімор і Кортис Бей. Мають укр. католицькі церкви з залами й вечірніми школами. В Балтімор є Укр. Народний Дім; громада в Чезапик Ситі.

Стейт: Ohio.

Cleveland, O.

Український Народний Дім на Вест Сайд: 2255 West, 14th St.; **Укр. Народний Дім на Іст Сайд:** 3161 East 93rd St., — оце осередки народного життя.

Українська католицька церква св. Петра й Павла має цілоденну школу: 1208 Kenilworth Ave. **Укр. правосл. автокеф. церква св. Володимира:** 2080 West 11th St., і **українська православна церква в Лейквуд**, (на границі міста) — мають вечірні школи. Банкова установа з назвою: **Ukrainian Savings Co.**, на розі вулиць: Professor і W. 10th St. **Загальнозвісна українська пекарня:** Auburn Baking Co. — розвозить печиво по місті.

Український Культурний Город в парку, закупленім Ракефелером,

має статуї Тараса Шевченка, Івана Франка і Володимира Великого — роботи Олександра Архипенка.

Місто Клівленд є осідком допомогово - обезпеченевої о р г а нізації карпатських українців з назвою **Собраніє**, яке видає тижневик „**Просвіта**”.

Youngstown, O.

Українська катол. церква Пресв. Тройці, 526 W. Rayen St. Напроти є **Українська Галя**, власністю Народної Помочі. **Українська православна автокеф. церква** при Russel St., обі церкви мають вечірні школи. **Бр. св. Івана Хрестителя від У. Н. Союзу**, має свій дім 914 Френклин Евеню. З цею громадою співпрацює укр. громада з Campbell.

Інші громади в стейті Огайо: Акрон, Кантон, Лорейн, Росфорд, Толідо, Йорквил, Зейнсвил.

Стейт: Michigan.

Detroit, Mich.

Український Народний Дім: 4655 Martin Ave., (піг Michigan Ave.), власність відділів У. Н. Союзу, є головним осередком народнього життя. Крім того є ще **Український Горожанський Клуб** при Michigan St., і **Українсько-Американський Осередок**: 2965 Carpenter St.

Українська католицька церква св. Івана Хрестителя: 4123 Clippert Ave., має цілоденну школу: 3893 Clippert Ave. Церква має забавову площу над озером на літні прогульки, звану Ukrainian Catholic Camp. **Українська православна церква Пресв. Тройці**: 3993 Humbolt Ave.

Hamtramck, Mich. (Передмістя Дітройту), має **Український Демократичний Клуб**: 2376 Grayling Ave.

Українська католицька церква

Непорочного Зачаття: 2311 Grayling Ave., є власницею **Української Хати**: 2240 Grayling Ave. При церкві є **цілоденна школа**: 2222 Grayling Ave.

Громада передмістя Dearborn бере участь в народнім житті разом з українцями в Дітройті.

Громада Дітройт є осідком **Федерації Українців Стейту Мишиген**; тут є **Український Національний Хор Думка**, під управою Івана Атаманця; і **Жіночий Хор**: Стефанії Андрусевич. Є **радіо-програма**: М. Шустакевича зі стації: WKMH; є тижневик: **Українська Громадська Пора**, „орган незалежної трудової демократії: 2935 Lawley Ave.

В міськім музею є погруддя Т. Шевченка, роботи Ол. Архипенка.

Українські гурти існують в Мускегон Гайтс і Сагіна.

Стейт: Illinois.

Chicago, Ill.

Дім відділів Українського Народного Союзу: 845 N. Western Ave., не має місця для об'єднання всіх товариств, отже життя народне зосереджується ще дальше при церквах. **Українська катол. церква св. Миколая**, 2238 Rice St., є найкращою щодо стиллю українського церковного в Америці. Під церквою є велика зала зі сценою. **Цілоденна школа** міститься при 2247 Райс Стріт. При церкві є **монастир оо. Василян**, які управляють церквою. Церква має ще **забавовий город св. Миколая**. При церкві св. Миколая є **Український Національний Хор**, заложений Венецьким, під управою п. С. Чуби.

В південній частині міста є окрема укр. катол. церква **Пресв. Богородиці**: 4950 S. Paulina St., з окремою залемою. Є вечірня школа.

Українська православна автокефальна церква св. Володимира: 2250 West Cortez St. Є вечірня школа.

Українська православна церква св. Петра й Павла: 9211 S. Avalon Ave., утримує вечірню школу.

На передмісті **Вест Пулман** є укр. катол. церква з залєю: 12205 Parnell Ave., до неї належить окрема каплиця на **Борн Сайд**.

В **Шікаго** є **Спілька Запороже:** 1903 West Chicago Ave.

Підчас Світової Вистави в 1933 р., уладженої з нагоди століття заложення міста Шікаго, українці мали **Український Павільон** з виставою українського мистецького й культурного дорібку.

Інші українські громади в стейті **Іліной:** Іст Сейнт Луїс, Джоліет, Гарвей, Вест Гарвей.

Стейт: Indiana.

Українські громади в **Гері** і **Гамонд**.

У стейті **Kansas** громада в **Kansas City**.

У стейті **Minnesota:** громада в **Мінеаполіс** (є укр. автокефальна й укр. катол. церква — з вечірніми школами і Укр. Народний Дім). Друга громада в **Сейнт Пол**, третя в **Чисголм**.

Стейт: Missouri.

St. Louis, Mo., (разом з **East St. Louis**), українська катол. церква **Успення Преч. Діви:** 1120 Dolman

КІЛЬКІСТЬ УКРАЇНЦІВ У

В різних меморіялах до федеральних і міжнародних установ подається число українців у Злучених Державах на 750,000 (імігрантів і американців українського роду).

St. Українська автокеф. церква, Укр. Народний Дім.

Інші громади в стейті **Мизурі:** Сейнт Джозеф, Делож, Медисон.

У стейті **Wisconsin** є українські громади в **Милвокі, Лублін, Торп** і **Вест Аліс**.

У стейті **North Dakota** є українські громади в **Белфілд, Горгам, Україна, Мінот, Макс**.

У стейті **Oklahoma** — громада в **Гара**.

У стейті **Oregon** живуть українці зорганізовані в **Портланд**.

У стейті **Wyoming** живуть громадно у **Фронтір** і **Сублет**.

У стейті **West Virginia** є зорганізована громада у **Wheeling**, з українсько-катол. церквою: 4136 Jacob St.

У стейті **Texas** живуть при польській громаді українці в **Бремонд**, а одинцем у **Форт Ворт** і **Гюстон**.

У стейті **Florida**, у місті **Міямі** є **Українсько-Американський Клюб:** 229 N. W. 63rd St., and 11th Ave., **Miami, Fla.**

У стейті **California**, є зорганізована громада в **Los Angeles** з українським **Народним Домом, українською катол. церквою:** 2511 Third Ave., Los Angeles, Calif., і укр. прав. церквою: 1811 Elfie St., Los Angeles, Calif. При університеті **Stanford** коло **Сан Франсиско** у **Каліфорнії** існує **Українське Бібліотечне Товариство;** адреса: Hoover War Library, Ukrainian Section, Stanford University, Palo Alto, California.

КІЛЬКІСТЬ УКРАЇНЦІВ У ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ.

Число зорганізованих українців у прилюдно оголошених публікаціях, представляється так:

У "Catholic Directory" з 1947 р. в **Українській Греко-Католицькій Ді-**

сцезії вчислено 146 парафій: 16 дочерних церков, при них 156 священників, 223 Сестер монахинь і 307,065 вірних.

В Пітсбурській Греко-Катол Дієцезії нараховує "Directory" 285,652 вірних. Між ними є якесь число українців.

Писаної статистики православних церков нема. „Український Вістник”, орган Укр. Православної Церкви в Америці, (за червень 1948) виказує 32 церков (з них 3 в Канаді) і 27 священників.

УКРАЇНЦІ В КАНАДІ.

Центральні українські установи й українська преса.

Українські організації з краєвим характером, об'єднані в головній організації:

Комітет Українців Канади (К.-У.К.) Ukrainian Canadian Committee, адреса: 722 McIntyre Building, Winnipeg, Man., Canada.

Відділ Іміграції, Ukrainian Service, 519 McIntyre Bldg

Під контролею К.У.К. знаходиться: **Український Канадійський Допомоговий Фонд** Ukrainian Canadian Relief Fund, Post Office Box 2136, Winnipeg, Man.

Газети, які підтримують К.У.К.:

Новий Шлях, пів-тижневик, 209 Jarvis Ave., Winnipeg, Man.

Українські Вісті, тижневик, 10012

Українська Православна Автокефальна Церква в Злучених Державах (за вістями з авторитетного джерела) має 29 церков і 26 священників.

Багато православних українців належать до російських церков, а в громадах, де нема українських катол. церков, вірні йдуть до латинських церков і їх не можна зарахувати до зорганізованих українців. Спроба статистики в Шікаґу перед 15 роками виказала, що яка половина українців не вписується до жадної церкви. Це показчик для інших великих громад.

— 109th St., Edmonton, Alta.

Український Голос, тижневик, 214 Dufferin Ave., Winnipeg, Man.

Канадійський Фармер, тижневик, 295 Market Ave., Winnipeg, Man.

Український Робітник, тижневик, 339 Bathurst St., Toronto 2 — B, Ont.

Будучність Нації, дво-тижневик, 49 Kennedy St., Winnipeg, Man.

Світло, дво-тижневик, Mundare, Alta.

Ukrainian Canadian Veterans Association, видає місячник "Opinion" в англійській і українській мовах. Адреса: 515 McIntyre Bldg., Winnipeg, Man.

Український Культурний Осередок (веде Вищі Освітні Курси), Ukrainian Cultural and Educational Centre, P.O. Box 3093, Winnipeg, Man., Canada.

УКРАЇНСЬКА ЦЕРКОВНА ЄПАРХІЯ В КАНАДІ.

I. Українська Католицька Церква.

Високопреосвященний В а с и л ь Ладика, архієпископ екзархату Центральної Канади; Високопреосвященний Ізидор Борецький, єпископ-помічник, цієї дієцезії; адре-

са: 235 Scotia Street, Winnipeg, Man. Canada.

Високопреосвященний Ніль Саварин, єпископ-екзарх українців католиків Західної Канади; адре-

са: 8820 — 11th Street, Edmonton, Alta., Canada.

Високопреосвященний Андрій Роборецький, єпископ - єкзарх Східної Канади; адреса: 143 Franklin Ave., Toronto, Ont., Canada.

Органом Укр. Кат. Церкви до поділу Канади на 3 екзархати були „Українські Вісті” в Едмонтоні. Інформативну діяльність веде **Централа Українських Католиків Канади**, Ukrainian Catholic Council Press Service, 49 Kennedy St., Winnipeg, Man., Canada.

II. Українська Православна Церква.

а) Преосвященний Мстислав, архієпископ Греко-Православної Церкви в Канаді; адреса: 178 Church Ave., Winnipeg, Man., Canada. Органом Української Православної Церкви в Канаді є місячник **Вісник**, P.O. Box 3626 Sta., W., Winnipeg, Man.,

б) Справами канонічності Української Православної Церкви займається: Високопреосвященний Митрополит Іларіон — (Огієнко) у своїм місячнику: Слово Істини, 925 Alfred Ave., Winnipeg, Man.

Місія протестантів - пресвітеріян видає дво-тижневик: Канадійський Ранок, 672 Arlington St., Winnipeg, Man., Canada.

УКРАЇНЦІ В ПІВДЕННІЙ АМЕРИЦІ.

БРАЗИЛІЯ.

Головні організації й преса.

Товариство Прихильників Української Культури, яке входить у склад Пан-Американської Української Конференції, видає Інформаційний Бюлетень; адреса: Sociedade dos Amigos da la Cultura Ucraina, Caixa Postal 881. Curitiba, Parana, Brasil.

Український Допомоговий Комі-

КІЛЬКІСТЬ УКРАЇНЦІВ У КАНАДІ

На підставі найновішого цenzуcу Домінії, населення Канади складається з громадян, які походять з біля 30 народів. По чисельній силі вони представляють такий стан: французів біля три й пів мільйона, англійців біля три мільйони, шотландців півтора мільйона, ірландців один мільйон, німців біля пів мільйона, **українців біля одної третини мільйона** і т.д. Беручи відсотковий стан треба сказати, що французи становлять 30%, цілого населення, англійці яких 25%, шотландці 12%, ірландці 11%, німці 4%, **українці біля 3%**. (З промови канадського судді І. В. Арсенича, виголошеної у Флін Флон, у провінції Манітобі, 3 березня 1948 поміщеної в місячнику „Опініон” ч. 2, 20 березня 1948).

Урядовий “Catholic Directory” Північної Америки з р. 1947, нараховує 385 українських католицьких церков і місій у Канаді з 113 священниками і 300,000 вірними. У Вінніпегу на підставі домініяпного спису населення (цензусу) з 1931 р. подає “Directory” 49,856 греко-католиків українців.

тет — Comite Ucraino da Auxilio as Victimas da Guerre, Rua Martin Afonso N.O. 381, Curitiba, Parana, Brasil.

Часописи:

Праця — тижневик, Pracia, Prudentopolis, Parana, Brasil.

Хлібороб — тижневик, адреса: O Lavrador, Caixa Postal 666, Curitiba, Parana, Brasil.

Церковне життя зосереджується в монастирях Чина Св. В.В. Адреса

са: Padres Basilianos, Prudentopolis, Parana, Brasil.

Кількість українців у Бразилії.

За дбайливими обрахунками воно досягло 100,000 душ в 1947 р.

До Бразилії українці заїхали найскорше. Перші українські імігранти заїхали туди ще в 1895 р. і поселилися в найбідніших стеях, а це в Парані і Санта Катаріна. Були це галицькі селяни й робітники, яких економічна нужда вигнала з рідного краю шукати щастя на чужині. На початку вони бідували і багато їх погинуло, але завдяки важкій праці й організації власного господарства та родинного життя у Бразилії є сьогодні великі й багаті українські колонії.

Друга фаза української іміграції до Бразилії припадає на роки 1907-1914. В тому часі, перед першою світовою війною, наші люди вибирались до Бразилії в таким великим числі, що польські дідиці в Галичині робили поважні старання припинити виїзд українських селян за кордон, бо боялися, що не стане їм робітника для обрібки їхніх фільварків. У тих роках повстали колонії в Итапарі, Іваї, Гонсолвесі, Жуніорі, Вера Іварані, Каразіньо, Круз Машадо і Новій Галісії.

У тих самих роках осілися українці в Прудентополісі, Куритибі, Іважувірі, Антоніо Канділо, Порто Уніон, Легру і Жангалі. Українські громади в згаданих місцевостях росли й розвивалися скоро так, що напр. сьогодні у Прудентополісі й поблизьких місцевостях нараховують українці 15,000 душ. Там є українські установи, товариства й газети, які, що правда, були позакривані під час другої війни, але тепер знову виходять.

По першій війні українська іміг-

рація до Бразилії обновилася, приїздили українці не тільки з Галичини, але й з Волині, Полісся й Басарабії. Ця післявоєнна іміграція була вже свідоміша ніж попередня і вона скоро зорганізувала своє незалежне народне життя. У 1922 р., проф. Петро Карманський заснував Український Союз у Бразилії й газету „Український Хлібороб” побіч давно існуючої газети „Праця”, видаваної оо. Василіянами. Його старанням збудовано двоповерховий дім в Порто Уніон, одначе церковним осередком, де розміщений монастир оо. Василіян, є Прудентополіс.

Можна сміло сказати, що 80% українців в Бразилії це хлібороби, а в провінції Сан Павльо українці мають свої плянтації кави, рижу й рицини. Хто не займається хліборобством, працює при будові залізниць, направи доріг, при тартаках, при вирубі лісів. По містах наші люди працюють в ресторанах, клубах, готелях. Фахівців між ними мало. Шойно молоде покоління, яке знає португальську мову, попадає на ліпші роботи.

Бразилія вітає українських скитальників.

Між скитальцями з Німеччини, що їх Бразилія приймає, на основі договору з ІРО, приїхало найбільше українців — майже третина. Кількість нових українських імігрантів обраховують до 1,300—1,400. Скитальників переселяють у провінції Сан Паольо, але Українському Допомоговому Комітетові вдалося примістити понад 470 українців у провінції Парана, дальше понад 100 коло Ріо Жанейро та в Ріо Гранде до Суль. Ніяка інша національна група скитальни-

ків не зустрічає в Бразилії такої опіки, як українці. („Громада”, ч. 5-6, Париж, 1948).

АРГЕНТИНА.

Головні організації й преса.

Репрезентація українців Республік Аргентини, Парагваю й Уругваю є складовою частиною Пан-Американської Української Конференції. Адреса: Comite Unido Ucrainiano en las Republicas de Argentina, Paraguay y Uruguay, Calle Victoria, 676, Buenos Aires, Argentina.

Український Допомоговий Комітет — Comite Ucraino de Auxilio a las Victimas de la Guerra (Auxiliar de la Cruz Roja Argentina), Calle Maza 150, Buenos Aires, Argentina.

Бюлетень Українського Допомогового Комітету в Аргентині, Calle 24 de Noviembre 438, Buenos Aires.

Українське Слово, тижневик, орган тов. Просвіти: Soler 5039, Buenos Aires, Argentina.

Наш Клич, тижневик, Maza 150, Buenos Aires, Argentina..

Кількість українців в Аргентинській Республіці.

По обережним обчисленням переходить 100,000 душ. Вони розсіяні по всій території від Місіонес аж до Патагонії. (Меморандум Комітету Аргентинських Українців до міністра закордонних справ і визнань, Буенос Айрес 25 квітня 1944).

Українська іміграція до Аргентини почалася ще 1900 року. Перші прибули туди галичани з Товмацького повіту й поселилися на території Місіонес, коло бразилійського кордону. Там є сьогодні найбільша й найбагатша українська оселя. За товмачанами приїздили й другі українські робітники, які поселилися в Трес Калонес, Лас

Тунас, Пікада Галісіяна, Сан Хозе, Лон Ароджос, Пікада, Гварані, Обера. В цих місцевостях сьогодні всюди є українські церкви, установи, народні доми, є українські торгівлі, ремісники, професіоналісти.

Пізніше українські імігранти шукали праці по містах, як в Буенос Айрес, Росаріо, Санта Фе. Не знаючи еспанської мови, вони наймалися до найпростішої роботи, головню в портах, при будові домів, у готелях, ресторанах. На провінцію виїздили наші люди до праці на залізних дорогах, на тартаках і на фармах. Жінки наймалися до хатньої праці в багатих домах.

Передвоєнної української іміграції в Аргентині нараховують коло 20,000 душ. Були це переважно галичани й холмщаки. Після першої війни, коли іміграція до Канади й Злучених Держав була обмежена, Аргентина приймала українців дуже радо.

Більші українські колонії знаходяться в Місіонес, Чако, Кордобі, Буенос Айрес. В Чако й Місіонес наші люди займаються хліборобством й живуть збитою масою у місцевостях Ляс Бреняс, Авія Терай, Сайенс Пеня, Маскота, Пампа дель Інферно, Віжа Бертет, Віжа Ангеля й Ресістенсія. В цих місцевостях є філії Просвіти, драматичні товариства, читальні. Є вже кілька більших українських торговців.

У Кордобі українці живуть у столиці тої самої назви і в місцевості Ля Фолда. Мають там свої товариства „Взаємна Поміч”, „Сокіл”. У провінції Санта Фе українці живуть в Росаріо, Санта Фе і Сан Карльо Суд. Багато мають свої власні доми, підприємства, і беруть активну участь в народній ро-

боті. В Росаріо мають дім Просвіти.

Найкраще організовані українці в Буенос Айрес і на передмістях: Док Суд, Валентін Алсіна і Пінсейро. Їх там живе багато і вони мають свої організації. В Буенос Айрес є осідок товариства Просвіта, Відродження й кількох товариств.

Найбільшою українською організацією в Аргентині є Просвіта. Вона має свої філії в Аргентині, в Парагваю й Уругваю. Вона видає газету „Українське Слово” й щороку календар. Друга національна організація це Відродження. Там є газета „Наш Клич”.

ПАРАГВАЙ.

Український Допомоговий Комітет; адреса: Comite Ucraino de Ayuda a las Victimas de la Guerra (Auxiliar de la Cruz Roja Paraguaya), Sede Social c. Ayolas 709, Asuncion, Paraguay.

З життя українців у Парагваю.

Українці у Парагваю почали осідати на сталі життя в р. 1926. Друга категорія емігрантів це військова українська еміграція з Франції, Бельгії, Люксембургу і ін. країн. Найбільша масова еміграція була в рр. 1936-38. Всіх українців у Парагваю можна рахувати на 6,000 душ. Поселилися вони над Альто-Парана, від міста Каронел Багадо до губерніяльного міста Енкарнasion. Українці живуть також у колоніях: Фрам (4,500 душ), Сандова (400), Уру-Сопукай (350), Нова Волинь (400) і малі колонії, як: Сан Хуан, Санта Марія, Альбаро, Богданівка, Тарасівка і місто Кармен. Українців мають центральною тов. „Просвіта”, яке в р. 1939 дістало статут, затверджений парламентом. Тов. має 7 філій і скромну бібліотеку. При тов-і існує

Центральний Парафіяльний Комітет Української Православної Автокефальної Церкви, який позакладав парафії в усіх українських колоніях. (Подав: Яків Лавриченко, січень 1940, Почаїв, Парагвай, в українськiм місячнику „Зоря”, який виходив в Сан Павльо, у Бразилії, в р. 1940.).

ВЕНЕСУЕЛЯ.

У Венесуелі, в Південній Америці, є вже 1,500 українців. Важко їх організувати, бо вони розкинені по великих просторах. У Каракасі повстав український гурток, та він не розгорнув ще діяльності. („Громада”, Париж, ч. 5, 1948).

Приватним листом, писаним до Нью Йорку 13 жовтня, повідомляє гром. Дмитро Вишньовський, що в столиці Венесуелі, в місті Каракас, є українська церква (парохом там є о. Хруц з Кракова), тільки нема наших газет. Адреси церкви не подає, але подає свою адресу: Wyshnewski Dmytro, San Juan de los Morros, Calle Bolivar No. 66, Venezuela.

Українські скитальники їдуть до Перу.

З Риму повідомляють: На пароплаві „Тукуман” відплинуло з Генуї до Буенос Айрес 720 імігрантів, а між ними переважають кількістю українці. Ці українці перебули в Наньолі, коло Неаполно й були законтрактовані перуанським міністром іміграції під час його недавнього побуту в Італії. Цими днями має відплисти другий італійський пароплав з українськими імігрантами до Ліми, столиці Перу. (Передав Канадійський Ранок, Вінніпег, 28 травня 1948).

ОРГАНІЗОВАНЕ ЖИТТЯ АМЕРИКАНСЬКИХ УКРАЇНЦІВ

Написав **Антін Драган.**

Незрівняна американська конституція та гарантовані нею права і вольності дають майже нічим не обмежені можливості організації громадського життя, як щодо його форм, так і цілей. У висліді, ціла Америка вкрита найгустішою сіткою найрізноманітніших церковних і громадських, культурних, політичних, господарських, професійних і т. п. організацій. В протилежності до всіх тоталітарних систем, де організації творяться „згори”, отже урядом, в американській демократичній системі ці організації творить нарід і при їх допомозі та за їх посередництвом надає кожночасного напрямку загальному американському розвиткові.

Це відноситься теж до американських українців.

Велику і окрему сторінку, але тісно і нерозривно зв'язану з цілим нашим громадсько-організаційним життям, становить Українська Церква. Вона була початком організованого життя американських українців і вона продовжує бути одним з його головних промоторів. Українська Церква і український Народний Дім в кожній громаді є осередком всього нашого громадського життя.

По всіх українських громадах існує велика кількість найрізноманітніших організацій, що в

найрізноманітніших демократичних формах змагають до найрізноманітніших цілей, керуючись завжди тими самими настановами: загальним добром своєї американської батьківщини і свого українського „Старого Краю” та пробуючи найти якнайкращу синтезу одного і другого.

У цілій тій величезній мозаїці громадських організацій ще найбільш конкретну і одностайну форму мають братські заповогові організації в роді найстаршої та найбільшої з них, Українського Народного Союзу, а даліше: Українського Робітничого Союзу, Провидіння та Народної Помочі. Крім відділів цих організацій, майже в кожній громаді є ще цілий ряд інших самостійних організацій соціального, політичного, культурного, харитативного і т. п. характеру. В поодиноких громадах всі ті відділи заповогових організацій та місцеві клуби і товариства лучаться ще для спільних цілей, створюючи Об'єднані Комітети, що й є місцевими центральними представництвами. Деякі організації лучаться ще на більшій територіяльній, ще інші на стейтовій і вкінці на краєвій базі.

Організації тут творяться взагалі без будьяких обмежень і теж без будьяких більших трудів. Зійдеться кулькох людей, поговорять, поду-

мають і створять собі будьяку „Запорозьку”, „Чорноморську” або іншу „Січ”, Громадський, Демократичний чи Республіканський Клуб, заїнкорпорують їх і організація готова. Деякі з цих організацій мають вже славу історію за собою і справді чи малу пророблену роботу, як для своїх місцевих громадських потреб, так і для допомоги своїм братам в Європі. Протоколи та касові книги цих організацій, найчастіше ведені невправною в писанні твердою рукою американсько-українського робітника, є найбільш похвальним свідоцтвом великого організаційного хисту, громадської вироблености та патріотизму американських українців.

Усі ці місцеві організації в більшості є загально-громадського порядку та зі широкими загально-громадськими цілями. Як йдеться про політичні організації, їх сьогодні існує дві: основана в 1931 році Організація Державного Відродження України (ОДВУ), що після воєнної перерви тепер намагається відновити свою діяльність та відбула в

1948 році свій перший післявоєнний з'їзд, і заложена вже після другої війни в 1947 році Організація Оборони Чотирьох Свобід України (ООЧСУ). Обі організації, що мають деяку кількість своїх відділів в поодиноких громадах, мають партійно-політичний характер українського націоналістичного напрямку. Раніше проявляли ще деяку діяльність Союз Гетьманців-Державників, як теж соціалістична Оборона України.

Громадські організації американських українців загального характеру не мають в більшості своїх власних центрально-організаційних завершень. Натомість, вони мають свої два центральні представництва, що репрезентують і здійснюють дві головні ділянки громадської праці: політичну і харитативну. Дві згадані центральні — це: Український Конгресовий Комітет Америки (У. К. К.), з осідком в Нью Йорку, та Злучений Український Американський Допомоговий Комітет (З. У. А. Д. К.), з осідком у Філадельфії.

УКРАЇНСЬКИЙ КОНГРЕСОВИЙ КОМІТЕТ АМЕРИКИ.

Центральне політичне представництво американських українців, Український Конгресовий Комітет Америки, створено на першому конгресі, що відбувся у Вашингтоні, в травні 1940 року, та з метою „піддержки мирових зусиль Америки і визвольних змагань України”. Практично УККомітет був продовженням попередньої подібної централі американсько-українського життя, якою було від 1922 до 1940 року Об'єднання Українських Організацій Злучених Держав. Відомості про перші два конгреси, у Вашингтоні 24 травня 1940 р. і у

Філадельфії 22 січня 1944 року, та про діяльність перших двох Конгресових Комітетів зібрані і передані в „Ювілейному Альманасі” У. Н. Союзу з 1944 року (ст. 147-160). Третій з черги і останній досі конгрес американських українців відбувся в дні 31 травня і 1 червня 1946 року у Вашингтоні. В ньому взяло участь 322 делегатів і делегаток, висланих українськими товариствами, клубами, братствами, сестрицтвами, парафіями та іншими українськими організаціями і комітетами з різних місцевостей і стейтів країни. Велику частину де-

легатів творила молодь. Теми виголошених докладів характеризують предмет і напрямок нарад. Їх виголошено на такі основні теми: I. Положення української справи в світі й становище американських українців (доклади: д-р М. Чубатий: „Сучасне положення української справи та її вигляди на майбутнє” і д-р Л. Мишуга: „Як і чим допомогти українцям за морем”); II. Проблема українських скитальників (доклади: о. д-р Василь Кушнір: „Відвідини у скитальників та конечність розв’язки цієї проблеми”; д-р В. Галан: „Допомога українським скитальникам” та б. капт. ам. армії Й. Лисогір: „Мій досвід з українськими скитальниками”); III. Організація громадської праці американських українців (доклади: Дмитро Галичин: „Сучасна переломова фаза в українсько - американському житті”; Лев Добрянський: „Наша молодша генерація і українська справа”; Клявдія Олесницька: „Українське зорганізовані жіноцтво в будові справедливого миру” та Богдан Катамай: „Завдання Українського Конгресового Комітету на майбутнє”). У висліді нарад схвалено відповідний меморіал до уряду в українській справі. До вибраного на цьому конгресі Комітету увійшли: голова: Степан Шумейко; заступники: Євген Рогач (Філадельфія), Пилип Дем’ян (Дітройт), Параскевія Боднарчук (Шикаго) та Анна Чернявська (Бриджпорт); касієр: Дмитро Галичин; секретарка: Ева Піддубчишин; контрольна комісія: о. Петро Білон, Іван Іванчук та адв. Роман І. Смуку; політична комісія: д-р Лука Мишуга, Богдан Катамай, проф. Олександр Грановський, проф. Микола Чубатий, проф. Лев Добрянський; загальна

рада: Іванна Бенцаль, о. Онуфрій Ковальський, Олена Штогрин, о. Антін Уляницький, Антін Маланчук, Осип Труш, Калина Лисюк, Михайло Дуткевич, Осип Крупка та Микола Олексік.

В „Свободі” з 5-го червня 1946 р. цей Третій Конгрес американських українців схарактеризовано у зв’язку з попередніми двома:

„В 1940 році, як війна в Європі вже була почалася, а наша країна не брала ще в ній участі, вагаючись чи, як і коли до неї приступити, відбувся у Вашингтоні Перший Конгрес американських українців, який всеціло піддержав закордонну політику тодішнього президента Рузвелта та заявився в користь допомоги демократіям і за війною проти диктатур і тоталітаризмів. Це був час договору дружби між Сталіном і Гітлером. Другий Конгрес американських українців відбувся у Філадельфії під час найбільшого воєнного напруження в 1944 році та виявив цифрами і фактами, як американські українці обороняють свою американську землю і її ідеали на внутрішньому і воєнному фронтах. Третій Конгрес американських українців зайняв становище до ролі, яка припадає Америці в справі міжнародного замирення та нового ладу в світі”.

„Як на перших двох конгресах, так і на третьому віддано дуже багато уваги справі визволення України та облегчення терпіль українського народу. Ухвалена декларація потверджує своїм змістом дотеперішнє політичне становище великої більшості зорганізованої американсько - української спільноти, зокрема у відношенні до справи незалежності України...”

Останні два роки Українського

Конгресового Комітету Америки позначувалися загальним післявоєнним положенням в світі та провідною роллю Америки в ньому. Робота Комітету йшла точно під його головними мотивами: підтримка мирових зусиль Америки та допомога визвольним змаганням України. Не було важливішої справи ані в американському, ані в українському житті, до яких УККомітет не забрав би становища та їх не піддержав, чи не осудив. До важливіших завдань, виконаних цим Комітетом, треба зарахувати: висилку делегації на першу сесію Генеральної Асамблеї О. Д. в Сан Франсиско в 1945 році та постійні інтервенції і зложення відповідного меморіялу в українській справі; поїздка голови УККомітету С. Шумейка на мирову конференцію в Парижі в 1946 році; ініціатива та спільна з Комітетом Українців Канади організація Пан-Американської Української Конференції та створення її генерального секретаріату в Нью Йорку; видавництво „Українського Квартальника” в англійській мові та наостанці видання книжки „Юкрейніен Резистенс” про визвольну українську боротьбу під час другої світової війни. Становище УККомітету до внутрішньо-українських справ причинилися багато до впорядкування того життя, теж в Європі, що проявилось в створенні Української Національної Ради. З численних меморіялів та інтервенцій УККомітету в уряді у Вашингтоні треба згадати про інтервенції в справі азилю для бійців УПА, що пробилися з України в американські зони Австрії і Німеччини, численні виступи та інтервен-

ції в обороні українських скитальників та в домаганні належних їм прав; окремі інтервенції та протести проти масового народовбивства, доконуваного советською окупаційною владою в Україні, як теж практичні заходи для поширення Доктрини Трумана і Плянун Маршала на український визвольний рух. В чисто американських справах УККомітет не пропускав нагоди, щоби заявити свою підтримку всім зусиллям уряду, скерованим на розбудову оборонної сили нашої країни, її господарського потенціалу та її провідного становища в світі.

Для успішного переведення цих справ, УККомітет організував публичну опінію американсько-українського загалу та активізував його. Усім цим Комітет здобув і закріпив за собою безспірний авторитет центрального представництва американських українців, здобув собі загальне довір'я і повну підтримку американсько-українського загалу та відповідну увагу в уряді у Вашингтоні.

Український Конгресовий Комітет діє як виключно американська організація, промовляючи від імені понад пів мільйона зорганізованих американських громадян українського роду. Він не має своєї окремої організаційної сітки, але репрезентує всі українські організації, які висилають на конгрес своїх представників. Проте, в більших українських центрах, як Дітроїт, Філадельфії та інших, він має свої місцеві відділи.

Черговий Четвертий Конгрес американських українців мав би відбутися в цьому 1949 році.

ЗЛУЧЕНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ АМЕРИКАНСЬКИЙ ДОПОМОГОВИЙ КОМІТЕТ.

Злучений Український Американський Допомоговий Комітет є центральною харитативною організацією американських українців, якою вони найбільш заслужено можуть справді пишатися. Він бо продовж найкоротшого часу та серед найтрудніших обставин довершив діл, які повинні б бути записані золотими буквами на перших сторінках історії американських українців та які без сумніву найдуть свою належну оцінку, як зі загально-американського, так і загально-українського боків.

ЗУАДКомітет та його діяльність — це історія для себе. Вона коротка щодо часу, але велика і славна щодо довершених діл.

Друга світова війна обернула в пустелю європейські країни та в жебраків європейські народи. Але найбіднішими з бідних та найбільш знедоленими зі знедолених була величезна маса воєнних втікачів і т. зв. переміщених осіб, між ними кілька мільйонів українців. Необхідність і бажання допомоги цим жертвам війни було головним мотивом створення Злученого Українського Американського Допомогового Комітету.

Другий Конгрес американських українців доручив вибраному ним Комітетові зорганізувати Допомоговий Комітет. Організація цього Комітету натрапляла на безмірні труднощі і початкові заходи були довго безуспішні. Наостанці, 24-го червня 1944 року, Комітет таки зорганізовано за піддержкою та при співпраці практично всіх американсько-українських церковних і громадських організацій та їх центральних представництв. Першим

головою Комітету став д-р Володимир Галан.

Роки 1944—1946 були для цього Комітету справжнім пробиванням головою муру, як під організаційним, так і самим допомоговим оглядами. І Комітет цей мур найрізноманітніших труднощів, від політичних починаючи а на фінансових кінчаючи, таки пробив, завдяки невтомній та наполегливій праці його ексекютиви і завдяки жертвенній піддержці цілого загалу.

Перші два з половиною роки праці ЗУАДКомітету мали „провізоричний” характер під організаційним і допомоговим оглядами. Це, звичайно, не мало рішального впливу на саму працю. Щойно на перших загальних зборах Комітету, що відбулися в Нью Йорку, в днях 22 і 23 лютого 1947, ухвалено статут та відповідно оформлено сам Комітет. На підставі нового вже статуту Комітет складається з Дирекційної Ради, яка вибирає з-поміж себе Ексекютивний Комітет. На цих же зборах вибрано першу Дирекційну Раду в складі: д-р Володимир Галан, адв. Іван Панчук, Євген Рогач, Микола Мурашко, Дмитро Галичин, Степан Шумейко, д-р Лонгін Цегельський, Василь Шабатура, Роман Слободян, Олена Лотоцька, Іванна Бенцаль, адв. Роман Смух, Василь Довгань, Антін Маланчук, Калина Лисюк, Богдан Катамай, Лев Добрянський, д-р Микола Чубатий, Катерина Джорджія, Анастасія Вагнер, Михайло Дубас, Анастасія Настюк, Євфемія Гузар, Іванна Подола, Мирон Олексик, Дмитро Чернявський, Марія Лехицька та Дарія Кульчицька. Дирекційна Рада вибрала з-поміж себе Ексекюти-

ву в такому складі: голова — адв. Іван Панчук; заступ. голови: Микола Мурашко, адв. Роман Смук, Івана Бенцаль, Олена Лотоцька та д-р Лонгин Цегельський; секретар: д-р Павло Дубас; касієр: Євген Рогач. До Контрольної Комісії вибрано: Роман Слободян, Василь Шабатура, Василь Довгань, Анастасія Вагнер та Антін Маланчук. Екзекутивним директором Комітету вибрано першого його голову, д-ра Володимира Галана.

Від того часу Комітет повів найширшу роботу та добився найбільших успіхів. Він став членом КАРЕ, Американської Заморської Допомоги та Апелью Об'єднаних Націй для Дітей, заключив міжнародні договори з ІРО та американським військовим управлінням в Німеччині і Австрії, став одним з сімох виконавців нового іміграційного закону про допущення до ЗДА 205,000 нових імігрантів, практично став одною з найактивніших американських добровільних допомогівих агенцій, яку часто ставляється за приклад усім іншим, однаково як центральний ЗУАДКомітет в Америці, так і його представництва в Німеччині і Австрії під керівництвом адв. Романа Смука.

Неоцінених успіхів добився ЗУАД Комітет в ділянці практичної матеріальної і морально-правної допомоги українським скитальникам і з кінцем 1948 року вибився на перше місце в практичних заходах для здійснення нового іміграційного закону та якнайповнішого його вико-

ристання для українських скитальників.

До своїх найблищих загальних зборів в 1949 році ЗУАДКомітету приготував окреме видання про свій розвиток і працю і там заінтересовані цілком певно знайдуть точніші дані про цю організацію. Хочемо тільки ствердити, що крім чисто харитативної роботи ЗУАД Комітет зробив безмірну прислугу загальній українській справі в Америці і на міжнародному терені, популяризуючи українську справу та ставляючи її в найкращому для неї світлі.

Харитативно - допомогіву акцію серед американських українців в користь українських жертв війни розгортає теж Український Католицький Допомогівий Комітет в Стенфорді, під проводом єпископа Амвроза Сенишина. Співпрацюючи тісно з американським Католицьким Допомогівим Комітетом, цей Комітет, крім матеріальної допомоги, з успіхом допомагав в переселенчій акції і йому насамперед треба завдячувати спровадження до ЗДА чи малої кількості українських сиріт, якими теж тут заопікувався.

Допомогіву акцію на меншу скалю ведуть теж Православні Допомогіві Комітети в обох дієцезіях. Значну практичну допомогіву роботу для українських скитальників виконав на місці в Європі український протестантський пастор, Василь Кузів.

СОЮЗ УКРАЇНОК АМЕРИКИ.

Американські українки, беручи найактивнішу участь в загальному американсько - українському житті, мають теж свій центрально зоргані-

зований Союз Українок Америки (СУА), оснований в 1925 році, та який тепер нараховує понад 3,000 членів, зорганізованих в 54 відді-

лах по всіх більших українських громадах. В цьому є теж 8 відділів жіночої молоді. Розвиток і праця цієї центральної американсько-української жіночої організації представлені в окремих її виданнях. Зворотним пунктом в цій праці може стати скликаний СВА в днях 12 і 13 листопада 1948 р. до Філадельфії Світовий Конгрес Українського Жіноцтва. Важливою подією в житті СВА було прийняття його до Міжнародної Федерації Жіночих Клубів, що поставило цю організацію американських українок як рівноправну побіч подібних жіночих організацій всіх інших народів. Головою Союзу Українок Америки є п-ні Олена Лотоцька.

ЛІГА УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ ПІВНІЧНОЇ АМЕРИКИ.

Американсько - українська молодь, точніше, народжена в Америці молода американська українська генерація, перейшла кілька етапів свого організаційного розвитку і наостанці в 1933 році створила свою Лігу Української Молоді Північної Америки. Точніші інформації про створення та розвиток цієї організації подані в „Пропам'ятній Книзі” та „Ювілейному Альманасі” У. Н. Союзу. Перед війною Ліга відбула своїх дев'ять конвенцій:

Перша конвенція відбулася в Шикаго 1933 року, на якій і створено Лігу, першим головою якої вибрано Степана Шумейка, теперішнього голову УККомітету і ген. секретаря ПАУКонференції.

Друга конвенція відбулася у вересні 1934 року в Нью Йорку. Головою Ліги знову перевибрано С. Шумейка.

Третя конвенція відбулася в Дітройті в 1935 року. Головою Ліги і цим разом вибрано С. Шумейка.

Крім свого власного Союзу Українок, американські українки організовані ще в цілому ряді своїх окремих відділів залогових організацій, клубів, сестрицтв і т. п. Існує теж окрема Жіноча Секція ЗУАДКомітету, що виконує найважливу практичну роботу того Комітету, збираючи та висилаючи до Європи одяги і взуття.

Американські українки, як і їх сестри в „Старому Краю” в своїх власних та рам'я об рам'я з чоловіками в загальних організаціях беруть активну участь в усіх галузях суспільного життя та своєю мазольною працею кують кращу долю своєму народові.

Четверта конвенція відбулася у Філадельфії в 1936 році та була получена з великою „Українською Олімпіадою”. Головою Ліги вибрано тоді адв. Івана Панчука, теперішнього предсідника ЗУАДКомітету.

На п'ятій конвенції в Клівленді в 1937 р. головою Ліги вибрано адв. Івана Романишина, сьогоднішнього головного радного Українського Народного Союзу.

Шоста конвенція відбулася в Пистбургу в 1938 році, на якій головою Ліги знову перевибрано Івана Романишина.

На сьомій конвенції в Ньюарку в 1939 р. провід Ліги передано нововибраному голові, адв. Михайлові Пізнакові.

Восьма конвенція відбулася в 1940 р. в Нью Йорку і головою Ліги тоді вибрано Івана Робертса.

Передвоєнна діяльність Ліги Молоді закінчилася на дев'ятій конвенції в Дітройті в 1941 р., на якій

головою вибрано Честера Монастирського.

Війна була цілком припинила діяльність Ліги, бо велика частина її членів опинилися в рядах Американської Армії та своєю кров'ю і своїм життям захищала свою країну перед ворогами на всіх світових фронтах. Багато з них зложили свої буйні голови в цій боротьбі, вписуючи не одну сторінку слави в американській історії та не один героїчний вчинок на зорях американських прапорах. Ті, що пережили війну і вернулися додому, негайно з новою енергією та новим досвідом взялися за відновлення організаційного життя своєї Ліги..

Перша післявоєнна і десята з черги конвенція відбулася у Філадельфії в 1947 році та була получена з музично-танцювальною імпрезою „Парада талантів”. Головою Ліги тоді вибрано капітана-ветерана Американської Армії, Данила Слободяна.

Завершенням дотеперішньої ді-

УКРАЇНСЬКО-АМЕРИКАНСЬКІ ВЕТЕРАНИ.

Дуже близькою до Ліги Української Молоді та зв'язаною з нею спільним членством є нова краєва організація Українських Американських Ветеранів, створена на своєму першому конгресі в місті Філадельфії в днях 29-31 травня 1948.

Згідно з поверховним обрахунком в Америці є приблизно 75,000 людей українського походження, що служили в американських збройних силах та брали в їх рядах активну участь в двох світових війнах. Думка створити свою власну

ТОВАРИСТВО УКРАЇНСЬКИХ ПРОФЕСІОНАЛІСТІВ.

З Лігою Української Молоді тісно зв'язане теж краєвого характеру Товариство Українських Професіо-

альности Ліги можна вважати одинадцяту з черги і останню досі конвенцію Ліги в місті Акрон, Огайо, в 1948 році. На конвенції, полученій з великим музично-танцювальним Фестивалем, було приєднаних вже понад 1,000 учасників. Головою Ліги вибрано там Михайла Задорецького, а негайно після конвенції Ліга розгорнула широку організаційну працю на місцевій та стейтовій базі.

Крім загальної Ліги Української Молоді Північної Америки, існують ще окремі Ліги католицької та православної американсько-української молоді, що теж відбувають свої конвенції та розгортають відповідну діяльність.

З більших громадських і культурних імпрез молоді треба згадати вже два великі і оригінальні весняні Фестивалі Комітету Української Молоді Митрополитальної Округи Нью Йорку і Нью Джерзі, що є складовою частиною Ліги.

організацію була поширена вже раніше і наостанці її здійснено. Першим головою краєвої організації ветеранів вибрано адв. Михайла Гинду. Сама Ліга є ще в своїй першій організаційній стадії, але вже сьогодні вона є важливим фактором в загальному американсько-українському громадському житті. Краще служити інтересам Америки та успішніше допомагати українській справі править за головну мету і цій організації.

налістів, що повстало разом з Лігою на конвенції в Шикаго в 1933 році. Перед війною Т-во перейшло

кілька фаз свого організаційного розвитку. Під час війни воно припинило свою діяльність і відновило її знову своїми зборами під час останньої конвенції Ліги Молоді в місті Акрон у вересні 1948. На цих зборах стверджено наявність багатьох причин, що промовляли б за

продовженням та взагалі існування цього Товариства і у висліді рішено переорганізувати його на новій базі та в нових статуткових формах, які ще підготовляються. Інформації про діяльність Т-ва перед війною зібрані в „Пропам'ятній Книзі” У. Н. Союзу.

ВІДДІЛ НАУКОВОГО Т-ВА ІМ. ШЕВЧЕНКА.

Американський Відділ Наукового Товариства ім. Шевченка — це нова американсько-українська інституція, створена членами відновленого після війни на еміграції в західній Європі львівського Т-ва тої ж назви. Кількох членів цього Т-ва, що живуть в ЗДА, зійшлися в дні 6-го листопада 1947 року і рішили створити його Американський Відділ, головою якого вибрано проф. Миколу Чубатого, секретарем д-ра Романа Осінчука і касієром о. Льва Чапельського. Продовж короткого часу Відділ Т-ва розгорнув відповідну діяльність та

мав деякі вдалі культурні виступи, між якими треба насамперед згадати про „Свято Української Культури”, що відбулося в дні 25. січня 1948 в Нью Йорку та на якому вручено диплом почесного доктора філософії професорові Колумбійського Університету, Кларенсові А. Маннінгові, признаний йому Українським Вільним Університетом в Мюнхені за його видатні праці з української літератури та сторії. довж короткого ачсу Відділ Т-ва штував серію популярно-наукових викладів.

УКРАЇНЬСЬКА СТІЛЕЦЬКА ГРОМАДА.

На одному „пікніку” у Філадельфії в 1925 році зійшлося цілком випадково кількох б. стрільців Української Армії з часів першої світової війни та створили собі „Стрілецький Гурток”, з якого і виникла Українська Стрілецька Громада в Злучених Державах, створена на першому стрілецькому з'їзді в Нью Йорку один рік пізніше, влітку 1926, та в якому взяло участь 60 старшин і стрільців. Організація повстала на краевій базі, з централею у Філадельфії та Стрілецькими Гуртками в поодиноких місцевостях. Першим головою Громади вибрано д-ра В. Галана. Від того часу Стрілецька Громада швидко поширювалася організаційно та прояв-

ляла велику громадську активність, зокрема в популяризації українських визвольних змагань в ЗДА та в справі допомоги своїм товаришам зброї в Європі. Одинадцятий з черги та останній досі з'їзд Стрілецької Громади відбувся в Нью Йорку в 1937 році, на якому вибрано головою цієї організації Дмитра Галичина. Вже перед цим з'їздом Громада була дещо послабила свою діяльність і опісля її практично припинила. Аж після другої світової війни вона знову почала оживати. В останньому почали назрівати пляни реорганізації Стрілецької Громади на ширшій базі, включаючи бійців Української Повстанської Армії.

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОДОПОМОГИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ІМІГРАЦІЇ.

Вже в половині 1946 року до ЗДА почала напливати українська „свіжа кров” — нові українські імігранти з-поміж розсіяних по західній Європі воєнних втікачів та „переміщених осіб”. До кінця 1946 та в перших двох місяцях 1947 р. їх вже було в цій країні понад 200 осіб і тоді теж створено ініціативний Комітет, старанням якого в дні 15 лютого відбулося в Нью Йорку перше зібрання і на ньому створено Організацію Самодопомоги Нової Української Іміграції. На цих перших зборах було приєднано понад 40 осіб, а першим головою нової організації вибрано проф. Петра Андрусєва. Метою створення цієї організації була, власне, самодопомога та своєрідний поміст між новою і старшою іміграціями.

„Самодопомога” розвивалася в міру приїзду кандидатів на нових членів та скорими темпами розгорнула свою діяльність, організаційну і допомогуву. На других загальних зборах „Самодопомоги”, що відбулися 7 березня і 18 квітня 1948 в Нью Йорку, вже було приєднано понад 100 осіб, з усіх понад 450 членів. На зборах вибрано нову управу, з д-ром Володимиром Калиною на чолі. Організація вже має свої відділи в поодиноких більших громадах, дала вже кілька вдалих публичних культурних виступів, всіляко піддержує загальне громадське життя, в якому теж її члени беруть

активну участь. При Самодопомозі повсталася Українська Студентська Громада, Український Спортовий Клуб, Жіноча Секція, Пласт. Самодопомога і Студенська Громада мають окремі хоріві групи. Нові імігранти зорганізували в Нью Йорку теж Українська Кооперативу, що дуже добре розвивається.

З ініціативи нових імігрантів зорганізовано теж Товариство Українських Інженерів, установчі загальні збори якого відбулися в Нью Йорку 19 вересня 1948, та на яких першим його головою вибрано інж. В. Богачєвського.

Організація Самодопомоги Нової Іміграції, як і Т-во Інженерів статуту не є організаціями нових імігрантів і теж практично поступово стають цінним загально-громадським надбанням американських українців.

На поданому короткому перегляді організованого життя американських українців ця ділянка аж ніяк не вичерпується, ані не охоплює всіх галузей. Тут зареєстровано тільки головні організації крайового характеру та зі своїми центрами. Проте, вже і з цього короткого перегляду можна виробити собі загальне уявлення про цю велику мозаїку та розквіт вільного українського життя під зоряним американським прапором.

Національностейі групи в Америці та їх агенції

Матеріяли зі статті **Ярослава Чиж**, приготовані для Річника Американської Академії Політичних і Соціяльних Наук, та яка появиться у виданні за березень 1949.

Соціяльна і культурна активність всіх американців характеризується вільною практикою релігії, користуванням і зберіганням культурної спадщини, задовільними соціяльними зв'язками з іншими особами та взаємною піддержкою і допомогою, як теж організованою участю в громадському житті. Релігійні спільноти та культурні, запомогові і соціяльні організації, преса і наостанці радіо є тими головними засабами, при допомозі яких згадані бажання і потреби здійснюється та задовольняється.

Імігранти з англо-мовних країн створили в Злучених Державах Америки групу більшости і тому теж створені ними агенції та інституції загально прийняті як „американські”. Такий сам і подібний розвиток серед імігрантів з не-англомовних країн вважається за „чужинецький”. На ділі, все це відзеркалює ту саму базу людських потреб і все воно є перенесенням та достосуванням до американських обставин досвідів зі „старих країв”, або цілком новими творами, обумовленими новими обставинами.

Згідно з американською урядо-

вою статистикою з 1940 року, 21,996,240 осіб в Злучених Державах подали за свою матірну мову іншу ніж англійську. Як дорахувати до цього 126,947 японців і 77,504 китайців та інші групи не-білих рас, що не говорять англійською мовою, то загальна кількість не-англомовного населення в Злучених Державах виноситиме понад 22,500,000 осіб.

Ця сама статистика з 1940 року виказує 34,576,718 білих осіб, що вони, або їх батьки народилися поза Америкою. Включаючи в це число ще понад пів мільйона народжених поза Америкою та народженого в Америці першого покоління не-білих рас, то загальну кількість цієї категорії американців можна б заокруглити до числа 35 мільйонів.

Метою цієї статті є дати скондензований перегляд організованої соціяльної і культурної активності між тими групами, що походять з не-англомовних країн та які в більшій чи меншій мірі і такій чи іншій формі зберігають дещо зі своїх національностейних питоменностей.

ЦЕРКВИ.

Найстаршою і найбільшою деномінацією між не-англомовними групами є Католицька Церква. Згідно з „Офіціяльним Католицьким По-

казником” з 1947 року, виданим П. Кеннеді енд Сонс в Нью Йорку, католицьке населення Злучених Держав з днем 1. січня 1947 виносило

37 пів-тижневиків, 374 тижневиків та 467 періодиків. Відомий наклад 428 публікацій (89 щоденників, 277 пів-тижневиків і тижневиків та 62 періодиків) вносить 5,032,910 примірників. Загальний наклад всіх чужомовних видань, навіть по дуже

скромній оцінці, вносить щонайменше 6 мільйонів примірників. П'ять з 15 публікацій в українській мові (2 щоденники, 4 пів-тижневиків і тижневиків та 9 періодиків) мають 42,562 примірників загального тиражу.

РАДІО.

В 1948 році передавано 314 радіо-програм в 26 мовах зі 126 радіостанцій. Вісім з цих програм були в українській мові. Точніші дані в цій галузі важко встановити з огляду на постійні зміни. Більшість з чужомовних радіопрограм були незалежними підприємствами поодиноких членів чужомовних груп, дуже часто не маючи жадного зв'язку самі між собою, а то й не знаючи про наявність інших.

Ціла та організаційна сітка чужомовних груп та їх активність є тільки поверховно відома амери-

канському загалові, хоча цю активність часто займаються як нові імігранти, так і ті, предки яких прибули до Америки сотні років тому. Ступень пов'язань активності поодиноких груп не завжди позначається користуванням мови.

Ця велика мозаїка мов, вірувань, культури і навіть зацікавлення в ділянці закордонної політики в нічому не змінює факту, що всі ці групи та їх агенції і їх активність є інтегральною частиною загально-американського життя. Все це тільки потверджує живучість, силу та велику місію Америки.

го, італійського, литовського, мадярського, польського, португальського, румунського, російського, словацького, словенського, еспанського, сирійського та українського походження. Між ними є 138 українських парафій з 307,065 членами та 165 карпаторуських, 15 мадярських і 2 хорватських парафій, що належать до одної Пितсбурської дієцезії зі загальною кількістю 285,652 вірних. Загальна кількість католицького населення не-англійського і не-айришського походження в усіх згаданих 2,855 парафіях вносить приблизно 5 мільйонів душ і можна здогадуватись, що інших п'ять мільйонів розпилися

походження мають 1,194 церков та 255,881 вірних між американцями німецького походження.

Менноліти мають 16 релігійних організацій з 1,116 церквами та 110,725 вірними, головно між т. зв. пенсилвенійськими голандцями та іншими. Крім цих релігійних груп є ще цілий ряд інших, що теж нараховують сотні тисяч членів. Українські штундисти з Північної Дакоти належать до баптистів, адвентистів та своїх власних незалежних протестантських громад.

Східна Православна Церква мала в 1945 році 880 парафій і 728,860 вірних, зорганізованих в альбанській, закарпатсько-українській, болгарській, грецькій, румунській,

В і д о з в а

ПАН-АМЕРИКАНСЬКОЇ УКРАЇНСЬКОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

д о

**Українців, громадян країн Північної і Південної Америки та до
вирваних лютим ворогом з Рідної Землі і розкиданих лихою
долею по всьому світі.**

Українці, Брати і Сестри;

Ми, представники Українців обох Американських континентів, від північних прерій Канади аж до південних степів Аргентини, зішлись перший раз в історії на Спільну Раду, щоби як громадяни своїх країн та Українці родом щиро і кріпко, як брат братаві, подати собі руки та, з'єдинені серцем і думками, з'єдинити теж наші сили і всеціло віддати їх на службу нашим країнам та на допомогу і оборону нашої спільної Матері-України.

В ці грізні часи, коли Український Нарід, що вже стільки разів був плюндрований і нищений імперіялістичними ворогами та який склав найбільші жертви в боротьбі проти нацистсько-гітлерівської Німеччини і дав великий вклад в перемогу над нею, сьогодні знову переживає найстрашніше лихоліття своєї історії в неволі большевицько-сталінської Москви, коли той сам тоталітарний, російський ворог загрожує теж нашим американським країнам і коли над поділим на два ворожі табори світом знову зависла страшна загроза воєнного катаклізму, ми, представники Українців Злучених Держав Америки, Канади, Бразилії та Аргентини, Парагваю і Уругваю, взиваємо Вас:

Високо держімо прапор нашої американської свободи та згуртуймо всі свої сили і не жаліймо ані труду ані жертв в змаганні допомогти і закріпити цю свободу теж для нашого многострадального і героїчного Українського Народу;

Стіймо на сторожі доброго українського імені та постійно голосімо всьому світові Правду України, що є нашою правдою;

Зберігаймо нашу українську традицію і українську культуру, збагачуймо ними культурні скарбниці наших американських країн, бо тим допоможемо Україні і Українському Народові;

Кріпко стіймо при нашій батьківській вірі і наших українських церковних обрядах, шануючи віру й обряди інших наших співгромадян;

Постійно скріплюймо нашу працю на всіх ділянках нашого громадського життя, поширюймо і поглиблюймо її, бо по наших ділах нас судитимуть;

Єднаймо свої сили, викиньмо з наших сердець та забудьмо всяку злобу і пересуди, усуньмо всякий розбрат і незгоду з поміж нас та поведімо безпощадну боротьбу проти тих, хто їх поширює; стань-

25,268,173 душ та було зорганізоване при 14,742 церквах, 5,275 каплицях та 4,935 місіях. Адміністративно католицьке населення поділене на 22 провінції з 4 кардиналами і 18 архієпископами на чолі. Кожна провінція охоплює 1 архидієцезію та 2, 3 або більше з усіх 97 дієцезій. Греко-католики українці та закарпатські українці греко-католицького обряду мають свою окрему дієцезію, в склад якої входить теж деяка кількість угорських і хорватських парафій. Згаданий Показник нараховує ще біля 2,000 парафій вірменської, французької, німецької, польської, сирійської та інших національностевих груп. На підставі інформацій з інших джерел виходило б, що в цьому Показнику не всі парафії цих національностевих груп зазначені як такі. На підставі цих додаткових інформацій можна б встановити, що найменше 2,855 парафій обслуговують католиків вірменського, бельгійського, хорватського, чеського, голандського, французького, німецького, італійського, литовського, мадлярського, польського, португальського, румунського, російського, словацького, словенського, еспанського, сирійського та українського походження. Між ними є 138 українських парафій з 307,065 членами та 165 карпаторуських, 15 мадлярських і 2 хорватських парафій, що належать до одної Пітсбурської дієцезії зі загальною кількістю 285,652 вірних. Загальна кількість католицького населення не-англійського і не-айришського походження в усіх згаданих 2,855 парафіях виносить приблизно 5 мільйонів душ і можна здогадуватись, що інших п'ять мільйонів розпилися

в мішаних і точно неозначених католицьких громадах.

Другою найбільшою релігійною групою між населенням не-англійського походження є протестанти і між ними лютерани. Біля 15,500 лютеранських громад існує між американцями данського (2), естонського, фінського (3), німецького (5), мадлярського (1) ісландського (1), лотишського (1), норвежського (5), словацького (1) і шведського (1) походження. Числа в душах означають центральні лютеранські інституції (синоди) в кожній групі. В році 1945 ця релігійна група мала 5,199,153 вірних.

Черговою щодо величини і важливості є реформована (кальвіністична) релігійна група, що теж ділиться на цілий ряд синодів. Вона має 3 голандські, 1 німецьку, 2 мадлярські і 1 словацьку центральні організації з 3,986 церквами та 981,875 вірними. Між поодинокими національностевими групами є теж чимала кількість баптистів і методистів. Євангелісти методистського походження мають 1,194 церков та 255,881 вірних між американцями німецького походження.

Менноліти мають 16 релігійних організацій з 1,116 церквами та 110,725 вірними, головно між т. зв. пенсилвенійськими голандцями та іншими. Крім цих релігійних груп є ще цілий ряд інших, що теж нараховують сотні тисяч членів. Українські штундисти з Північної Дакоти належать до баптистів, адвентистів та своїх власних незалежних протестантських громад.

Східна Православна Церква мала в 1945 році 880 парафій і 728,860 вірних, зорганізованих в альбанській, закарпатсько-українській, болгарській, грецькій, румунській,

7 російських, сербській, сирійській та 2 українських дієцезіях або провінціях. Дві українські православні дієцезії мали в 1945 році 68 парафій з 62,250 вірними. Не зв'язані з цєю церквою, але подібні в своїх догмах і обрядах є Грегоріянська (Вірменська) Церква, Асирійська Якобітська Апостольська Церква та інші, подібно, як і Польська Національна Католицька та Литовська

Національна Реформована Церкви, що відірвалися від Католицької Церкви своїх національностей. Вони всі мають 202 парафій та 274,887 вірних.

Між не-християнськими групами найбільшою є жидівська з 3,728 конгрегаціями (в 1937 році) та 2,250,000 вірними. Японські будисти мають 28 конгрегацій, а магомедали мають понад 10 мечетів.

ОРГАНІЗАЦІЇ.

Всі національностей групи в Америці мають густу мережу товариств, клубів, братств і сестрицтв і найрізноманітніших інших організацій зі соціальними, культурними, політичними, запомоговими, релігійними та іншими цілями. Загальне уявлення про цю організаційну сітку можна собі виробити вже на підставі даних про найбільші та найбільш стабілізовані братські запомогові товариства. 26 національностей груп мали з днем 1. січня 1947 року всіх 140 того роду організацій, 135 з яких (п'ять не подали

товці, фінці, шведи, італійці, норвежці і данці мають свої великі організації масонського і подібного типу. Швайцарці, шведи і німці мають свої краєві союзи співочих товариств. Крім цих існує в Америці ще справді велика кількість найрізноманітніших інших національностей організації і товариств місцевого і краєвого характеру та завжди зі згаданими на початку цілями. Деякі з них дали великий вклад в загальний американський розвиток та в студії кожної з цих груп.

нападади, Бразилія та Середній Америка) згрупува, звиваємо Вас:

Високо держімо прапор нашої американської свободи та згуртуймо всі свої сили і не жаліймо ані труду ані жертв в змаганні допомогти і закріпити цю свободу теж для нашого многострадального і героїчного Українського Народу;

Стіймо на сторожі доброго українського імені та постійно голосімо всьому світові Правду України, що є нашою правдою;

Зберігаймо нашу українську традицію і українську культуру, збагачуймо ними культурні скарбниці наших американських країн, бо тим допоможемо Україні і Українському Народові;

Кріпко стіймо при нашій батьківській вірі і наших українських церковних обрядах, шануючи віру й обряди інших наших співгромадян;

Постійно скріплюймо нашу працю на всіх ділянках нашого громадського життя, поширюймо і поглиблюймо її, бо по наших ділах нас судитимуть;

Єднаймо свої сили, викиньмо з наших сердець та забудьмо всяку злобу і пересуди, усуньмо всякий розбрат і незгоду з поміж нас та поведімо безпощадну боротьбу проти тих, хто їх поширює; стань-

мо всі, як один до праці і боротьби за ідеали свободи наших американських країн та за кращу долю Українського Народу. В єдності сила, що допоможе нам дійти до мети, на добро і славу України.

Наші Брати і Сестри, силою вирвані з Рідної Землі та розкидані по всьому світі: У Вашім горю прийміть від Ваших рідних братів і сестер в далеких американських країнах, що радіють радощами та сумують смутком всього великого Українського Народу, вислови глибокого співчуття до Ваших терпінь та подиву і найбільшого признання за Ваш незламний дух. Хай і в майбутньому Ваші терпіння не затемнять Вам ясного зору та високої мети. Вам, більше ніж кому, треба з'єдинити всі свої сили, бо проти Вас насамперед звернені головні удари ворогів Українського Народу. Тільки об'єднано і спільними силами ми всі разом зможемо відбити ворожий наступ та здобути волю Україні, для якої Ви готові вмерти, прийнявши найбільші муки.

Об'єднані переможете, а з Вами і весь Український Нарід. Ми докладемо усіх зусиль, щоб Вам в цьому допомогти.

Усі спільно ми заявляємо наш нерозривний духовий зв'язок з усім Українським Народом, з яким ми теж завжди готові ділити долю і недолю. Висловлюємо найбільший подив і признання нашим Братам і Сестрам на рідній Українській Землі, що в нерівній боротьбі за волю, честь і свободу не гнутья, хоча падають. Ми пишаємось, що можемо називати себе Українським іменем.

Наш найбільший подив і признання та вдячність належать незрівняним Лицарям з героїчної Української Повстанської Армії, що є найкращим виявом вікових змагань Українського Народу до свободи, волі і правди.

Хай живе великий і героїчний Український Нарід!
Хай живе Українська Повстанча Армія!
Хай живе єдність і братерство Українців по всьому світі!

Нью Йорк, 21 листопада 1947.

ПРЕЗИДІЯ ПАНАМЕРИКАНСЬКОЇ УКРАЇНСЬКОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ:

о. д-р Василь Кушнір (Канада), **предсідник**; **Олена Лотоцька** (З.Д.А.), **Ілля Горачук** (Бразилія), **Іван Григоращук** (Аргентина), **заступники** **предсідника**; **Ева Піддубчишин** (З.Д.А.), **Василь Гультай** (Канада), **секретарі**.

ЧЛЕНИ ДЕЛЕГАЦІЇ НА ПАНАМЕРИКАНСЬКУ УКРАЇНСЬКУ КОНФЕРЕНЦІЮ:

Український Конгресовий Комітет Америки: **Дмитро Галичин**, **проф. Олександр Грановський**, **доц. Лев Добрянський**, **Богдан Катамай**, **Олена Лотоцька**, **д-р Лука Мишуга**, **Ева Піддубчишин**, **Євген Роган**, **Степан Шумейко**, **д-р Лонгин Цегельський**, **проф. Микола Чубатий**. — Комітет Українців Канади: **д-р Теодор Дацьків**, **інж. Володимир Коссар**, **о. д-р Василь Кушнір**, **прот. о. С. В. Савчук**. — Товариство Прихильників Української Культури в Бразилії: **Ілля Горачук**, **о. Микола Іванів**. — Український Національний Конгрес Аргентини, Парагваю і Уругваю: **Іван Григоращук**.

ДЕКЛЯРАЦІЯ

УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ

Український Народі!

У час важкого народнього лихоліття, напередодні історичних подій у міжнародньому житті, відповідальні представники українських політичних організацій об'єдналися і створили Українську Національну Раду, як представництво українського народу в його боротьбі за державну незалежність.

Український народ віддавна вів боротьбу за свою свободу. В революції 1917 року український народ виявив свою політичну волю актом Центральної Ради в Києві 22-го січня 1918 року про відновлення Української Держави під назвою Українська Народня Республіка, створенням Західної Української Народньої Республіки дня 1. листопада 1918 року у Львові, як рівнож актом Всеукраїнського Трудового Конгресу дня 22-го січня 1919 року про злуку всіх українських земель в одну Соборну Державу.

Відновлена Українська Держава не посягала на чужі землі та бажала жити в мирі зі своїми сусідами. Своім громадянам, без огляду на їх національну приналежність, стан і віру, Українська Народня Республіка забезпечувала законами повну рівноправність і свободу. Одначе, проти вільної української держави пішли війною її сусіди.

Український народ був змушений вести боротьбу на кількох фронтах. Крім боротьби на півночі з російськими більшовиками і на заході з Польщею, Україна мусіла також на південно-східньому фронті відбивати наступ армій царських генералів. Армія Української Народньої Республіки, оточена з усіх сторін, позбавлена зв'язків зі світом, нищена пошестями, без постачання, мусіла залишити в листопаді 1920 року разом із Урядом, на чолі з Головою Директорії Симоном Петлюрою, державну територію. Українську землю розділили між собою советська Росія і західні сусіди України.

Московська більшовицька влада зразу почала нещадно гнобити й нищити український народ. Масовими арештами, засланнями до концентраційних таборів, розстрілами і пляново зорганізованим голодом вигублено мільйони українських селян, робітників та інтелігентів.

Російський більшовизм повів рівночасно безоглядну боротьбу проти української національної культури, а тисячі українців, що працювали для її розвитку, заплатили за це своїм життям. Знищено Україн-

ську Православну Автокефальну Церкву: її єпископи, духовенство і тисячі вірних загинули в тюрмах і на засланнях.

Так звана Українська Советська Соціалістична Республіка, проголошена російськими більшовиками, як одна з республік Советського Союзу, стала знаряддям московського імперіялізму для господарського визиску та політичного поневолення України. На західних українських землях Польща і Румунія повели на окупованих ними українських територіях політику винародовлення та господарського визиску. Не зважаючи на таке важке положення, український народ не припиняв боротьби за своє національне визволення і вів її під усіма окупаціями в різних формах та всякими засобами.

Друга світова війна завдала українському народові нові тяжкі удари. Німецька окупація обернула українську землю в одну велику руїну.

Проти цієї окупації український народ виступив збройними організованими повстаннями, що в немалій мірі прискорило поразку німецьких армій на сході Європи.

Після відступу німецьких військ по всіх українських землях прокотилась нова хвиля червоного терору. Його жертвою впали сотні тисяч убитих і замучених по тюрмах і засланнях. Биявом цього терору була також насильна ліквідація Української Греко-Католицької Церкви на західних землях України в 1945 році: заарештовано та вивезено митрополита, всіх єпископів і тисячі духовенства та вірних.

Не зважаючи на те, український народ не скорився перед насильством і терором. Українські повстанські сили, відомі під назвою Української Повстанської Армії, що вели в час війни боротьбу з німецькими та більшевицькими наїздниками, ведуть її організовано і далі під гаслами визволення українського народу та відбудови української незалежної держави.

Большевицький терор примусив сотні тисяч українців покинути свій Рідний Край. В умовах, коли український народ на своїй землі не може одверто виявити своєї політичної волі, організована українська еміграція має право та обов'язок бути речником його визвольних змагань перед світом.

Український Народе!

Нав'язуючи до актів українського національно-державного будівництва, Українська Національна Рада постановила реорганізувати державний центр Української Народньої Республіки і покликати до життя поновлений Виконний Орган, відповідальний перед Національною Радою.

Українська Національна Рада проголошує перед цілим культурним світом свій однодушний протест проти окупаційної влади російських більшовиків в Україні і стверджує, що ця влада не має права виступати іменем українського народу.

Українська Національна Рада заявляє, що т. зв. Уряд советської України є тільки експозитурою московської комуністичної влади, яка панує над українським народом лише силою зброї і засобом терору.

До часу, коли український народ зможе свobodно виявити свою волю на власній землі, справи українського народу заступає перед світом державний центр Української Народньої Республіки, що свого часу одержав на те уповноваження від вільно обраних законодавчих установ незалежної демократичної України.

Українська Національна Рада кличе під прапор Незалежної Соборної Української Держави усіх, кому він дорогий. В той час, коли наш народ перебуває в оковах московсько-комуністичної диктатури, і коли загрожені основи його життя, тільки українська єдність і повна самовідречення боротьба за народню справу може врятувати Україну.

Український Народе!

Схиляємо голови перед силою Твого духа, перед величністю Твого страждання і перед героїзмом Твоїї боротьби. Нечувано тяжкі умовини Твого життя у большевицькій неволі! Проте, не тратимо віри в нашу перемогу. Прирікаємо Тобі, що всі свої сили віддамо на те, щоб минувся весь жах Твоїх безмірних страждань, щоб громадяни України стали вільні від страху за своє життя, здоров'я, за долю своїх найближчих, щоб визволилися від голоду, від рабської праці і від насильства над їх думкою і вірою. Поминаємо усіх, що віддали своє життя за народ, вітаємо всіх, що караються під большевицьким терором, де б вони не перебували, єднаємось духом з усіма нашими братами і сестрами в Україні і поза Україною сущими.

Українська Національна Рада буде боротися за здійснення в українській незалежній державі всіх демократичних громадянських вільностей, за здорову українську родину, за передачу землі селянам у трудову власність, за вільну працю і законну її охорону, за знищення визиску і за найвищий добробут працюючих, за державне порядкування великою промисловістю, за вільні індивідуальні підприємства, за організацію вільної кооперації і за всебічний розвиток духової культури.

Українська Національна Рада поборюватиме всякі тоталітарні і диктаторські прямування і стоятиме за рівноправність усіх громадян України, незалежно від їх національності, раси чи віри.

Український народ тільки в боротьбі здобуває своє право. Одначе, визволення України, як і інших поневолених народів, це одночасно справа міжнародного миру та демократичного розвитку світу. Російський большевицький імперіялізм є загрозою для всього світу і тому оборона перед ним неподільна та вимагає єдиного морального і політичного фронту всіх сил, готових боротися за найвищі національні та вселюдські ідеали, проголошені за другої світової війни Атлантийською Хартією. Організація боротьби з комуністичним тоталізмом та імперіялізмом мусить охопити всі поневолені та загрожені

російським большевизмом народи. Не сама фізична перемога, а перемога ідей, зокрема повне здійснення великих кличів про основні права нації і людини, спроможні відвернути однакову для всіх загрозу, створити нову систему міжнародних відносин і забезпечити тривалий мир у світі.

Стоючи на засадах незалежності і соборності, Українська Національна Рада вважає необхідною політику близьких взаємин і тісної співпраці в першу чергу з усіма народами, поневоленими Москвою.

Тільки напруженням усіх державно-творчих сил народу, при внутрішній згоді та об'єднанні свого національно-політичного центру, справа українського визволення досягне успіху та знайде належне зрозуміння і сприяння у світі.

В братній любові, суцільними лавами, з вірою в перемогу правди і справедливості, приступасмо до святого діла!

Нехай живе Український Народ!

Нехай живе Незалежна Соборна Українська Держава!

Нехай живе спільний фронт боротьби народів, поневолених Савтським Союзом!

УКРАЇНЬКА НАЦІОНАЛЬНА РАДА.

На чужині, в липні 1948 року.

РЯТУЙТЕ СЕБЕ І СВОЮ РОДИНУ

Ніхто не знає сьогодні, що його зустріне завтра. Але кожна мудра людина вже сьогодні дбає про те, щоби забезпечити себе і свою родину на завтра. Во тільки обережного і сам Бог береже. Тому не втрачайте ні одної хвилини і вже забезпечіть себе і свою родину на випадок смерти та від нещасливих випадків в Українському Народному Союзі.

Во Український Народний Союз — це українська братсько-запomoгова організація, що крім особистого забезпечення своїх членів на випадок смерті та нещасливих випадків, має широкі організаційно-громадські та патріотичні цілі.

Во Український Народний Союз зі своїми понад 50,000 членів та

10,000,000 доларів майна є найбільшою і найсильнішою українською запomoговою організацією на американському континенті.

Во Український Народний Союз признає своїм членам права і привілеї, якими не може виказатися жодна інша того роду організація.

Во Український Народний Союз має всі роди наймодерніших обезпечених поліс і він протягом 55 років свого існування вже виплатив мільйони доларів запomoг і дивіденд своїм членам.

Во Український Народний Союз має за головне завдання забезпечити кожного зокрема і всіх разом.

В Українському Народному Союзі наша будучність!

В'їзд Богдана Хмельницького до визволеного Києва

Написав д-р Микола Чубатий

З цілої історичної епопеї з-перед триста років, що її називаємо Хмельниччиною, дві події є справді історичного та епохального значення в житті українського народу: тріумфальний в'їзд гетьмана Богдана Хмельницького до Києва 3 січня 1649 р., та акт піддання України під протекторат московського царя, 18 січня 1654 року. Перша подія була тріумфом українського самостійництва, державного відродження України; друга — була його капітуляцією. Перша подія відкривала перед українським народом широкі горизонти та надії; друга — гасила їх та стверджувала факт, що надії на відродження держави Св. Володимира та Ярослава Мудрого не здійснилися у визволеному козацькою шаблею Києві. Вияснення причин цього є частинним завданням цієї статті.

Рік 1648 був для Польщі, тоді наймогутнішої держави в Європі, катастрофальним. Політика Польщі, що прямувала до винародовлення українців та до створення одноцілої національної польської

держави, заломилася на цілій лінії. Показалося, що малий польський нарід не всилі проковтнути куди численніших українців та білорусинів. Невміння розв'язати справу України заспокоєнням національних амбіцій українського народу потрясло так сильно могутньою польською державою, що після того потрясення вона вже ніколи не прийшла до попередньої сили.

Тою подією було всенародне повстання українського народу під проводом Богдана Хмельницького. Події 1648 року показали наглядно на яких слабих основах опиралася тоді сама Польща. Одна поразка за другою, над Жовтими Водами, під Корсуном та під Пиллявцями продовж половини року зліквідували польське панування над половиною Річипосполитої. Переможець Хмельницький залив своїми масами Галичину; його перемагаючі війська козаків та простого народу опинилися аж під Замостем, себто в самій брамі до корінної Польщі.

Потуга Хмельницького та слабкість і розклад Польщі були такі великі, що Хмельницький міг тоді певно йти й на столицю держави, Варшаву, та її зайняти. Хмельницький того не зробив, бо воєнні успі-

хи переросли всі його найкращі сподівання, а він сам тими успіхами немов затривожився, бо не знав, що має з ними робити. Хмельницькому в цьому часі бракувало ще політичної ідеології все-українського характеру. Досі він воював за козацькі вольності, воював з метою запротестувати проти насильств такого шляхетського свавільника, яким був український ренегат князь Ярема Вишневецький. Хмельницький ще тоді не воював за визволення українського народу. Він усвідомив собі це щойно після тріумфального в'їзду до столиці України.

* * *

Пізною осінню розпочав Хмельницький свій відворот з-під Замостя, після появи в його таборі королівського посла См'яровського, який доносив про вибір нового короля Яна Казимира та приніс його листа, в якому король обіцяв за спокоїти домагання козаків. Дня 24 листопада Хмельницький дав приказ своїй армії вертати на схід. Рівно місяць пізніше, в день Святого Вечора 1648, 24 грудня старого стилю, себто 3 січня 1649 нового стилю*) Хмельницький опинився перед брамами старинної столиці України, Києва, що був тоді в повному культурному і матеріальному розквіті. Ще в році 1630 французький інженер Боплян описує Київ як мале місто, з людностю не більшою ш о с т и тисяч душ. Тільки три вулиці були дещо гарніші, а решта звичайні дороги, по обабіч яких було багато

руїн колишніх храмів та других будівель. Одначе, від того часу, за останніх 28 років, багато дечого змінилося. Київ, завдяки великому зрозумінню митрополита Петра Могили для національної традиції, відбудувався до непізнання. Перевбудована катедра Святої Софії, нинішнього виду, стала прикрасою столиці в самім її центрі. З руїн піднеслися другі церкви та монастирі, як Михайлівський Манастир, Десятинна церква та другі. Здвигнено ряд гарних домів, які захоплювали арабського подорожника Павла Алепського. Могилянська Академія, осередок культурного життя Києва, дістала свій гарний будинок. Київ напередодні свого державного відродження причепурився на прийняття Гетьмана-Визвольника.

Незвичайним був Святий Вечір 1648 року для самих киян. Ціле населення приготувалося зустрічати гетьмана Богдана та його переможне військо. Гетьмана очікував нетерпеливо єрусалимський патріарх Паїсій, що приїхав в Україну у важливій політичній місії та з плянами нової організації східної Європи. Митрополит Сильвестер Косів, менше погоджуючись з його плянами, дав приказ киявському духовенству з у с т р і н у т и в'їзд визвольника України биттям дзвонів по всіх церквах. Студенти академії докінчували свої проби деклямацій та привітів. Попереднього дня війт міста Києва скликав райців, щоби обговорити з ними спосіб привітання Хмельницького міщанами столиці. Київ був готовий знову переняти забуту роль столиці вільної української нації.

*) Дехто з істориків думає, що в'їзд Хмельницького до Києва відбувся день раніше, себто 23 грудня 1648 (зглядно 2. січня 1649); одначе тогочасна записка говорить про день Святого Вечора 1648.

Гетьман Богдан Хмельницький, вступивши в козацьку Україну, розпустив сотні тисяч простого народу, що брало участь в його революційнім зриві та в переможе-ному поході через західні українські землі аж до меж Польщі. Зогляду на небезпеку з боку Польщі, правильну козацьку армію залишив в поготівлі; її він поступово почав розселювати по полках України. При собі лишив тільки малу частину козацької армії, свій штаб та бунчукових товаришів, щоб з ними відбути свій славний в'їзд у Київ. Свят-вечірного дня, біля полудня, козацька армія під проводом Хмельницького наближалася Волинським шляхом від Білгороду до передмість Києва. Був то морозяний та соняшний день. Обома боками Волинського шляху вже від перших хат передмість Києва заляг народ. На зустріч гетьманові виїхав патріарх Паїсій разом з митрополитом Сильвестром на чолі біля тисячі козаків на конях, що становили залог у столиці. Після першого привітального слова патріарха Паїсія, Хмельницький зіскочив з коня та на запрошення патріарха примістився на його саннях, сідаючи праворуч патріарха. Коли похід зближався до замку, усі гармати на замку ревноли на привіт свому новому господареві. З долішнього міста на кожную гарматню сальву відповідала вже наперед там уставлена козацька артилерія.

Похід прямував до катедри Св. Софії, де нового володаря України мав привітати духовний гетьман України, київський митрополит. Він, прискоривши свій приїзд, очікував гетьмана на ступенях ново-відбудованої Святої Софії. Набли-

жаючися до катедри, гетьман на ново сів на свого коня, щоби полицарськи прийняти митрополичий привіт. Митрополит Сильвестер, з усім духовенством, витав гетьмана щирими словами, дякував йому за опіку над православною церквою та величав його новим Мойсеєм, що вивів український нарід з неволі до ясної майбутности.

Після привіту від духовенства, вітала гетьмана делегація тої шляхти, що стала по боці всенародної української революції. Війт та райці города Києва вітали нового господаря від мас міщанства. Зачалися довші та барвисті привіти від студентської молоді Києво-могилянської академії.

Спудеї академії у своїх „ораціях, аклямаціях та кантах”, уложених частинно в латинській, частинно в українській мовах, найщиріше виповідали ті настрої, що жевріли в серцях мільйонів українського народу. Вони називали гетьмана спасителем та визвольником з неволі лядської, справді Богом даним визвольником України, вже при хрещенні названим Богданом. Порівнювали його з Олегом Віщим та Св. Володимиром, а його козацьку армію з воями старих русичів.

Після закінчення привітів, довгий час не переривалися радісні оклики міщанських мас та козаків, що відпроваджували гетьмана на спочинок на замок, в дотеперішню резиденцію королівського старости, тепер перемінену на тимчасову квартиру нової української влади. Там, в товаристві найближих товаришів зброї, зустрічав гетьман Святий Вечір і там положився на

спочинок після всего пережитого в цьому дні.

Коли по врочистій святовечірній вечері гетьман пішов на спочинок, в його голові шаліла буря супротивних думок. Він сам ще не міг зорієнтуватися яка переміна наступила в його житті. Дев'ять місяців тому, вибираючися в похід зі Запорозької Січі, щоби покарати Чаплинського та його протекторів, можних королеят, шляхетських магнатів, він навіть в сні не видів тої ролі, яку йому накинули самі події в дальшому діянні. Він уважав за мрію свого життя повернути щонайменше привілеї козацького стану, втрачені в попереднім повстанні з-перед десяти років, одначе, стати визвольником цілого народу він не сподівався.

Ту нову роллю освідомив він собі щойно тоді в Києві. Не палкі слова східного патріярха Паісія освідомили Хмельницькому його нову роллю, але ці щирі, повні сердечности привітання українського духовенства, шляхти та міщан. Новий огонь, що своїм полум'ям огорнув весь український народ, вплили в його серце щирі та ентузіастичні привіти студентів академії, які його запалювали та просвіщали, що не тільки козацький стан України був дотепер поневірюваний чужинецькими, польськими окупантами, але весь нарід, його маси, його інтелігенція та все його духове й економічне життя. З палких слів могилянських спудеїв зродився новий огонь в душі гетьмана-визвольника.

Пізною ніччю, по важких думках та постановках, заснув гетьман в столиці вільної України. На другий день Різдво Христове, а після полудня бенкет в Печерській Лав-

рі, на який архимандрит Тризна запрошував гетьмана та духовенство. Гетьмана посадили на першому місці, навіть вище найвищих духовних, символізуючи цим, що в ньому вони тепер видять державного зверхника України.

На третій день припадали ім'янини гетьмана і він вибрався до церкви на службу, яку обіцяв відправити патріярх Паісій. Коли прийшов час причащати людей, патріярх закликав поіменно гетьмана приступити до Божого Престолу. На це гетьман відповів, що він неприготований прийняти Тіло й Кров Господню, бо не сповідався. Тоді патріярх публично дав гетьманові відпущення всіх його гріхів та запричащав гетьмана на місці. Закінчилися святочні прийняття і Гетьманові прийшлося з'ясувати своє політичне положення тим більше, що не тільки патріярх Паісій цілими днями замикався з гетьманом на таємні наради, але в Києві явилися теж послі від трьох держав: Туреччини, Молдавії та Семигороду, які бажали наладнати відношення своїх країн до нового політичного твору, що несповідомо та навіть без волі її творця повстав на сході Європи, а саме до самостійної України.

Наступних два тижні стали найважнішим періодом в політичному житті України, бо саме тоді стали формуватися політичні ідеології серед українського народу, репрезентовані трьома орієнтаціями: на самостійну Україну, на Московщину та на Польщу.

Орієнтація на самостійну Україну була власністю інтелігенції, вихованої вже в культурному київському середовищі та поза межами України. Ця орієнтація нав'язува-

ла до плянів кращих представників українського народу в першій половині 17-го сторіччя в часі найбільшого розгару релігійної боротьби в Україні. Це була ця група, що відгребуючи старі державницькі амбіції Києва, хотіла видіти в українських козаках „плем'я зі славного народу українського, з насіння Яфетового, що воювало царство грецьке морем і суходолом. Це з того покоління військо, що за Олега, монарха Руського, у своїх кораблях по морі та по землі пливало і Константинополь штурмувало. Це ж вони за Володимира Святого, монарха Руського, Грецію, Македонію та Ілїрик воювали”^{**) .}

Ця національна струя в обличчі братовбивчої релігійної боротьби постійно накликала братів православних та уніятів до згоди „щоб Русь Руси не нищила”, бо з тої боротьби вийде тільки користь ворогам українського народу а шкода Руси, себто Україні. Найкращим представником тої ідеології був архієпископ Мелетій Смотрицький. До ньої деколи схилялися православний митрополит Борецький, архимандрит Могила та уніятський митрополит Рутський. Річ ясна, що тих останніх важко вважати вже представниками самостійницької ідеології, проте, в їх діяльності все очевидна була одна лінія — орієнтація на сам український нарід. Ця струя скріпилася та краще оформилася в кругах Могилянської академії та серед кращих представників української шляхти, що студіювала за кордоном. Ця струя стала власністю молодого українсь-

кого покоління, виховуваного в Могилянській академії.

Вже в часі самого розгару релігійної боротьби в першій половині 17-го сторіччя ця струя зустрічалася з двома напрямками екстремістів в православному та в уніятському таборах. Православні почали орієнтуватися на допомогу Москви, уніяти на допомогу Польщі, отже на чужі сили.

Представниками екстремістів в православному таборі були протопоп Мужилівський та князь Курцевич. Оба непримиримі вороги уніятів, готові навіть з пеклом зв'язатися для боротьби проти уніятів. Не находячи способу переконати своїх противників, вони хапалися нерідко насилля, послугуючися деколи темною козацькою черню.

Тепер, в часі Хмельницького, ця орієнтація була слаба, бо на ділі православна церква була заспокоєна, а навіть за митрополита Могили пережила період розквіту українського православ'я. Одначе, ця партія таки існувала серед однодумців протопопа Мужилівського; його син Силуан служив в штабі Хмельницького. Та орієнтація тепер дістала чужого прихильника в особі патріярха Паїсія, що постановив використати перемоги Хмельницького для своїх цілей — для організації православної ліги, зверненої проти Туреччини. Членами тої Ліги мали бути: Московщина, Молдавія, Валяхія, Україна та евентуально Семигород, тоді під владою кальвіністів Ракочих.

Від першого дня повороту Хмельницького до Києва, патріярх Паїсій омотує гетьмана своїм підхлібством, навіть святі речі ставить він на послуги своїм політичним плянам. Він актуалізує мос-

^{**) Відозва Українського Єпископату до козаків 1621 р.}

кофільську партію в Києві, при чому син протопопа Мужилівського стає зв'язковим поміж патріархом та Хмельницьким, а згодом послом від Хмельницького до московського царя.

На жаль, що треба ствердити, Хмельницький таки піддався під вплив затій патріарха та, висилаючи Силуана Мужилівського до Москви, вже тоді думав про піддання України під протекторат Москви. Хмельницький зовсім несподівано опинився в ситуації зверхника окремої держави, хоча він не мав віри в можливість її існування як самостійної політичної одиниці. Тому відразу шукає опору в Москві.

Є зовсім певним фактом, що релігійні гасла оборони православ'я були радше штучно роздмухані ніж викликані життєвими потребами положення тодішньої української церкви під Польщею***). Подрібні пляни тої москофільської партії відкрив Силуан Мужилівський, посол гетьмана до Москви в товаристві єрусалимського патріарха Паїсія, у своїй записці про свою московську місію. Її ціллю було: намовити царя до зрвання мирних стосунків з Польщею, взяти Україну під свій протекторат та заатакувати Польщу, коли війна знову відновиться.

Коли б Москва не погодилася на таку радикальну зміну відношення до Польщі, то Силуан Мужилівський мав запропонувати Москві окупувати північну частину Лівобережної України — Сіверщину, яка тридцять років тому була вже під

московським володінням. Московська окупація північного Лівобережжя мала, мабуть, крити північний фланг козаків.

Коли пляни московської протекції були вже в підготовці, то відповідна пропаганда релігійного характеру мала настроїти прихильно до нього козацькі маси. Появилися кличі, що боротьба ведеться за віру православну, природним опікуном якої є цар московський. Оце колиска народження клича козацької маси на Переяславській Раді (1654): „Волимо під царя православного, восточного”.

Третя група тогочасних українців орієнтувалася на Польщу. Після вдатної революції, ця група прямувала до замирення з Польщею та до здобуття для українського народу якоїсь автономії під Польщею. Прихильники тої орієнтації, виховані на польській культурі, не бажали розриву з Польщею, тому найбільше вороже ставилися вони до московських плянів українських москофілів. Помилково думати, що вони теж не були щирими українцями, хоч без віри у власні сили. Найважливішим представником тої партії був український шляхтич Адам Кисіль; з ним симпатизував митрополит Сильвестер Косів та дехто з вищого православного духовенства, як теж дехто з козацької старшини. Тої орієнтації був теж уніятський табор серед українського народу.

Всі ці три орієнтації щойно в тому часі формувалися, але ніяка з них не мала ще потрібної динаміки, щоби свої погляди накинути цілому українському народові. Тому майже рішальний вплив на політику визволеної України мав її

***) Такі погляди висказані в „Соборній Україні” істориком Б. Крупницьким (1947/3-4), Париж.

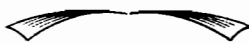
визвольник-гетьман Хмельницький. Він тоді видів, що з Польщею він властиво всі мости зірвав. Патріярх Паїсій відкривав перед ним московські горизонти, тому московську орієнтацію прийняв він як konieczність, з огляду на загрозу з боку Польщі, хоч гетьман переходив внутрішню важку боротьбу. Ще в листопаді 1648 під Замост'ям Хмельницький, приймаючи королівського посла См'яровського, заявляв всяку лояльність польському королеві. „Тому, що королем вибраний Казимир — говорив він — йому я хочу служити та кров за достоїнство його пролити”. Коли См'яровський увійшов до кімнати Хмельницького а на столі лежала гетьманська булава, він скинув булаву на землю. При читанні королівського листа, при кожній згадці імені короля, Хмельницький та старшини склонювали свої голови.

Тепер, по тріумфальному в'їзді до Києва та по тих двох переважних тижнях творення політичної орієнтації України, Хмельницький змінився до непізнання. Коли по київських торжествах прийшлося йо-

му приймати польських послів в Переяславі, Хмельницький зайняв виразно провокуюче становище, яке не ворожило ніякого замирення. „Освободжу з-під польської неволі весь руський (український) народ по самий Люблин, по Краків; і я від народу не відступлю, тому, що це наша права рука. А щоб ви, поневоливши селян не напали на козаків, буду їх мати 200-300 тисяч...

„За границю війною не піду, на турка й татарина шаблі не підйму. Досить мені України, Поділля та Волині. А ставши над Вислою, скажу тим дальшим ляхам: сидіть і мовчіть ляхи. І дуків і князів загоню туди. А коли будуть брикатися, я найду їх і там... Я малий та незнаний чоловік, но по волі Божій став єдиним володарем і самодержцем руським”.

В'їзд Хмельницького до Києва під Різдво 1648 року був не тільки тріумфом переможного гетьмана: він став народженням політичних думок в Україні, що входять під поняття Хмельниччини та які творять одну добу в історії України.

ЯР СЛАВУТИЧ

Х А Т И Н А

(Із збірки „Правдоносці”)

Над синім Дніпром, на зеленій горі,
Де гречка на сонці кипіла,
Стояла в тополях, у славі й добрі
Хатина, як маківка біла.
Шуміли дощі берегами Дніпра,
Поля колисались хлібами,
І дочками славилась мати стара,
І батько хвалився синами.
Та хто це опівночі зрушив пилю,
Кого на вигнання скарало?

Свій вік на чужині батьки дожили,
Кістками полягли за Уралом.
По світі блукають і дочки й сини,
Пригадують будні на полі,
А може десь б'ються за правду вони,
Своєї шукаючи долі?
Хатина ж горює на хмурій горі
І молиться в небо дірками.
Тополі усохли, на голім дворі
Вітри завивають вовками.

Українська політична думка сьогодні

Написав д-р Степан Баран

Сьогоднішня українська політична думка, що змагає до здійснення нашої державницької, самостійницької і соборницької ідеї та створення власної суверенної держави, має за собою сто років історії. Автором цієї великої ідеї є скромний, сільський український греко-кат. священик, о. Василь Подолинський (1815-1876), парох у лемківському селі, Ветлина, Ліського повіту в Західній Україні. Ідея про потребу і konieczність створення української самостійної суверенної і соборної держави зродилася в о. В. Подолинського в часі т. зв. європейської весни народів в 1848 р. Цей рік був пам'ятний і в історії Австрії, що увела тоді конституційний устрій та скасувала панщину і то насамперед у Галичині, яку Австрія зайняла 1772 р. при першому розподілі Польщі. Галицькі українці створили у Львові 2 травня 1848 р. Головну Руську Раду, першу в нашій історії українську явну політичну організацію. Вона приступила до видавання у Львові з днем 15 травня 1848 р. тижневика „Зоря Галицька”, що був першим українським часописом в історії нашої преси. Головна Руська Рада

перевела теж політичну організацію в Галичині і видвигнула цілу низку політичних, національно-культурних, шкільних, церковних і економічних домагань. Основним було домагання національно-територіальної автономії українських земель в Австрії та створення з них окремого австрійського коронного краю зі соймом і окремим губернатором у Львові, окремою українською адміністрацією, щось, приблизно, в роді північно-американського стейту або канадської провінції. Українська урядова мова, українська адміністрація, українське шкільництво, від народної школи до університету у Львові включно, і українське судівництво у цьому окремому коронному краю зі Східної Галичини і Буковини мали творити сурогат власної української держави в Австрії і забезпечувати національний розвій австрійських українців у всіх ділянках національного життя. Голова Головної Руської Ради, єпископ Григорій Яхимович (пізніший греко-кат. галицький митрополит), видвигнув ці домагання у 1848 р. як голова Української Парляментарної Репрезентації (39 послів) в австрійській конституанті і вони були теж загально національним політичним домаганням австрійських українців аж до першої світо-

вої війни в їхній практичній, т.зв. мінімальній політиці в Австрії.

О. Василь Подолинський пішов далеко далше у своїх національно-політичних плянах. Він вже в часі своїх університетських студій живо цікавився національною проблематикою в Австрії з багатьма національностями, а передусім національним відродженням слов'ян. Бачив він тоді добре безуспішність заходів Головної Руської Ради, польські затії і нещирість австрійського уряду у відношенні до українських домагань і прийшов до радикальних висновків щодо розв'язки української (по тодішній назві — руської) справи. Як людина освічена і вдумчива, о. В. Подолинський написав в 1848 р. ширшу політичну розвідку в польській мові п.н. „Głos pszestrogi” (Голос перестороги) на тему розв'язки української проблеми взагалі. Ця розвідка не могла тоді появи-тися друком з огляду на її проти-австрійський зміст. Однак основні думки її були відомі декому з діячів Гол. Руської Ради і без сумніву мали на них вплив, але в тодішніх умовах не можна було робити ніяких практичних заходів для їх здійснення. Сама брошура о. В. Подолинського появилася друком у Львові щойно в початках наших визвольних змагань в редакції д-ра Василя Щурата на сторінках львівського щоденника „Діло” і окремою відбиткою .

О. Василь Подолинський розглядає у своїй розвідці кілька концепцій, які визначали б дальшу долю галицьких українців: польську, австрійську, галицьку, московську і врешті самостійницько-українську. Польську концепцію, тобто злуку Галичини з Польщею,

автор „Голосу перестороги” відкидає згори. Польща більше як п'ятсот років нещадно гнобила і винародовлювала українців та записалася чорними красками у пам'яті і свідомості українського народу. І в майбутньому не поступала б вона інакше. Злука з Польщею означала б для нас загибелю. Віддача Галичини в цілості австрійським німцям теж не віщує для нас ніякого добра. Німці нам зовсім чужі і далекі й наші змагання для них незрозумілі й байдужі. Вони мали, зрештою, і мають намір нас згерманізувати. Третя — окрема галицька, чи пак „тутешняцька” концепція на довшу мету не вдержиться, не маючи під собою ні історичних, ні філологічних основ. Вона хутко підпала б під вплив поляків, або, що більше правдоподібно, росіян. Польською, як сказано, Галичина не хоче бути. Не може вона бути і російською, бо Московщина-Росія гнобила і гнобить Україну і український нарід не менше, навпаки, ще більше, як робила це Польща. Тим самим відпадає і російська концепція.

Як єдина можлива залишається тільки українська концепція: соборна, незалежна і суверенна українська держава. До неї має увійти і Галичина, яка лише в цей спосіб врятує своє національне життя перед загибеллю, тому автор й назвав свою розвідку „Голосом перестороги”

Ті політичні ідеї о. В. Подолинського з 1848 р. про самостійну, суверенну і соборну українську державу йдуть далеко далше від ідей Кирило-Методіївського Брацтва з 1846 р., що зродилися незалежно одні від одних, бо автор

„Голосу перестороги” в хвилині писання цього свого твору не знав навіть про існування згаданого Брацтва в Києві, а тим менше про його політично-державну ідеологію. Та й сама ідеологія Брацтва, до якого — між іншими — належали М. Костомарів, як властивий творець цієї ідеї, Т. Шевченко і П. Куліш, була якась мрячна та розливалася у ближче неозначеній федерації всіх слов'янських народів у спільній всеслов'янській республіці. Не знаємо навіть, чи члени Брацтва брали під свою увагу Галичину та яке місце призначували для неї у всеслов'янській федеративній республіці. Натомість у о. В. Подолинського існує ясна концепція — ще в 1848 р. — самостійної, суверенної і соборної української держави, що об'єднувала б всі українські етнографічні землі в один суцільний державний організм. Цю ідею автора „Голосу перестороги” розробив подрібно значно пізніше молодий галицький політичний діяч, Юліян Бачинський, у своїй обширній студії „Україна Ірредента”, що вийшла друком в українській мові у Львові 1895 р. Незабаром — бо вже в 1899 р. — ідею о. В. Подолинського і Ю. Бачинського (останній видвигнув її зовсім самостійно і незалежно від „Голосу перестороги”, якого не знав), перейшли на початкове місце всіх трьох українських політичних партій в Галичині: Національно-демократичної (тоді рішальної), Радикальної і Соціально-демократичної. В українському самостійницько-соборницькому державницькому дусі виховувалося наше громадянство в австрійській Україні вже від перших років цього сторіччя. Знайшли вони свій відго-

мін у міжпартійній Головній Українській Раді у Львові, що створилася з вибухом першої світової війни та у збройному чині Легіону Українських Січових Стрільців, створеного Гол. Укр. Радою до боротьби з царською Росією за самостійну українську державу.

„Україна Ірредента” Ю. Бачинського мала безпосередній вплив і на молодого наддніпрянца Миколу Міхновського з Харкова, що 1900 р. видав у Львові невеличку брошуру „Самостійна Україна”, як першу друковану публікацію новооснованої першої української державницької самостійницької і соборницької партії (очевидно, нелегальної) на Наддніпрянщині — Революційної Української Партії (РУП), що прийняла її у свою програму. Але самостійницько-державницька ідея М. Міхновського не поширилася тоді загально на Наддніпрянщині, бо не було для неї відповідного ґрунту, який могла приготувати тільки довша освідомлююча національна праця, а цієї власне бракувало. Тому й сама РУП незабаром її занехала і перетворившись в 1905 р. в Укр. Соц. Демокр. Робітничу Партію (УСДРП), видвигнула вже лише домагання автономії українських земель в межах неподільної Росії. Автономічними були і всі інші українські політичні партії, що повстали там після першої російської революції 1905 р., як Українська Народна Партія (УНР), Українська Демократична Радикальна Партія (УДРП) і Українська Партія Соціалістів - Революціонерів (УПСР). Всі вони мали гуртковий, не масовий, характер і діяли нелегально. Українські маси залишилися і далі національно і полі-

тично неосвідомлені та зовсім не-приготовані до власного державного життя.

Тому й не диво, що початки великої російської революції з упадком царату в 1917 р. не видвинули зовсім проблеми української самостійної суверенної держави. Українські діячі в квітні 1917 р. створили, в правді, Центральну Раду в Києві, як об'єднуючий політичний орган, але вона станула теж зразу на автономічному становищі, домагаючись територіальної автономії українських земель в Росії, як це колись в 1848 р. Головна Руська Рада у Львові зробила відносно українських земель в Австрії. Центральна Рада в Києві, що вмiжчасі перетворилася в революційний парламент України, щойно своїм третім універсалом з 21 листопада 1917 р. проголосила державну самостійність України, але ще у злуці (федерації) з Росією. Вороже становище до українських самостійницько - державницьких змагань російських большевиків-комуністів, що в жовтні 1917 р. захопили владу в Росії і пішли війною проти України, заставило Центральну Раду проголосити четвертим універсалом з 22 січня 1918 р. повну самостійність і суверенність створеної нею третім універсалом Української Народної Республіки, яку осередні держави — Німеччина, Австро-Угорщина, Болгарія і Туреччина — визнали у мировому договорі з УНР в Бересті з 9 лютого 1918 р. Суверенною державою була Україна і за гетьманату в часі від 29 квітня до 15 листопада 1918 р., хоч вже під німецькою і австрійською окупацією. Гетьман Павло Скоропадський проголосив, за спонукою свого мо-

сковського оточення, 15 листопада 1918 р. злуку (федерацію) України з майбутньою небольшевицькою Росією. Протигетьманське повстання на Україні усунуло гетьмана, покликало нову українську верховну владу — Директорію і привернуло державну суверенність УНР.

Розвал Австро-Угорщини з кінцем жовтня 1918 р. дав почин до створення Української Національної Ради у Львові, яка 19 жовтня 1918 р. проголосила державну незалежність і суверенність українських земель в Австро-Угорщині і 7 листопада 1918 р. обняла владу та створила уряд нової Західно-Української Народної Республіки. Повної злуки ЗУНР не проголошено відразу тому, що вже тоді були певні відомості, що гетьман Скоропадський хоче віддати всі українські землі — вже у формі федерації — під владу Московщини. Уряд ЗУНР, по усуненні гетьмана 15 грудня 1918 р., розпочав переговори з урядом УНР, а Національна Рада ЗУНР законно з 3 січня 1919 р. перевела державне об'єднання — тобто соборність ЗУНР з УНР в одну спільну українську суверенну державу — УНР, що й проголошено актом соборности в Києві 22 січня 1919 р. В цей спосіб здійснилася основна ідея о. Василя Подолинського 71 років після написання ним „Голосу перестороги”.

Ми навели подрібні етапи здійснювання великої ідеї скромного, але могутнього духом, українського греко-кат. пароха, щоби пригадати її нашому новому поколінню якраз у перше століття появи цієї ідеї і вшанувати пам'ять великого її творця.

Відновлена по століттях неволі українська держава не змогла вдержатися. На неї збройно напали сусіди — москалі, цим разом вже з-під червоного большевицького прапору, поляки, врешті і румуни. Визвольні українські збройні змагання за вдержання державної незалежності в р.р. 1917-1920 закінчилися для нас повною катастрофою. Причиною її був не тільки чужий ворожий наїзд, але і брак національно-політичного освідомлення народних мас. Вони в часі большевицького наїзду дали частинно віру большевицьким брехливим гаслам землі і волі та поставилися байдуже до державних визвольних змагань. Свою помилку ті маси, головню наших наддніпрянських селян, побачили щойно тоді, коли большевики окупували Україну. Численні збройні повстання українських селян проти нещадної большевицької окупації і безперервний пасивний опір проти неї вже не змогли усунути з української землі московських большевицьких загарбників. І Галичина не змогла встоятися проти збройного польського наїзду, хоч проти нього боронилася зорганізовано, довго і завзято своєю регулярною армією, відомою внашій новій історії УГА (Українська Галицька Армія). Похід її разом з армією УНР і здобуття ними Києва 31 серпня 1919 р. були тільки коротким, хоч яскраво світлим явищем. Проти обох українських армій виступив давний історичний ворог — московські білогвардійці з армії генер. Денікіна, піддержувані своїми західними союзниками — Францією і Англією. Збройний виступ Денікіна і згаданих західних союзників врятував большеви-

ків і через те спричинив вже тоді в р.р. 1919-1920 і нинішнє поневолення українських земель большевиками і сучасну загрозу ними Європи, а то й цілого світу.

Українські землі дісталися знову під чужу кормигу. Договором у Ризі з березня 1921 р. між Польщею і Советським Союзом закінчено польсько-большевицьку війну і поділено між ними основні українські землі установленням кордонів, що проіснували до вересня 1939 р. Від половини липня 1919 р. Галичина була у військовій окупації Польщі за згодою західних аліантів, що рішенням своєї Ради амбасадорів у Парижі 15 березня 1923 р. визнали Галичину за складову частину Польщі. Буковину і Бесарабію загарбали румуни, а Закарпаття зайняли чехи. Доля українських земель під чужими окупантами була різна в часі між двома світовими війнами. Румуни знищили на Буковині майже всі наші національно-культурні, господарські і політичні надбання з австрійських часів і під своїм поліційним управлінням повели винародовлення нашого народу, закривши всі українські школи, навіть народні, та усунувши українську мову з публичних, державних і комунальних установ. Повний румунізації підпала там теж і православна церква. Зате відродилася вповні Закарпатська Україна після тисячлітнього мадярського поневолення. Вона по розвалі Угорщини в осені 1918 р. бажала теж злуки в одній державі зі своїм українським материком по північній стороні Карпат. Перешкодила цьому військова, опісля і державна катастрофа українського материка. Закарпатська Україна ріши-

лась тому в 1919 р. злучитися добровільно з новоствореною Чесько-словацькою Республікою як її окрема автономна країна. Хоч чехи не додержали умов злуки — як не додержали їх і супроти словаків — і трактували наше Закарпаття як свою колонію, то все ж, проти волі Праги, переведено там майже повне українське національне відродження. Закарпаття стало нашим національним активом і по розвалі спільної ЧСР проголосило 15 березня 1938 р. свою державну незалежність. Маленька держава не вдержалася перед збройним мадярським наступом і її скоро окупували мадяри.

Найстрашніша доля зустріла Наддніпрянську Україну під жорстокою московсько-большевицькою окупацією. Большевики ішли планоно не лише на цілковите знищення самостійности і суверенности української держави, перетворивши її у свою губернію під назвою Української Советської Соціалістичної Республіки. Вони, при допомозі найбільшого в історії людства жорстокого терору і насильства, повели і фізичне масове винищування українського народу, якому зпочатку обіщували „рай на землі”, а дали по правді нечувану нужду та цілковите фізичне і духове поневолення. Для українського селянства увели нове кріпацтво, відібравши від них їх власну землю. Свобідних досі селян терором загнали у примусові колхози (колективні господарства) і совхози (советські державні господарства), зробивши з них советських рабів-кріпаків. Українські селяни довго боролися проти цієї большевицької неволі. Тоді большевики в році 1932/33 зорганізу-

вали в Україні штучний масовий голод, відібравши від селян за допомогою збройних експедицій, масових арештів, засилок на далеку північ і за Урал та масових розстрілів увесь збір земельних плодів. Руйнували при цьому і житлові доми і господарства селян. Від того штучного голоду вимерло тоді страшною голодною смертю коло вісім мільйонів українських селян — тобто більше як четвертина всього населення України. Щойно тоді, по трупах мільйонів, уведено советський „рай” в Україні.

Очевидно, большевики планоно і послідовно винищували фізично і українську інтелігенцію і всі прояви окремішности українського національного побуту. Усюди панує нещадна диктатура комуністичної партії, керована з Москви. У большевицькій дійсності не може бути і мови про якенебудь зорганізоване самостійне партійно-політичне життя в Україні. Московсько-большевицька жорстокість і безоглядність викликала в Україні велику і загальну ненависть до комунізму і його режиму. Це й виявилось в недавній світовій війні. Тоді Україна знайшлася в німецькій окупації і пізнала на практиці другу форму тоталітарного диктаторського устрою — гітлеризму, чи пак німецький націонал-соціалізм, не менше ворожий і нищівний від большевизму. В березні 1942 р. зорганізувалася на Волині УПА (Українська Повстанча Армія) до збройної боротьби з німецьким і советським окупантами за державне визволення України. Збройна боротьба поширилася скоро далеко поза Волинь, з останнім її відгомонам на галицькому Посянні і

Лемківщині в 1947 р. Додатньою сторінкою тридцятьлітньої боротьби з усіми ворожими окупаціями є загальний зріст української національно-політичної і української державної свідомости в народних масах на всіх українських землях, передовсім у Східній Україні, де їх так бракувало в перших роках наших визвольних державних змагань, що, як вже сказано, головно спричинило тодішню державну катастрофу. Стихійна ненависть до окупантів і загальне зрозуміння ваги власної, української, національної, незалежної і суверенної держави, є запорукою наших успіхів у майбутньому при віднові, може й недалекій, української державности.

Українське політично-партійне життя на українських землях у часі між двома світовими війнами могло діяти легально — хоч серед дуже несприятливих і нам ворожих обставин — на ширші розміри тільки на тих наших землях, що їх в р.р. 1919/20 окупувала Польща. Під її панування дісталася і Галичина зі своєю традицією ще з 1848 р. зорганізованої, безперервної і послідовної боротьби з ворожим наступом і з виробленою вже системою цієї боротьби у всіх ділянках національного життя та зі знанням свого противника. Боротьба з ним була куди тяжча, як за Австрії, бо ж цей наш віковий історичний противник діяв у власній державі. При цьому діяв він методами і засобами, що послідовно зміряли до обмеження, а далше і до ліквідації нашого національного життя на тих землях. Та все ж таки воно тут не завмерло, але продовжуючи своє існування і у ворожих несприятливих обста-

винах, довело у деяких ділянках, передовсім у кооперативній і рідношкільній, до значних додатніх вислідів, більших навіть як за Австрії у далеко сприявливіших відносинах. Відновилося і легальне політичне життя в рамках окремих партій. Крім давніших партій, Української Національно-демократичної Партії — тепер від 1925 р. з назвою Українське Національно-Демократичне Об'єднання (УНДО), Української Радикальної (вже з новою назвою Української Соціалістично-Радикальної Партії) і Укр. Соціал.-Дем. Партії, що задержали українську державницьку самостійницько-соборницьку ідею, діяли переходово і інші політичні угруповання, як комуністичний Сель-Роб (Українська Селянсько-Робітничка Партія, прибудівка комуністичної партії) і комунофільська УПП (Українська Партія Праці), що скоро зникли з поверхні життя. Від 1932 р. діяв в Галичині теж легальний націоналістичний Фронт Національної Єдности (ФНЄ). Це були партії легальні і явно діючі, серед яких провідну і рішальну роллю в конструктивній праці мало УНДО, до якого належала велика більшість послів і сенаторів. Всі вони стояли в опозиції до польського уряду, а репрезентанти УНДО і з парламентарної трибуни підкреслювали наші змагання до незалежности, суверенности і соборности української держави та вели публичну оборону проти усіх затій на неї. Державницькою і соборницькою була і невеличка льокальна українська клерикальна партія — Українська Католицько-Народна Партія, хоч вона у практичній політиці старалася знайти можливості співпраці з поляками.

Усі польські заходи до створення серед українців про-польської політичної партії не вдалися ніколи. Кілька українських послів з Волині, що виходили з польських виборчих списків, не репрезентували, очевидно, української політичної думки і не творили ніякої партії, як не творила її п'ятка галицьких послів у першому соймі, коли галицькі українці збойкотували перші вибори. На українських землях у Польщі увесь час всеціло панувала ідея о. В. Подолинського.

Це була мова про явні легальні партії. Крім них діяв у Галичині від 1920 р. український підпільний революційний рух під назвою УВО (Українська Військова Організація), зложена первісно з комбатантів-учасників визвольних збройних змагань з р.р. 1918/20. У своїй акції послуговувалася вона часто і терористичними актами — убивствами репрезентантів польської влади і тих українців, про яких думала, що вони співпрацюють з цією владою. Виконувала і різні акти саботажів і те все впливало на загострення польсько-українських взаємин і на польські репресії щодо українців взагалі. Опісля, в 1929 р. ця чисто революційно-військова організація перетворилася в суспільно-політичний революційний рух, відомий під назвою Організації Українських Націоналістів (ОУН). Ця скрайньо націоналістична організація зуміла скоро поширити свої впливи головню серед молоді, насамперед в Галичині, де zorganizувала свої властиві кадри. Опісля її вплив поширився у значній мірі теж і на молодь на Волині, Буковині і Закарпатті і на українську молодь за кордоном.

Так було в краю, зокрема в Га-

личині, що і на дальше залишилася найбільшим нашим національним зорганізованим активом. Українська політична еміграція, зовсім поважна числом, що опинилася по першій світовій війні за кордоном, найбільше в Чехословаччині, а дальше в Німеччині і Франції, виявила чимало організаційного змислу, головню в ділянках шкільній і науковій. Були це переважно наддніпрянці, бо величезна більшість галичан незабаром повернулася до краю. Вони принесли зі собою і політичні формації, що діяли на батьківщині в р.р. 1917/20. На еміграції опинився і уряд УНР. Творилися і скоро зникли нові політичні еміграційні формації. Крім ОУН, що, зрештою, діяло безпосередню на західно-українських теренах, не мали вони ніякого більшого впливу на розвій політичних подій на батьківщині. З численних еміграційних партій залишилися в дійсності досі рештки есдеків (УСДРП) і есерів (УПСР). В 1925 р. створилася нова еміграційна партія СГД — Союз Гетьманців Державників, єдина українська монархістична партія, якої основником був історик і соціолог Вячеслав Липинський, що сам з неї опісля виступив.

За гітлерівської диктатури діяли явно в Німеччині лише дві українські організації — УНО (Українське Національне Об'єднання) і Українська Громада; перша з них фактично була прибудівкою ОУН, друга прибудівкою СГД, обі, формально, неполітичного характеру. В часі гітлерівської окупації незначних частин українських земель на захід від Сяну і Буга створився в лютому 1940 р. в Кракові Укра-

їнський Центральний Комітет з численними клітинами на місцях, що поза кооперацією, яка існувала окремо, і поза політикою, своєю організацією обняв цілість українського національного життя, для оборони і розбудови якого положив він тоді чималі заслуги. Свою діяльність поширив УЦК і на Східну Галичину, яку літом 1941 р. окупували німці. Праця УЦК в націоналістичному тоталітарному устрою була дуже тяжка, а вели її згідно всі активні українці, без огляду на політично-партійні різниці і не один з них загинув з рук гітлерівської тайної державної поліції — т.зв. Гестапо, створеної за зразком відомого советського НКВД. Німецькі окупанти не дозволили ніяку українську громадську організацію, творячи там відразу і явно свою колонію, яку нещадно визискували і винищували. Свого нового життєвого простору в Україні не вдалося німецьким загарбникам створити. Своєю поведінкою викликали німці загальну ненависть серед українців і врешті збройний виступ УПА проти німецької окупації. Німецька жажда панування над світом скінчилася для німців повною катастрофою, ганебним самогубством Адольфа Гітлера, знищенням і окупацією цілої Німеччини.

Всі українські землі з кінцем 1944 р. окупували советські війська і незабаром на основі попередньої угоди американського президента Рузвелта і британського прем'єр-міністра Чорчила з „батьком народів” Сталіном у Тегерані і Ялті, СРСР анектував їх і формально. Лемківщина, Посяння і Холмщина припали Польщі, а західне Закарпаття Чехословаччині, сателітам

большевицької Москви, яка там встановляла комуністичний режим. Польща виселила всіх українців зі зайнятих нею українських земель, натомість з УССР виселено до Польщі всіх поляків. Совети розпочали негайно свою нищівну проти-українську політику на ново-зайнятих українських землях. Насильно скасували греко-кат. церкву, виарештувавши попередньо весь український греко-кат. єпископат і сотки українських греко-кат. священиків, що й досі караються в большевицьких тюрмах, або там і загинули. Нині уведено в Галичині усюди примусово московське православ'я, що в політичній діяльності співпрацює тісно зі советською владою. Теж саме діється тепер і на Закарпатті. Усюди в ново-загарбаних українських землях уводиться колгоспну систему, тобто повне закріпощення селян при допомозі нечуваного терору і насильства та винищування місцевого українського населення. На їх місце поселюють большевики москалів і різних азійських монголів. Не запанував обіцюваний большевиками рай, але страхотливе большевицьке пекло. Ненависть проти большевиків загальна в цілій Україні і всі ждуть там спасіння зі страшної большевицької неволі, яке і на їх думку може їм принести тільки демократична протикомуністична західна Європа і Америка, розваливши великанську тюрму поневоленних народів, якою є сучасний Советський Союз.

Перед цією тюрмою Советського Союзу схоронилися 1944/5 р.р. на заході Європи, зпочатку у західних зонах Німеччини, близько чвертьмільйона українських громадян з усіх українських терито-

рій. Сотки тисячів українських громадян вивезли німці на каторжні примусові роботи в Німеччині в часі війни. Величезну більшість з них в р.р. 1945/6 примусово репатрїовано на „родїну”, а дехто, кому надоїла нїмецька гїтлерївська каторга, вертався і сам. Довгий ще час по приходї алянтських вїйськ до Нїмеччини большевицькі комісарї бушували і по території окупованїй захїдними союзниками і виловлювали українцїв, що не хотїли вертатися до „раю”. Тодї усї полїтичні втікачі та переміщенї особи жили у великому страхї, щоб не потрапити в советські руки і не загинути на „родїне”. Минулося те все щойно з хвилиною, коли з 1946 р. погїршилися вїдносини мїж захїдними союзниками і Советським Союзом, що бажав при допомозї комунїстичних партїй в кожнїй країнї, т.зв. п'ятих колон, керованих з Москви, захопити владу і в захїднїй Европї, а дальше в Америцї і в цїлому свїтї. Большевицька загроза сьогоднї загальна і тому увесь культурний свїт приготавлиється до оборони перед нею.

Першї мїсяцї новї українськїй полїтичнїй еміграцїї в Нїмеччинї (дещо понад 200,000) були присвяченї зорганїзованню оборони життя наших скитальникїв, загроженїх примусовою репатрїацїєю до Сов. Союзу. Самочинно творилися мїсцевї органїзацїї — комїтети, що скоро поширили свою працю і на іншї дїлянки — церковну, шкільну, культурно-освітню, спортову, а врештї професїйну і господарську. На з'їздї вїпоручникїв цих комїтетїв в Ашаффенбурзі створено 31 жовтня 1945 р. Центральне Представництво Українсь-

кої Еміграцїї для всїх трьох окупацїйних зон захїднїй Нїмеччини. В поодинокїх областях і таборах повстали його низовї органїзацїйні клїтини, якї охопили цїлїсть життя Українськїй спїльноти. Нова органїзацїя не обняла — що було і самозрозумїле — полїтичнїй дїяльноти, бо це була по своїй суттї і програмї органїзацїя харитативна і допомогова в найширшому розумїннї. І цю широку конструктивну роботу вона і виконала.

Як вже сказано, українськї полїтичнї партїї принесли і на нову еміграцїю свої старї партїйнї причандали, пїдозрїннїя і упередженнїя. Ними хотїли вони і тут оперувати, забуваючи, що є тїльки скитальниками на далекїй чужинї та що їх єдиним завданнєм не боротьба за таборову „владу”, але органїзацїя допомоги в боротьбї за визволеннїя рїдної землї з чужої окупацїї та приверненнїя суверенноти українськїй демократичнїй державї. А до досягненнїя цїєї мети треба впершу чергу мїжпартїйного порозумїннїя та об'єднаннїя. Завданнїя не легке, коли зважити, що сучасна українська еміграцїя в Нїмеччинї складається з трьох рїзних груп, що зростали і дїяли у цїлком вїдмїнних середовищах. Найчисленнїшою групою це нова галицька група, що творить дещо бїльше як половину всїєї еміграцїї. Другою по числї є пїдсоветська еміграцїя, а розмїрно зовсїм невеликою є стара еміграцїя, головнo надднїпряньська, з Чехословаччини, Нїмеччини і Польцї. Всї вони, без вїймку, протикомунїстичнї і протисоветськї і всї українськї державники-самостїйники і соборники. Але мїж ними партїйна сорокатисть і свїтоглядовї рїзницї

До давних політичних угруповань прийшли нові, створені вже тут на сучасній еміграції в Німеччині. Діляться старі групи на соціалістичні і несоціалістичні. До соціалістичних належать: УСДРП, УПСР і УСРП (остання галицька), що створили Соціалістичне Об'єднання; давня галицька СДП на еміграції не діє. Не-соціалістичними є: УНДО, СГД і створені теж на еміграції: УНДС (Укр. Нац. Держ. Союз), УРДП (Укр. Револ. Дем. Партія) та обі групи ОУН (полк. Андрія Мельника — мельниківці) і ОУН (Степана Бандери — бандерівці), що недавно прибрала назву Організації Українських Націоналістів-Революціонерів). Останніми місяцями відколотася від УНДО група, що створила окрему політичну організацію — Державний Союз Українських Земель. Знову з УСРП виступив гурток соціалістів, що має вступити до Соціалістичного Об'єднання. Як бачимо, мозаїка велика, що вже сама є доказом ще доволі загального політичного невироблення і незакінченої політичної ферментації нашого громадянства на еміграції. Слід ще згадати про окрему нову еміграційну формацію — УГВР (Укр. Гол. Визвольну Раду), що складається майже виключно з бандерівців, є організацією анонімовою і претендує чи радше вважає себе українським революційним урядом і конкурентом давнього еміграційного уряду УНР.

Потреба об'єднання всіх українських політичних угруповань на еміграції для оборони української державності перед її основним ворогом — большевицькою Москвою відчувалася віддавна. Та не легко

було її перевести. Перший почин до цього дав о. д-р Василь Кушнір з Виннипегу в березні 1946 р. в часі свого побуту в Німеччині. Всі діючі тоді політичні угруповання об'єдналися в громадський міжпартійний комітет у вересні 1946 р. під назвою Координаційного Українського Комітету (КУК). Але вже по короткому часі група ОУН під проводом С. Бандери з нього виступила та повела проти нього пресову боротьбу.

Новий почин до об'єднання піднято на нараді представників демократичних угруповань 18 квітня 1947 р. — вже у ширших розмірах — створення Національної Ради як еміграційного передпарляменту і обнови державного центру УНР. Ініціативна комісія працювала в тій справі більше року. Запрошено до співпраці всі політичні угруповання, не виключаючи і гетьманців-монархістів з СГД. Праця і розмови у такій мозаїці не були легкі. Вироблено проєкт статуту Національної Ради, що став підставою дальших розмов. В листопаді 1947 р. приступила група ОУН, в лютому 1948 р. зголосилися і гетьманці. Вони, не признаючи УНР, як монархісти, домагалися основних змін у проєкті статуту Національної Ради, які мали звести її фактично до ролі міжпартійного порозуміваючого комітету — щось в роді недавнього КУК. Предложення гетьманців-монархістів з СГД одноголосно відкинуто. Вони сьогодні є єдиною українською політичною групою, що не входить до Національної Ради. Врешті в березні 1948 р. зголосилися до ініціативної комісії і представники ОУНР. Праці над статутом Нац. Ради, правильником її нарад та її

деклярацією-маніфестом закінчено і 10 червня 1948 р. статут Нац. Ради підписано. До Нац. Ради увійшли: УНДО і УНДС як центр — обі по 6 місць, Соціал. Об'єднання УСДРП, УПСР і УСРП (галицькі радикали) — разом 9 місць та УРДП — три місця, що творять ліві угруповання, врешті оба націоналістичні угруповання ОУН і ОУНР, обі по 6 місць, як правий сектор. Всіх членів Нац. Ради є 36. В статуті передбачено чотири місця і для гетьманців-монархістів з СГД і вони кожної хвилини можуть вступити як повноправні члени Нац. Ради, визнавши передтим, очевидно, її вже ухвалений статут — конституцію.

Статут Нац. Ради спирається на закони УНР з 12 листопада 1920 р. про Тимчасове Верховне Управління і про Державну Народну Раду і є їх доповненням зі змінами, подиктованими сучасними обставинами, та має назву Тимчасового закону про реорганізацію Українського Державного Центру. Повну конституцію Української Держави, по усуненні чужої окупації з українських земель, виробить Українська Конституанта, при застосуванні в конституції всіх основних засад західної демократії. Вона установець державний демократичний устрій і форму верховної влади — демократичну, республіканську, чи демократичну монархію. Мають бути збережені всі демократичні права людини, як це є в ЗДА і як це регулює Антлантийська Хартія. Тоталітарний устрій і поневолення людини, як це є нині в ССРСР, має бути зовсім усунене при збереженні приватної трудової власності на вартат праці і на землю, з усуненням колхозної

системи. Нац. Рада скликається на звичайну сесію раз у рік, на надзвичайні — в разі потреби. Між сесіями діє Президія Нац. Ради зі 7 членів — голови, 4 заступників і 2 секретарів і на неї переходять тоді управління Нац. Ради, з виїмком деяких, що виразно застережені пленумові Нац. Ради. Президентом УНР визнає Нац. Рада Андрія Лівичького, що досі очолював Державний Центр як Голова Директорії УНР. Предбачено і дальшу форму наслідства по ньому, як теж і форму створення Державного Центру. До Нац. Ради увійшли представники політичних угруповань, яких вони делегували. УНДО вислало 6 делегатів на членів Нац. Ради, які усі, як кол. послы або сенатори у польському парламента, мають за собою довголітню політичну і парламентарну практику. Зрештою в Нац. Раді засідають представники усіх українських земель і вже цей сам факт відзеркалює нашу соборність.

Створення Нац. Ради — небуденна подія, як вияв нашої об'єднаної політично-державної думки. Цей факт повинен принести і політичне уздоровлення і у внутрі нашого громадянства на еміграції та посилити нашу працю і на зовні в напрямі здійснювання наших основних державних змагань.

Своїї остаточної державної мети самі власними силами не досягнемо і самі без співпраці зі загроженями, як і ми, нашими ближчими і дальшими сусідами не оборонимося перед завжди грізною московською загрозою, не тільки большевицької Москви. Московська імперія — хто б нею не кермував: Сталін, Керенський чи якийсь новий коронований цар, завжди буде

тюрмою для не-московських народів і безперервною загрозою для світу. Тому вона мусить бути розчленована на поодинокі самостійні національні держави, що створять між собою оборонну форму об'єднання і господарську співпрацю. Такі завдання поставила собі Антибольшевицька Ліга Освободження Народів (АЛОН), що об'єднала дотеперішні антибольшевицькі міжнародні організації — Антибольшевицький Блок Народів (АБН), Інтернаціонал Свободи і Прометеївську Лігу Атлантийської Хартії („Прометей”). До АЛОН-у

увійшли і представники українців. Ми на передодні великого зудару між західною демократією і большевицькою деспотією. Наше місце по боці західної демократії і для цієї боротьби об'єднується тепер і українська політична думка, яка своїм об'єднанням і створила тепер Національну Раду в перекопанні, що спільними силами пощастить остаточно повалити московсько-большевицького деспота і привернути суверенність Українській Народній Республіці.

Mittenwald, Bavaria —
в липні 1948 р.

ЛЕОНІД ПОЛТАВА

ВІЧНІСТЬ

Закрийте розумну книгу —
Для неї немає ще дня.
Несе наші дні, мов кригу,
Усе навмання, навмання.

Вічність із нами. Близько
Вічність проста і ясна:
Ночі чорна колиска
Гойдається біля вікна.

І на столі годинник,
Що спинився давно-давно.
Пощо рахувати години
Усе про одно й про одно?

Що в тій колисці? Може,
Може росте дитя?...
Щільно, як щільно, Боже,
Ти запнув накриття!

УКРАЇНСЬКА ЕМІГРАЦІЯ В ЄВРОПІ

Написав Василь Мудрий.

І. КІЛЬКІСТЬ УКРАЇНЦІВ В НІМЕЧЧИНІ У ЧАС КАПІТУЛЯЦІЇ НІМЕЦЬКОЇ АРМІЇ І РЕПАТРІАЦІЯ.

На підставі приблизних обчислень, якими розпоряджав під кінець 1944 р. Український Центральний Комітет (визнана німецьким урядом Українська Допомогова Організація), було в Німеччині понад 3 мільйони українців. На таке число склалися примусово вивезені на роботи до Німеччини з усіх українських територій, примусово евакуовані в наслідок воєнних подій і збігці. Не враховані тут воєнно-полонені українці із советської армії. В наслідок воєнних подій, зокрема маршу советських армій на захід аж поза Відень і поза Берлін, велика маса воєнно-полонених і примусово вивезених на роботи українців найшлася з місця під большевицькою окупацією. Приблизно одна третина з поданих вгорі категорій підпала репатріації, переводженій большевиками ще до закінчення війни.

По капітуляції німецької армії залишилося в західній Німеччині й Австрії, зайнятих американцями, англійцями і французами, біля 2 мільйони українців. Їх почали репатріювати спеціальні советські репатріаційні комісії. Окупаційні чинники йшли советським репатріаційним комісіям на руку. Репатріація відбувалася від травня 1945 до кінця 1946 р. В ході репатріації со-

ветські комісії відтранспортували до Советського Союзу не тільки тих, що добровільно зголошувалися до них, але також вилучували багато людей по містах і по селах та насильно звозили їх до переходових репатріаційних таборів. Ці табори користувались правом екстериторіяльності. В них діяли окремі слідчі комісії та судили згідно із советськими звичаями та процедурою. У багатьох випадках вдавалося американським, англійським та французьким військовим чинникам витягати декого із насильно репатрійованих із тих таборів. Але, на загал, таких випадків було мало. Жертвою таких примусових репатріаційних метод впавав, між іншим, голова Українського Допомогового Комітету в Кауфбайрен, мгр. Федонішин Тадей. Його арештували советські агенти в асисті американської військової поліції разом з 20 іншими українцями та українками у помешканні Українського Допомогового Комітету. Всіх тих арештованих вдалося вирвати при допомозі американських військових старшин із цього табору. Але Федонішина між ними не було. Його кудись вивезли і слід по нім загинув. Таких випадків було тоді в Німеччині і Австрії більше. На підставі тодіш-

нього договору між аліантами, примусовій репатріації не підлягали бувші польські і чехо-словацькі громадяни. І саме за них вели большевицькі репатріаційні комісії завзяту боротьбу. Вони стояли на становищі, що всі українці, без ог-

ляду на їх державну приналежність, підпадають репатріації, незалежно від того, чи вони того бажають чи ні. Для советських комісій момент добровільности не входив цілком у рахубу.

II. СТАН УКРАЇНЦІВ У ЗАХІДНІЙ НІМЕЧЧИНІ ПІСЛЯ РЕПАТРІАЦІЇ.

Хоч репатріація йшла фактично до кінця 1946 р., то все ж уже на початку 1946 р. вона відбувалася дуже повільним темпом. Найвище її насилення було від травня до листопада 1946 р. Статистичні дані, зібрані Центральним Представництвом Української Еміграції про чисельний стан її з кінця березня 1946 р. представляється в таких цифрах:

Зони:

Амер. в зах. Німеччині -----	104,024 душ
Англійська в зах. Німеччині --	54,580 „
Французька в зах. Німеччині --	19,026 „
	<hr/>
Разом:	177,630 „
Австрія в усіх трьох зонах --	29,241 „
	<hr/>
Всього разом	206,871 „

Відношення чоловіків і жінок:

Америк. зона: чоловіків -----	50%
жінок -----	30%
дітей і молоді -----	20%
Англійська зона: чоловіків -----	48%
жінок -----	32%
дітей і молоді -----	20%
Австрія: чоловіків -----	50,5%
жінок -----	28,5%
дітей і молоді -----	21,0%

Найбільше скупчення українських емігрантів поза Німеччиною і Австрією було в Італії. А це тому, що туди, між інш., переїхала Українська Дивізія. Вона була розміщена в Ріміні під англійською опікою. Крім дивізії туди направилось ще кілька тисяч українських емігрантів із Австрії. В інших європейських країнах у момент німецької капітуляції нових українських емігрантів майже не було. Натомість були старі емігранти в поважному числі у Франції, Бельгії та небагато в Англії. У Швейцарії, напр., нових емігрантів не було в тому часі більше сотки. З ходом подій просякали нові емігранти до Франції, до Данії, до Голандії, до Швеції. Число їх у тих країнах ще в 1946 р. було дуже маленьке. До Англії напр. напливало значне число українців, які були в польській армії ген. Андерса. До Бельгії, Франції, Голандії, Швеції і Данії напливали емігранти переважно з Німеччини, при чому до Швеції напр. добирались нові українські емігранти через Данціг із Польщі.

III. ТЕПЕРІШНІЙ СТАН УКРАЇНСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ В НІМЕЧЧИНІ Й АВСТРІЇ.

На підставі даних, зібраних статистичним відділом ЦПУЕ в Німеччині, чисельність української еміграції в Західній Німеччині та Австрії представлялася з днем 1-го травня 1948 як слідує:

Американська зона -----	67,255 душ
Англійська зона -----	27,745 „
Французька зона -----	6,130 „
	<hr/>
Разом	101,130 „
Австрія всі три зони -----	17,786 „
	<hr/>
Всього разом	118,916 „

Коли порівняти ці цифри із вгори поданими з 1946 р., то кожному впаде в око значне зменшення української еміграції в Німеччині і Австрії. Ріжницю треба віднести на рахунок виїзду багатьох тисяч українців з Німеччини до інших країн Європи, Америки, Африки і навіть до Австралії. Дуже маленький відсоток тої ріжниці (не більше як до 1½%) репатріювалося добровільно. Натомість і в пізніших речинцях прибували до Німеччини поодинокі або маленькими групами ще нові втікачі із українських земель. Всі вони переходили переважно через Чехословаччину. Емігранти з Німеччини виїздили на роботи до Бельгії, Англії, Голандії, Франції і там появилися у значній кількості. До Англії, крім поважного числа робітників, переїхала Українська Дивізія із Ріміні. До Америки і до Канади виїхало понад 3,000 робітників. Крім того, виїхало не мало до своїх родин. Виїхало кілька тисяч до Південної Америки як: Бразилія, Аргентина, Венесуела, Парагвай і навіть Чіле. До Африки зорганізовано виїхало на праці у Тунісі коло 500 людей. Понад 400 людей виїхало до Австралії. Лише кілька українців виїхало до Південно-Африканської Унії. Коли мова про Африку, то в таборах емігрантів в Танганіці було також дещо українців, так само і в Кенії. Деякі з них там залишилися вже на постійно, діставши право на побут від відповідної влади.

Одна європейська країна, в якій на початку було доволі українських емігрантів, тепер із них майже очищена. Залишилося там усього 250 емігрантів. Маю на думці Італію. Українська Дивізія переїхала до Англії. Інші емігранти-українці

переважно виїхали до Південної Америки, зокрема до Аргентини і Бразилії. Не мало з них виїхало до ЗДА і Канади. На початку 1948 р. зайшла дуже прикра історія з переселенцями в Неаполі. Там большевицькі репатріяційні комісії забрали між іншими також кількох українців із корабля до репатріяційного табору. Є випадки, де родини кораблем виїхали за море, а голови родин залишилися в Італії в репатріяційному большевицькому таборі. Цей факт спричинив те, що всіх переселюваних, а в тому й українців, ІРО транспортувало на переселення вже не через італійські пристані, а через Бремен у Німеччині. Такі, що не могли виїхати за море, переїхали з Італії до Австрії і Німеччини. Коли взяти на увагу цілий переселенчий рух серед української еміграції в Європі та відчислити тих, що виїхали за море, то треба прийняти, що в усіх країнах західної Європи (до них слід врахувати й Англію) не має більше як 200 тисяч українських емігрантів.

Переселенчий рух серед нашої нової еміграції, як виходить зі сказаного — поважний. Але має він і свої прикрі недостачі. На роботи повиїздили фізично найкращі і найсильніші одиниці. Родини їх у поважному числі залишилися ще в Німеччині. До Бельгії робітники по 2-ох, 3-ох місяцях спроводжують свої родини. А туди виїхало їх понад 8,000. Якщо всі родини знайдуться біля них, то цифра нових українських емігрантів у Бельгії щонайменше потроїться. Досі виїхало туди вже понад 50% родин. До Англії з родинами виїхало дуже мало і туди родини приймають не радо. А всіх українців ви-

їхало туди, крім Української Дивізії, поверх 20,000. Так само до Канади виїхало багато робітників без родин. Коли вони спровадять туди свої родини — важко передбачити. У перспективі в Німеччині лишать-

ся непрацездатні, себто люди старші, інваліди та хворі. Доля їх буде незавидна і над долею таких треба буде не тільки поважно застановитися, але і забезпечити їм опіку і допомогу.

ІV. ХТО СКЛАДАЄТЬСЯ НА ТЕПЕРІШНЮ УКРАЇНСЬКУ ЕМІГРАЦІЮ В ЕВРОПІ.

Теперішня українська еміграція в Європі виводиться з таких категорій:

1. з вивезених примусово на роботи до Німеччини з усіх етнографічних земель України. До тої категорії ввійшли ті з-поміж примусово вивезених, які за ніяку ціну не бажали репатріюватися;

2. з арештованих німцями політичних діячів-революціонерів на українській національній території і розміщених по концентраційних таборах Німеччини. У тій категорії понад 50% арештованих вигинуло в концентраційних таборах;

3. з примусово евакуованих з поля бою і вивезених до Німеччини на роботи. До тої категорії належать інтелігенти, селяни, напр. з над Серету, Стрипи і Бугу, а також українські театральні і оперні ансамблі;

4. з членів Української Дивізії, які не попали до Італії та члени інших військових формацій, як напр. Українського Визвольного Війська, і накінці члени УПА, що пробігли до Баварії та Австрії;

5. з політичних втікачів, що з релігійних і політичних мотивів подавалися на Захід, щоб таким чином не потрапити під большевицький режим. Тут переважали такі, що того режиму вже зазнали в часі між 1939 і 1941 роками.

6. із старих українських емігрантів з 1920 р., т.зв. нанзенівців, себ-

то тих, що жили на еміграції на нанзенівські пашпорти;

7. з таких, які після жовтня 1939 р. вже з-під большевицької окупації втікали від большевицького режиму на Захід при допомозі німецьких евакуаційних комісій і фігурували на списках німецьких громадян. Бо тільки як німці могли вони їхати через ті комісії на Захід. Всі вони переходили через т.зв. Айнвандерунгсцентральштелле. З ними було і є багато клопоту, бо т.зв. скрінінгові комісії, які розпоряджають повними списками ЕВЦ-тій, не признають їм права ні на опіку, ні на переселення, вважаючи їх за німців, а в гіршому випадку за здекларованих німецьких колаборантів.

З таких категорій людей складається теперішня європейська нова еміграція. Під віроісповідним оглядом представляється по зонах так: (статистичні дані з 1. травня 1948 р.):

Америк. зона:	грек.-катол.	45,397—67.5%
	правосл.	20,849—21.0%
	інш. ісп.	1,008—1.Ф%
Британська зона:	гр.-катол.	55.0%
	правосл.	42.0%
	інших	3.0%
Французька зона:	грек.-катол.	70.0%
	правосл.	29.0%
	інших	1.0%
Австрія:	греко-катол.	68.8%
	правосл.	31.0%
	інших	0.2%

Під оглядом побутових умов усі нові емігранти розміщені в Німеччині в такий спосіб:

Американська зона:

- а) в таборах живе ----- 52,778
- б) приватно живе ----- 14,477

Таборовики розміщені в 46 таборах, приватники в 84 осередках.

Британська зона:

- а) в таборах живе ----- 98.0%
- б) приватно живе ----- 2.0%

Таборовики скупчені в 44 таборах, а приватники в 19 осередках.

Французька зона:

- а) в таборах живе ----- 49,3%
- б) приватно живе ----- 50.7%

Таборовики живуть розміщені в 7 таборах, приватники в 13 більших скупченнях.

З уваги на стать фактичний стан на день 1. травня 1948 представляється в Німеччині так:

Американська зона:

чоловіків -----	29,659—44.1%
жінок -----	20,701—30.9%
дітей і молоді до 15 р. -----	16,815—25.0%

Разом 67,255 100.0%

В тому працездатних 37,606 чоловіків і жінок.

Більш-менш такий самий відсоток дітей і дорослих є в 2-ох інших зонах Німеччини.

В Австрії, на підставі останньої

статистики, є чоловіків 8,811, жінок 5,314, дітей і молоді 3,661.

Під соціальним оглядом нова українська еміграція має 45% селян, 39% ремісників і робітників і 16% інтелігентів усяких категорій.

Здоровельний стан української еміграції злий. По кінець квітня 1948 р. занотовано недужих на чахотку 1,500 осіб, загрозованих чахоткою 3,000 осіб, недужих у шпиталях 1,554 особи. Амбулаторійно хворих було 25,000 осіб, нотованих за останній рік.

Окрему категорію творять інваліди, яких зареєстровано в західній Німеччині 650. Крім того маємо зареєстрованих 110 вдів і сиріт по військових і політичних українських діячах. Накінець 250 осіб інших непрацездатних українських емігрантів.

Останніми часами помічується серед української дітвори по таборах і поза ними поважний стан захорунвань на чахотку і анемію в наслідок недостаточного відживлювання. Захорунвання тих дітей доходять останніми часами до 40% загальної їх кількості.

V. УКРАЇНСЬКІ ДОПОМОГОВІ ОРГАНІЗАЦІЇ.

На чоло всіх допомогових організацій в Європі з природи речі, бо з уваги на число еміграції, висувається **Центральне Представництво Української Еміграції в Німеччині**. Засноване воно дня 1 листопада 1945. На підставі першого статуту, завдання його були такі: а) нести всебічну правну і моральну опіку та матеріальну допомогу на терені своєї діяльності; б) очолювати та репрезентувати всі допомогові та інші громадські не-політичні організації української

еміграції, об'єднані в ЦПУЕ, та координувати їх діяльність.

У першій точці статуту стоять: „Центральне Представництво Української Еміграції є громадським органом, що виявляє волю всієї еміграції в усіх справах громадського характеру, крім справ суто політичних”.

На Загальному З'їзді Української Еміграції в Діллінген дня 16. листопада 1947 р., прийнято новий статут ЦПУЕ. Цей статут назначує мету Центрального Представницт-

ва Української Еміграції, як Українського Центрального Допомогового Комітету в Німеччині, так: а) репрезентувати українську еміграцію на зовні в усіх ділянках її життя, за виїмком політичного; б) давати їй всебічну допомогу та опіку; в) зберігати надбання національної культури та забезпечувати основу її дальшого розвитку; г) включати продуктивні сили української еміграції в господарське і соціальне життя західних демократій, та г) плекати її фізичне і моральне здоров'я.

Організаційно ЦПУЕ побудоване на засадах чотироступенності. Найнижчу організаційну клітину творять Місцеві Представництва Укр. Еміграції. Місцеві або Повітові Представництва Української Еміграції провінції або краю мають своїм диспозиційним осередком Обласне Представництво Української Еміграції. Надбудовами над Обласним Представництвом є Зональні Представництва Української Еміграції. Завершенням усіх їх є Центральне Представництво Української Еміграції. Давніше Загальний З'їзд Української Еміграції, а тепер Головна Рада Української Еміграції, вибирає представниками усіх областей і зон, вибирає Головну Управу Центрального Представництва Української Еміграції.

Головна Управа складається з Голови ЦПУЕ, двох його виборних заступників, Головного Секретаря і 10 членів Управи. Голову ЦПУЕ вибирається кваліфікованою більшістю голосів, а всіх інших членів Президії і Управи вибирається звичайною більшістю голосів. До Президії ЦПУЕ входять, крім вибраних заступників Голови і Головного Секретаря, ще Голови Зональних

Представництв у характері заступників Голови ЦПУЕ. ЦПУЕ має такі відділи: 1) Організаційний, 2) Правної охорони, 3) Культури і освіти, 4) Суспільної опіки, 5) Відділ для справ переселення, 6) Відділ праці, 7) Відділ Молоді, 8) Відділ інформації, 9) Відділ для справ жіноцтва і 10) Відділ фінансів. Всі ці відділи працюють у межах статуту під проводом їхніх керівників, членів Управи ЦПУЕ.

Головна Рада ЦПУЕ вибирає на річних З'їздах Контрольну Комісію, яка контролює не лише фінансову сторінку, але і усю діяльність організації. Всі виборчі справи сконцентровані при Центральній Виборчій Комісії, яка діє при Централі ЦПУЕ. При Централі ЦПУЕ діє теж Найвищий Громадський Суд. Головна Рада вибирає тільки Голову Найвищого Громадського Суду, інших членів того Суду призначає Президія ЦПУЕ на внесок Голови НГС. Так само всі громадські суди при Зональних і Місцевих чи Повітових і Таборових Представництвах призначає Президія ЦПУЕ на підставі пропозиції Голови Найвищого Громадського Суду, акцептованої Відділом Правної Охорони ЦПУЕ. Всі інші організації неполітичного характеру мусять бути зареєстровані в ЦПУЕ разом з їхніми статутами, одобреними ЦПУЕ, якщо хочуть розвивати свою діяльність на терені Західної Німеччини.

У поодиноких європейських країнах діють такі допомогові організації:

а) У Великій Британії — Союз Українців Великобританії, в скороченні СУБ;

б) У Франції — Українська Громадська Опіка в Парижі, крім того

діє там ще Український Католицький Допомоговий Комітет;

в) в Австрії — Українське Центральне Допомогове Об'єднання в Австрії з осідком в Інсбруці;

г) в Бельгії — Український Допомоговий Комітет в Брукселі;

д) в Швеції — Українська Громада в Стокгольмі;

е) в Швейцарії — там діє Комітет допомоги українцям, заснований швейцарськими громадянами, а ділову роботу ведуть у цьому Комітеті українці. По українськи він називається: Український Допомоговий Комітет у Швейцарії;

з) в Італії — Український Комітет Допомоги Українським Збігцям в Італії з осідком у Римі.

У Західній Німеччині діє ще Українська Червоно-хрестна установа під назвою „Санітарно-Харитативна Служба” в скороченні СХС. Діє вона як Санітарно-Харитативний Відділ при Апостольській Візитатурі. З уваги на те, що Апос-

тольська Візитатура, тепер з осідком у Римі, має свій обсяг діяння на всю західну Європу, то й Санітарно-Харитативна Служба буде поширювати свою червонохрестну діяльність і на інші країни західної Європи. Між СХС і ЦПУЕ існує повна гармонія і співпраця через Відділ Суспільної Опіки ЦПУЕ. СХС піклується хворими, інвалідами і полоненими, всіми іншими потребуючими опіки і допомоги піклується Відділ Суспільної Опіки ЦПУЕ. Крім того СХС зареєстрована в ЦПУЕ як Українська Червоно-хрестна установа в Німеччині.

Від 4-ої Конференції умандатованих представників Українських Допомогових Комітетів в Європі, відбутої між 4-тим і 9-тим серпня 1947 р. в Парижі, ЦПУЕ виконує обов'язки Координаційного Осередку Українських Допомогових Комітетів в Європі. Цей обов'язок виконує ЦПУЕ на підставі рішення названої Конференції.

VI. ЕКОНОМІЧНІ ПІДСТАВИ ІСНУВАННЯ ЦПУЕ.

Підставою існування Центрального Представництва Української Еміграції під фінансовим оглядом є національна вкладка. Вкладку обов'язаний платити кожний повнолітній емігрант у висоті 20 марок річно. Зібрані гроші розподіляються так, що Централі дістає на свої загальні потреби 60%, Обласні Представництва по 25%, а Місцеві Представництва по 15%. Для фінансування культурних потреб Української Еміграції існує окремий культурний фонд. Крім частини грошей з національної вкладки впливають до цього фонду гроші з коляди і писанки та окремі збірки на точно означені культурні цілі (збірки на упорядкування мо-

гил поляглих у Німеччині, на влаштування мистецьких виставок, на допомогу студентам, що їх реалізує КоДУС, збірки на влаштування українських культурних імпрез і т.п.). До фонду культури входять оплати від усяких імпрез, влаштуваних по таборах. Імпрези обложені оплатою у висоті 15% від брутто прибутків. З того 10% іде на культурний фонд при Централі, а 5% остає на культурні потреби табору. Самостійні українські підприємства і кооперативи платять на потреби ЦПУЕ 1% від свого річного обороту.

Для прикладу навести б прелімінар бюджету ЦПУЕ на 1948 рік. З національної вкладки повинно

вплинути з усіх 3-ох зон західної Німеччини 498,000 німецьких марок. На фонд культури і освіти мало вплинути 250,000 НМ. і 190,000 НМ. на фонд Суспільної Опіки. Разом це давало б суму 440,000 НМ. Таким чином всіх впливів ЦПУЕ на 1948 р. передбачено на суму 938,000 НМ. У видатках передбачується 930,000 РМ. на 1948 рік.

Прелімінар це невеликий, але питання чи вдасться його повнотою реалізувати. А це тому, що багато емігрантів не в силі сплачувати національної вкладки. Для студентів вкладка виносить тільки 5 НМ. від особи. Дотеперішня практика ви-

явила, що повнотою сплачує національну вкладку тільки пересічно 50% загалу платників. При допомозі таких фінансових спроможностей виконує ЦПУЕ свої великі і відповідальні завдання. Ніякою допомогою із зовні ЦПУЕ на свою працю не користувалося і не користується.

Деякі українські допомогіві організації країн західної Європи користувалися допомогою американських українських допомогівих організацій. Було це в початках їхньої праці. Тепер усі вони переходять теж на систему національної вкладки.

VII. ДІЯЛЬНІСТЬ ЦПУЕ.

Зараз же по окупації західної Німеччини американськими, англійськими і французькими військами, витворилася у ній під кожним оглядом атмосфера хаосу. Українські емігранти в ім'я самозбереження почали організуватись у місцевих українських комітетах. Усі ті комітети мали за завдання самоохорону і самопомогу. Так само в тому ж часі повстав у Баварії ініціативний осередок для об'єднання тих комітетів і для координації їх праці. Цей ініціативний Осередок, згуртований коло В. Мудрого, почав робити перші кроки перед американською окупаційною владою у Франкфурті, щоб цілий організаційний український самопомогівий рух залегалізувати.

Уже перша розмова в Головній Квартирі виявила, що американська окупаційна влада стоїть на становищі негації українців як окремої національної групи. В американській окупаційній зоні було скупчено найбільше українців і то-

му таке становище окупаційної влади не належало до приємних для українців. Американська влада стояла на становищі, що емігрантів класифікує тільки на підставі державної приналежности. Виявилося, що в наслідку розділу українських земель між 4 держави було і 4 класи українців, а саме: українці польські громадяни, чехословацькі і румунські. Українці з Польщі і з Чехо-Словаччини не підлягали репатріаційному примусові. Щодо українців із Румунії, то під тим оглядом були вже сумніви. Найприкріше виглядала справа з 4-ю класою українців — советських громадян. Окупаційні чинники стояли на становищі, що вони підлягають репатріації. А тільки ті з них, які зможуть документально доказати, що були переслідувані у Советському Союзі з національних, расових і релігійних причин, мали право відмовлятись від репатріації.

Важкими зусиллями вдалося по кількох інтервенціях в Американсь-

кій Головній Квартирі довести до того, що вона погодилася фактично признати українців за окрему національну (не державну!) групу та дала дозвіл організуватися їм в окремих українських таборах. Подолавши цю трудність, треба було справлятися і з новою. Советські репатріаційні комісії із західної Німеччини спричинили через советський уряд генеральну інтервенцію у всіх окупаційних чинників західної Німеччини у справі Українських Допомогових Комітетів. Большевицькі інтервенти вимагали розв'язання всіх українських допомогових комітетів тому, що вони, мовляв, ведуть протирепатріаційну агітацію та виступають проти Советського Союзу. В наслідку цієї інтервенції американська і французька окупаційні влади заборонили існування самодопомогових комітетів. Головна Американська Квартира згодилася тільки на зв'язкового від українців. Обов'язки цього зв'язкового виконував підписаний. Комітети перестали на деякий час звати себе Комітетами та уживати своїх печаток, а працювали як допоміжні органи зв'язкового.

У британській зоні положення нових емігрантів було під деяким оглядом важче. Там творилися переважно мішані табори на підставі державної приналежності. Комітети самодопомоги британська влада розв'язала у 1946 р.

У міжчасі в американській зоні пощастило добитися від американської влади дозволу на скликання з'їзду представників української еміграції на день 30. жовтня 1945 р. до Ашафенбургу. З'їзд склався з українських представників з усіх країн західної Німеччини, а тим са-

мим взяли в ньому участь представники усіх трьох окупаційних зон. Цей з'їзд був переломовим в організаційному житті української еміграції. Він покликав до життя Центральне Представництво Української Еміграції в Німеччині з Управою та Президією на чолі. Цей з'їзд дав також своїми постановами цілу організаційну схему для української еміграції, статут, виборчі правильники та правильники для організації таборових самоуправ. Ці всі постанови з'їзду, детально розроблені потім фаховими комісіями, лежать і досі в основах організаційного життя української еміграції не тільки в Німеччині, але подекуди і поза нею, в країнах західної Європи. З ходом часу змінилися відносини на краще і в англійській та французькій зонах під організаційним оглядом.

В американській зоні ЦПУЕ признано фактично, хоч формально-юридично воно не оформлене. Головна Квартира признала в особі підписаного речника (сповксмена) для українських справ. А що він був Головою ЦПУЕ, то під тою фірмою довгий час велося цілу організацію. У британській зоні в другій половині 1947 р. дійшло до зорганізування українського самодопомогового комітету самою британською владою. Сталося це завдяки заходам рухливого та енергійного керманіча Центрального Українського Допомогового Бюро в Лондоні, директора Богдана Панчука. У французькій зоні теж вдалося довести до фактичного признання українських допомогових організацій.

У 1945 р., коли діялися найприкріші речі у зв'язку з репатріацією,

зв'язок нової еміграції зі світом і зокрема з американськими українцями був дуже важкий. Пошта не діяла. Телеграфувати було неможливо. Тому використовувано випадкові знайомства із поодинокими американськими, чи британськими старшинами або вояками українського роду і за їх посередництвом передавано алярмуючі листи з інформаціями про важне правне положення української еміграції в Німеччині та Австрії. Деякі з тих листів і матеріалів доходили до адресатів, а деякі пропали. Але все ж і ті доривочні інформації послужили відповідальним представникам американських українців достаточним матеріалом для започаткування поважної оборонної акції в користь нової еміграції в Європі.

У 1946 р. вдалося вже солідніше поставити справу інформації світу і українських заокеанських організацій про положення та потреби нової еміграції в Європі. Поважну роль у справах тих зв'язків відіграло також засноване у Лондоні Центральне Українське Допомогове Бюро. Крім того, воно стало в початках об'єднуючим осередком всього еміграційного життя в Європі. Зв'язки з ним були найлекші через британську зону, де було кілька старшин українців з канадійської армії.

На початок 1946 р. припадає приїзд першого представника американських і канадійських українських організацій в особі о. д-ра Василя Кушніра. Скоро по нім при-

їхав до Європи представник ЗУАДК-у д-р Володимир Галан. Оба вони вивезли з Європи дуже багато матеріалів про нову українську еміграцію. Під весну 1947 р. приїхав д-р Володимир Галан вдруге до Європи. Тоді мав він нагоду відвідати західну Німеччину, оглянути численні українські табори і нав'язати тісний зв'язок із ЦПУЕ. Д-р Володимир Галан своїми численними інтервенціями зробив дуже багато для нової еміграції перед американськими, французькими та британськими чинниками. З черги відвідав Європу і Німеччину, а в ній і українські табори, посол до федерального канадійського парламенту, Антін Глинка. Він теж зробив багато доброго для загалу нової еміграції.

Накінець у другій половині 1947 р. приїхав до Європи адвокат з Шікаго, член Дирекції ЗУАДК-у Роман Смуk. Він розвинув в Європі широко закроену діяльність на користь української еміграції. Передовсім заключив договір від ЗУАДК-у з ІРО у справі несення допомоги американськими і канадійськими допомоговими організаціями для української еміграції в Європі. На підставі цього договору урухомив експозитури ЗУАДК-у в Німеччині та Австрії. Ці станиці працюють у повній гармонії з українськими місцевими громадськими організаціями, а в першу чергу з ЦПУЕ. Велику прислугу новій українській еміграції роблять ці експозитури в справі переселення.

VIII. ОРГАНІЗАЦІЙНІ ДОСЯГНЕННЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ.

а) Культурне життя.

Огляд тих досягнень почати б від української науки. Українську

науку репрезентують тут дві наукові установи, а саме: Українська Вільна Академія Наук, заснована

під кінець 1945 р. в Авгсбургу і Українське Наукове Товариство ім. Шевченка, відновлене у 1947 р. Працю обох установ нормується при допомозі створеного у тій цілі Координаційного Комітету. До Комітету входять представники обох установ і представник ЦПУЕ. До завдань Комітету належить між іншим регулювання розподілу наукових праць між обі установи. Поважне число наукових праць вдалося вже опублікувати. Тепер обі установи зложили спільний плян наукової праці. При УВАН існує музей-архів. Вона має чотири відділи: Історико-філологічний, Правно-економічний, Природничо-медичний та Математично-технічний. НТШ має три секції: Філологічну, Математично-природничу та Історично-філософічну. В обох установах працює близько 200 кваліфікованих наукових сил.

На терені західної Німеччини діють українські високі школи, а саме: 1) Український Вільний Університет у Мюнхені, з факультетами флософічним і права та суспільних наук; 2) Український Технічно-Господарський Інститут (давніше Українська Господарська Академія у Подебрадах), який веде навчання при допомозі викладів і наукових семінарів на всіх своїх факультетах, а крім того веде і позаочно навчання при допомозі письменних викладів і підручників; 3) Українська Висока Економічна Школа у Мюнхені; 4) Українська Православна Богословська Академія в Мюнхені; 5) Українська Католицька Духовна Семинарія до квітня 1948 р. у Гіршбергу в Баварії, а тепер у Голандії. У тих школах заняті у великому числі кваліфіковані професорські сили,

доценти та викладачі. При тій нагоді слід згадати, що українські науковці мають свою окрему професійну організацію, в якій об'єднуються.

В українських високих школах студіює 2,000 студентів. Більше тисячки студіює на німецьких високих школах, а з того яких 10% переїхало на студії до бельгійських, французьких і еспанських високих шкіл. Вся допомога для українського студентства зосереджена в окремій організації КоДУС (Комісія Допомоги Українському Студентству), яка працює в Німеччині при ЦПУЕ.

Середнє і народне шкільництво представляється у Німеччині ось як:

а) Гімназій:

	Кількість гімназій	Кількість профес.	Кількість учнів
1. Амер. зона	24	432	2,880
2. Англ. зона	4	96	720
3. Австрія	2	29	364

б) Народні школи:

	Кількість шкіл	Кількість викладач.	Кількість учнів
1. Амер. зона	58	286	2,486
2. Англ. зона	14	98	620
3. Австрія	8	60	448
	80	444	3,554

в) Фахова освіта:

1. Середніх шкіл	-----	8
2. Курсів	-----	140
		148

Крім того працює коло 50 курсів чужих мов та біля 30 курсів для неграмотних.

Всі українські мистецькі сили зорганізовані в окремому об'єднанні під назвою Об'єднання Мистців (ОМ). До ОМ входять такі фахові об'єднання: МУР (Мистецький Український Рух), що об'єднує українських письменників; ОМУС

(Об'єднання Мистців Української Сцени); ОУМ (Об'єднання Українських Музик); ООМ (Об'єднання Образотворчих Мистців). Українські мистці видали поважну кількість своїх творів. Образотворчі мистці видали кілька чисел прекрасного журналу „Українське Мистецтво”. Письменники видають неперіодичні збірники своїх творів під назвою МУР, а крім того публікують твори у періодичних літературних журналах як „Арка”, „Хор”, „Вежі” і „Альманах”.

Малярі, різьбярі, народно-мистецькі кооперативи зчаста влаштовують українські мистецькі вистави по таборах і поза ними. До замітніших треба рахувати мистецькі вистави в таборах Авгсбург, Ашаффенбург та ін. Більші вистави поза таборами у добрих німецьких виставових приміщеннях відбулися у Ганновері, в Регенсбургу та в Мюнхені. Ці вистави притягали багато чужої публіки.

Завершенням таких виставових імпрез був Тиждень Української Культури в Мюнхені, що відбувся між 5-м і 18-м квітня 1948 р. Ініціативу до влаштування того тижня дав представник ЗУАДК-у на західну Європу, адвокат Роман Смуk. Ця ініціатива була дуже щаслива, бо успіх тижня культури був великий і з'єднав для української нової еміграції поважні симпатії серед чужинців і зокрема серед американців. Замітною прикметою Тижня Української Культури було те, що крім величавої вистави українського малярства, різьби, народних мистецьких виробів, як вишивки, килими, писанки, дереворізьби і показу української народної ноші, виступали також у-

країнські мішані і мужеські хори, Капеля Бандуристів і Український Балет з окремими своїми продукціями. Все це відбувалося у зв'язку з виставою. Відбувся також окремий концерт українських оперових солістів. Навіть українське драматичне мистецтво було зарепрезентоване в часі Тижня Культури виставами театральної групи акторів під проводом Володимира Блавацького і театральної студії під кермою Йосифа Гірняка. Ціла ця імпреза вдалася не тільки тому, що була добре технічно зорганізована і давала пребагату виставу українських мистецько-творчих досягнень, але й тому, що була добре підготована у своїй реклямовій частині. І цю сторінку вдатности треба приписати ініціативі представника ЗУАДК-у.

б) Преса.

Духове життя нової української еміграції виявлялося також при допомозі української періодичної преси і журналів. Українська преса творилася й організувалася серед дуже несприятливих умовин. Майже всі пресові органи розвинулись із таборових бюлетенів, відбиваних на цикльостилях. Щойно під кінець 1945 р. почали появлятися деякі часописи друком. У хронологічному порядку українська преса повставала ось як: в листопаді 1945 р. почав появлятися друком у Регенсбургу тижневик „Слово”, пізніше замість нього виходило коротко „Українське Слово”; другим з черги було „Наше Життя” в Авгсбурзі, спершу бите на цикльостилі як таборовий орган; тижневик „Час” у Фюрті спершу був видаваний на цикльостилі, потім фотографічним способом і

накінець друком; четвертим з черги були „Українські Вісті” в Новому Ульмі; тижневик „Неділя” друкувався спочатку латинськими черенками, а потім українськими в Ашафенбургу; „Українська Трибуна” появлялася відразу друком двічі в тиждень у Мюнхені; в англійській зоні появлявся тижневик „Луна”, пізніше мав назву „Наша Пошта”; останнім почав появлятися друком тижневик „На Чужині” у Фільсбургу в Баварії.

Крім тих часописів появлялись ще такі журнали: 1) „Орлик”, орган культурно-освітнього життя в Берхстенгадені, 2) „Пу-Гу”, ілюстрований журнал-тижневик в Авгсбургу, 3) „Авангард”, орган Спілки Української Молоді (СУМ), 4) „Молоде Життя”, журнал українських пластунів, 5) „На сліді”, журнал пластового доросту, 6) „Проблеми” орган національно-державної думки, 7) „Громадянка”, орган Об’єднання Українських Жінок в Німеччині, 8) „Вежі”, літературний місячник, 9) „Український театр”, 10) Гумористичний двотижневик „Іжак”, пізніше „Комар” і 11) „Лис Микита” — орган сатири і гумору.

Усі названі часописи і журнали появлялися до половини квітня 1948 р. У тому часі прийшло до скорочення пресових органів усіх національних груп в Західній Німеччині. Це скорочення перевели представники окупаційної влади разом з ІРО. Вони видали нові ліценції, на підставі яких появляються тепер ось які українські часописи і журнали: 1) „Неділя”, 2) „Українські Вісті”, 3) „Українська Трибуна”, 4) „Час”, 5) „Іжак” (Комар) гумористичний двотижневик, 6) „Пу-Гу”, ілюстрований тижневик, 7) „Молоде Життя” орган ук-

раїнської молоді, 8) „Лис Микита” орган сатири й гумору. Як додаток до „Іжака” виходить орган громадсько-політичної думки „Наша Думка”. В англійській зоні появляється від недавна одинокий український тижневик „Українське Слово”.

У Франції появляється півмісячник „Громада” в Парижі. В Бельгії виходить тижневик „Українські Вісті” у Брюсселі. У Великій Британії появляється тижневик „Громадська Думка” у Лондоні. В Австрії виходить у Зальцбургу тижневик „Промінь”. Також появлялись „Остатті Новини” і „Наші Дні”.

в) Організація жіноцтва і Відділ Суспільної Опіки ЦПУЕ.

Дуже визначну організаційну працю проявив Відділ для справ жіноцтва при ЦПУЕ. Українські жінки встигли розбудувати велику свою організацію під назвою „Українське Жіноче Об’єднання”. Ця організація має свої зональні Управи у всіх 3-ох зонах Німеччини, а Централю в американській зоні. Крім того, має в американській зоні 6 обласних організацій. Всіх організаційних клітин у Західній Німеччині має Українське Жіноче Об’єднання 70. У цих клітинах згуртовано разом 10,000 зорганізованих українських жінок. Завданням Українського Жіночого Об’єднання є школити українських жінок у громадянській праці, підтримувати українського національного духа і підготовляти їх до великої, відповідальної ролі при зберіганні української родини з її національним характером при всяких обставинах і при всяких життьових умовах на чужині. В основі всього лежить кристалізування ролі укра-

їнської матері-патріотки на чужині. Крім того, Українське Жіноче Об'єднання розвиває поважну гуманітарну працю. Воно організує допомогу для молодих матерів, для загрожених під оглядом здоров'я дітей та опікується українськими сиротами. Всю ту роботу виконує організація справно і в повній гармонії з Відділом Суспільної Опіки ЦПУЕ та із СХС. Усе це діється завдяки енергійному прововоді п. Ірени Павликовської, що очолює Жіноче Об'єднання і водночас є керівничкою Відділу для справ жіноцтва при ЦПУЕ в Німеччині.

Відділ Суспільної Опіки ЦПУЕ веде справи допомоги для найбільш потребуєчих серед української еміграції. Він проводить фактично у контакті з СХС і Жіночим Об'єднанням розподіл усіх допомог, які надходять від українських американських і канадійських допомогівих організацій. А таких допомог, закроєних на більші розміри було вже кілька. У 1947 р. Український Канадійський Допомогівий Фонд переслав поважну кількість одіння і взуття, рибячого трану і інших харчів для доживлювання дітей, а також поважну кількість сардинок. Всі ці дари, розділені між всі три зони Західньої Німеччини, переходили до емігрантів через органи Суспільної Опіки ЦПУЕ. Була це величезна праця, що вимагала великого технічного апарату і справности. Відділ Суспільної Опіки переводив також при помочі свого апарату всі дари від ЗУАДК-у в 1948 р.

До 1947 р. нова еміграція в Німеччині не діставала від заокеанських українських допомогівих установ ніякої матеріяльсої допо-

моги. До того часу діставали її передусім від ЗУАДК-у українські допомогіві комітети у Римі, Парижі та Брюселі. Тоді до Німеччини цих допомог не можна було посилити. Так само не діставав і не дістає Центральний Допомогівий Комітет в Німеччині, себто ЦПУЕ, ніяких грошових допомог на свою діяльність.

Останню допомогу, що наспіла в великих розмірах від ЗУАДК-у у формі КЕР-пакетів до Німеччини, ділив між потребуєчих теж Відділ Суспільної Опіки при ЦПУЕ. Робив це на підставі вказівок і пляну, виробленого до спілки з представником ЗУАДК-у на Західню Европу і з Допомоговою Радою, зложеною для цієї мети із представників ЦПУЕ, СХС і Українського Жіночого Об'єднання.

г) Праця, кооперація, професійний рух.

З черги перейти б до розгляду організації праці серед української еміграції в Німеччині. На початку треба підкреслити, що тисячі українців, які живуть приватно поза таборами, влучені в німецьку господарку, працюють у різних німецьких підприємствах і при сільсько - господарських роботах. З мешканців табору організується робітничі відділи, які працюють при лісових, будівельних та інших роботах. Деякі відділи працюють в американських підприємствах і варстатах. Таким чином заняті десятки тисяч українських робітників. Цією ділянкою займається окремий Відділ при ЦПУЕ, що має назву Організації Праці й Господарства. Він охоплює понад 300 також українських різнородних підприємств і варстатів праці, а в тому

220 по таборах і 80 поза таборами. Під фаховим оглядом українські підприємства і варстати розподіляються так: 1) механічно-слюсарські, ковальські, токарські, бляхарські, електротехнічні у числі 22; 2) шевські у числі 52; 3) кравецькі у числі 44; 4) столярські у числі 18; 5) будівельні у числі 5; 6) трикотарські у числі 32; 7) національно-мистецького промислу у числі 110 (а в тому народньо-різьбярського у числі 26, скульптурні 4, малярські — 8, керамічні — 3, виробництва національної ляльки — 15, національних забавок — 16, вишивкарських 36, трикотарських — 6, мистецького мережива — 2); 8) видавничо-друкарські у числі 8; і 9) торговельні у числі 10. У всіх цих українських підприємствах і варстатах працювало понад 3,000 українців.

При допомозі представника З. У. А. Д. Комітету покликано до життя на підставі договору з представниками відповідної американської влади дві Робітничі Оселі українців для праці при американському військовому ДЕПО: одну у Гіссен, на північ від Франкфурту над Майном і другу в місті Ганау на південний захід від Франкфурту над Майном. У першій оселі працює 200 українців-фахівців, а це число має бути збільшене до 1,000, у другому працює сотня, а має бути зайнятих 320 українців.

Нова українська еміграція, ідучи за традиціями, принесеними з рідної землі, зорганізувала цілу низку кооператив, як торговельних так і виробничих. До найзаметніших належать кооперативи „КОС”, „Центросоюз”, „Лябор” і „Жіноча Праця”. Всі вони мають осідок своїх централей у Мюнхені. Дві перші з

них є торговельними, а дві дальші чисто виробничими кооперативами. „Лябор” і „Жіноча Праця” мають варстати праці поза таборами і в таборах. У кожному більшому таборі існують кооперативні крамниці.

Усі ці українські кооперативи мають свою надбудову під назвою „Унія” — Господарське Об'єднання і Патронат Української Кооперації. Українська кооперація виконувала в національному житті на рідних землях ролю великого мецената української культури. З тією традицією вона не зірвала і на еміграції. Наша кооперація жертвує із своїх прибутків поважний відсоток на загально національні і зокрема на культурні українські цілі. На чолі надбудови української кооперації в Німеччині, під назвою „Унія”, статут якої зареєстрований у ЦПУЕ, стоїть відомий український громадський діяч і кооперативний ідеолог, інж. Юліян Павликовський.

Українські фахові сили зорганізовані на еміграції у професійних спілках. Спілки ці мають станути зареєстровані в ЦПУЕ. Тепер є 12 професійних спілок, а саме: інженерів і техніків, лісовиків і лісообробників, лікарів, медичних працівників, ветеранів, науковців, учителів середніх і народних шкіл, українських кооператорів, українських селян і українських залізничників.

При підприємствах і варстатах праці ведеться фаховий вишкіл і перевишкіл українського робітництва. Такий фаховий перевишкіл переводить тепер також ІРО для всіх емігрантів у більших таборових скупченнях.

Крім професійних спілок діють

ще іншого порядку статутіві аполітичні організації, зареєстровані в ЦПУЕ, як „Ліга Українських Політичних В'язнів”, „Товариство Українських Політичних В'язнів”, „Союз Українських Вояків” (Комбатантів) і „Спілка Українських Інвалідів”. Ліга Українських Політичних В'язнів (бувших в'язнів нім. концентраційних таборів) і Т-во Політичних В'язнів (бувших в'язнів усіх окупаційних режимів), обі організації є тепер в стадії злуки в одну.

д) Духове й фізичне виховання молоді.

За духовим вихованням української молоді на еміграції слідкує у Німеччині Відділ Культури й Освіти при ЦПУЕ. Він робить це через школи та шкільні самоосвітні гуртки, що працюють під проводом педагогів. Позашкільною освітою та фізичним вихованням нашої молоді на еміграції займається Відділ Молоді при ЦПУЕ.

Цей Відділ координує також працю між поодинокими самостійними організаціями молоді, які діють у межах статутіві діяльності

ЦПУЕ. Українська молодь зорганізована в таких організаціях:

1. „Пласт” (скавтінг), що веде свою діяльність на підставі статуту, побудованого на засадах міжнародного скавтінгіві морального і виховного кодексу;

2. Спілка Української Молоді (в скороченні „СУМ”), — яка діє на підставі статуту, в основі якого лежать принципи національно-патріотичного виховання української молоді. „СУМ” нав'язує свою працю та традиції Спілки Української Молоді, яку очолював перед 1929 роком на Україні Павлушків, що сидів на лаві обвинувачених у відомому процесі проти членів „Спілки Визволення України” в рр. 1929-30 у Харкові;

3. ІМКА, що гуртує теж деяку частину Української Молоді в українських організаціях ІМКИ.

Справи фізичного виховання української молоді веде Рада Фізичної Культури при ЦПУЕ.

Всі ці організації діють у всіх трьох окупаційних зонах Західної Німеччини, а саме; в американській, британській та французькій.

* * *

ІХ. ХАРАКТЕР І МОРАЛЬНЕ ОБЛИЧЧЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ.

Нова українська еміграція має дуже скомплікований склад. У ній є селяни і робітники, висококваліфіковані ремісники, інтелігенти і учені великих кваліфікацій. Покидала вона українську землю в наслідку воєнних подій і лихоліття. Все це були люди, яких гнала у світ не матеріальна нужда і не пошукування за новими місцями поселення чи за новими варстатами праці. Навпаки, всі вони, покидаючи рідну землю, залишали на ній свої варстати праці, майно і важкий дорібок

цілого свого життя. Всі вони під національним і громадським оглядами високо вироблені і випробувані. Багато з них винесло зі собою з рідної землі неоцінені скарби духа, велике знання і віру в український нарід та його будуччину.

В історії української нації ця остання політична еміграція є найчисленніша і найбагатша культурними і духовими цінностями. Коли собі пригадаємо першу більшу українську політичну еміграцію в українській історії з 1709 року, то

мусимо ствердити, що вона хоч і поважна числом і навіть політично доволі рухлива, під культурним оглядом не була дуже сильна. По ній лишився тільки історичний спомин і то зв'язаний виключно з декількома одиницями з-поміж неї. Черговою на більші розміри закраєною була еміграція з 1920 р. Вона лишила по собі незатерті сліди передовсім на культурному відтинку. Вона дала багато українській науці, українському мистецтву і літературі. Та все ж і цю еміграцію перевищує і щодо якості і щодо інтелекту теперішня еміграція. Відповідно до того повинна бути найбільшою і її роля. А ця роля є подвійного характеру. Вона має продовжувати українську національно-культурну творчість найавтентичнішого українського характеру для потреби українського народу і водночас репрезентувати українство під кожним оглядом перед західним культурним світом. А все те з метою здобути світ і його симпатії для найвищих українських національних ідеалів.

Українська нова еміграція свідомо тих своїх завдань і тому так

сильно помічається серед неї останніми часами стихійне прямування до внутрішньої консолідації та об'єднання. В листопаді 1947 р. в тому напрямі досягнуто першого успіху на аполітичному відтинку ЦПУЕ. Тепер помічається і на політичному відтинку українського життя серед нових емігрантів не тільки прямування, але й реалізацію консолідаційних тенденцій.

Коли зважити, що ніколи і ніде політична еміграція, яка свіжо покинула свою землю, не виявляла тяги до консолідації, але навпаки, до розпаду, а бодай до надмірної деференціяції, то українська нова еміграція показала себе під моральним оглядом дуже високої якості, коли всупереч емігрантським досвідам інших, навіть більш конструктивних народів, зуміла вкреслати в собі стільки сили, щоби конструктивно працювати для найвищого українського національного добра.

У світлі цих великих справ стають дрібними і скороминаючими деякі явища шкідливого впливу таборового життя на частину нової української еміграції.

В. СКОРУПСЬКИЙ.

В КАРПАТАХ

Соснам сьогодні не до коломийки,
Їх навіть не бере охота.
По всіх Карпатах, наче чудодійка,
Єдина пісня — марш піхоти.

По всіх Карпатах плач гіркий гуцулки,
Сліди розгублені займанця.
Що-кущ, що-камінь, що-рівчак — притулки
Непереможного повстанця.

Що-крок — набій заритий у стежину,
На скелях кров, мов полуниця,
А костей, а хрестів по угловинах —
Хіба лиш Богу дочислиться.

Вже бурі слабосиліші за герці,
Спочутливіша ніч за днину.
Як чудно!... Й найрозгубленіше серце
Над все милує Україну.

СТРІЛЕЦЬКА ПІСНЯ

Написав Михайло Гайворонський.

Поневоленому народів і все на думці: воля. Воля ж не паде із неба, її треба вибороти і за волю треба дорого заплатити. Думка про волю веде поневоленого, мов та провідна зоря, а пісня окрилює той

похід і ціль-мету походу зближує.

Не тяжко це простежити у нас, бо і про те, що у нас діялося в давнину, ясно говорить зміст старих колядок-щедрівок. Вже у передкняжому періоді лицарство наше виступає в обороні рідної землі. Княжий період дав Європі оборонців, і ті, на її воротах, гинули у вічній боротьбі із дикими ордами. — Із тих старих часів маємо усно передані пісні а й писану пам'ятку: „Слово про Ігоревий полк”.

Традицію княжої доби перебрало Козацтво, що творило нову добу, оспіванню у своїх піснях і думках. Одуривши Україну, сусіди поневолили її на століття, але думки про волю наш народ не стратив. Незабута пісня вирощувала все нових борців і немов прапор передавалася із покоління в покоління. Берегло його по козаках гайдамацтво на східних землях, а на західних опришки. А Карпати ж, дальше виростили українську національну гвардію галицької області.

— Сто років тому створено і піхоту і кінноту наших добровольців. Осідок цих військових частин був на Поділлі в Заліщиках. Там був немов центр-вишкіл придністрянців. Скільки того юнацтва там не було, скільки там пісень не пролунало!! Там, саме там, належить шукати початку Галицької Січі на переломі нашого століття. Пісня там не вмовкала; — з піетизмом пам'яталася стара і нова творилася. Розносили її по Галичині й Буковині. — У січових піснях цікаве є те, що у них чути мотиви пісень із Лемківщини. І „Гей там на горі січ іде” і „На вулиці сурма грає”, це мелодії, взяті від лемків. Багато лемків служило в австрійському війську, а лемко без пісні й не рушиться. Співав він гарно і його пісня була рідною і для бойка, гуцула і подоляка. — Мало того: до лемківських пісень уважно прислуховувався славний композитор Йосиф Гайдн і у своїх композиціях не раз використав українські теми. — Для нашого жовніра австрійської армії його рідна пісня була йому і розрадою і відпочинком. Чистою зберігалася, розростаючися новими темами про походи. — Одну із тих жовнірських пісень варто навести:

„Засвіти мі, ясна зоре! Засвіти мі на всі гори...

Ой їду, їду, — сам не знам, де їду: за Дунай, ци за море...

Буду, буду гуляти, як заграють гармати...

Ой, гоя, гоя, така доля моя, ой мати моя, мати!

Ой присмотрися, мати, на жовнірські кабати,

Вся кабатина: кров, як калина, — цис мя годна познати...

Ой познаю, познаю, — лем одного тя маю,

Одного сина, крас — як калина, як калина у гаю...

Ой калина, ненечко, завтра рано-раненько

Шовковой траві, зеленой мураві поклонюся низенько...

Січова пісня зв'язана із жовнірською, а в чергу за ними явилася стрілецька. Стрілецьтво ж — це українська армія, хоч в австрійській державі. Ціль його створення була ясна, а поява його — це нова сторінка в історії нашого народу. Боротьба за волю України та за об'єднання усіх земель дала і теми новій пісні.

У нашого воїна-стрільця найсолідніші два слова: Вкраїна і Дівчина а їх образом-символом у нас стала калина. Калина ж бо „біло цвіте а червоно родить” і через те означає чисту й сердечну любов. — Про батьківщину й милу думалося і про них співалося старі пісні і складалося нові.

На перше місце в стрілецьких піснях вибивається тема походу. Чуємо там: „Пройшли гори, пройшли доли”, „Ми з тобою на ворога підемо всі”, „Ми йдемо в бій”, „Як ідуть в бій, то співають”, „Іхав стрілець на війноньку”, „Йде січове військо”. „Ой там ідуть стрільці, січовії стрільці до бою”, „Ми йдем вперед”, „Пішов, записався в УСуСуси”, „Бо стрілець покине, а самий полине на конику”; майже

половина стрілецьких пісень не обійшлася без походу... Йти, іти до мети і в поході піддержувати духа бадьорою піснею!

Друга, видна тема стрілецьких пісень, це любов. Дуже часто визирає вона, й немов усміхається до стрільця, заохочуючи до дальшого ходу. Вірна любов у тих піснях, і лише зрідка почувеш, що „дівчина віддалася”, не ждучи повороту стрільця. Говорить стрілецька пісня: „Виглядає дівчинонька день і нічку”, „Від неї, мов від сонця, проміння ясне б'є”, „А я сам”, „Поїду до матусі на одну годину, а до тої дівчиноньки на цілую днину”... „і про мене, голубонько, не забудь, спімни”, „Дівчину-рибчину” закликається до вікна, глянути — на стрілецький похід. Пісня за піснею: похід і любов.

Третя важлива тема стрілецьких пісень, це цілопальна жертва. Молоде віком стрілецьтво на вид тих жертв дуже споважніло й та повага чується у стрілецькій пісні. Гляньмо: „І зі співом умірають”, „Ой впав стрілець”, „Йому потічком випливає гаряча кров з грудей”, „Ой там при долині, гранатами зритій, лежить не від нині січовик убитий”, „А серед поля гнеться тополя та на стрілецьку могилу”, „Молодії жовнярики стрільця поховали”, „Не плач, дівчинонько, серденько кохане, а заплачеш ти, небого, як мене не стане”, „Треба вмерти, спочивати, воскресення-волі ждати”... Були це жертви: „За рідний край, за нарід, за долю України”, а „раділи гори й степи, бо в бій стрільців благословив могучий дух Мазепи”. — Тридцять п'ять років минає, а й досі чути пісню: „А серед поля гнеться тополя”, „Ой видно село”, „Вернуться

ще тії стрільці січовії”... Вернулися вони у своїх потомках: Українському Пласті, Юнаках, Карпатській Січі і тепер в Українській Повстанчій Армії...

Згадуючи загально про стрілецьку пісню, спінем і її авторів. — Із поза стрілецького братства була прийнята пісня Степана Чарнецького „Ой у лузі червона калина” і Левка Лепкого „Журавлі”. Крім цих, Філарета Колесси воєнні пісні були все в програмі стріл. хору, (під управою Леся Гринішака).

Творчість стрілецьких пісень започаткував автор цієї статті 1914 р. піснею „Проїшли гори, проїшли доли” і до останніх часів існування Галицької Армії створив около 30 стрілецько-воєнних пісень. Крім цього записав і опрацював на хор (а також декотрі на дуту оркестру) пісні Романа Купчинського і Левка Лепкого.

Роман Купчинський не дав записати всі свої пісні й тому його збірка й досі неповна. У розгарі війни не було часу слідити за всіма піснями, які з’являлися навіть у авторів (народніх бардів) у близьких варіантах... Записавши один такий варіант, опрацював звичайно на триголосовий хор і так пускав у світ. Купчинський і Л. Лепкий і самі „роносили” свої пісні, співаючи часто між стрільцями. Купчинського пісні уперше почув від нього під кінець 1915 р., на Подільському фронті, скоро по приїзді до стрільців Левка Лепкого із австрійської армії. — Оба вони були приділені до одної частини, оба свояки собі, оба талановиті (народні співаки-композитори: творці пісні), почали зокрема а то й на спілку виспівувати свої пісні. — Із пісень Купчинського особливо і досі люблю піс-

ню „Готуй мені зброю” і кладу її поверх усіх стрілецьких пісень.

Левко Лепкий, хоч і не пройшов „старої війни” зі стрільцями (від літа 1914 р. до осені 1915 р.), то все ж таки відразу „присвоївся” та вніс між бартство питомий йому розгін, оптимізм і „перець”. Від Купчинського і від Лепкого маємо (записаних) по кільканадцять пісень. Прибуття Лепкого до УСС попередила його пісня (до слів його брата Богдана) „Журавлі”, яку принесла зі собою бориславська група. Їхнім хором провадив Євген Ясеницький. — Із пісень Лепкого улюбленою усіма є пісня „Ой видно село”.

Між стрільцями був талановитий пісняр, Антін Баландюк. Але він, соромливий, нерадо „показував” свої пісні і від нього стрілецьтво дістало лише кілька пісень.

Дві пісні дав Гр. Трух, а й Ярослав Барнич пару скомпонував, але між братство не пустив.

Авторами текстів стрілецьких пісень були здебільша автори мелодій. — Крім тих, тексти до цих пісень дали: Юліян Назарак, Степан Чарнецький, Микола Голубець, Юра Шкрумеляк, Василь Бобинський, Антін Лотоцький, Василь Пачовський, Уляна Кравченко, Мих. Курах і ще дехто. — Між стрільцями співалося часто і багато народніх пісень, які деколи „острільчувалося” й на місце козака чи жовніра ставлено стрільця... Маловідомі народні пісні приніс до нас в самих початках ентузіаст, арт. різьбар Мих. Гаврилко. Декотрі із тих пісень прийнялися серед усього стрілецьтва, а декотрі оставали тільки „до слуху”, виконувані хором.

Стрілецькі пісні напів в мажорі і в мінорі. — Жартівливих мала

кількість, а плаксивих ще менше. Назагал, вони поважні, бадьорі, декотрі сантіментальні. Як у текстах так і у мелодіях стрілецьких пісень чується часто мотиви народніх пісень. Є й чужі мотиви а, наприклад, мелодію пісні „Як з Бережан” помилково подають як Купчинського. Мелодія це німецька. Неодна тема стріл. пісень і досі „сучасна” а декотрі в цю війну краще підходили тепер, чим 25 років тому. — Вдуматися хоч би в зміст пісні „Іхав стрілець на війноньку”...

Стрілецькі пісні були опрацьовані майже усіми українськими композиторами від 1915 і цих обрібок начислюємо досі поверх три сотні. — Стріл. пісню можна вже

нераз подибати без подання її автора, бо уважається її за „народовлену”. — Її не оминули й наші арт. малярі і дали чимало образів на теми стріл. пісень. — Згадати: Юл. Буцманюк, Юл. Назарак, Лев Гец, Р. Сорохтей, Іван Кучмак та інші. Капітально жартівливо „орисовував” стріл. пісні „Малий Ромцьо” а Еко дав також продовження тієї (стріл.) пісні. Його „Три сини” (вдовині) глибоко вриваються в пам’ять!

На теми стріл. пісень повстали також драми і теми стріл. пісень видно в піснях Пласту та укр. боевих частин останньої війни.

Було стрілецьтво, був щирий чин, і про нього співає стрілецька пісня.

РІДНА ПІСНЯ

Рідна пісне, наша пісне,
Криєш в собі дивній чар.
Звук твій милий, звук розкішний
Будить в серцю дивній жар.

Рідна пісне, наша пісне,
Скрізь дзвени могутньо ти!
Як тверде життя нас тисне —
Нам з тобою лекше йти.

Наша люба пісне рідна,
Як йдуть смутки на наш край —
Ти давні часи великі
Й славу предків пригадай.

Українська рідна пісне,
Будь огненным нам стовпом
І веди нас, наша пісне,
В бій з неправдою і злом.

Степан Метріш.

НА СЛУЖБІ НАЦІЇ

ОГЛЯД ПРАЦІ УКРАЇНСЬКИХ ТЕАТРІВ І ХОРІВ СЕРЕД УКРАЇНСЬКИХ СКИТАЛЬНИКІВ В ЄВРОПІ.

Написав д-р Іван Німчук.

Театральне і хорове мистецтво серед українських скитальників в Європі розвинулось за минулі три роки дуже гарно й широко. На це вплинула головню та обставина, що після закінчення другої світової війни по цьому боці залізної завіси опинились цілі гурти-ансамблі наших професіоналістів: акторів та співаків Львівського Оперного Театру і кількох театрів Сх. України, майже повністю ревієвий театр „Веселий Львів”, що ще в часі війни обслуговував скупчення наших робітників у Німеччині, далі значна частина капелі бандуристів під мистецьким проводом Гр. Китастого і славного мішаного хору з Києва під диригентурою проф. Нестора Городовенка, вкінці багато студентської молоді, що співала вже в краю в хорах і т. д. Разом з ними прибули, очевидно, й відомі режисери, музики, диригенти, балет-майстри і танцюристи, театральні декоратори тощо. Зрозуміла річ, що всі ті люди не захотіли сидіти зі заложеними руками і при першій можливості, як тільки перестали грати гармати і падати бомби, розпочали, хоч і серед крайне несприятливих умовин, свою улюблену працю. Так зродилися вже в літі 1945 р. перші українські театральні гуртки і хори в Німеччині,

Австрії, Італії, що поширились незабаром масово у всіх скупченнях українських скитальників та перекинулись також до Франції, Бельгії, Англії.

Були це в першу чергу церковні хори, бо ж у кожному скупченні-таборі, де були наші люди й наші священики, почалися відправи наших Богослужень з обов'язковим хором. Недостачу потрібних нот поборено факоро, хоч нераз треба було їхати по ноти до знайомого диригента 100-200 і 300 км.! Ясно, що ті хори не обмежувались тільки до церковних відправ, бо самі обставини нашого життя на чужині вимагали, щоб хори вивчали і світський репертуар. Тому вже в короткому часі майже кожне скупчення українських людей мало свій хор, що звеличував рідною піснею кожну важнішу подію, кожне національне свято на своєму терені та в найближчій околиці. Не минуло й кількох місяців, як кращі хори стали пропагувати українську пісню не тільки серед своїх, але й серед скитальників інших народів, як теж серед членів окупаційних армій та серед місцевого німецького населення.

Майже рівночасно з хорами стали появлятися всюди, як гриби по дощі, і театральні гуртки. До рід-

костей належав табір, що не мав власного театрального ансамблю, а деякі більші табори мали одночасно по два і три театральні гуртки, щоб заспокоїти голод таборян на того роду духову розривку. Тому, що в багатьох осередках були тямучі режисери, а подекуди траплялися навіть професіонали, то завдяки їм деякі таборіві театри, хоч основний їх склад творили звичайні аматори - любителі театального мистецтва, осягали навіть помітний рівень (Новий Ульм, Міттенвальд, Берхтесгаден, Ашаффенбург та інші). В кожному разі, ті таборіві театри виконували і виконують по нинішній день добре свою національно - виховну місію, тим більше, що й репертуар їх добиралий переважно так, щоб впливати на глядачів не тільки з культурно-мистецького, але й із патріотично - виховного погляду.

Та не про ті дуже численні хори й театральні гуртки хочемо тут говорити, а про ті мистецькі ансамблі, що їх члени, як не виключно, то бодай переважно, рахуються професіоналами. Зачнемо від театрів.

Великого розголосу набрав серед української еміграції в Німеччині, де вона найбільше скупчена, **ансамбль львівських акторів під мистецьким керівництвом В. Блавацького**. І слухно. Бо там працює кількадесять рутинованих акторських сил з Львівського Оперного Театру (рр. 1939-44), в тому числі який десяток справді талановитих акторів (-ок): сам Блавацький, Паздрій, Шашаровський, Королик, Тинчук і Левицька, Шашаровська, Ніна Горленко, Дичківна, Бенцалева-Карп'як та ін. Маючи такий акторський склад і власну оркестру

під диригентурою досвідного п. Барнича, може цей ансамбль ставити не тільки всякого роду п'єси: драми, комедії і фарси, але навіть оперетки („Жайворонок” Легара, „Чеснотлива Сузанна” Жільберта). Правда, деякі вистави цього театру викликали поважні застереження не тільки серед глядачів, але й серед критиків, як от згадана вже оперетка „Чеснотлива Сузанна” через свою неморальність, та деякі кримінально-детективні п'єси або фарси через їх надто плиткий, невиховний зміст. Та безперечною заслугою театру є виведення на сцені кількох інсценізацій Василя Стефаника під загальним заголовком „Земля”, двох п'єс талановитого Миколи Куліша: „Мина Мазайло” і „Народній Малахій”, написаної вже на еміграції драми з часу впровадження колгоспів Людмили Коваленко п. з. „Домаха”, як теж кількох п'єс чужих авторів. З тих чужих п'єс вистава драми сучасного французького драматурга Жана Ануї п. з. „Антигона”, що йде тепер з великим успіхом на різних європейських сценах, зустрілася з повним признанням української критики. Зате багато невдоволення, а то й обурення викликала виставлена цим театром нова п'єса дуже плідного Юрія Косача п. з. „Ордер”, що її дуже поважна частина глядачів натаврувала як грубий випад і просто таки пашквіль проти української інтелігенції. — Поза згаданими вище п'єсами виставив ансамбль акторів під проводом В. Блавацького на еміграції ще деякі старі українські драматичні твори, як от „Чорноморців”, „Степового гостя” то-що.

Мало реклями, зате багато любови, енергії і трудів вкладає у ви-

ведення своїх вистав **Театральна Студія під режисурою Йосифа Гірняка**, що розпочала свою працю спершу в Австрії (Ляндек, Тироль), а від 1½ року продовжує її в Баварії. Це гурт молодих та талановитих хлопців і дівчат, що під керівництвом таких знавців театрального мистецтва, як Й. Гірняк і його дружина Олімпія Добровольська дійшли за три роки солідної праці до справді дуже поважних досягнень. Не диво, що кожна вистава цієї Студії, яка має теж власну джезову оркестру, викликає широке зацікавлення серед знавців театрального мистецтва, що приїздять на прем'єру Студії навіть з дальших сторін. Почала Студія з інсценізації Шевченкових „Гайдамаків”, після чого, шукаючи нових доріг у театральній мистецтві, взялась до інсценізації творів Миколи Хвильового „Мати і я” та „Санаторійна зона” (або: „Зайві люди”). Ці інсценізації, з уваги на ім'я, ролю і кінець М. Хвильового в підсоветській дійсності, викликали широкі дискусії серед глядачів. Інші вдатні вистави Студії — це літературний кабаре-ревю „Замотеличене теля”, далі „Блакитна авантюра”, вкінці „Сон української ночі” або „Хожденіє Мамає” — II частини. Ці три речі належать перу талановитого І. Алексеви́ча, при чому остання з них, „Мамає у другому світі” — це широко закроєна ревія на усучаснені і змодернізовані мотиви з Гоголя, що є своєрідною синтезою сучасного кабаре і вертепних інтермедій. Поза цим Студія дає теж з величезним успіхом віршовану драму Лесі Українки „Орґія”, наскрізь змодернізовану класичну комедію Марка Кропивницького „Пошилися в дурні”, де тонко по-

еднано глибокі джерела нашої національної традиції з сучасністю, та славу комедію італійця Гольдони з 18. стол. „Слуга двох панів”. З цим репертуаром Студія, подібно як театр Блавацького, об'їздить усі важніші скупчення українців у Німеччині, де пропагує не тільки любов до українського мистецтва, але й культуру живого українського слова. Може не від речі буде тут зазначити, що Студія не знає у своїх виставах, що таке суфлер. Поза Й. Гірняком і О. Добровольською, що мають за собою кількадесять літ праці на сцені, звернули вже на себе увагу критики такі талановиті студійці: С. Залеський, М. Чолган, В. Змій, А. Кривецький та жінки: Т. Позняківна й І. Варцаба. Декоративне оформлення вистав Студії (відомого архітекта Е. Блакитного) переважно наскрізь оригінальне.

В останніх часах звертає на себе увагу (також німецької музичної критики) **Український Оперний Ансамбль в Мюнхені**, що працює вже від вересня 1946 р. під диригентурою великого ентузіяста цієї справи, проф. Богдана Пюрка (II диригент Іван Задорожний, режисер Микола Бук, адм. директор Іван Менделюк). Стягнувши гурт добрих оперних солістів і змонтувавши хор з 16 співаків та оркестру (к. 30 німців, бо наших годі було стягнути), ансамбль зміг виставити досі опери: „Мадам Батерфлай” і „Тоска” Пуччіні, „Циганський барон” Штрауса, „Севільський цирульник” Россіні, „Ноктюрн” М. Лисенка, „Кавалерія рустікана” Маскані і „Паяци” Леонкавалльо. В підготовці „Майська ніч” Лисенка в новій музичній обрібці композитора Миколи Фоменка і „Кармен” Бізе. Со-

лісти цього ансамблю такі: Фаїна Носенко Олеґа Шишацька, Лідія Горн, Капітоліна Задорожна і Антоніна Піддубна — сопрани, Людмила Савченко і Марія Ляшевич — альти, Ігор Зайферт, Володимир Ляшевич і Степан Хвиля — тенори, Лев Рейнарівич, Іван Рудавський, Михайло Кондрацький і Юрій Чумак — баритони, Осип Стецура і Борис Євтушенко — баси. Цікаво, що цей ансамбль дає дуже часто вистави по німецьких містах виключно для німецького населення, яке подекуди мало взагалі вперше нагоду почути оперу, і то в українській мові. Деяку фінансову допомогу дістає цей ансамбль від ЦПУЕ (Центральне Представництво Української Еміграції) та від тих українських громадян, що розуміють вагу рідної опери на еміграції. Та все те не вистачає і ансамбль (разом понад 60 осіб) бореться постійно з різними (не тільки фінансовими) труднощами. Його члени не живуть у Мюнхені, а в різних таборах і на проби з'їздять з усіх усюдів, при чому ті проби відбуваються звичайно в німецьких ресторанах. Найгірше воно в зимі, бо і вправляють у неопалених ресторанах, і грають у таких же залах. По кінець червня 1948 р. ансамбль дав кругло 160 вистав, з того 110 по українських таборах і к. 50 по містах для чужинецької публіки. Ініціатори і творці української опери на скитальщині поставили собі за ціль зберегти найцінніших солістів, які опинились у Німеччині, для українського мистецтва і дати змогу розвиватись молодим співакам. В ансамблі працює дійсно цінний молодняк: Іван Рудавський, Осип Стецура, Капітоліна Задорожна та співак і диригент Іван Задорожний.

Вся надія оперного ансамблю — виїзд до ЗДПА чи в Канаду.

Коли ми вже при театрах, то не від речі буде згадати тут теплим словом і про **балетну школу-студію Валентини Переяславець**, кол. примабалерини кївського, потім львівського оперного театру, що в 1947 р. об'їхала була зі своїм партнером п. Гарасимом усі важніші українські табори і зробила добру пропаганду для українського балетного мистецтва. Члени тої школи виступали прилюдно з великим успіхом вже кілька разів, м. ін. у травні 1948 р. в „Тижні української культури” в Мюнхені. Є надія, що балетна школа п-ні Переяславець виховає нам цілу громаду молодих, надійних танцюристів (-ок), недостача яких відчувалася у нас здавна.

Великий розголос і славу українському імені принесли нам на еміграції в Європі наші хори, що стали виступати зараз по закінченні великої війни. Українська пісня в доброму виконанні промовляє не тільки безпосередньо до душі українців, але й до численних чужинців, що так само як ми опинились на скитальщині, а не менше й до вояків американських, англійських і французьких окупаційних військ та до тубильного німецького населення. Авторів цих рядків доводилось переживати справжній триумф української пісні (і танку) у виконанні таких хорів, як „Україна” проф. Н. Городовенка, капелі бандуристів під проводом Г. Кистастого чи „Трембіта” під диригентурою К. Цепенди. Це було вже в першій році після війни, коли то згадані вище ансамблі були майже єдиним засобом нашої пропаганди серед чужинецького, не завжди прихильного нам, світу. Дещо згодом

поведено українську акцію серед чужинців також іншими засобами, тим не менше українські хори є й тепер на першому пляні нашої пропагандивної роботи на скитальщині та здобувають нам далі признання й пошану і все нових прихильників між культурними чужинцями.

Найбільшою славою втішається на європейській еміграції **мішаний хор „Україна” під диригентурою проф. Нестора Городовенка.**

Основний склад його членів — це співаки центральних українських земель, люди старші, що співають під проводом свого улюбленого маестро вже 15—20, а то й більше років. Саме завдяки такому своєму складові і праці диригента, що вміє, як мабуть ніхто інший, видобути з української пісні всю її красу, ввесь її чар, хор „Україна”, хоч і не блистить поодинокими солістами, полонює слухача найбільше з усіх і його виступи є завжди одним великим тріумфом української пісні. Я чув хор „Україна” кілька разів і за кожним разом мав велику насолоду та вертався з концерту зворушений. Був я теж на духовному концерті цього хору в римо-кат. церкві одного німецького міста (таких концертів дав хор багато!) і бачив, яке глибоке враження, а то й захоплення викликував він серед добірної німецької публіки. Рецензенти німецьких часописів писали не раз про ці концерти хору „Україна” з найбільшим признанням, а самого диригента — без сумніву найкращого українського диригента на еміграції! — ставили вище від відомого в усьому світі диригента хору донських козаків Жарова та називали проф. Нестора Городовенка просто геніальним. Також українські музичні критики

вважають, що хор „Україна” виконує пропаганду невмирущої української пісні між чужинцями якнайкраще.

Від травня 1948 р. виступає з великим успіхом у західній Німеччині **мужеський хор під диригентурою Володимира Божика** (. 30 співаків). Перед тим Божик диригував може з рік великим хором спільно з капелею бандуристів Китастого. Коли ж капеля з ним розійшлася, він доповнив свій склад найкращими співаками з колишньої „Трембіти” й інших хорів та створив сильний власний ансамбль, тепер безперечно найсильніший на еміграції. Великим плюсом хору є, попри талановитого й рутинованого диригента, першорядні його співаки солісти: Михайло Мінський, Самокиш, Радванський, Ганушевський, Сілецький, Поліщук і Кучер. З таким складом хор не потребує боятись ніякої конкуренції, тим більше, що Божик вкладає дуже багато праці у дбайливе технічне викінчення кожного співаного твору, включно з виразною дикцією, в таке, з висококультурним смаком використання динамічних відтінків та чудове, як треба, й буйно українське, фразування. І ще одну рису виявляє Божик як диригент: він шукає нових доріг і намагається оновити чи радше змодернізувати програми своїх концертів. Перед цим хором безперечно — майбутне.

Коли від капелі бандуристів Китастого відійшло кільканадцять хористів разом з диригентом Божиком, капеля вернулась до свого попереднього стану і, перевівши деяку реорганізацію, виступає знову, як і довгі роки перед тим, як **капеля бандуристів ім. Тараса Шевченка під мист. керівництвом Григорія**

Китастого. Я був на концертах цієї капелі багато разів і в краю і на еміграції та переживав завжди таке саме захоплення, як і вся аудиторія. Бо й справді: величезні можливості тої дуже складної і єдиної в своєму роді ділянки музичної культури, що її плекає цей добірний з мистецького погляду гурт, використані в нього дуже широко, що видно найкраще з його багатого й різноманітного репертуару. Про це говорить до нас проречисто і високомайстерне виконання популярної козацької пісні „Гей, не дивуйтесь, добрії люди” з її самостійно розробленим акомпаніаментом, і не менш відомої пісні „Гей, там на горі та жінці жнуть” з її динамічним наростанням, коли то ви не тільки почуваете, а майже бачите, як наближається рідне військо, і пісень жартівливих, любовних та патріотично-боевих, як „Пісня про карпатських січовиків” на слова Яра Славутина, чи боевий гімн на слова Івана Багряного — музика обох Гр. Китастого, чи — вкінці й особливо — виконання незрівняного „Байди” (музика Гната Хоткевича), що є своєрідною мініатюрною ораторією з незвичайно характеристичною композицією, де в музичну дію включено тонку, тактовну театралізацію. Все те вводить слухача у світ справжнього, несфальшованого мистецтва і потрясає інколи до глибини його скитальчу душу. Але Китастий, як віртуоз бандури і як кожний творчий ум (він не диригент — капеля концертує ледве на помітний його кивок), шукає постійно і вперто для свого улюбленого інструменту все нового вияву його краси. З цією метою він і складає для бандури твори найрізноманітніших жартів, не

забуваючи ніколи основного: плекати передовсім і над усе стиль традиційних наших дум. А що капеля в теперішньому складі має і кількох добрих солістів, серед яких тубальним голосом визначається особливо бас Хведір Погорілий, то можна вірити, що з таким талановитим керівником — ентузіастом, яким є без сумніву Гр. Китастий, капеля принесе ще багато слави Україні, тим більше, що вона заангажована на виїзд за океан.

Згадуючи тут про капелю бандуристів, мусимо ще зазначити, що на європейській еміграції плекає цю ділянку музики багато молодих людей. По наших таборах у Німеччині виступають часто з концертами дрібні гуртки (переважно трійка або п'ятка) бандуристів-студентів, а в англійській смузі Німеччини працює від довшого часу **капеля бандуристів ім. Леонтовича під кермою Г. Назаренка**, що має у своєму складі й кількох танцюристів, які доповнюють програму тої капелі.

Впродовж майже двох років від закінчення війни працював з великим успіхом у Баварії **мужеський хор „Трембіта” під диригентурою Кирила Цепенди**, що вже за перший рік праці дав к. 200 концертів. Цей ансамбль молодих співаків, серед яких було й кількох прекрасних солістів, як теж невеличка балетна група, досягнув був під проводом молодого, надійного диригента дуже добрий мистецький рівень і гарно зарепрезентував наше вокальне мистецтво та наш танок перед своїми й чужими людьми. Жаль, що цей хор розв'язався і його члени розбрилися по інших хорах, або виїхали з Німеччини (ди-

ригент Цепенда виїздить до З. Д. П. А.).

Крім „Трембіти”, безпосередньо по війні виринув був у Баварії ще **мішаний хор під дир. п. Сарамачи**, б. директора одного з галицьких театрів, а до нинішнього дня працює там великий **муж. хор „Сурма” під дир. п. Плешкевича** і кілька інших в англійській окупаційній смузі. Вибились понад пересіч також деякі церковні хори: під дир. д-ра Р. Ставничого (тепер у Берхтесгадені), о. Ю. Ковальського в Міттенвальді, проф. І. Трухлого в Авгсбурзі (він же диригент хору ім. Ол. Кошиця) та інші. Незлий мистецький рівень виказують і деякі **студентські хори**, що існують у всіх більших скупченнях українських студентів по університетських містах Німеччини. Також виступи деяких **шкільних хорів** (по гімназіях), оскільки ті хори мають відповідного диригента і потрібний голосовий матеріал, втішаються признанням і поширюють любов до української пісні.

Окреме місце займає **вокальний квартет ім. М. Лисенка** в Гайденав (анг. смуга). Це чотири співаки у фраках, що виступили під тією назвою уперше прилюдно 25 років тому і відтоді дали вже понад 3,000 самостійних концертів. Репертуар квартету дуже багатий, від народного примітиву до найскладніших клясичних зразків. Чітка дикція, виразистість співу, а в жартівливих піснях теж тонка й жива міміка доносять до слухачів кожний відтінок виконуваного твору. Це єдиний наш вокальний квартет у Німеччині, бо спроби створити подібні квартали, в тому числі і квартет жіночий, не повелися.

Як у західній Німеччині, так теж

і в інших європейських державах, куди забрали наші люди, працюють українські хори й театральні гуртки. Так в **Австрії** вславився особливо хор „Ватра” під управою б. диригента львівської опери **Льва Туркевича** і хор під управою п. **Струка**. Обидва ці хори пропагують українську пісню не тільки в австрійській республіці, але й у **Швейцарії**, де побували на гостинних виступах, при чому мали завжди добру оцінку як австрійської, так теж швейцарської преси.

На терені **Англії**, де вже існує кілька українських хорів, вибився **муж. хор. „Бурлака”**, члени якого, б. вояки II. Української Дивізії, мають ту заслугу, що спершу пропагували українську пісню в Італії, а потім перші стали знайомити з нею англійський світ. Під цим оглядом вони в Англії справжні піонери. З часописних вісток виходить, що хор „Бурлака” досягнув справді поважний мистецький рівень.

Численні українські хори і театр. гуртки існують також у **Франції** (існували й між обома війнами), де число українців під цю пору найвище після Німеччини. Але що у Франції української інтелігенції вдсятеро менше, як у Німеччині, і поза Парижем її майже не видно, то й нема кому повести там якслід таку мистецьку працю, якої вимагає добрий театр. гурток чи хор. Тому й нема у Франції таких високозаансованих театральних чи хорових ансамблів, як у Німеччині. З преси знаємо, що по різних українських осередках у Франції працюють церковні хори, читаємо не раз і про українські театр. вистави. В самому Парижі виступає хор під проводом кол. диригента хору львівських богословів о. В. Жолке-

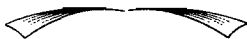
вича та О. Чехівського (студіо-хор).

Що ж до інших західно-європейських держав, то знаємо, що добрий студентський хор існує в **Бельгії** (м. Лієж). Цей хор має за собою цілі роки праці, а тепер він скріплений свіжими силами і плекає ще інтесивніше любов до рідної пісні. — Від весни 1948 р. чуємо щораз частіше про хор українських богословів у **Голяндії**, в м. Кулемборг; що під проводом свого диригента Мир. Антоновича дбає теж ревно про популяризацію української пісні і нашого Богослуження між чужинцями. — В столиці **Еспанії**,

Мадриді, працює в подібному напрямі хор українських студентів.

Для повноти годилось би написати хоч дещо і про українських солістів: визначних вокалістів (оперних чи естрадних співаків) та інструменталістів, серед яких є такі наші світочі, як піяністи проф. Роман Савицький і Борис Максимович у Нмеччині, всесторонній віртуоз Юрій Фіяла в Бельгії і кількох інших. Та наш огляд і так розрісся, тому його на цьому кінчаємо, а про українських солістів постараємось написати може на іншому місці.

Мюнхен, Баварія, 30. липня 1948.

В ЄДНОСТІ СИЛА!

Це гасло, що лунає сьогодні в цілому світі. Єднайтеся, бо пропадете — кличуть сьогодні всі вільні і свободолюбні народи, в обличчі нової страшної загрози для свободи і миру. Єднайтеся, бо згинете — взивають сьогодні всі провідники, бо знають, що тільки в єдності сила, а де сила — там воля вітає. Єднайтеся, бо згинете — є сьогодні першою вимогою хвилини для всіх українців.

Український Народний Союз вже 55 років єднає всіх американських і канадських українців в одну велику сім'ю, без різниці їх соціального стану, віровизнання та політичних поглядів.

Український Народний Союз вже об'єднав у своїх рядах понад 50,000

американських і канадських українців для творчої праці для добра їх власного і для добра їх народу та країн.

Український Народний Союз з малих обезпечених внесків об'єднав величезне майно, бо 10,000,000 доларів, для забезпечення своїх членів та для допомоги їм на випадок потреби.

Український Народний Союз об'єднав всі найкращі і найсвідоміші українські сили в Америці і Канаді в один ідейний моноліт та поставив їх на службу нашим громадам і нашим країнам.

В Українському Народному Союзі і через Український Народний Союз до крапцю завтра! В єдності сила!

НАШ „СТАРИЙ КРАЙ” — УКРАЇНА

На підставі матеріалів написав А. Д.

„Далека Ти, а близька нам, кохана Вітчино” — співають американські українці в своєму гимні про свій „Старий Край” — Україну. Справді бо, як далека від нас і як близька нашому серцю ця наша рідна Україна.

Одні з нас самі її пам’ятають, бо там вони народились, там зросли, там пізнали Бога і людей. Інші з нас знають її тільки з оповідань своїх батьків та з книжок. Але для всіх нас тепер вона однаково далека як і дорога. Усі ми зв’язані з нею невидимими вузлами історії, традиції, нашої спільної вдачі та наших почувань. Тим то й усім нам треба знати бодай що найважливіше про наш „Старий Край”, про Україну.

Географічне положення України.

Україна лежить у південно-східній частині Європи. Вона так само, як і ціла Східна Європа далеко відсунена від головної маси Атлантийського океану. Своєю поверхнею Україна не така різноманітна, як країни Західної Європи, бо в ній більше рівнини, ніж гір. Але зате Україна це велика простором країна, великі там ріки і чисельний там нарід. Україна має прикмети сухоземного (континентального) краю, бо вона далеко більше зв’язана зі сушею ніж з морем, не зважаючи на те, що вона межує з двома морями: Чорним і Озівським, а далі на схід з найбільшим озером

світу, так званим Каспійським морем. Через те історія українського народу проходила переважно у зв’язку зі сушею. Українська сила в минулому опиралася на сухопутних військах, а не на морських воєнних кораблях. Через те й культура доходила до України, за винятком перших часів Київської Держави, сухопутними шляхами і такими ж шляхами відбувалася теж українська торгівля.

Проте, сусідство України з Чорним морем має для неї велике значення. Чорне море — це наче двері України, що ведуть у широкий світ та сполучають Україну передусім із Західною Європою. Тудою може відбуватися торгівля з найдальшими країнами земної кулі. Тудою легше, бо безпосередньо можна вдержувати культурні зв’язки і тим шляхом Україна може зблизитися до всіх, навіть найбільше віддалених народів. У княжій добі своєї історії, іменно в IX—XII, сторіччях, Чорне море улегшило стосунки між Україною і Візантією. Тим то з Візантії прийшло в Україну християнство та взагалі під византийським впливом розвинулася українська культура.

Чорне море можна назвати середземним морем, бо воно оточене навколо сушею і тільки протокою біля міста Керч сполучається з Озівським морем, а на півдні протокою Босфор лучиться в Мармуровим (Мармара) морем. Тому, що

Мармурове море лучиться Дарданельською протокою з Егейським морем і тим самим із Середземним морем, яке знову Гібральтарською протокою з Атлантийським океаном, то виходить, що Чорне море є частиною Атлантийського океану і тим шляхом Україну можна б вважати — до деякої міри — „сусідкою” нашої Америки.

У південній своїй частині Чорне море є довге на яких 1,150 км., широке на 250 км. на сході й біля 600 км. на заході. Береги його довгі на яких 4,000 км., а його поверхня займає 420,000 кв. км. У південній частині воно глибоке на яких 2,200 метрів, а в північній частині, біля українського побережжя вже лише на 200 метрів. Біля самого порту Одеси його глибина не більша 50 метрів. Через часті бурі на ньому його прозвали теж бурхливим морем.

Далеко менше значення має Озівське море, що поверхнею займає тільки 37,605 кв. км. та глибина якого доходить тільки до 14 метрів. Зимою воно легко замерзає і тому більші кораблі не можуть до нього в'їжджати. За те воно дуже багате на рибу.

Ще менше значення має для України Каспійське море, хоча поверхнею воно ще дещо більше від Чорного моря. Над його берегами українців відносно мало.

Українська земля займає — як згадано — південну частину східної Європи. Південну границю України творять береги Чорного та Озівського морів (на довжині яких 1,800 км.). На південному заході Україна межує з румунами (на довжині біля 900 км.), а далі, з мадярами на Закарпатті (на довжині біля 100 км.), зі словаками (на

довжині несповна 200 км.) та з поляками (на довжині 650 км.). На півночі Україна має за сусідів білорусів (на довжині 900 км.) та москалів (на довжині 700 км.). На сході сусідують українці з донцями (на довжині 750 км.) та калмиками (на довжині 250 км.). На південному сході — з Дагестаном (на довжині 250 км.), а на півдні з численними дрібними кавказькими народами (на довжині 600 км.) та з татарами на Криму.

Така велика кількість сусідів, з якими межує Україна, має свої добрі і злі сторони. Корисним це сусідство було тоді, як Україна могла вдержувати зв'язки з усіма цими народами, але воно часто було трагедією для України, бо між цими сусідами є переважно такі, що не мають так багато обдарованої Богом землі, як Україна і вони завжди змагали загарбати для себе багаті українські землі. На сході, крім імперіялістичної та ворожої Московії, Україна мала до діла з різними степовиками, що наїздили на українські землі, грабили їх і плюндрували, руйнуючи часто весь культурний дорібок українського народу. Опісля ці наїзди степовиків закінчилися, бо їх в більшості українці розгромили, і тоді скріпилися ворожі зазіхання на українські землі з боку Московії і поляків, а в останньому теж німців.

Простір і кордони української землі.

Україна — це велика простором країна. Її поверхня займає 938,016 кв. км. і вона, після московської, є під цим оглядом найбільшою країною в Європі. Україна тільки від півдня має природні кордони

— береги Чорного і Озівського морів, та від північного заходу — Пинські болота. Інші кордони України — це відкриті етнічні межі.

Границя території, на якій в більшості живуть українці, йде від Чорного моря до дельти Дунаю, а далі переходить через Бесарабію, Буковину й на північ до горішньої Тиси. Звідси йде до словацького кордону та повертає на північ, переходить Карпати, доходячи аж до ріки Дунайця. Звідси повертає на північний схід та йде на захід від ріки Вислока, переходить долішній Сян, іде горішнім бігом ріки Вепр, переходить ріку Буг, іде на північ до ріки Прип'яті, а далі цею рікою до Дніпра, звідки звертає на північний схід, переходить середній біг ріки Десни, далі йде на схід та доходить до середнього бігу ріки Дон, звідсіль завертає на південь та доходить до Озівського моря, переходить долішній Дін, доходить до долішнього Маничу і до Надкаспійських степів, переходить Кубань і доходить до Кавказького підгір'я, опісля повертає на захід і доходить до Чорного моря.

З цього видно, що межі українських етнічних земель дуже покручені. Вони оббігають навколо українську територію на довжині понад 7,000 км. Своєю формою українська земля нагадує великий чотирикутник, довжина якого від заходу до сходу сягає біля 2,000 км., а ширина з півночі на південь біля 1,000 км. Від цього головного пня української землі вибігають відноги, найдовші з яких: Лемківщина на заході та Передкавказзя на південному сході.

В першій світовій війні український нарід був вибором собі во-

лю і державну незалежність. В році 1918 Українська Центральна Рада проголосила в Києві вільну і від нікого незалежну Українську Народну Республіку на Наддніпрянській Україні, до якої негайно прилучилися з волі народу всі інші українські етнографічні території і в році 1919 на Трудовому Конгресі проголошено теж державну соборність всіх українських земель. Волю і державну незалежність та національну суверенність український нарід був вибором собі великими жертвами і трудами в героїчній боротьбі проти займанців, головно проти Росії і проти Польщі. Проте, не маючи жадної допомоги зі зовні та навіть належного зрозуміння своєї боротьби за волю, Українська Держава не встоялась, її окупували і поділили нею сусіди: Московія, Польща, Румунія і Чехословаччина.

Проте, український нарід не зложив зброї і не покорився найзникам, продовжуючи свою героїчну боротьбу за волю та складаючи за неї найбільші жертви.

Під час другої світової війни Україна зазнала з черги найбільших руйнацій та принесла найбільші жертви в боротьбі за свою волю проти двох найгрізніших ворогів людства: нацистівської Німеччини і большевицької Московії.

Після розгромлення Німеччини, західні демократії погодилися, що цілу Східну Європу знову задержали собі большевики, встановлюючи свій терористично-диктаторський режим теж в цілому ряді інших східних і південно-східних європейських країн. У висліді, всі українські землі опинилися вже тільки під одним советсько-московським окупантом у формі фіктив-

ної Української Радянської Соціалістичної Республіки (УРСР). Після німецького терору, нищень і страшного поневолення, в Україні знову шаліє такий же самий нищівний большевицький режим. Проте, український нарід і тим разом не склав зброї та продовжує свою боротьбу за визволення на всіх ділянках життя. Виявом тої боротьби є героїчна Українська Повстанська Армія (УПА), що повстала ще під час війни для боротьби проти німецького займанця та яка завдала йому великих ударів і у великій мірі причинилася до його розгромлення на Сході Європи. Тепер ця збройна сила українського народу продовжує свою боротьбу проти большевизму та своїм героїзмом вже вкрилася невмірущою славою.

Большевицька Москва, захопивши розбоєм українські землі, вже після першої світової війни створила на них фікцію української держави, т. зв. Українську Радянську Соціалістичну Республіку, як складову частину Союзу Радянських (Советських) Соціалістичних

Республік. Після другої світової війни теж інші українські території, що досі були під окупацією Польщі, Румунії і Чехословаччини, „воз'єднано” в одній советсько-російській неволі. Ця паперова „республіка”, перемінена в найбільш брутально гноблену і експлуатовану московську колонію, займає адміністративно 577,7 тисяч квадратних кілометрів та понад 40 мільйонів населення (в 1946 році). До цієї „воз'єднаної республіки” Москва „забула” долучити ще такі українські території як західні частини Північно-Кавказького Краю, іменно Донеччину та Кубанщину, відділені від суцільної української території московським коридором над Доном, та Крим, а українські території на захід від Сяну Сталін подарував своїм польським сателітам.

Адміністративно Українська РСР поділена на 25 областей, що з черги діляться на райони, а ті на міста і села. Неподільним володарем України є мала кліка комуністів на чолі зі Сталіном в Москві та його висланником в Києві. Нарід український зазнає страшного утиску, проти якого героїчно бореться.

ВИЗНАЧНІШІ МІСТА І СЕЛА УКРАЇНИ.

„Нема на світі України, немає другого Дніпра...” писав великий пророк України — Тарас Шевченко. І справді, безмірною красою визначається українська земля, безмірними багатствами та трудолюбивим, героїчним людом. Короткий перегляд визначніших українських місць по областям допоможе виробити собі загальне уявлення про цю далеку і близьку нам Вітчизну.

ВІННИЦЬКА ОБЛАСТЬ.

Місто **Вінниця** розташоване по обох берегах ріки Бога, на залізничній лінії Київ — Одеса та у віддалені 22 км. від Києва.

Місто і його околиці незвичайно

мальовничі, дослівно „втоплені” в садах. Вінницю засновано в XIV. сторіччі на території „Старого міста” і з кінцем того сторіччя побудовано славетний Вінницький замок, що проіснував до XVIII. ст. Підчас визвольної війни Хмельницького проти поляків, Вінниця стала осідком козацького полку. Ще досі у Вінниці люди оповідають собі героїчні подвиги славного вінницького полковника Івана Богуна, що протягом 12 днів в 1651 році відбивався від поляків та прогнав їх. Люди показують навіть те місце в ріці Бог, де він їх топив.

На хуторі біля Вінниці народився 1864 році славний український

письменник Михайло Коцюбинський.

Під час другої світової війни населення Вінниці відкрило великі масові могили, в яких було поховано понад 10,000 українських селян, робітників та інтелігенції, жорстоко помордованих більшовиками в підвалах місцевого НКВД.

Місто **Бар**, тепер районний центр, побудоване на річці Рові, вже в XVI ст. було значною фортецею та належало до т. зв. „столічних маєтків” королеви Бони. У 1648 р. його здобув Богдан Хмельницький. У замку цього міста в 1768 р. відбулася відома „Барська конфедерація” польської шляхти проти сойму. На Україні конфедерати боролися проти гайдамаків, керованих відомими в а т а ж к а м и Гонтою і Залізняком. У 1768 р. Бар здобули москалі. У місті є руїни замку.

Село **Головчиці** помітне тим, що там народився і почав свою діяльність легендарний Устим Кармелюк на початку минулого сторіччя.

Міста **Жмеринка**, **Козятин** та околиці відомі, між іншим, з визвольних змагань під час першої світової війни. Районний центр **Дашів** — місце великих боїв військ Богдана Хмельницького проти поляків, що й в пісні оспівано (Гей, не дивуйтесь...). Інші визначніші місцевості — це Махнівка (тепер Комсомольське), старовинне місто **Красне**, залізничний вузол **Монастирище**, **Хомутинці**, де 1834 р. народився відомий український поет Степан Руданський, районний центр **Немирів**, старовинне місто **Тульчин**, **Монастирка**, де в 1877 році народився славний український композитор М. Леонтович. На окрему увагу заслуговує село **Яруга**, де до 1654 року було місто **Буша**, прославлене відомою обороною проти шестидесятитисячного польського війська. Коли поляки вдерлися до міста, мешканці підпалювали свої будинки та самі вбивали один одного, щоб не потрапити в неволю. Жінки кидали своїх дітей в колодязі і самі топилися з ними. Тоді зокрема

вславилася жінка убитого сотника Зависного, що сіла на бочку з порохом, підпалила та сама злетіла з нею в повітря. Там загинуло тоді 16 тисяч народу. 70 жінок були схоронилися в печері і як на заклики поляків, щоб вони здалися, вони відповіли стрілами, тоді поляки спрямували в печеру воду річки. Всі жінки потопилися, але ні одна з них не здалася в руки ворога.

ВОЛИНЬСЬКА ОБЛАСТЬ.

Місто **Луцьк** — одне з найвидатніших міст Волині та з найстарших в Україні. Про нього згадує літопис вже в 1085 році, але можна припустити, що воно існувало вже раніше, як центр племені Лучан. Воно лежить на правому березі річки Стир при впаданні в неї річки Гижиці. Луцьк, як і ціла Волинь, має славу історію, а в останній війні там та в його околицях розгортала сильну діяльність проти німецьких і опісля більшовицьких окупантів Українська Повстанська Армія.

Волинь має багато значних місцевостей, до яких між іншим належить місто **Берестечко**, тепер районний центр, біля якого відбулися відомі нещасні бої військ Богдана Хмельницького проти поляків влітку 1651 р. Недалеко Берестечка, в мальовничій, засадженій деревами околиці ще досі збереглася могила з капличкою, в якій поховані тіла поляглих козаків.

В селі **Колодяжне** на Волині проживала свої молоді роки і там написала багато творів славна українська поетка Леся Українка.

ВОРОШИЛОВГРАДСЬКА ОБЛАСТЬ.

Обласний центр, місто **Ворошиловград** до 1935 року називалося **Луганськом**, розташоване при злитті рік Луганки і Ольхової. Населення Луганська в 1939 р. становило 213,000 осіб, в порівнянні з 22,160 наприкінці минулого сторіччя. Від початку того сторіччя Луганськ розвинувся в один з найбільших промислових центрів України, на-

самперед в ділянці машинобудівництва, що обслуговує переважно галузі гірничої промисловості. Крім паровозобудування там є велика машино-інструментальна індустрія.

Під знаком промисловості стоїть і ціла Ворошиловградська область. Районний центр **Алчевськ** є містом металу і коксу. **Кадіївка** — друге по величині місто області, має великі шахти знаменитого коксівного вугілля. На шахті в Центральна-Ірміно большевики влаштували відому комедію зі Стахановим, що „видобув” 102 тонни вугілля, започатковуючи каторжно-експлуатаційний рух, відомий під назвою „стахановщини”.

ДНІПРОПЕТРОВСЬКА ОБЛАСТЬ.

Місто **Дніпропетровськ** (раніше **Катеринослав**, українська назва **Січеслав**) лежить над Дніпром та крім індустріального значення, є важливим залізничним вузлом і Дніпровим портом. Катеринослав виник 1777 році на лівому березі Дніпра, на річці Самарі, але через часті поводи його в 1783 р. перенесено на правий, високий беріг Дніпра, на місце запорозького поселення **Половиця**. Царський намісник князь Потьомкін назвав місто Катеринославом в честь цариці Катерини II, що зруйнувала Січ.

В цій області в П'ятихатському районі є **Жовті Води**, де 16 травня 1648 р. Богдан Хмельницький звів першу битву з поляками, розбивши їх на голову. Ще й досі на місці цієї битви помітні рештки земляних валів. **Кривий Ріг** — центр великого залізничного басейну, розташований на річці Інгульці, притоці Дніпра. До великих промислових центрів цієї області належить теж: **Дніпродзержинськ**, **Нікополь**, **Марганець**, **Новомосковськ**, районний центр **Павлоград**, село **Покровське** коло Нікополя, старовинне поселення на березі р. Підпільної, при початку Дніпрових плавнів. На місці цього села, там, де Підпільна зливається з рікою Сисиною, містився останній запорозький кіш, т. зв. Нова Січ, що був останнім військовим табором запорозьких

козаків. В селі залишились рештки січового кладовища та фортеці. **Старий Кодак** — на високому валі в цьому селі стоїть складений з рожевого граніту обеліск, поставлений на честь здобуття Кодацької кріпості козаками Богдана Хмельницького в 1648 році, під командою ніжинського полковника Шумейка. На обеліску є напис: „На цьому місці гетьман Богдан Хмельницький з військом запорозьким взяв приступом польську кріпость Кодак... 26. квітня 1648 р.”.

ДРОГОБИЦЬКА ОБЛАСТЬ.

Ця область в Західній Україні увійшла в склад підсоветської України вже після порозуміння Сталіна з Гітлером в 1939 році. Раніше вона була під окупацією Польщі.

Місто **Дрогобич** розташоване на схилах Карпат у верхів'ї Дністра та є одним з найстарших міст України. Воно засноване за княжих часів у XII сторіччі, де була споруджена фортеця **Зварич**. На березі в'юнкої річки Тисмениці красувалося визначне в ті часи містечко **Бич**. За часів навали татарського хана Шолудивого Боняка містечко було спалене і опісля на його місці повстав **Другий Бич**. Шляхом злиття цих двох слів та зміни літер повстала назва Дрогобич, що має за собою велику і славу історію. В 1648 році місцеве населення зі зброєю в руках повстало проти поляків і в тому році у місто вступило славетне військо гетьмана Богдана Хмельницького. В місті багато історичних пам'яток. Воно визначається як центр одного з нафтових районів українського Підкарпаття.

Борислав — місто оспіване Іваном Франком, лежить недалеко від Дрогобича та є центром видобування нафти. Мальовниче село **Дашава**, положене за 45 кілометрів від Дрогобича, існує вже 600 років та славиться багатими природними газами. Будуеться великий газопровід з Дашави до Києва. **Нагуєвичі** — село Підбузького району, де 27-го серпня 1856 року народився вели-

кий український поет і громадський діяч, Іван Франко. **Стрий** — одне з найбільших міст області та залізничний вузол. Стрийський район визначається природними багатствами. **Судова Вишня**, старовинне місто, де народився відомий український письменник перелому XVI і XVII ст., Іван Вишинський. **Самбір** — великий залізничний вузол у передгір'ях Карпат. Поблизу міста є соляні поклади і нафтові джерела. **Трускавець** — поблизу Дрогобича, є славнозвісним курортом, що існує вже від 1827 року та має 11 мінеральних джерел з найрізноманітнішими лікувальними властивостями.

ЖИТОМИРСЬКА ОБЛАСТЬ.

Місто **Житомир** лежить на ріці Тетерів, притоці Дніпра, та на залізничній лінії Бердичів-Коростень та Фастів - Новгород Волинський. Раніше Житомир був центром Волинської губернії. В старовинному місті **Бердичів** в р. 1703 Семен Палій розбив польське військо. Місто **Коростень**, важливий залізничний вузол, засноване 1,000 років тому. Місто **Звягель (Новоград-Волинський)**, старовинне місто на березі ріки Случ, ще за часів княжої держави було великим державним і культурним центром. 25 лютого 1871 р. тут народилася велика українська поетеса Леся Косач-Українка. Під час другої світової війни Житомирська область була одним з головних теренів боєвих дій Української Повстанської Армії проти німецьких та большевицьких наїзників. Біля Коростеня є містечко **Базар**, де знаходиться могила 359 повстанців Української Армії, жорстоко розстріляних большевиками 22 лютого 1921 року.

ЗАКАРПАТСЬКА ОБЛАСТЬ.

На підставі окремого договору між Москвою і Чехословацькою республікою з 29 червня 1945 року Карпатську Україну включено до складу Української РСР. В 1939 році, під час розвалу Чехословаччини, Карпатська Україна була проголо-

сила свою державну незалежність проти волі могутньої тоді нацистської Німеччини і перша почала збройну боротьбу проти Гітлерового імперіялізму, виступаючи проти мадярського наїзду, що відбувся за згодою Гітлера. Весь світ подивлявся тоді героїзм цієї вітки українського народу та його збройну силу — Карпатську Січ.

Територія теперішньої Закарпатської області становить близько 13 тисяч квадратних кілометрів. Її поверхня переважно гориста, лише в південно-західній частині простягається долина ріки Тиси, притоки Дунаю. Закарпатська Україна, крім багатих лісів, має теж корисні копалини. В горах є кам'яне вугілля (Угля, Куштановиця), сіль і нафта. Важливіші міста: **Берегове** — центр однойменного району, **Великий Бичків** — важливий адміністративний і культурний центр, **Рахів** — важливий залізничний вузол, село **Гукливе**, звідкіль походить знаменита пам'ятка старої закарпатсько-української літератури — Гукливський літопис. В селі **Росвигове**, на правому березі ріки Латориці на т. зв. Чернечій горі стоїть старовинний Мукачівський замок, збудований князем Коріятовичем в XIX сторіччі. В районі села **Тур'я Ремета** виявлено великі запаси залізної руди. Старовинне місто **Хуст** було столицею короткотривалої Карпатко-української держави в 1939 році. В цьому місті в 1919 році народне віче ухвалило приєднати Карпатську Україну до незалежної тоді Української Держави. Біля Хусту відбулися в 1939 році запеклі бої Карпатської Січі проти мадярської навали. До найважливіших адміністративних і культурно-освітніх центрів гуцульського населення належить **Ясіня**, місце сплаву дерева Чорною Тисою.

Головним містом Закарпатської України є **Ужгород**, стародавня її столиця, положена на обох берегах ріки Уж. Ужгород це одне з найстарших міст України, бо вже римські історики згадують про місто „Уг” в Паннонії, як вони тоді називали цю територію.

вали край між Дунаєм і Тисою. Ужгород відіграв важливу роль в історії українського народу.

Друге по величині місто Закарпатської України — це **Мукачів**. Існує багато легенд про його повстання. Одна з тих легенд оповідає, що під час будівництва мукачівського замку там людям доводилося з великими муками двигати важке каміння на стрімку скелю, тому й той замок прозвали „Мукачів” від слова „мука”. В XIII сторіччі Мукачів належав до Галицько-Волинської української держави. Мукачів — найбільше промислове місто Закарпаття.

З інших місцевостей Закарпатської України згадати б залізничний вузол та вузол ґрунтових доріг, що ведуть в західну Європу — станцію **Чоп**, окружні міста **Волове**, **Перечин**, **Свалява**, **Севлюш** (українська назва „Виноград”) та інші.

ЗАПОРІЗЬКА ОБЛАСТЬ.

Запоріжжя — колишній Олександрівськ — обласне місто та визначний промисловий центр України. Воно положене на Дніпрі біля колишніх порогів. Було засноване з 1770 році на запорозьких землях під назвою Олександрівська кріпость, що стояла на Дніпровській лінії від Дніпра до Азовського моря та була побудована з метою оборони від татар і турків. В 1932 році затоплено пороги та побудовано велику електростанцію, відому під назвою **Дніпрогресу**. В місті є теж великий річковий порт та багато фабрик. Дніпрогрес є одною з найбільш електричних станцій в світі; його потужність виносить 558 тисяч квг. Там теж одна з найбільших в світі гребля, довжиною 760 метрів та висотою 60 метрів, що підняла рівень Дніпра на 37 метрів, заливаючи всі пороги. Дніпрогрес постачає енергію для потреб промисловості Запоріжжя, Дніпропетровська, Кривого Рогу та Донбасу. Під час війни Дніпрогрес був знищений напереміну большевиками і німцями, але тепер вже мали його відбудувати.

На правому березі річки Молочної положене велике місто **Мелітополь**, założене в тій місцевості, де в другій половині XVI ст. серед безлюдного степу запорозькі козаки будували свої зимівники, що й творили перші людські оселі. Степова слобода спершу називалася Ново-Олександрівка і аж в 1841 році була переіменована на Мелітополь.

Хортиця — великий острів проти міста Запоріжжя, поверхнею біля 3,000 гектарів. За часів Київської держави Хортиця грала важливу роль в переправі через Дніпро. В 1556 році князь Дмитро Вишневецький-Байда побудував там військові укріплення, започатковуючи славу Запорозьку Січ, що відіграла так рішальне значення в історії України, створюючи її окрему добу. Після зруйнування Січі московською царицею Катериною, на Хортиці поселилися німецькі колоністи. В 1843 році на Хортиці був Шевченко.

ІЗМАЇЛЬСЬКА ОБЛАСТЬ.

Місто **Ізмаїл** розташоване на лівому березі кілійського рукава Дунаю, між великими озерами Ялпук і Катлабух. Місто має пристань на Дунаю і між ним та Одесою відбувається оживлене пароплавство. В XVI ст. Ізмаїл згадується як турецька фортеця, що опісля переходила з рук до рук то до турків, то до москалів. В 1918 році місто і область зайняли румуни.

Білгород-Дністровський (Аккерман) значний центр і порт на правому березі лиману Дністра, був założений на 300 років перед хрищенням України і називався Білгород. Після першої світової війни місто окупували румуни. Районні центри цієї області: **Кілія**, **Татарбунари**, а зі замітніших селищ — **Вилків** (побудоване на сваях, через те його і називають „Українською Венецією”). Мешканці Вилкова, це нащадки запорозьких козаків, що після зруйнування Запорозької Січі поселилися там.

КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКА ОБЛАСТЬ.

Кам'янець Подільський лежить на річці Смотрич, притоці Дністра, в дуже мальовничій околиці. На острові-скелі височіє „Старе місто” зі замком-фортецею, оточеною мурами. Там є теж старовинні церкви і косцюли. Звідси ведуть два мости до нового міста, один з них побудований ще в XVII. сторіччі. Кам'янець Подільський заснований в другій половині XIV. ст. і він записаний на неодній сторінці бурхливої історії України.

Місто **Проскурів** є від 1940 року обласним центром Кам'янець-Подільської області. Це один з найбільших промислових центрів області та важливий залізничний вузол. **Батіг** — місце історичного бою військ Богдана Хмельницького (1-2 червня 1652 р.) проти польських військ на чолі з гетьманом Калиновським, що закінчився повним розгромом поляків. Крім 20,000 поляків Хмельницький знищив там теж біля 10,000 наймленого поляками німецького війська. Там загинув теж сам Калиновський та інші вельможі. Перемогу Хмельницького під Батогом порівнюється з премоєю полководця Ганнібала над римською армією під Каннами (216 р. до Христа). Битва під Батогом остаточно знищила польську владу на Подніпров'ю. Хмельницький добивав ще поляків під містом **Жванець** Кам'янець-Подільського району та здобув над ними перемогу в грудні 1653 р. Теж місто **Зіньків** відоме з перемог над поляками, бо навіть в пісні співається: „Виступали козаченьки з міста із Зінькова, ой летіли вражі ляхи з коней як солома”. Дальші визначні місцевості тої області — це **Межибіж**, **Пилява**, **Сатанів** (з нього походив Северин Наливайко), **Шепетівка** та інші.

КІРОВОГРАДСЬКА ОБЛАСТЬ.

Кіровоградом назвали большевики місто **Єлисаветград**, що виникло в 1784 р. під назвою „кріпость св. Єлисавети”, побудоване для оборони перед татарами. В 1769 р.

під мурами Єлисаветграду був татарський хан, але самої кріпости не здобув. Це, м. і., був останній напад татар на Україну. В нових часах Єлисаветград відомий як промисловий центр, головно в сільськогосподарському машинобудуванні.

В селі **Бешбайраки** тої самої області в 1840 році народився визначний український драматург і артист М. Кропивницький. **Боровиця** біля Дніпра відома як велике поселення вже в XVII. ст. Там поляки захопили гетьмана Павлюка та кількох старшин і опісля їх стратили у Варшаві в 1638 р. Там теж у XVIII. ст. народився гайдамацький ватажок Семен Неживий. Залізничний вузол **Знам'янка** відомий з боїв українських військ проти большевиків під час українських визвольних змагань в першій світовій війні. Історичне місто **Чигирин** було важливим державним центром та оборонною кріпостью перед нападами кочовиків вже в княжих часах. Богдан Хмельницький в Чигирині приймав польських, російських і турецьких послів. В **Суботові** біля Чигирини був похований гетьман Хмельницький, що Шевченко назвав „домовиною України”. В 1845 році в Чигирині перебував Шевченко. В околицях Чигирини гайдамаки святили свої ножі і звідси, з Холодного Яру, почалася в 1768 році Коліївщина. Цей сам Холодний Яр був теж місцем героїчної боротьби українських повстанців проти большевиків що тривала ще довго після большевицької окупації України. Ці повстання описав в повісті „Холодний Яр” Юрій Горліс-Горський. Село **Калюжне** тої області відоме з того, що там жили драматург Іван Тобілевич (Карпенко-Карий) та артист Микола Садовський.

КИЇВСЬКА ОБЛАСТЬ.

Київ — столиця України, одне з найстародавніших, найславніших і найкращих міст не тільки в Україні, але й в світі. Він розташований на горах над Дніпром, на схрещенні світових торговельних шляхів.

Повз нього ішов великий шлях „з варяг у греки“. Київ був колискою української держави і української історії та слави.

Про повстання Києва є багато легенд. Одна з них каже, що повстання там Києва започав апостол Андрій та що основниками Києва були три брати: Кий, Щек і Хорив. Продовж цілої своєї довгої історії багато ворогів намагались завоювати Київ і він багато разів був знищений. Скити, готи, гуни, печеніги, половці, татари, поляки, москалі і німці — всі вони продовж історії висилали свої орди на це святе для України місто. В 1096 році половецький хан Боняк зруйнував місто. В 1124 році більша частина міста згоріла. В 1169 році, в місяці березні Київ вперше впав жертвою диких московських орд, коли його доценту зруйнував суздальський князь Андрій Боголюбський. В 1240 році поруйнували його татарські орди Батия, більшу частину населення перебили, а інших забрали в ясир. В XV. сторіччі татари знову два рази руйнували Київ. Останньої великої руйнації зазнав Київ під час другої світової війни. Большевицькі полчища висадили в повітря його найкращу дільницю Хрещатик, відступаючи перед німецькими ордами в 1941 році, і опісля його донищили німці, відступаючи перед большевиками. Крім знищень, Київ був свідком теж найбільших днів слави України. З останніх найважливіших подій там проголошено суверенність Української Народної Республіки в 1918 році та соборність всіх українських територій один рік пізніше, якраз 30 років тому, в 1919 році. Київ був довго культурним та господарським осередком в східній Європі, аж до упадку української державности, після чого і Київ втратив своє центральне значення.

З найважливіших історичних та архітектурних пам'яток збереглися в Києві: Софійський Собор, збудований візантійськими архітектами в 1037 році; „Золоті Ворота“ — частина оборонної стіни з часів

Ярослава Мудрого; Києво-Печерська Лавра з XI. сторіччя; Андріївський Собор, збудований за плянами архітекта Растреллі в половині XVIII. ст. та інші.

Як в самому місті Києві, так і в Київській області є багато місцевостей, що на все записалися в історії України. Місто **Канів**, старовинна фортеця, що багато разів відбивала напади кочовиків. Вже в 1144 році воно згадується в літописі. Дня 22 травня 1861 р. в околиці Канева на Чернечій горі поховано найбільшого сина України — Тараса Шевченка де йому поставлено пам'ятник та збудовано музей. **Біла Церква**, положена над рікою Рось, мала б стояти на місці міста Юріїв, або Георгіїв, що його був збудував Ярослав Мудрий. Назва Білої Церкви зустрічається в літописі в 1155 році. Після Берестецького бою 1651 р. поляки здобули Білу Церкву і заставили там Хмельницького підписати договір, некорисний для козаків. В 1793 це місто разом з усією Правобережною Україною окупувала Москва. Місто **Васильків** засноване біля 991 р. та було одним з адміністративних і культурних центрів княжої Держави. Свою назву воно дістало від другого імені свого засновника — князя Володимира. В положеному на високому правому березі Дніпра **Вишгороді** за часів Київської держави були княжі палаци і церкви. Залишки валів, ровів і старовинної фортеці, що обороняла Київ з півночі, збереглися до сьогодні. В одній з найкращих дачних місцевостей під Києвом розташований курорт **Вірзель**. В стародавньому селі **В'юнища** на лівому березі Дніпра жив і працював в 1845 р. Тарас Шевченко. В місті **Городище** в 1791 році народився український поет Гулак-Артемівський. Біля села **Кумейки** в 1637 р. відбувся бій між українськими повстанцями Павлюка та польською армією під проводом Потоцького. На березі ріки Гнилий Тікич розташоване старовинне село **Лисянка**, відоме з історії гайдамаків Гонти і Заліз-

няка. В селі **Моринці** народився в 1814 р. Тарас Шевченко. Місто **Корсунь**, тепер **Корсунь - Шевченківський**, засноване князем Ярославом Мудрим як фортеця проти південних кочовиків. В травні 1648 р. біля цього міста Хмельницький оточив і розбив війська польських гетьманів. Місто **Переяслав**, тепер **Переяслав - Хмельницький**, було великим адміністративним і культурним центром Переяславського князівства й оборонною фортецею проти нападів кочовиків. В Переяславі народився Богдан Хмельницький і там теж в 1654 р. відбулася скликана ним Рада, на якій рішено прийняти протекторат російського царя, що опісля Москва використала на те, щоби поневолити Україну. **Трипілля**, село на правому березі Дніпра, відоме теж з розгрому комуністичних банд повстанським отаманом Зеленим в 1919 р. Інші історичні місцевості: **Умань**, **Фастів**, **Черкаси**, **Кирилівка** (тепер **Шевченкове**), де жили прадід, дід, батьки та брати і сестри Тараса Шевченка, та інші.

ЛЬВІВСЬКА ОБЛАСТЬ.

Львів, столиця Західної України та після Києва другий найважливіший політичний і культурний центр України, положене в мальовничій улоговині на річці Полтва. Від Львова в різних напрямках розходяться дев'ять залізничних ліній. Львів — одне з найславніших міст України, засноване галицько-волинським королем Данилом в XIII. ст. та назване в честь його старшого сина Лева, стало столицею Галицько-Волинської Держави. За Львів, як і за цілу галицько-волинську землю вже від зарання історії посилюється боротьба українського народу проти нападів імперіалістичних сусідів, головню Польщі. Наприкінці XIV. ст. Львів захопила Польща і з того часу він разом зі Західною Україною був під владою Польщі аж до кінця XVIII. ст. В 1772 р. після поділу Польщі, ці землі захопила Австрія і держала їх аж до свого власного розвалу в

1918 р. Тоді знову український нарід став господарем цієї своєї землі, проголошуючи українську державу у Львові в дні 1-го листопада 1918 року та встановлюючи там свою владу. В січні 1919 року західно-українська держава злучилася з Наддніпряниною в одну самостійну соборну Українську Республіку, відбиваючи з усіх боків напади імперіалістичних сусідів. Після заляомання української держави, західні області зі Львовом знову попали під панування Польщі і були під нею аж до розбиття Польщі в 1939 році. В 1941 році у Львові знову було проголошено незалежність української держави, що викликало сильні репресії німецьких окупантів. Після розгрому Німеччини Західна Україна зі Львовом була прилучена до поневоленої советською Росією т. зв. Української Радянської Соціалістичної Республіки. Як Київ так і Львів відіграв рішальне значення в історичному, культурному та господарському розвитку України та був її важливим державним і культурним центром. З інших місцевостей Львівської області визначніші є: **Броди**, **Городок**, **Жовква**, **Яворів**, село **Підлисса**, де в 1811 році народився пробудитель Галицької землі Маркіян Шашкевич, та інші.

МИКОЛАЇВСЬКА ОБЛАСТЬ.

Велике місто **Миколаїв** — один з найбільших портів на Чорному морі. Розташований він на лівому березі Бузького лиману, на півострові, що його утворюють прилиті рік Південний Бог та Інгул, на відстані біля 74 км. від моря, до якого прокопаний канал. Місто закладене в 1784 році і досі розрослося в другій по Одесі чорноморський порт та у великий промисловий, головню машинобудівельний центр. На правому березі Дніпра лежить **Очаків**, де в давнину існувала велика фортеця, що контролювала шлях по Дніпру. У місті **Вознесеньку**, на лівому березі Південного Бога, був колись зимівник запорожців „Соколи”.

ОДЕСЬКА ОБЛАСТЬ.

Одеса — найбільший український порт світового значення на березі Чорного моря, одне з найбільших міст України. Вже на кілька століть до нашої ери на цій території була грецька колонія, а опісля там жили різні племена. На місці Одеси в 1764 році турки заснували фортецю Хаджибей, де в 1794 році створено морську базу — Одесу. Завдяки дуже пригожим природним обставинам, місто дуже швидко розвинулося у великий торговельний центр. Під час війни за Одесу йшли запеклі бої. Довкруги і в околицях Одеси є цілий ряд курортів та кліматичних осель. **Первомайськ** (по-народньому **Орлик**), при злитті Бога і Синюхи, відомий ще з княжих часів, де на „Синіх Водах” було укріплення. Інші місцевості: старовинне місто **Балта**, **Овідіоль**, **Маяки** та другі.

ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСТЬ.

Полтава лежить на річці Ворскла при впаданні до неї Полтавки. Стара назва цього міста Лтава згадується вже в літописах XII. ст., де в 1174 р. князь Ігор Святославич здобув перемогу над половцями. Назва Полтава як поселення виникає на початку XVII. ст. і стає осідком козацького полку. Під Полтавою 27. червня 1709 року гетьман Іван Мазепа зі своїм союзником шведським королем Карлом програв битву з москалями, що мало такі трагічні наслідки для України. В 1769 р. в Полтаві народився письменник Іван Котляревський, що зачав нову добу в історії української літератури. В Полтаві бував Тарас Шевченко, де змалював історичні пам'ятки, там теж жив і працював письменник Панас Мирний. У **Великих Сорочинцях** Полтавської області народився великий український письменник Микола Гоголь. Місто **Лубни** згадується вже в „духовній” Володимира Мономаха, місце численних боїв козацької доби. **Гадяч**, **Кибинці**, та інші записані в історії. В селі **Гринь-**

ки народився великий український композитор М. Лисенко. Старовинне місто **Кременчук** було вже сотенним містом за козацької доби. Тепер великий залізничний вузол, річковий порт і промисловий центр. **Миргород** був осідком козацького полку, що брав участь в повстанні під проводом Богдана Хмельницького. **Солонія**, **Опішня**, **Переволочна** теж відомі з козацької історії, як і **Хомутець**, старовинне місто **Хорол**, село **Яготин**, в місцевості **Чорнухи** цієї області народився 1722 р. український поет і філософ Гриць Сковорода.

РІВЕНСЬКА ОБЛАСТЬ.

Рівне — одне з головних міст Волині, згадується вже в XV. ст., хоча про його початок збереглося мало відомостей. В кінці того сторіччя там побудовано замок, з якого князь Константин Острожський відбивав напади татар. Волинь і Рівне в XVI. ст. захопила Польща, а в кінці XVIII. ст. ці українські землі окупувала Росія. **Острог** — місто Князя Острожського, де він в 1580 році оснував Острожську академію, що відіграла важливу ролю в культурному розвитку України. Там вийшла перша надрукована „Острожська Біблія” та інші церковні книги. Старовинне місто **Дубно** згадується вже в літописі в 1100 році. **Сарни**, **Дермань** та інші місцевості теж відомі в історії.

СТАЛІНСЬКА ОБЛАСТЬ.

Сталіном переіменовано в 1924 р. місто **Юзівку**, в самому серці промислового Донецького басейну. З розвитком індустрії в Донбасі це місто швидко зросло в один з найбільших промислових центрів України. Старовинне місто **Артемівськ** засноване в 1571 році і називалося тоді **Сторожа Бахмутська**, опісля **Бахмут**, що його большевики переіменували на **Артемівськ**. **Горлівка**, **Волноваха**, **Дебельцево**, **Дружківка**, **Костянтинівка**, **Макиївка**, **Краматорськ**, **Маріупіль** — всі ці міста вже великі промислові центри. В

Микитівці працює єдиний на весь Сов. Союз рутний комбінат. **Савур Могила** оспівана в думках і піснях легендарна межа стародавньої України. **Слов'янськ** — одне зі стародавніх міст України, що виросло зі запорозького зимівника. **Святогорськ** — старовинна фортеця на правому, крутому березі Дінця.

СТАНІСЛАВІВСЬКА ОБЛАСТЬ.

Станіславів (Станіслав) положений на передгір'ях Карпат та є одним з важливих адміністративних і культурних центрів Західної України. Місто засновано в XVII. ст. на місці поселення **Заболотів**. Старовинне місто **Галич** на правому березі Дністра дало свою назву і цілій Галицькій області. Від 1144 р. воно було одною з найбільших фортець та столицею Галицького князівства, що простягалось від Дніпра до Угорщини та від Волині до устя Дунаю. Особливого розквіту зазнав Галич за часів князя **Ярослава Осмимисла**, міць і військову силу якого описав поетично автор „Слова о полку Ігоревім”, та за короля **Данила**. Галич не раз зазнавав нападу татар та інших ворогів України. В XVI. і XVII. ст. він був значним торговельним осередком. Інші значніші місцевості: **Коломия**, **Ворохта**, **Печеніжин**, **Буркут**, **Бурштин**, **Отинія**, **Делятин**, **Жаб'є**, **Снятин**, **Криворівня**, **Яремче-Дора** та другі.

СУМСЬКА ОБЛАСТЬ.

Місто **Суми** засноване українськими поселеннями зза Дніпра в 1656 р. Згодом воно розвинулося у важливий господарсько-торговельний осередок **Слобідської** України. Суми були осідком козацького полку. В місті **Вороніж** в 1819 році народився відомий діяч української культури **Панько Куліш**. Місто **Глухів** на початку XVIII. ст. було резиденцією гетьманів України. До визначніших та замітніших місцевостей цієї області належать: **Конотоп**, основане в 1634 р. В 1659 р. в цьому місті москалі облягали гетьмана **Виговського** і там він їх розбив.

Охтирка (осідок козацького полку), **Лебедин**, заснований ще за княжих часів **Путивль**, **Ромни**.

ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛАСТЬ.

Тернопіль — положений над рікою **Серет**, притокою **Дністра**, виник в половині XVI. ст., як один з важливих торговельних осередків західно-українських земель. В цьому сторіччі в місті побудовано замок для оборони перед нападами татар. Місто **Збараж** відоме в історії, бо в ньому в 1649 р. **Богдан Хмельницький** облягав поляків, чим полекшив свою перемогу над поляками під другим містом цієї області, під **Зборовом**, де заставив поляків підписати **Зборівський договір**. **Кременець** раніше належав до **Волині** і там був славнозвісний **Волинський лицей**. Місто було важливим культурним осередком. **Почаїв** зі старовинною **Лаврою**, **Підволочиська**, **Скалат**, **Чортків**, це дальші визначніші міста цієї області.

ХАРКІВСЬКА ОБЛАСТЬ.

Після відомого 1651-го „**Берестецького**” року, багато українського народу поселилося на „**Дике поле**” і там серед нових осель засновано теж місто **Харків**, названого так від річки **Харків**. На місто не раз нападали татари і в таких обставинах воно стало центром козацького **слобідського Харківського полку**, залишаючись ним аж до 1764 року. У XVII. сторіччі **Харків** розвивається вже у важливий економічний і вкінці в один з найбільших промислових центрів України. **Харків** відіграв теж важливу роль в розвитку української культури. Вже в 1805 році там відкривається університет, в якому працювали **Гулак - Артемовський**, **Костомарів**, **Серезневський** та інші. В цьому місті працював теж **Григорій Квітка - Основ'яненко**. Окуповавши Україну після першої світової війни, **большевики** проголосили **Харків** столицею України і нею він формально залишався до 1934 р.

Під час другої світової війни за Харків велися запеклі бої і він кілька разів переходив з рук до рук.

До села **Бабаї** під Харковом в 1186 р. прибув князь Ігор, утікаючи з половецького полону. Старовинне місто **Чугуїв** було засноване, за переказами, в XVII. ст. гетьманом Остряницею. В історії записані теж такі місцевості цієї області як: **Золочів, Ізюм, Люботин, Сквородинівка** та інші.

ХЕРСОНЬСЬКА ОБЛАСТЬ.

На правому березі Дніпра на 25 км. від впадання ріки в Лиман, розташоване місто **Херсон**, побудоване в 1737 р. на місці укріплення. Місто розвивається досить повільно. Містечко **Кахівка** виникло на чумацькому шляху у Крим. Біля Херсону, на лівому березі Дніпра, є курортна місцевість **Гола Пристань**. В околицях старовинного села **Цюрупинськ** була від 1710 до 1733 р. так звана Олешківська Січ запорозьких козаків. Село раніше називалося **Олешки**. Село **Британи** славиться своїми виноградниками. Гарні перспективи розвитку має чорноморський порт **Хорли**.

ЧЕРНІВЕЦЬКА ОБЛАСТЬ.

Чернівці — столиця Північної Буковини, положена на височині правого берега ріки Прут. Для української Буковини і Басарабії Чернівці мають таке саме адміністративно-політичне, культурне та господарське значення, як Львів для Західної України, бо звідтіль теж почалося відродження української Буковини. В Чернівцях в другій половині минулого століття жив і творив великий український письменник **Юрій Федькович**. В 1869 р. там відкрито університет, в якому працювало багато визначних українських вчених і письменників, як **Іван Франко, Марко Черемшина, Сидір Воробкевич** та інші. В цьому місті жила теж визначна українська письменниця **Ольга Кобилянська**. В 1918 році в Чернівцях перебував легіон Українських Січових Стрільців, що відіграв

визначну роль в українській визвольній боротьбі під час першої світової війни. До старовинного села **Довгополя** в минулому столітті заходив славний ватажок карпатських опришків, **Олекса Довбуш**. В 1791 р. в цьому селі проживав **Іван Франко**. Старовинне місто **Хотин** відоме з боїв козацького гетьмана **Петра Сагайдачного** проти турків, велику армію яких там розгромлено в 1621 р. Під містом бували козаки **Наливайка** та інших козацьких отаманів в походах на Молдавію. За це місто зведено багато боїв і воно часто переходило з рук до рук.

ЧЕРНИГІВСЬКА ОБЛАСТЬ.

Чернигів — одне з найстародавніших міст України, лежить на правому березі ріки Десни. Про нього, як про значне вже місто згадує літопис з 907 р. В р. 1024 Чернигів став столицею князівства тої самої назви, що охоплювало Лівобережну Україну, а в часи свого розквіту сягало аж до Оки й Передкавказзя. В 1239 р. Чернигів був спалений і зруйнований татарами. В XIV. ст. Чернигів та чернигівська земля увійшли в склад Литовської держави, а в 1618 р. його захопили поляки, яких прогнав **Богдан Хмельницький** в 1648 р. Це місто відіграло велику роль та має велике значення в історії України та в її державному, господарському і культурному розвитку.

Великий залізничний вузол **Бахмач** відомий з героїчних боїв українських армій проти большевицької навали в 1918 р. В **Борзні** в половині XVII. ст. народився **Семен Палій**. Місто **Батури** на лівому березі р. Сейм було засноване в 1575 р., а від 1657 до 1708 р. воно було столицею українських гетьманів. З Батурином зв'язана одна з найславніших сторінок історії України, бо в ньому укладав свої плани боротьби проти Росії гетьман України **Іван Мазепа**. В селі **Дігтярі** в 1845 р. перебував **Тарас Шевченко**. В селі **Заньки** народилася визначна діячка українського театру **Марія**

Заньковецька. Населення міста **Козелець** брало активну участь у визвольній боротьбі під проводом Богдана Хмельницького. В половині XVIII. ст. там побудовано Успенський собор за проектом архітекта Растреллі. На хуторі **Мотронівка** жили і працювали письменники Пантелеймон Куліш та Ганна Барвінок, де вони й поховані. **Новгород - Сіверський** на правому березі Десни побудований князем Володимиром і його сином Ярославом. В XI. ст. він був столицею Сіверського князівства. З цього міста розпочав свій сміливий похід на половців за Дон князь Ігор Святославич, що його оспівано в „Слові о полку Ігоревім”. В місті **Ніжині** цієї області в 1663 р. відбулася відома в історії Чорна Рада для виборів гетьмана, описана Кулішем в повісті тої самої назви. Місто **Любеч** на лівому березі Дніпра належить до найстародавніших міст України. Його мешканці вже в 906

р. брали участь в поході Олега на Царгород. За часів Володимира Великого там народився Антоній Печерський, засновник Києво - Печерської Лаври. В 1016 р. на березі Дніпра біля Любеча відбулася велика битва між князями Святополком і Ярославом після того, як Святополк убив Бориса і Гліба. В 1097 р. на бажання Володимира Мономаха в Любечі відбувся перший урочистий з'їзд українських князів в справі єднання. Місто занепало під час татарських нападів. Недалеко Ніжина на залізничній лінії Київ—Конотоп є місто **Крути**, де в дні 29 січня 1918 р. курінь Січових Стрільців, зложений зі студентів київських високих і середніх шкіл виступив до бою проти червоних орд Муравйова, що наступали на Київ, столицю тількищо проголошеної самостійної Української Республіки. Майже всі ці юні лицарі там полягли, тому Крути називають українськими Тернопілями.

Н. Калюжна

БОЖЕ, ХРАНИ УКРАЇНУ!

Сили на світі немає такої,
Щоб серце, як птаха, відбить на льоту,
Очі навіки затьмарить журбою,
Мрію згасить золоту.

Нам руки крутили, життя нам в'язали,
Хотіли тортурами душу розбить,
Віками в обличчя нам люто кричали:
— Не будети жить!

І кров'ю курилася путь України,
І мати Скорботна ходила по ній,
І кликала: — Сину, коханий мій сину,
Серце гартуй у борні!

В степах розкривалися давні могили,
І сиві виходили з них козаки,
Їх серця зотлілі знов бились, горіли,
Здіймалися грізно звитяжні клинки.

І голос козацький наповнив долини,
Відлунням озвався у наших серцях:
О, Боже великий, храни Україну,
Благослови її шлях!

Ми дух їх могутній до нині плекаєм
Не вирвать цю силу із наших грудей,
Ще буде Вкраїна, ми вірим, ми знаєм,
За неї молитва мільйонів людей.

За Неї синовня кров безупину
Лилася віками в кривавих боях, —
О, Боже великий, храни Україну,
Благослови її шлях!

О, дай же, щоб кров пролилась недаремно
Усіх, хто поліг за Державний Тризуб, —
Прийми ж цю офіру, криваву свяцуну,
І край наш звільни від страждання і згуб.

О, дай нам дожити до тої години,
Як жовто-блакитний вдержавиться стяг...
О, Боже великий, храни Україну,
Благослови її шлях!

Східно-азійська українська колонія

Написав д-р **Зенон Кузеля.**

Колоніальна експансія українського народу охопила майже нерозривним шнуром північний кордон середньо-азійських держав, а зорема кордони Афганістану, Тибету, Монголії й Китаю, та від довшого часу почала проникати в Манчжурію, Корею й Сахалін. Ще до недавня ніхто й не думав про те, що наша колонізація на схід прибере такі великі розміри й поставить нас у безпосередній контакт з китайським і японським світом, ба що більше, з аванпостом американської експансії. На неї не звертали великої уваги й трактували її як підрядне економічне явище, як звичайне „конечне зло”, що зв'язувалося згори з негативним вислідом.

В нашій літературі 80-х і 90-х років знайдемо чимало творів, в яких переселенський рух на Схід, на Сибір, змальовується завсіди чорними красками, як незвичайне лихо. Куліш навіть у віршах кидав українському селу й народові гіркі й зневажливі докори за те, що преться „без пуття” на Сибір, а наші старші письменники, всі без виїмку, заступали погляд, що українська колонізація в Азії поза Уралом, в домені російських державних інтересів, не має ані виглядів, ані місця. Наші передвоєнні партії ставилися ще більше негативно до всяких спроб цієї української колонізації, а революційні гурти вва-

жали прямо непростою втратою: — „виїзд 100,000 емігрантів, що вивозять своє майно, рівнозначне втраті армії в сто тисяч людей разом із зброєю та вантажем” (Ж. В., див. „Табір”, XVII., стор. 56).

Та все це не спинило колонізаційного походу східно-українського селянина на далеку Сибір, на нові землі, на нову „Зелену” чи „Сіру” Україну, що на протязі одної генерації, без допомоги своїх і чужих, а з власної активності, захопила, починаючи від невеликих островів, величезні земельні простори, майже вдвое більші, як нормальний простір суцільної національної території, й згуртувала понад 3 мільйони української людності. І так цілком нагло й несподівано, виросло перед нами питання українських колоній та тим самим і дуже актуальне питання української колоніальної політики, що ще більше актуалізуються розвитком подій на Далекому Сході, де у будучому нам прийдеться відігравати важну роль, коли зможемо використати нашу східно-азійську позицію.

Та поки займатися політичним боком цієї може в нас ще й недоцінованої проблеми, треба першусього познайомитися із історією й сучасним станом нашої азійської колонізації.

Український народ виявляє, як знаємо, здавен-давна чималий ко-

лонізаторський хист, який не тільки уможливив йому кількома наворотами наново залюднювати втрачені під політичним напором південні то східні землі своєї етнографічної території, але й поширити її значно на схід і південний схід. Протягом XIX. ст. він заселив чорноморські й озівські степи враз з Підкавказзям, а в другій половині XIX-го століття, коли, по знесенні кріпацтва в 1861 році, була змога свобіднішого переселення, також значні частини Поволжа аж до Уралу, де тепер проживає вже мало що не мільйон українців. І вистачить поглянути тільки на інтересну карту в „Атласі України” проф. В. Кубійовича про зміни в стані людности України за час від кінця 19-го ст. аж по 1926 рік, щоб ствердити, що за цей час великі простори Сходу й Південного Сходу, зокрема ж Чорноморська область, Підкавказзя, Крим, а також Надволжа коло Сталінграду збільшили свою людність пересічно 50—100%, а коло Катеринодару й околиці навіть до 200%.

З кінцем 80-тих років м. ст. українська колонізація, сліди якої сягають іще давніших часів, зачинає сильніше проникати до Азії й скріплюється з початком 90-тих років, коли за почином ген. Унтерберга, губернатора Приамурського Краю (1888-97) сам російський уряд, керуючись колонізаційним хистом українців, зачав їх туди стягати, даючи українським переселенцям безплатний переїзд та наділи, спершу по 100 десятин, а від 1897 р. по 15 десятин на особу, із звільненням від податків і повинностей на 5 років. Коли з половини 90-тих років збудовано сибірську залізницю, число емігрантів з України

зросло ще більше й дійшло перед війною до — 2,000,000, випираючи чисельно та процентово російську еміграцію, так що у 1926 році українці творили щонайменше 40% людности Советської Азії. У цьому році в Советській Азії було офіційно 34.4% самих тільки уродженців українських земель. У Казахстані, Кіргізістані та на Далекому Сході навіть майже 49½% (48.6). Пересічно вимандрувало з України щорічно спершу 40,000-50,000 осіб, потім, після столипінської рільничої реформи (1906-1910), 200,000-205,000, а в 1909 році навіть 290,000 осіб, цебто 68% природнього приросту. І так, на загальну суму 1,078,000 переселенців в Азію було з України в рр. 1890-1900 — 366,548 або 36%, у 1901-1914 на 696,000 було українців 410,688 або 60.3%. На сам Далекий Схід переселилося за роки 1883-1928 кругло 510,000 переселенців з українських земель, головню ж з Лівобережжя, що взагалі за весь час виявило найбільшу колонізаторську активність так, що напр. в роках 1891-1900 самі тільки чернігівці, полтавці й харківці дали 3/4 усіх переселенців з України, випереджуючи не лише числом, але й колонізаційною справністю і не тільки степову людність, але й вправних хліборобів із перенаселеного Правобережжя. Цей великий колонізаційний рух видно теж і з офіційних статистичних даних, що тільки приблизно відповідають дійсності: і так, коли статистика із 1897-го року виказує 312,000 українців в Азії, статистика з 1823 р. без Далеко-Східного Краю 612,442 душ, то остання статистика з 1926 року подає вже по другому боці Уралу, в Азії, 2,138,000 душ українців. У порівнанні з 1897-им

роком число українців в Азії збільшилося із 1.6% усіх українців, що жили в Радянському Союзі, на 6.8%, при чому відсоток нашого народу в Азійській частині ССРСР збільшився з 3.2% на 6.4%.

Та в дійсності число українців в Азії значно більше. На підставі статистики людей, що виемігрували з України за Урал, та на основі природнього приросту, треба б це число вже на час переводження статистики в 1926 році піднести до яких 3-х мільйонів. Д-р Т. Олесіюк, якому завдячуємо дуже цінну працю про „Українські колоніальні землі”, доходить навіть до числа $3\frac{1}{2}$ мільйонів, і це число, на мою гадку, цілком не прибільшене, навпаки, у найновіших обліках пок. проф. О. Мицюка навіть ще далі збільшуться. Таким чином українці вже й чисельно стають важним, співрішачим чинником в т. зв. „Російській Азії”, де загалом, попри місцеві племена, проживає кругло 12 мільйонів москалів, українців, білорусинів: українці творять, як бачимо $\frac{1}{3}$ цієї людности й мають тому не менше право до сибірських областей, як т. зв. пануюча московська нація.

Та далеко важливіше питання географічного розміщення цих 3 чи навіть 4 мільйонів української людности, бо ж не все одно, чи ця людність розсіяна по великих сибірських просторах і так розпоросшена, що ніде не творить одноцільного простору, чи теж навпаки, скупчена в більш чи менш одноцільні території. І тут треба сказати, що українська колонізація, хоч не переводжена пляново, виявляє з кліматично-земельних причин доволі ясну тенденцію скупчуватися лише на означених розлогих зем-

лях сибірської Азії. Український селянин, вимандруючи до Азії, підшукував собі землю, подібну природно і характером до своєї рідної й тому оминав пустині й чисто лісові райони та поселювався у степових околицях або на лісостепі. Тим то українців майже не подибуємо ані на півночі або північним сході, ані в середньо-азійських (пустинних) республіках, а зате бачимо їх у сильних скупченнях здовж залізничної сибірської лінії на лісових продовженнях нашого чорнозему аж по Іртиш-Об, а далі на доволі родючих землях Далекого Сходу.

Із трьох мільйонів українців в Азії $\frac{2}{3}$ (87%) замешкувало Казахстан і півн.-зах. Сибір, 15-20% Далекий Схід, а ледве 15% всі інші великанські простори північного, східного та середнього Сибіру. Обидва ці простори, знані під популярними назвами „Сірого” й „Зеленого Клину”, виявляють не тільки більші українські скупчення, але й також цілі суцільні території з українською більшістю. На „Сірому Клині”, де м. ін. на південь від трансибірського залізничного шляху тягнеться довга лінія української колонізації від Орська (через Кустанай, Петропавловськ) аж по Славгород на Сході (що обіймає славгородську округу Сибірського краю та частину Омської округи), 2,000 км. завдовжки та 100-400 км. завширшки; живе на просторі в 450,000 км. кв. понад 2,000,000 українців. І тут українці мають релятивну більшість а москалі йдуть щойно після козаків на третьому місці, так, що напр. в Омській окрузі живе 60% українців і 25% москалів, у Славгородській 56% українців і 33% москалів.

До цього комплексу притикають на півдні у північній Кіргізії й у Сир-Даріївській частині Казахстану менші українські скупчення з українською релятивною більшістю (на схід від міста Чимкент по Альма Ата й Фрунзе), відтинаючи разом з головною смугою середньо-азійської республ. й низче положені азійські держави від російських посіlostей на Сибірі. „Сірий Клиn”, на який досі так мало звертали увагу, може через те грати важну ролю в дальшій конфігурації сучасної Російської держави, підтримуючи незалежницькі змагання тамошніх поневолених народів.

Далеко сильніше скупчення виявляє собою „Зелений Клиn”, цебто південна частина Далекого Сходу в басейні рік Амуру й Усурі, давніша приморська й амурська області, що по обчисленням з 1926 року займає 1,400,000 кв. простору і 1,256,292 мешканців, із них офіційально 315,203, а в дійсності кругло 600,000 українців (48%), 205,000 москалів (16%), 166,000 корейців (13%), 125,000 козаків (10%), а крім цього 3% білорусинів і 5% китайців. Цілий майже Далекий Схід, куди входить м. ін. і Забайкальський Край, майже в четверо більший, але все таки має на майже 2½ мільйона людности 612,217, тобто 25.42% українців. Головні українські скупчення лежать на межі Кореї й Манджурії з містом Спаськом, як осередком та над Амуром, в околицях Хабаровська, теж на пограниччі північної Манджурії, значний процент українців виказують теж Владивосток і Благовіщенськ. Цілий Приамурський Край, що належить тепер адміністраційно до Далекого Сходу враз з Алдансько-Колимсько-

Камчацьким і Забайкальським Краями, розпадається на 6 округ, з яких три, найбільше заселені, мають поважну українську більшість: Амурська (56%), Хабаровська (48%), Владивостоцька (46½%). Деякі частини тих округів майже чисто українські й звідси пішла теж версія, поширена деякими українцями, що побували в тих околицях, наче б то українців на „Зеленому Клині” було поверх 1½ мільйона, або навіть 2 мільйони (всіх „руських” усього 1,521,000 душ).

„Зелений Клиn” покликаний своїм положенням, об'ємом, процентовою участю українського народу, а вкінці й більшою національною свідомістю місцевих українців, грати поважну ролю у політиці Далекого Сходу. „Зелений Клиn”, що має у Манджурії своїх далеко на південь висунених експонентів аж до Харбина й далі на південь і схід, проявив теж досі чимало національно-політичного й державницького розуміння, домагаючися, починаючи від 1905 року, заспокоєння місцевих національних потреб: 1-й український далекосхідний з'їзд у Никольську Усурійському (11-14. VI. 1917) ухвалив напр. жадати від уряду територіяльної автономії та організації українських військових частин. 2-й далекосхідний з'їзд у Хабаровську (4-8. I. 1918) створює „Український Далекосхідний Секретаріат”, що мав працювати спільно з Українською Центральною Радою й творити власне військо. Коли в 1921 р. в Читі утворено російський уряд далеко - східної республіки, українці мали тут силою факту своє власне представництво, яке формально збереглося й до сьогодні в місцевій адміністрації, що

навіть офіційно мала переводити українізацію в 10 українських районах. Але рішучої державної праці тамошнім українцям також не вдалося перевести. Проте, свідомість національна й конечність власної державної організації захопила була перед війною широкі кола тамошньої української людности, що находила активну підтримку в праці тих 30,000 українців, що в Манджурії, особливо у Харбіні, робили чимраз більші по-

ступі у розвитку консолідації української колонії й активізації українського політичного життя на Далекому Сході.

Нові події на Далекому Сході можуть дати, не дивлячись на сучасні тимчасові прикrostи, тамошнім українцям нові можливості. Проте, не тільки від дальшого розвитку справ, але й від свідомої готовости, активности й зручности місцевих українських сил залежатиме й доля цієї великої української колонії.

ПОРТРЕТ

Написав **Василь Стефаник**.

Як коли би голуб над його головою білі крила розхилив, як коли би з-поза білих крил синє небо прозирило.

Великий фотель тулив у собі старого пана. Голова його хиталася, як галузка від вітру — роз-по-раз безупину. Губи все щось жували. Руки дріжали — не хотіли нічого держатися.

— Моци нема ні жадної... загіртку ніякого, студинь у кістках. Час вже, ой, ча-ас! Тіло землею пахне, до землі важить...

Загасла люлька. Всі сили зібрав докупи, аби наново запалити. Відхилювалася, як жива, виминала пальці, тікала, якби дрочилася. Розкинула попіл по всій одежі. Вже курила і успокоїлася. Та цибух розігрався — все вимикався з губів.

Як осінній листок на рвучій воді. Один фотель стояв твердо, як молодий дужий птах, що тримав старого на крилах.

— Вічная пам'ять, Господи помилуй, та й ямка, та й гур-гур! Та й по всім.

Червоні проміння сонця вбігли через вікно, як на рятунок, аби зв'язати всі сили старця докупи.

Портрет і фортеп'ян зачервонілися. Глянув на них і цілий зятряся, як у лихорадці. Фотель скрипів, ледви видержував.

Далеко, далеко... Одна однісінька... Вже не побачу, ой, ні. Коби хоть раз на минутку... Яка пещена була...

Старече знесилля термосило ним, якби конче хотіло викинути з фотелю, аби панувати безгранично.

Ймився за поруччя і не давався, як той, що топиться, та хвилям не дається.

Дивився на чорний, довгий фортеп'ян.

— Я, татку, буду на нім грати, як з львом бавитися. Доведу його до встеклости і люди будуть умирати зі страху. Зимний піт їм на чолі виступить. Або погладжу його по голові, і він ляже мені під ноги, як вірний пес. А публиці, татку, буде здаватися, що вона свого льва під ноги взяла... А на кінець заграю їм пісеньку. Буде їм здаватися, що походжають по різнобарвних квітках і по шовковім зіллю. Аж спотикатися будуть. Та й будуть видіти, як дівчина рве барвінок, як золотить його і сріблом посрібляє, і почують її пісню. Така то буде пісня, що всі стануть добрі і веселі. Ой, татку, як я буду грати, грати!

— Отак казала, ая. Україна, нарід, Мікльошч... Пещена була... Та й далеко... Коби хоть на минутку побачити...

Пробував знов люльку запалити.

“The Third Chapter” має голос

Написав Теодор В. Шумейко.

Поняття „Українська Молодь” має сьогодні в Америці таке „універсальне” значення, що його було б необхідно окреслити дещо точніше. Бо хто в нас сьогодні міг би, властиво, точніше сказати, де ця „молодь” починається і де кінчається? Чи до неї належать всі ті, що в Америці народилися, чи тільки ті — скажімо — до 20 року життя, чи, можливо, всі ті, які молодими „почуваються”, хоч би самі й 75-тку переступили?

З цієї необхідності відповідної класифікації в рядах самої американсько-української молоді й виникло кілька років тому поняття “Third Chapter” — „Третій Розділ”. Воно не позбавлене своєї підстави. Наші батьки, що імігрували до Америки з України, створили тут цей „перший розділ” американських українців. Народжені в Америці їхні старші діти, наші старші брати і сестри, можуть бути окреслені як „другий розділ”. „Третій розділ” творять ці „молодші брати і сестри”. Для такого розрізнення є важливі причини.

Ми, з „третього розділу”, народились, вирости і виховались тут в Америці серед цілком відмінних обставин не тільки від тих, серед

яких виростили і жили наші батьки, але й наші старші брати і сестри. Тоді, як вони виховувались в першу чергу як українці і в другу чергу як американці, з нами вже було навпаки, ми виростили в першу чергу як американці. З другого боку, наші старші брати брали деяку, переважно пасивну участь в імпрезах наших батьків, але вони не мали і не знали багато дечого з того, що сьогодні ми маємо запевнене. Вони не знали, що це значить наша власна конвенція, вони не влаштували окремих музичних фестивалів і не знали, що багато деяких українських імпрез можна поставити на загально-американському а то й вищому рівні. Опинившись в школі, багато з тих старших наших братів і сестер не могли й англійського слова належно вимовити.

Як ідеться про „третій розділ”, то вже тільки одиницям з нас довелося переходити таку саму пробу. Бо в основному справи вже малися цілком інакше в тому часі, як ми зачали ходити до школи. Першусього, за той час наші батьки вже самі відповідно устabilізувалися. Їхня вроджена інтелігенція та спосібності допомогли їм швидко перемогти головні труднощі, вивчити мову, здобути собі відповідні позиції при праці та в суспільстві. Як ми доросли до шкільного віку, то

наші батьки вже були теж доросли до нового життя в Америці.

Беручи до уваги всі ці фактори і зокрема кінцевий та найголовніший в цьому — другу світову війну, в якій багато з нас брало активну участь, кожний погодиться з твердженням, що наш „третій розділ” силою фактів має свій власний погляд на цілий ряд проблем, з якими нам доводиться сьогодні зустрічатися. Цей погляд засвідчується та виявляється кожного дня теж в нашому американсько-українському житті. Хоча в основному ці наші погляди покриваються повністю з поглядами наших старших братів і сестер, проте, не бракує теж випадків, в яких приходять до розбіжності думок. І тільки відверта дискусія на тему цих розбіжностей може їх остаточно вяснити і довести в результаті до кращого розуміння між всіми категоріями американських українців.

ПРОБЛЕМА НАЦІОНАЛІЗМУ

Проблема націоналізму між молодими американськими українцями була завжди одним з найголовніших предметів дискусії. Бо головною в „другому розділі” є деяка кількість людей, яка, здається, ще не цілком усвідомила собі, що це власне Америка є нашим домом, нашою батьківщиною. Вони часом забувають, що ми не хочемо бути „форејнерами” в нашій власній країні, що хоча кожний молодий американський українець є за вільною Україною та за її розквіт, то Америка є для нас на першому місці. Для більшості нас з „третього розділу” саме поняття України є досить далеке. Ми знаємо багато дечого про Україну, про її історію, її культуру, музику, мистецтво, і

знаємо це головню від наших батьків. Ми любимо Україну, як і любимо наших батьків, і нас болить кожна вістка про її терпіння. Ми глибоко відчуваємо всі ті тортури та знущання, що їх зазнає наш український нарід від червоного гештапо і без сумніву всі ми разом та кожний з нас зокрема бажав би якнебудь цьому зарадити. Ми теж і практично намагаємося всіляко допомагати українській справі та українському визвольному рухові. Але ми це робимо виключно з нашого американсько - українського становища, бо як американці, ми маємо право і обов'язок допомагати нашим знедоленим українським братам. При цьому ми теж свідомі, що коли б ми не були американці, тоді не тільки що ми не могли б українцям допомагати, але й самі потребували б цієї допомоги. Тому нам видається облудною поведінка тих людей, які живуть, працюють і заробляють в цій країні та які практично завдячують їй все і при цьому ставляють її на другому чи на якомусь там місці. Ми переконані, що тільки будучи добрими американцями, ми можемо теж стати кращими українцями.

ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЖИТТЯ

Організаційним американсько-українським життям взагалі, а нашим власним зокрема більшість нас з „третього розділу” почала інтересуватися відносно недавно. Звичайно, багато цих молодих людей вже і раніше чували і знали про такі українські організації як Український Народний Союз та деякі інші, але ніхто з нас ними особливо не інтересувався. Для нас вони виглядали за великі, за далекі і занадто ділові. Аж з хви-

линою, як ми почали співати в наших українських хорах, як почали танцювати наші українські танці, як почали зустрічатися в спортивних змаганнях з нашими друзями з інших громад, тільки тоді почали ми ясно здавати собі справу з користей активної участі в нашому організованому житті та в наших американсько - українських організаціях.

Наслідком такого пізнання було, що ми почали приступати до місцевих організацій та клубів, а з часом почали творити і свої власні. Ми опісля преконалися, що наш клуб об'єднаний з іншими клубами в стейтову організацію і вже найбільшою подією було, як всі наші місцеві і стейтові клуби оформилися в краєву Лігу Української Молоді Північної Америки. На цьому організаційному тлі ми несподівано ствердили, що наше українське походження є для нас великим багатством. Ми маємо так багато більше від інших народів, бо „своїм” ми називаємо не тільки все американське, але й багату українську спадщину від наших батьків.

Це пізнання і ця свідомість надали нового характеру та нового розгону в розвитку наших власних організацій. Ми не поповнимо нескромності, стверджуючи, що на цьому нашому пізнанні в рямах „третього розділу” скористали всі, від малої танцювальної групи з шістьох осіб починаючи, а на великому Українському Народному Союзові кінчаючи. Ми, в „третьому розділі”, з кожним днем збагачуємося новими українськими вартостями, а наші батьки і „старші брати” в першому і другому розділах з черги поширюються та ростуть

новими американськими надбаннями.

РЕЛІГІЙНІ СПРАВИ.

Релігійні справи були для більшості з нас вже від самого зарання нашої молодости найбільш заплутаною проблемою. Досягнувши шкільного віку, ми вже в школі довідалися, що не кожний з нас є тої самої релігії. В цьому ми не бачили нічого злого, бо з книг історії ми рівночасно вчилися, що наші американські предки жертвували своє життя за те, щоби ми могли мати в Америці свободу віровизнань. Тому ми теж вважали за певне, що кожний з нас має право робити і поступати так, як поступає. З науки релігії ми засвоїли собі Божі заповіді, а між ними і закон „любити ближнього, як себе самого”. Як хтонебудь в нашому щоденному житті цю засаду заперечував, ми йому її відповідно пригадували.

Але з хвилиною, як ми підросли та як багато з нас приступило до різноманітних місцевих організацій, ми були дуже заскочені, як довідалися про релігійні антагонізми між старшими людьми. Ми ніяк не могли збагнути, чому деякі з цих старших наставали, щоби ми не зустрічалися, щоби не співали, не танцювали, не змагались спортивно та не брали участі в соціальних, культурних і т. п. імпрезах разом з іншими молодими американськими українцями, тому, що вони іншої релігії. Для нас було більше ніж несподіванкою, як нам зачали причіпати всілякі назви тільки тому, що ми намагались респектувати всі засади, що їх навчали поодинокі релігії разом і кожна зокрема. А ми держимось засади, що „без огляду на те, яку

хто віру визнає, він має правду, якщо він цю віру визнає та її практикує чесно". Ми майже ніколи не приділяємо будьякої уваги атеїстам, яких, до речі, навряд чи можна б між нами і подібати. Ми пізнали і переконалися, що в спільних зустрічах ми можемо обговорювати кожну проблему, включно з нашими особистими переконаннями і віруваннями, та що ці дискусії ведуть тільки до ще більшого взаємного розуміння, толеранції і співпраці.

„ТРЕТІЙ РОЗДІЛ” І НОВІ ІМІГРАНТИ

Сьогодні вже немає багато українських громад в Америці, в яких ще не було б нових українських імігрантів зі спустошеної війною Європи. Між цими новими є велика, якщо не більша частина молоді і це з черги видвигає проблему відношення між новоприбулими та між нашим „третім розділом”.

Ясно, що від новоприбулих ми сподіємося чогось нового в галузі наших українських заінтересувань. Досі багато з нас вважали себе дуже сильними в українстві. Ми пишалися знанням української мови та української культури, хоча й здавали собі справу з різними наших недотач та недомагань під цим оглядом і завжди були готові наші знання доповнювати та збільшувати. З приїздом нових імігрантів тут насуваються всілякі можливості, хоча досі ці справи ще не прибрали бажаного і під кожним оглядом корисного напрямку.

Крім деякої кількості нових імігрантів, що приїхали до Америки і не без успіху „вживаються” в наше життя та приймають за свій наш спосіб життя, тепер збільшу-

ється кількість таких, що в більшій, чи меншій мірі відкидають його, а для нас мають тільки критику. Можливо, що ми з „третього розділу” під цим оглядом більше твердолобі і в нас є менше терпіння, ніж в наших старших братів і сестер та в наших родичів. Це, можливо, є причиною, чому деякі речі та справи, зв'язані з новими імігрантами, нас починають непокоїти.

Ми здаємо собі справу, що багато з цих нових імігрантів не розуміють наших звичок і звичаїв. Ми свідомі, що для них це є нова країна і новий нарід та що їм забере ще багато часу, заки вони зможуть повністю достосуватися до нашого життя. Бо ж хіба нема таких наївних, які думали б, що це країна повинна достосуватися до них. Проте, трапляється, що цього розуміння і вирозуміння вимагається дещо за багатато.

Ці, що приїжджають до нас, мусять здавати собі справу, що їм треба достосуватись до нашого суспільства і до нашого життя та відповідно до того поступати. Ми здаємо собі справу та беремо до уваги всі їхні дотеперішні переживання, але ми теж свідомі, що нашим батькам доводилось ще важче в перших початках після їх приїзду до Америки. Теж багато з нас самих пережили останню війну на всіх світових фронтах і на власній шкірі пізнали теж всі труднощі воєнного часу. Тому нові імігранти не повинні вимагати від нас забагато зрозуміння а краще наставитись на співпрацю в існуючих наших організаціях і в той спосіб поступово входити в наше життя. Ми з „третього розділу” пишаємося тим, що зробили і чого досяг-

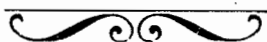

нули наші батьки тут в Америці. Ми пишаємось і ми вдячні їм за те все, що ми сьогодні тут маємо і ми свідомі, що того всього вони добились виключно твердою працею своїх рук і умів. Тому нас болить, як від того, чи іншого нового імігранта ми не чуємо жадного признання, тільки критику та невдовілля. Тільки спільною працею і спільною забавою ми можемо досягнути повного порозуміння. Як іде про „третій розділ”, він без сумніву завжди радий і готовий до такої співпраці.

ВИСНОВКИ

В цій короткій статті заторкнено тільки дуже побіжно та дуже малу частину тих усіх проблем, з якими сьогодні доводиться зустрі-

чатися „третьому розділові” американсько-української генерації. На підставі багатьох фактів і з усіх частин країни можна твердити, що цей „третій розділ” в цілій своїй масі виявляє щораз більшу активність та охоплює щораз більше ділянок нашого суспільного життя. Конвенції Ліги Української Молоді Північної Америки, Ліги Української Католицької Молоді та Організації Православної Молоді є тільки відзеркаленням цілоти тої роботи, що проявляється безліччю фактів в щоденному житті. „Третій розділ” в Америці і Канаді долучує свій голос до загального та усіх розділів української генерації на американській зімлі. Всі вони сьогодні говорять найсильнішою і найголоснішою мовою, бо мовою діл.

America, The Beautiful

by KATHERINE L. BATES

O beautiful for spacious skies,
For amber waves of grain,
For purple mountain majesties
Above the fruited plain!
America! America!
God shed his grace on thee,
And crown thy good with brotherhood
From sea to shining sea.

O beautiful for pilgrim feet,
Whose stern, impassioned stress
A thoroughfare for freedom beat
Across the wilderness!
America! America!
God mend thine every flaw
Confirm thy soul in self control
Thy liberty in law.

O beautiful for heroes proved
In liberating strife,
Who more than self their country loved,
And mercy more than life!
America! America!
May God thy gold refine,
Till all success be nobleness,
And every gain divine.

O beautiful for patriot dream
That sees beyond the years,
Thine alabaster cities gleam
Undimmed by human tears,
America! America!
God shed his grace on thee,
And crown thy good with brotherhood
From sea to shining sea.

Зі советами при штабі генерала МекАртура в Токіо

Написав **Володимир Душник.**

Два дні після скинення першої атомової бомби на Гірошіму, нас трьох „російських перекладчиків”, а саме сот. В. Д. К., пор. Василь Д. та я, мчали автом до Вашингтону, де в департаменті війни мали відібрати прикази відносно нашої місії. Був гарний серпневий день, сонце розкішно гуляло по буйних полях Меріленду, але розмова в нас не клеїлася. Кожний, здається, думав про свої власні справи. Зрештою, ми щойно перед кількома днями познайомилися, й не знаючи себе взаємно, здержувалися від довгих розмов.

Наша зустріч була цілком випадковою та спричиненою химерною долею війни. Постягали нас з усіх фронтів, де тільки досягла нога американського вояка. Кожний з нас умів або удавав, що вміє російську мову. Департамент війни, поставлений перед проблемою зустрічі американських військ зі советськими в Європі та Азії, гарячково вишукував кандидатів на перекладчиків та поспішно переслав їх до т.зв. розвідчої школи, де їх іспитовано та негайно висла-

но до Європи як перекладчиків.

В такому характері привезено й мене літаком з Окінави в половині червня 1945 року. Приказ про моє призначення прийшов саме в найгарячіший для нас час на Окінаві. Я був приділений до Десятої Американської Армії під командуванням ген. Бокнера (убитий на фронті негайно по моєму відлеті до Злучених Держав), отже мені довелося прожити сім довгих тижнів під самою фронтовою лінією, що бігла вздовж гірського пояса між містами Нага-Шурі-Йонабару на Окінаві. Там я був інструктором та разом з іншими перешколював вояків, що йшли до фронтової лінії. Коли мене покликано до команди мого баталіону та вручено приказ департаменту війни про мій негайний виїзд до т.зв. „центру вишколу військової розвідки”, я уважав себе найщасливішою людиною в світі. Так думали й мої тодішні товариші по зброї, між ними й такі, що їм, на жаль, вже ніколи не довелося побачити своїх рідних.

В центрі вишколу застав я вже цілу маcu будучих перекладчиків, що їх з усіх фронтів постягано до школи. Були це переважно натуралізовані американські громадяни російського, українського, поль-

ського, жидівського, білоруського та литовського походження. Були тут також роджені в Америці українці (переважно лемківського та карпато-українського походження) і другі національності. Не бракувало серед них також родо-витих американців, що як студенти в університетах вчилися російської мови та знали її настільки, що могли аспірувати на перекладчиків.

Серед цієї маси людей я скоро віднайшов кількох знайомих українців з Нью Йорку та околиці. Були між ними серж. Осип Труш, серж. Гулька, пор. Андрій Кейбіда з Ірвінгтон, Н. Дж. та сот. Дудун з Філадельфії. Довідався я рівнож, що багато українців, головно лемківського походження, „падає” при іспитах через недостатнє знання російської мови. Тут саме наші американські лемки та „карпато-роси”, що себе залюбки називали „Рошіянс”, були гірко розчаровані та навіть озлоблені. Щойно в армії їм сказали, й це інструктори російської мови, що вони говорять по-українськи, а не по-російськи. Старшина-інструктор, що переводив іспит, не одному сказав:

„Ви не говорите по російськи, а по українськи! Покищо нам треба російських, а не українських перекладчиків!”

Мені пощастило пройти успішно іспит з російської мови, як теж з української, польської, французької та німецької. По десятих днях відпустки, я вже був готовий їхати вдруге за море.

Вечером 9-го серпня 1945 нас закликано до команданта т.зв. висилкового району, де нам сказано, що завтра рано ми виїжджаємо до

Вашингтону, що в секції „Дж-2” департаменту війни маємо відібрати наші прикази.

Сот. Гартман, командант висилкового району, жартував з нами, мовляв, нас трьох буде мати особливо „важну” місію й тому нас покликають до Вашингтону. Ніхто з нас, очевидно, не хотів в це вірити, бо надто довго ми були вже в армії, щоб не здавати собі справи, що „війна війною” та де нас не кинуть б, все це буде армія зі всіма своїми невгодами, дивоглядними дисциплінами та всякими іншими обмеженнями.

В департаменті війни нам дано короткий „бріфінг”, цебто орієнтаційний доклад про місце й ціль нашої місії: їдемо до Генерального Штабу ген. МекАртура в Манілі, Філіппинські Острови, як перші російські перекладчики.

Моїми співтоваришами місії були: сот. В. де К. („Капітан Бил”), пор. Василь Д. та ст. ст. Р.П., якогось ми щойно пізнали в департаменті війни. Там теж довідалися ми, що до нашої групи належатиме пор. Ч.Ч., який має прибути з Шикаго.

„Капітан Бил” був російського походження, уроджений на Кримі. До Америки приїхав ще в 1926 р., був членом Національної Гвардії, де дістав старшинський ступінь. Пор. Василь Д., родом з Ботлер, Па., з родичів, що приїхали з Карпатської України. Говорив „по-російськи” з сильною українською вимовою, що давало мені пізніше нагоду „натягати” його за його „російськість”. Ст. стрілець П. був росіянином-емігрантом та говорив по-російськи найкраще з нас усіх. Він був сміхуном та при кожній нагоді виголошував большевицькі

промови, наслідуючи советських агітаторів та комісарів. Пор. Ч., якого ми пізнали аж в Манілі, був учителем польського походження, а російської мови „навчився” на три-місячному курсі в одному з університетів в Індіяна.

Дня 10-го серпня 1954, в 5-ій годині пополудні, „Капітан Бил”, ст. стр. П. та я вилетіли літаком до Сан Франсиско, як перша група перекладчиків, призначених до штабу ген. МекАртура. Другі мали виїхати за нами кілька днів пізніше.

За 54 годин після нашого виїзду з Вашингтону ми вже були в Манілі, столиці Філіппинських островів. По дорозі робили ми малі зупинки в таких базах як Гавайські острови, острови Джанстон, Кважелін та Гвам. На цьому останньому острові ми довідалися, що всі літаки „згрунтовані” (стягнені з повітря) та будуть ужиті для „мирної інвазії” та Японію. Під час нашого лету через Тихий океан ми довідалися через радіо, що Японія скапітулювала й що наша армія готується окупувати країну „Сходячого Сонця”. Одначе тому, що ми мали „1А прайорити”, що потверджувало важливість нашої місії,—нам дали одного літака на Гвамі, дарма, що кількох генералів та адміралів мусіли ждати кілька днів на свою чергу.

По нашому приїзді в Манілю, ми негайно зголосилися до штабу ген. МекАртура, що містився тоді в напів-знищеному будинку міського ратуша. Ще таки того самого дня нас покликано до ген. Ф., який сказав нам, що ми всі три призначені до Американської Військової Місії, що має виїхати до Хабаровська або Владивостока в

дуже короткому часі. Негайно нам видано зимовий одяг та обуву, нові револьвери та інший військовий виряд.

Проте, по двох днях вижидання, нас знову покликано до ген. Ф. Він розлючений та поденервований показав нам червону каблограму з Москви, вислану ген. Дінгом., американським військовим аташе;

„Ось бачите, що за союзники ці червоні птиці (ред бирдс)! Від кількох тижнів обіцяють, що дозволять на приїзд нашої місії, а тепер в останній хвилі відмовляють та кажуть, що вони взагалі жадної американської місії не потребують на території СССР!”

Ми були розчаровані, бо були вже так близько „червоного раю”, одначе не посудилося нам його побачити власними очима. Нас приділено до т.зв. розвідно-дипломатинчої секції штабу та сказано чекати на дальший розвиток подій.

За кілька днів цілий штаб облетіла вістка: Москалі приїжджають в Манілю! І справді вони приїхали. Нам знову показано телеграму з Москви, в якій повідомлялося про приїзд Советської Військової Місії, як рівнож подано імена її членів. На чолі місії був лт. ген. Кузьма Ніколаевич Дерев'яноко, а з ним контр-адмірал Методій Стеценко та Ніколай Воронов, „генерал авіації”. Прочі тринадцять членів Советської Місії це були старшини від підполковника до „молодшого лейтенанта” та двох підстаршин.

Їхній приїзд припав якраз на час перебування японської мирової делегації, що на чолі з ген. Кабабе

прибула до Манілі прохати ген. МекАртура услів'я, на яких японська імперіяльна армія мала зложити зброю та піддатися американським військам.

Пригадую собі докладно нашу першу зустріч зі Советами на аеродромі в Манілі. Два великі американські Б-29 привезли советських представників з Владивостоку і наша військова делегація під проводом ген. Вилибі, нашого шефа, та других високих старшин штабу ген. МекАртура, вийшла їх привітати.

Нас двох, „капітана Біла”, та мене, поставлено на переді американської делегації та сказали нам привітати советських гостей.

Ген. Дерев'янку, як годилося, вийшов перший з літака. Він був сильної будови, з червоним обличчям та обголеною головою. Цілі його груди (права й ліва) були вкриті різного роду медалями та військовими декораціями. Це саме було в ген. Воронова. Другі советські старшини мали рівнож численні військові декорації, що робило гротесково-театральне враження. Американська армія у прифронтових смугах не носила парадних одностроїв, а тим менше, військових декорацій та відзначень. Це мабуть вразило советських „героїв”, бо вони дуже змішано гляділи на нас.

Представившись ген. Дерев'янку як „руські переводчики” та переложивши короткий привіт ген. Вилибі, почалося особисте „вітання” з другими членами Советської Місії. Коли промовляв ген. Дерев'янку, вся советська братія стояла на „смірно” й ніхто й не ворушився. Коли прийшла черга на „термосення” рук, ціла парада

виглядала дуже смішно. Тому, що нас було досить багато, то це забрало багато часу заки кожний з нас подав руку кожному советському воякові зокрема. Але це мабуть Советам дуже подобалося, бо кожний з них витягався на „смірно” та салютував, б'ючи до купи зап'ятками.

По обіді, що відбувся в одному з Манільських готелів, ми повели наших советських гостей до вілли „Розаріо”, недалеко Бульвару Дюї, де вони й розгостилися. В тому самому будинку містилася Японська Військова Делегація, що прибула по умови здачі. Одначе, советам не довелося з нею зустрічатися або говорити.

Тут почалася наша щоденна праця зі советами, а тому, що між ними було лиш двох, що знали англійську мову, ми були необхідними майже на кожному кроці. Перші труднощі виринули з титулуванням советських старшин. Ми не знали на початку як розрізнявати військові ранги, отже тяжко було вгадати, хто чим був. Пригадую собі, що коли я звернувся до майора Боровського, називаючи його „лейтенантом”, то він дуже тим обидився!

„Ну, що ви, шуткуєте, не знаєте, що я майор?”

„Вибачте, гасподін майор, ніяк не розбираюсь на советських „чінах!”

Або ось такий випадок.

Ген. Воронов телефонує зі своєї кімнати та просить негайно „переводчика”. Перше питання, що він кинув, було:

„Парикмахер у вас есть?” — запитав.

„Ні”, відповідаю. „У нас, в американській демократичній армії

всі вояки, включаючи найвищих генералів, бриються самі!"

Ген. Воронов з недовірям вдивився на мене. Коли я сказав про цей випадок нашому полковникові, цей розсміявся. Казав переказати советському генералові, що Маніля тільки кілька місяців як перейшла важкі бої з японцями, отже життя є ще далеким від нормального. Коли б ми мали місцевих голярів, ми радо йому післали б, але коли ж кожний американський вояк сам голиться, він не бачить причини, чому советський генерал не мав би робити цього самого. Очевидно, ген. Воронов мабуть зрозумів скоро „капіталістичні” звичаї, бо більше не домагався „парикмахера”, а по кількох годинах вийшов зі своєї кімнати обголений та вимитий.

Напередодні 2-го вересня 1945, наш цілий штаб вилетів до Йокогами, великого японського порту, де на воєнному кораблі „Міссурі” представники японського уряду й армії підписали безумовну капітуляцію. Ціла церемонія тривала дуже коротко та виглядала символічно. Небо вкрилося буквально американськими літаками, а з численних кораблів, в момент підписування згоди, висадились тисячі американського війська на суходіл Японії. Рівночасно на летовище Атцугі під Токіом, в сотках великих військових транспортів (С-54) прибула ціла Одинадцята „Ер-Борн” Дивізія. На „Міссурі”, між численними альянтськими та американськими достойниками був ген. Вейнрайт, герой Батаан-у, який виснажений та виморений був щойно звільнений з японського полону. Церемонія згоди була заколочена малим інцидентом: пред-

ставник канадійської армії, в поспіху та поденервуванні, зложив свій підпис на лінії документу, що була призначена для китайського делегата.

По підписанні згоди, цілий наш штаб перенісся до „Гренд Хотел” в Йокогама, де рівно ж примістився цілий чужинецький військовий персонал, в тому числі й наші „советські люди”.

Почалася наша щоденна співпраця зі Советами. В першу чергу треба було устійнити цілий ряд різних технічних справ, як зв'язок, співпраця, і т.п. Наша роля перекладчиків була надзвичайно важкою та ще більш скомплікована советським незнанням американських процедуральних метод. Йшлося про роззброєння величезної японської армії, евакуацію воєнних полонених та цілий ряд інших справ, зв'язаних з капітуляцією Японії.

Крім советської місії, була в Токіо теж советська амбасада з її 40-членним складом. Майже до самого дня, коли то ССРСР „виповів війну” Японії, всі члени амбасади були вільні та користали всіми правами дипломатичної недоторкаємости. Коли ж советські війська переступили кордони Манджурії, японці арештували советських представників та вислали їх до місцевості Каруїзава, де були приарештовані інші європейські дипломатичні місії.

По прибутті американської армії, всі дипломатичні місії були випущені, в тому ж й советська, на чолі з амбасадором Яковом Маликом.

Ще в Манілі, зараз по приїзді Советської Військової Місії, мені

впало кілька українських імен серед її членів.

В Йокогамі, під час офіційних конференцій, згідно під час першої, мені ненарочно вихопилося українське слово в перекладі англійського слова „аллайс”. Замість вжити російського „союзнікі”, я вжив зукраїнізованого „аліянти”. По закінченні конференції, ген. Дерев'янка підійшов до мене та витягнувши папіросницю до мене, запитав по-українськи:

„Сержант, а ви українець?”

„Так, пане генерале”, відповів я.

„Це значить, що ми земляки!” врадувано продовжав ген. Дерев'янка, подаючи мені руку.

„З якої часті України походите?” цікавився далі „земляк”. „Справді й ім'я у вас правдиво українське! Ну, славно. Ось в нашій місії є нас трьох українців: крім мене є ще контр-адмірал Стеценко та майор Боровський. Оба вони українці. Рівнож українцем є наш амбасадор Малик та його дружина Меланія з Києва”.

Ми говорили понад двадцять мінут. Ген. Дерев'янка оповів мені про свої воєнні пригоди на німецькому фронті. Він командував 7-мою Піхотною Дивізією в IV-тій Армії (Українській) Маршала Малиновського. Жалував, що не міг бачити Західної України, одначе чув, що це „чудова країна”. Вкінці згадав, що коли в них будуть святкувати роковини „Жовтневої Революції”, він радо хотів би мене бачити на прийнятті в амбасаді.

Після нашої розмови, мені доводилося ще кілька разів говорити з ген. Дерев'янком. Одначе, перед самим „святком” большевицької революції, він захворів на „дипломатичну недугу”. Кремль, невдоволений

політикою ген. МекАртура в Японії, відкликав Дерв'янка на довший час до Москви, так що він вернув по кількох місяцях, коли я вже вернув на стало домів. (Ген. Дерев'янка є далі в Токіо головою Советської Військової Місії).

Контр - адмірал Стеценко був, оскільки це можна було завважати, тихою людиною та найменш помітною в цілій місії. Чи це була політика „згори” чи прямо це з його лагідної вдачі, він дуже рідко входив з американцями в розмови та взагалі мало виходив зі своєї кімнати в готелі.

Третім українцем був майор Іосиф Боровський, страховище цілого штабу советської місії. Не треба було багато часу, щоб зорієнтуватися, що він був НКВД-стом високої марки. Він теж був впертим зі всіми американцями: сварився, аргументував, розмахував руками. Зі мною постійно відмовлявся говорити по-українськи. А тому, що він був настерливим та поводився як справжній „безпризорний” хуліган, йому не раз замикали двері в нашому штабі таки перед його носом. У нас вже була така постанова, що коли Боровський явився на порозі, полк. Лендер, зриваючись з крісла, казав:

„Питайте його зараз, чого ця птиця собі бажає!”

Звичайно, у Боровського було все якесь „діло”, одначе коли ми зорієнтувалися, що він приходить більш чим цього потрібно, йому сказано, щоб всі свої домагання приносив на письмі та ще з підписом ген. Дерев'янка, або його заступника, ген. Воронова.

Одного дня група американських штабових старшин хотіла познайомитися зі советськими представни-

ками та через нашу секцію запросила їх на „кактей парти“ до готелю. По довгих нарадах, що тривали майже пів дня, Совети заявили, що вони „согласні прийти“.

Прийшло їх щось шестеро: підполк. Тьонкіх, майор Селезнев, кап. Карамішев (їхній перекладчик, знав англійську мову), лейтенант Петрухно, лейтенант Потапенко, та сам Боровський. Розмова цілком не клеїлася, бо не було теми, на яку можна б свобідно розмовляти. Про свої пригоди на німецькому фронті большевики так вперто мовчали, неначе б між ними була добре підготована конспірація. Вкінці один американський полковник попросив мене спитати Боровського, чи він знає що сталося з маршалом Тимошенком.

Як тільки вимовлено ім'я Тимошенка, Боровський зірвався з крісла та не даючи мені змоги переложити запит американського старшини, почервонів та почав кричати: „На што вам знать об Тимошенке! Пайдьом домой, товариша!“

Не помогли мої запевнення, що американський полковник поставив запит в цілком добрій вірі. Тимошенко, казав я, був для американської публіки великим героєм, коли він командував на проти-німецькому фронті. Цілком природньо, американці цікаві знати, що з ним сталося, так само, якби вони хотіли знати, що наприк., сталося з ген. МекАртуром, коли б його ім'я зникло нагло зі сторінок американської преси.

Одначе, це цілком не переконало майора Боровського. Він забрав свою советську братію, не подякувавши навіть за гостину і не віддаючи військового поздоровлення, що є загально прийнятим звичаєм

не тільки між союзними військами, але також і з ворогами.

Одного вечора, в „Да-Ічі Готел“ в Токіо, Боровському мабуть зм'якло „українське“ серце й він приступив до мене та почав говорити. Бачучи, що він смирний та лагідний, я запитав по-українськи:

„Скажіть мені, будь ласка, майор Боровський, який тепер найславніший поет на Україні?“

Він дивився на мене, не кажучи ні одного слова.

Я настоював далі: „Чей же ви мусли читати українських поетів чи письменників“

„Та я вже восьмий рік в армії“, промовив Боровський по-українськи.

„Чи чули ви про Хвильового, Підмогильного, Влизька?“

„Ні, не чув“, відповів Боровський.

„А про Зерова, Бажана, Тичину, чули коли?“

„Ну, звичайно, чув“.

Довгі погляди один на одного. Я починаю сміятися, що очевидно збентежило Боровського. Він, щоб направити враження, почав з великим патосом деклямувати Шевченкову „Катерину“. Деклямував більшу частину в чистій українській мові, без жадних домішок російщини.

Одначе, по тім швидко в нас знову прийшло до напруження відносин. Боровському замало було це, що він сам (та інші члени військової місії) харчувався в американській старшинській харчівні і він зробив собі звичку „перепачковувати“ по пів десятка урядовців советської амбасаді. Американський старшина, що мав нагляд над харчівнею, відразу побачив Боровського та його „пачкарів“, одначе, по американському звичаю, дивився

крізь пальці та чекав, коли Боровський сам спам'ятається. Коли побачив, що поради не мають в нічому мірі ані стриму, безпардонно викинув Боровського та його непрошених гостей з харчівні. Боровський лютився, проклинав нас, одначе йому таки відібрали картку вступу до харчівні. Хоч нам не вільно було „вести політики“ зі советськими делегатами, мені було таки приємно сказати:

„Майор Боровський, тепер напевно **Правда** чи **Ізвестія** мають „повне право“ писати, що ви впали „жертвою гнилого капіталу!“

З амбасадором Маликом не мали ми змоги входити в ближчий контакт. Тільки при зустрічі з ген. Мек-Артуром, він зробив досить несмачний нетакт. Коли його запитав американський генерал, чи він говорить по-англійськи, Малик відповів через перекладчика: „Нет. Гаварю только по-русски“. Кілька мінут пізніше, в курсі розмови, Малик був настільки нетерпеливим, що коли його перекладчик, капітан Карамішев, згубився в англійській мові, Малик докінчив його речення цілком поправною англійською мовою.

Ще один випадок зустрічі з українцем. Прибігає до мене один советський службовець з амбасади. Оглядаючись на всі боки, він шепотом заговорив по-українськи:

„Сержант, чи це правда, що ви українець?“

„Так“, відповідаю йому.

„Ви знаєте, я також українець, з Києва. Я прийшов тут лиш на чай. Чи можете мене впровадити в офіцерську столову, щоб я дещо перекусив?“

Я запитав про його ім'я, але він швидко відповів:

„Пізніше скажу вам“, шепнув він, оглядаючися чи хто не слухає нашої розмови.

До сьогодні я не знаю, чи це був підступ, щоб з'їсти добрий американський обід, чи вияв справжнього, хоч стероризованого українського патріотизму. На всякий випадок, „земляк“ з'їв вечеру й стільки я його бачив, дарма, що в амбасаді доводилося мені бувати кілька разів після того випадку.

Кап. Прудніков, член Советської Військової Місії, був смирним чоловіком. Цілими днями ходив за мною та благав, щоб я продав йому мої сходжені черевики, „ботінки“, як він їх називав. Коли цього благання було вже забагато, я сказав йому, що продам черевики, якщо він продасть мені свій фотографічний апарат, з яким не розлучався днем і нічю. Та на це він не згодився, навіть не хотів показати мені до рук. Одного разу, коли він здрімався на кріслі в готелевім „лоббі“, я потиху зняв апарат з його плечей та відчинив, щоб поглянути. На металевій частині апарату стояло витиснене по-українськи: „Інститут імені Дзержинського, Н. К. В. Д. Харків“. Прудніков силою вирвав апарат з моїх рук, та змішаний сказав: „Ну ж, шутки у вас“.

Проблеми і можливості атомової доби

Написав д-р Михайло Каша.

Таємна пробна експлозія першої атомової бомби в Нью Мексико і опісля два наступні вибухи атомових бомб у війні проти Японії, ввели світ в нову добу, для якої він був слабо приготований під

соціяльним, політичним і моральним оглядами. Надії і патос людської спільноти, які почалися з історичним 1945 роком, знаменито схоплені в таких словах:

„Це була нова кімната, сповнена надією, жахлива таємною грозою. Двері, затряснені за людиною в Гірошімі, замкнулися. Часу, як завжди, вже не можна було завернути. Не було іншого виходу, як

тільки пробувати пускатися вперед, в атомову добу”. (“Time Magazine,” August, 1945).

Проте, в цьому було менше причин до несподіванки в науковому світі. Бо на ділі відкриття в ядровій фізиці, які призвели до визволення атомової енергії, сягали вже понад 50 років назад та були плодом комбінованих праць численних науковців в багатьох країнах. Для інформації згадати б деякі з тих досягнень, подаючи їх дату, імена та національність авторів: 1868 — Дмитро Менделеев (росіянин) — періодичний уклад хемічних первнів; 1895 — Вільгельм Конрад Рентген (німець) — відкрив промені X; 1896 — Анрі Бекерель (француз) — відкрив радіоактивні промені; 1897 — Джозеф Джан

Д-р Михайло Каша, син українських імігрантів Степана і Марії Каші, народився в місті Елизабет, Нью Джерзі, в 1920 р. Його батьки приїхали до Америки з України в 1913 році. Після закінчення середньої школи, Михайло Каша студював два роки в Кулер Юніон Найт Скул оф Інджінірінг в Нью Йорку, а опісля вступив на Мішігенський університет, де в 1943 р. одержав з відзначенням диплом в хемії. Після дальших студій на Каліфорнійському університеті та двох років праці на ньому, він одержав в 1945 р. диплом доктора за працю з ділянки фізичальної хемії, пророблену разом з міжнародно славним вченим, професором Гілбертом Н. Люїсом. Спільно вони оба написали дві наукові праці, що здобули чималий розголос та увагу в науковому світі.

Рівночасно зі своєю докторською працею, д-р Каша розробляв теорію хемічної реакції плутонія у відомому Атомік

Бомб Проджект, в роках від 1944 до 1946.

Після смерті проф. Люїса в 1946 р. д-р Каша продовжував свою працю на Каліфорнійському університеті, зразу як інструктор і опісля індивідуальний співдослідник оптичних молекулярних феноменів, публікуючи на цю тему цілий ряд праць в “Journal of Chemical Physics” то в “Journal of the Optical Society of America”. В останньому д-ра Кашу зарекомендовано до згадки в біографічному перегляді “American Men of Science”.

Ще згадати б, що інший син Степана і Марії Кашів, Гарі, студіює біофізику на Каліфорнійському університеті. Їх обидвох відвідала недавно в Каліфорнії їх сестра Анна, що живе разом з батьками в Елизабет, Н. Дж., і з цієї нагоди виявилось, що оба брати, Михайло і Гарі, ще цілком добре пригадують собі „подільського козачка”, що його вивчили в українському танцювальному гуртку в Елизабет, Нью Джерзі.

Томсон (англієць) — відкрив електрон; 1898 — П'єр Кюрі (француз) — відкрив разом із жінкою в урановій бленді природні радіоактивні тіла (рад і польон); 1905 — Альберт Айнштайн (німець) — встановив спеціальну теорію відносності (релятивності); 1913 — Нілс Бор (данець) — створив теорію будови атомів і спектрів; 1917 — Ернест Радерфорд (англієць) — відкрив можливість хемічної переміни первнів; 1931 — Жоліо Кюрі (француз) — штучна радіоактивність; 1932 — Андерсон (американець) — відкрив позитивні первні; 1932 — Чедвик (англієць) — відкрив нейтрон; 1936 — Юкава (японець) — теорія поділу ядрових сил; 1937 — Фермі (італієць) — бомбардування нейтронами урану; 1939 — Ган і Штрассман (німці) — відкрили радіоактивний барій в експерименті Фермі; 1939 — Ліза Майтнер і Фріш (австрійці) — створили теорію розбиття уранового ядра.

Це є листа більшості ключевих відкриттів. Іронія долі хотіла, що два останні відкриття теорії ядрових сил і їх розбиття були зроблені японцем (Юкава) і німцями (Ган і Штрассман).

Ясно, що хоч вістка про визволення атомової енергії була несподіванкою, основні відкриття були далеко не наглі і не виключно американські. Основне знання, згадане в наведеній вгорі листі, було публічно відоме вже в 1939 році. Цей факт є дуже важливий в обговорюванні так званої „таємниці атомової енергії“. Щобільше, треба вважати, що коли б вчені одної країни ізолювали себе від праці інших науковців, їхня власна праця зазнала б великої шкоди, якщо

досвід минулого можна вважати познакою міжнародного характеру наукових досягнень.

З другого боку, промислова реалізація визволення атомової енергії може послужити прикладом переважаючого характеру американського індустріального генія. Це є теж характерним досягненням, залежним головню від індустріального застосування основної науки, хоча відкриття і синтеза первня плутонія та розвиток теорії ядрових експлозивів не можна залишити як неконсеквентних.

Суть атомової енергії.

Характер та розмір цієї короткої статті не дозволяють навіть на поверхне обговорення фізикальної бази продукції ядрової енергії. З другого боку, важливо і необхідно вяснити значення кількох понять, тим більше, що їх загально вживається в обговоренні атомової енергії, включно з черговими розділами.

По-перше, під **радіоактивністю** розуміється нестійкість ядра первня. Цю нестійкість зустрічається найчастіше в природних первнях найбільшої атомової ваги, як уран (уранієм) і рад (радієм). В додатку до природної радіоактивності, можна викликати радіоактивність, додаючи частинки (бомбардування ядра при допомозі циклотрону). Викликана в той спосіб нестійкість в найтяжчих первнях проявляється висилкою променів або частинок (радіоактивність), або у розбитті на два нові ядра (фізія). Важливість процесу розколу ядра лежить в самопродовжуванні. Це значить, що він, раз почавшись, продовжується в наслідок визволення нейтронів, що

спричинюють даліше розбиття в швидко зростаючому числі (ядерна реакція). Рівночасно з процесом розколу ядра відбувається дуже швидко і величезне визволення енергії. Сила і великість цієї енергії є надзвичайні. Але, хоча експлозивне потрясення — хвилі і радіація (промені) — є важливі в експлозії атомової бомби, проте в розбитті атома тільки гарячі або тепляна енергія є важлива як джерело сили. Тому, завод атомової сили є радше новим джерелом гарячі (хоча і з характерними властивостями, про що мова нище), що, наприклад, могла б заступити пальне в звичайному парово-електричному заводі для продукції енергії. З цієї точки зору атомовою енергія не має жадної таємничої форми. Електричність буде без сумніву найбільш корисним способом використання цієї енергії.

Мирне застосування атомової енергії.

Силові заводи. Силовий завод атомової енергії використовує теплову енергію, що її постачає контрольоване розбивання атому. Теплову енергію усувається при допомозі кружляючого плинину, яким може бути звичайна вода, але найправдоподібніше плинний метал. Такий силовий завод має характерну перевагу суцільности, незалежности від постійного постачання великої кількості пального (існує можливість, що раз започаткований на базі атомової енергії силовий завод може безперервно відновлювати своє власне постачання пального), можливості інсталяції в будьякій частині земної кулі і не тільки там, де є достаточна кількість пального. Про-

те, існують теж деякі типові недомогання, як ризик розвалу, необхідність важкого опанцерування, конечність постійного відчищування кітла, в якому держиться „атомове пальне”, і т. п. Того роду труднощі вимагатимуть незвичайно дбайливого опрацювання і вони є одною з головних причин, чому в 1948 році ще не було комерційних „печей” та фабрик атомової енергії. Проблема машинерії може з черги вимагати ще цілих років для її остаточної розв'язки і повного завершення. Але, як ці проблеми вже раз будуть розв'язані, тоді фабрики атомової енергії стануть важливим джерелом атомової енергії для промислового користування та для великих засобів транспорту, як кораблі та великанські транспортіві і пасажирські літаки.

Ізотопи. Під поняттям ізотопа розуміється одну з особливих відмін звичайного первня. Було давно відомо, що існуючі в природі елементи складаються зі суміші однакових за своїми хемічними властивостями елементів, але відмінних один від одного атомовою вагою. Елементи ці дістали назву ізотопів. Наприклад, мідь, всі ізотопів якої мають характерне ядрове число 29, існує в ізотопах ядрової ваги від 59 до 66. Тільки ізотопи ваги 63 і 65 є стійкі, так, що пересічна атомовою вага природної міді є 63,57. Всі інші ізотопи (міді 59, 60, 61, 62, 64 і 66) є нестійкі, або радіоактивні. Отже, як ми візьмемо дуже малу кількість радіоактивних ізотопів і змішаємо їх з природною міддю, тоді цю сумішку можемо використати для студій біології, фізики, або для машинобудівельного використання міді. Малу радіоактивність можна

легко виключити при допомозі відповідного дуже чутливого інструменту; сумішка ізотопів міді має всі прикмети природної міді, а радіоактивність може бути така незначна, що буде цілком нешкідлива для живих клітин. Подібний процес з ізотопами може бути використаний для комплексу змін в живих клітинах рослин і звірят, як теж в складних фізичних та інженерських процесах. Не безпідставно сказано, що застосування практики з ізотопами в біології спричиниться до розвитку науки про життєві процеси, яка зупинилася досі від часу відкриття мікроскопу. Здається, що досі ще ніколи такий великий легіон наукових робітників не був сконцентрований на можливостях застосування якоїсь одної нової методи. Головною заслугою атомової енергії на цьому полі є доставка майже необмеженої кількості і якості радіоактивних побічних продуктів для використання в найрізноманітніших складних процесах. Вважається, що розвиток в тій ділянці буде не так драматичного характеру, як радше рутинною, систематичною побудовою наукової бази медицини.

Справа міжнародної контролю атомової енергії

Найбільш заплутана проблема атомової доби зосереджується на заходах, щоби не допустити до використання атомових бомб для війни. Неймовірна деструктивна сила цієї зброї сповнює жахом і грозою людські душі. Заповіджена можливість ще більш деструктивних бомб та спекуляції деяких про можливість цілковитого знищення нашої планети і людського життя

збільшили загрозу атомової доби. З кожним днем збільшується переконання, що світ не пережив би атомової війни та що з неї ніхто не вийшов би переможцем, ані напасник, ані оборонець.

Досі члени Організації Об'єднаних Націй не потрапили погодитися щодо форми пляну контролі. Була розбіжність думок щодо конечности і щодо технічної можливости такого пляну. Знавці, що об'єктивно проаналізували плян контролі атомової енергії, запропонований Злученими Державами Америки та базований на звідомлені Ачесона-Ліліенталя про міжнародну контролю атомової енергії, погоджуються, що це є єдиний логічний плян і під цим оглядом не вистачало б ніщо менше. Факт, що всі нації, за виїмком тих, що є в сфері впливів Советського Союзу, заявили недавно за цими американськими пропозиціями, скріплює твердження щодо „об'єктивної аналізи”. Справа зрозуміла, що американський плян міг би бути менше корисний для Злучених Держав, наскільки це відноситься до способу прийняття контрольного пляну. Але цього не можна вважати, як це дехто робить, за познауку, що Злучені Держави хочуть забезпечити собі кориснішу позицію відносно самого діяння контрольного пляну.

Трудність у встановленні цього питання мусить бути розв'язана, як що хочеться не допустити до атомової війни. Під час писання цієї статті (жовтень 1948) існують ще деякі надії, що це станеться, як це виходило б з останніх заходів в цій справі в Організації Об'єднаних Націй, головно під натиском світової опінії, що домагається від-

повідної розв'язки. Доля людської цивілізації залежить від вислідів тих заходів.

Вимоги нової доби.

Атомова доба насуває безмірні можливості розвитку та створює незбагнуті нові проблеми технічного, соціального і морального порядку. Щоби могли дати собі раду з проблемами такої величч, людство мусить отрястися, мусить пробудитися та зрозуміти свій взаємозалежний міжнародний характер.

Вже сьогодні є новий, початковий розвиток в ядровій фізиці; нові великанські дослідні інструменти, що вже розбивають атом на 22 і більше частин, замість півдесятка, чи скільки там частинок при розбитті урану і плутонія.

Можливо, що наука вже стоїть безпосередньо перед початком тотального розбиття атому. Тоді сила, можливості і проблеми атомової енергії були б помножені астрономічним фактором понад ці, що їх видвинула тепер початкова атомова бомба.

Щоб могли пережити в такій добі, є необхідна основна перевірка і абсолютне поширення дотеперішньої точки зору в усіх людських справах, в технічній, соціальній і моральній сфері. Як досягнеться повного порозуміння основ спільних і однакових інтересів цілого людського роду, тоді зникне загроза продовжування нищівних війн, а людство та його цивілізація зможуть витягнути безмірні користі з прогресу науки.

Берклі, жовтень 1948.

ЯР СЛАВУТИЧ

З КНИГИ „СПРАГА”

Кари кар — невимовно мало!
Сном німотним, світе, не спи!
Під чужим очманілим чвалом
Плачуть, плачуть мої степи.

І розкрита, ненагла смага
Облягає сухі вуста.
О, зневаго, Божа зневаго,
Де погасла твоя мета?

Я молюся тобі надхненно, —
В час урочий цей світ зустрінь
І покути градом огненным,
Вікопомним градом, як ринь,

Розметай, спопели сваволлю,
Сяйвом райдуг поля обвій
І розбурхані хвилі болю
Погамай у душі моїй.

Що буде з людською суспільністю за сто років?

Написав Д-р Роман Осінчук.

Людина є і завжди залишиться осередком уваги усіх думаючих людей. Бо ж людина в природі заняла провідне місце, вона творить родину, а родина є підставою людської суспільності. Людська суспільність поділяється на національні групи, народи, поодинокі члени яких пов'язані зі собою певним кровним спорідненням, територією, яку спільно замешкують, історичною традицією, культурою та мовою. І хоча як великі суперечності є сьогодні між народами, то все ж таки в останніх десятках років нашої доби є щораз більше тенденцій до їх наближення та розв'язування людських проблем з точки зору й користей усього людства. Доказом цього була передвоєнна Ліга Націй, а тепер Організація Об'єднаних Націй. Тому, очевидно, чи не найцікавішим питанням була б сьогодні справа, яка може інтересувати кожного, а це: що буде з людською суспільністю за 100 років?

Це питання таке широке й трудне, що на нього мабуть ніхто в світі не дасть задовільної відповіді. Бо людина живе в таких складних умовах, а людське життя складається з такого множення ділянок

що трудно на це все знайти конкретну відповідь. А до цього ще треба бути й добрим ворожбитом. Тому, що життя людини дуже ускладнилось, та й ворожбитів в сьогоднішніх часах стало значно менше, як колись. Але спостерігаючи здобутки науки й людської культури, все таки можна й звичайному чоловікові дещо предсказати на будуче. І лише тому я спробую пофантазувати на тему деяких змін, які можуть зайти в людській суспільності за 100 років, а це в ділянках популяції, відживлення та здорового стану людини.

Популяція і постачання поживи.

Людська історія це свого роду пергони між популяцією а постачанням поживи. Ці дві проблеми є тісно зі собою пов'язані. Ми були свідками саме таких перегонів останньо в Німеччині й Італії за диктаторських режимів. Найперше диктатори старалися всякими методами збільшити природний приріст народу, а тим самим і його бойову силу. Опісля вони почали загарбувати чужі терени. Загарбання й поширення їхнього так зв. життєвого простору мало знову впливати на збільшення популяції і ріст народу. Це бачимо теж в нормальному розвитку народу, хоча в повільнішому темпі. Надмір

людей викликає харчеву скруту на даному терені, а це знову гонить людей шукати нових теренів, нових світів для їхнього прожитку. Це було причиною мандрівки народів в давнині та еміграції в нових часах. Але чи цей процес може відбуватись без кінця? Очевидно, що ні! Вже сьогодні є деякі познаки, що світ зі своєю популяцією може дійти до дуже скрутного положення, а деякі вчені навіть кажуть, що в майбутності люди поступово щораз менше матимуть на столі до обіду, а вкінці можуть навіть згинуть з голоду. І так може зникнути з цього світу людина, як зник свого часу безповоротно бронтозавр. Пригляньмося фактам.

Примари голодової смерти людства.

Мимо страшних війн останнього часу й великих людських жертв, по цілому світі щорічно прибуває около 17 мільйонів людей. В самій Європі є 21 мільйонів людей більше, як на початку останньої війни. В Злучених Державах Америки є річно один мільйон людей приросту й на 1 липня 1947 р. було 143,414,000 населення. Сам Нью Йорк зріс за останніх 8 років на 612 тисяч людей і перейшов цифру 8 мільйонів своїм населенням. На цілому світі є тепер $2\frac{1}{2}$ мільярда людей, а за 25 років буде щонайменше пів мільярда більше. А скільки буде за 100 років? Вчені кажуть, що за 90 літ буде на світі два рази стільки людей, що є сьогодні. Але чи буде два рази стільки хліба для них? Оце запитання!

І тут зроджуються у мозках вчених примари голодової смерти людства. Останнього серпня 1948, комісія Об'єднаних Націй ствердила,

що коли б постачання поживи повернути навіть до пердвоенної норми, то все таки буде її за мало з приводу постійного приросту людей. Один американський вчений Осборн, твердить, що вже сьогодні один мільярд людей на світі „не доїдає”. Він каже, що навіть громадяни Злучених Держав за 100 років мусітимуть притягнути пояса на своєму животі. За твердженням географів, світ має 4 мільярди акрів управної землі. Людина потребує для життя $2\frac{1}{2}$ акра, а має сьогодні, на жаль, лише 1,77 акра. Отже, вже нині є брак управної землі. І мабуть на цій підставі Опп, голова харчового комітету Об'єднаних Націй твердить, що вже перед війною було около $\frac{2}{3}$ людей недоживлених. Вправді, ще є чверть мільярда акрів, які можна б управляти, але для цього треба дуже великих фінансових вкладів та зусиль всього людства. І з цієї причини мабуть, один славний індієць, після останнього голоду в Індії, що забрав понад 3 мільйони людей, висловився в цей спосіб: „Останній голод в Індії був невдачою, бо убив лише 3 мільйони людей”. Якщо марево голоду вже нині висить над людськими головами, та які гороскопи чекають людство за 100 років?!

Крім цього, рік-річно ерозія (вода, дощі, вітри, тощо...) знищують около мільйона акрів доброї землі та є великою проблемою на Україні, в Росії, Сибірі, Південній Африці та в Південній і Північній Америці. Вправді, багато із цього дається все таки людськими руками поправити, але це в майбутності не зменшує страху перед голодом. Повстає питання: чи є чого боїтись атомової бомби, якщо вічне

марєво голоду висїтєме над людськими головами?!

Від песимїзму до оптимїзму.

Але чи дійсно в будуччинї треба очїкувати такої безнадїйної ситуації? Чи нема якихось проблєскїв надїї на якийсь вихїд із цього безнадїйного положення? Очевидно, що є! Думаю, що навіть цих кїлька поданих дальше припущень розвїє в читачїв оцей песимїзм, який мїг бути викликаний вступними мїркуваннями.

Найперше вернїмо до землї, яка своїми плодами годує людство. Тут в першїй мїрї треба пїднести якїсть управи землї, яка ще не у всїх державах стоїть на висотї. З другого боку, ще є у свїтї багато невикористаної землї. От хочби, для прикладу, пївнічна Африка з її величезною Сагарою. Лише наводнити її добре, а родитимє напевно, як це видно хочби у Лїбїї, яку так гарно загосподарив італїйський нарїд. Для наводнення пївнічної Африки вже є виробленї рїзні пляни, з яких найбільше реальним є плян баварського інженера Зерцеля з Мюнхєну. Він випрацював плян побудови греблї у проливї Гїбральтару, який в рїзних мїсцях є широкий вїд 8—13 миль. Така гребля мала б не лише велике комунїкаційне значення, але теж з приводу рїзниці поземїв води в Атлантийському океанї й Середземному морї була б джерелом продукції колосальної електричної сили для вжитку всїх народїв пївденної Європи і пївнічної Африки. Наводнюючи пївнічну Африку, вона принесла б людству великий шмат хлїба.

Невикористана є теж як слїд пожива моря. Ця справа теж може

внести деяку полєкшу в харчовий стан людства. Сьгодні англїйський канал дає щонайменше один фунт риби на один акр моря. Краща організація риболовлї може значно збїльшити рибне жниво.

Колосальний розвиток технїки внесе теж багато нового в пїднесенї видатностї жнив. Вже сьгодні аеропляни вживаються для нищення збїжевих інсектїв. В недалекїй майбутностї технїка розв'яже питання творення штучних дощїв там, де до цього зайде потреба.

Епохальним може бути вживання спеціальних вїтамїнїв для прискорення росту рослин, що може мати велике значення у пївнічних полосах землї, де є дуже коротке лїто. Найновїші дослїди з вїтамїною "4 D" наявно виказують, що наука розв'яже питання „регуляції" росту не лише рослин, але можливо й тварин.

Невиключеним є теж, що наука знайде спосїб творення вїдживчих субстанцій дорогою синтези з якихсь хемїчних субстанцій чи посередних продуктїв хемїчного промислу.

Другою важливою справою для майбутньої людської суспїлности є стан популяції. Розвиток людства є обчислений на пїдставї дотеперїшного приросту. Але ми бачимо вже тепер, що природний прирїст у рїзних народїв є рїзний та в загальному має тенденцію радше до спадку, як до зросту. Велику ролю в популяції грає індустріалїзація, ступень культури та велика життєва стопа. Це дається спостерегти вже сьгодні, що в індустріальних країнах з великим добробутом природний прирїст змалїв. Не дасться теж заперечити, що індустріалїзація зростатимє в кож-

ній країні та всюди є змагання за покращання життєвих умовин. Деякі вчені видвигаютъ теж питання контролі популяції у майбутності. Ця науково обоснована контроля уродин натрапляє на великі труднощі, особливо з боку церковних кругів, та ледви чи скоро матиме якенебудь практичне значення.

Здоровний стан людства.

Великих змін на краще треба очікувати за 100 років в здоровному стані людства. Повторюючи за англійським вченим Ослером, людство має трьох найбільших ворогів, а це: голод, війна й хвороба. Найбільшим ворогом є, однак, хвороби й то передусім бактерійні та вірусові хвороби. Великі здобутки медицини вже принесли людству багато оборонних засобів у формі різних охоронних щеплень, всяких лікувальних сироваток, сульфамідових речовин, пенісілліни, стрептоміцини й багато других ліків, якими вдалося багато хворіб зредувати, чи навіть зліквідувати. Нові досягнення медицини дозволяють сподіватися, що за сто років такі страшні вороги людського здоров'я, як туберкулоза, сифіліс, чума, жовта фебра, дитячий параліч, злаякісна анемія, левкемп, а навіть рак чи багато других будуть зліквідовані або належатимуть до рідкості. Про це свідчать теперішні експерименти зі стрептоміциною в туберкулозі, спеціальною ново винайденою сироваткою в дитячому паралічі, незнаючо ще докладно вітаміною для поборювання анемії та всякими пенісіллінами, стрептоміциннами, тиротріцінами чи поліміксинами, вживаними з добрим ефектом для поборювання різних інфекційних хворіб.

Атомова доба дала оружжя не лише в руки стратегів, але також і лікарів. Атомова енергія принесе напевно в майбутності визволення людства від цього страхіття, яким є рак, сарком чи другі злаякісні новотвори. Ця енергія, у формі ізотопів різних первнів, вже сьогодні дає теж великі сподівання в лікуванні других хворіб, н. пр. левкемії.

Ще кращі досягнення як в ділянці лікування, людство матиме на полі суспільної гігієни, санітарії та здоровно-лікарської опіки. Сюди належить добра організація здорової опіки, заплянована й поширювана по світі під керівництвом Міжнародної Організації Здоров'я, розбудова модерних і гарно вивінованих лікарень та велика кількість добре кваліфікованих лікарів.

В майбутності лікарі будуть виховувані за одним пляном у цілому світі, а велику ролю у педагогічній роботі відграватиме телевізія, якою можна буде передавати й демонструвати виклади чи лікарські демонстрації найкращих професорів-лікарів по цілому світі, навіть в один час.

Будова мешкальних домів, що будуть залиті соняшним світлом, створення штучного сонця у фабричних умовинах праці для робітників, плянова будова малих міст замість сьгоднішніх мільйонових людських скупчень, що будуть мати побіч здорового значення в часі миру також й оборне значення в часі війни, виключення далекобіжного автового руху поза міста, розбудова парків тощо, поправить житлово-здоровні умовини людини. Міста майбутності, це міста без хмародерів, трамваїв чи навіть гамірних автомашин. Сьогодні переповнений автомобільний рух, що

спричинює у світі щоденно сотки тисяч вуличних випадків та тисячі смертностей, буде заступлений у великій мірі літунською комунікацією, яка буде в майбутності спокійніша, скоріша та безпечніша.

Треба теж очікувати змін і в собі відживлювання людей. Вже тепер є можливості ізоляції навіть творення в лабораторії амінокислот, що є підставовими звенами складної структури білковин. Білковини відіграють найважливішу роль у відживленні людини та регенерації людського тіла.

Штучно витворювані білковини, винахід нових, незнаних нам ще вітамінів, та докладне пізнання травлінного процесу в людини можуть кардинально змінити спосіб харчування людей в майбутності.

Наостанці вплив науки й на саму людину може змінити життя, а навіть до деякої міри вигляд людства. Продовження життя, впливання на розродчі клітини, докладніші студії спадковості, еugenіка, регуляційні вітаміни чи гормони росту і т. п. заходи можуть за довший протяг часу внести багато змін в структурі й ментальності поодиноких людей, а за цим і людства. Крім цього, студії дитячої психології, які вже за 26-літніми спостереженнями Термана, професора Стенфордського Університету, принесли гарні висліди в Америці, можуть дати можливість завчасу підбирати спеціально обдаровані та талановиті діти для відповідних студій і в цей спосіб

впливати теж на підбір людей на керівні суспільні становища. Очевидно, що роля так дібраних провідників різних народів зможе піднести на вищий ступінь працю міжнародних зв'язків, конференцій чи організацій та принести теж великі реформації суспільного життя людей.

Кінцеві завваги.

Кожний з нас здає собі добре справу, що сто років це надто короткий час для розвитку далекойдучих суспільно-людських змін. Але в останніх десятках років ми були свідками різних змін в політично-суспільному ладі (нацистична Німеччина, Советський Союз і т. д.), які так чи інакше позначилися теж у відносно короткому часі на популяційних і здоровних проблемах народу.

Очевидно, що зі зростом популяції будуть в майбутності виринати різні труднощі міжнародного характеру. Позитивна розв'язка цих справ вимагатиме зусиль цілого людства, а зокрема його проводу, себто Міжнародної Організації Здоров'я та Організації Об'єднаних Націй.

Треба вірити, що за сто років міжнародні організації будуть працювати в кращій атмосфері, як сьогодні, себто в атмосфері взаємного порозуміння та згадані проблеми розв'яжуть позитивно на користь усього людства.

УБИВАЛИ ВІРУ

Написав Паладій Осинка.

— Я вам кажу, що самою думкою, великою вірою можна рвати ланцюги, можна гори перевертати, але людської злоби, чорної ненависти та зла ви не переможете нічим, — говорив худий, високий, в пасматім одінні, як би з молодшого брата, в'язень Грижа.

Він сидів на стільчику, жував кусок чорного хліба, а довкруги нього — гурток знайомих, співтоваришів неволі.

— А буває, — продовжував Грижа, — що така віра родиться одної хвилини. Родиться, як блискавка. Стрясе світом, і пропадає у людській злобі. Я пережив раз таку блискавку та її люди зараз і потушили. І від цього часу я перестав вірити, що добро в людині є сильніше від зла, що чоловік це — образ Бога. О, в тім мене вже ніхто не переконає. Людина — це підлий звір, що хоче навіть Богом руководити...

Він вкусив хліб, придержуючи під бородою кришки, що падали з черствого хліба, позбирав ті кришки двома пальцями і побожно вложив їх у рот, як дорогоцінний лік. Його щелепи ворушились як би в задумі, повільно і з притиском, немов би хотіли показати, яку то вони важну та велику працю виконують.

— Ну, чого ж ти замовк? — нетерпилівся молодий Зеньо, що

завис поглядом на потрісканих устах Грижі.

— Дай же чоловікові ковтнути, — відозвався з лежанки Юлько, примощуючись вигідно на своїм сіннику.

— Не спішишь, — звів Грижа очі на Зеня, — зла на своїм віку ще стільки встигнеш пережити, що будеш ще кричати: досить, замовкни!...

Він обтрусив з хліба кришини на долоню, кинув їх аж у горло, а решту насущного дбайливо зав'язав у хусточку та всунув у кишеню.

— Минулого року літом, коли ми ставали по праці до вечірнього апелю, над таборовою кухнею рум'янилось небо, як щоки засипляючої здорової дитини, а перед кухнею стояла шибениця. З поперечки звисав білий шнурок, як шістка, виписана рукою молодого школяра. По таборі перебігали здогади, як чорні ластівки над зеркальним плесом озера перед громовицею: „Кого вішатимуть? Чи не Рудого, що його зловили на втечі? Може, Бог його знає. Цить, побачимо”...

По переліченні та звітах, бльоки дістали наказ підійти якнайближче шибениці. В нашім бльоці я став у першім ряді, а від мене шибениця тридцять кроків, не більше.

Ми всі звернули голови в сторону одинадцятого бльоку, де в бунк-

рах сиділи засуджені та покарані гострою карою. В таборі запанувала млосна тиша. Часом буває, що від такої тиші починає чоловікові дзвеніти в ушах, дістаєш завороти голови і от-от зомлієш. І так було тоді. Аж гидко.

Грижа сплюнув і обтер рукою уста.

— Довго не довелось чекати. „Ведуть”, прошептав мій сусід. З вулички від одинадцятого бльоку показався чоловік, в супроводі двох гестапівців. Вони швидко наблизилися. Засуджений, Бог його зна хто, розібраний до пояса, лише в штанах, і босий. Над його чолом кучерявилось золоте волосся, а на лице розлилась гейби погідна усмішка... „Щойно привезений зо світа”, промайнула мені думка. Я прилип поглядом до його лица. І, о диво! Невже ж це лице смертника?.. В це ніхто не повірить! Та ж він іде не як на шибеницю, але як під вінець з найдорожчою йому дівчиною. Він обкинув нас ясними погідними очима, а на його устах дрижала усмішка. Мені здавалося, що він кивнув до мене головою, немов би хотів сказати: „Ти чого так скам'янів? Смійся! Це все блахман!” В тій хвилині я почув, що мій сусід стиснув мене нервово за руку і прошепотів:

„Ти, його мали б повісити?”..

В його словах я відчув стільки сумніву, що заблимав очима і ще раз поглянув на шибеницю і на всю таборову старшину, що стояла оподалік в достойнім і самопевнім гуртку.

Та ні, це не привид. Шибениця стояла, як байдужий похилений чоловік, а з неї непорушно звисав білий, з петлею, шнурок. Під шнурком перед стільчиком — випрям-

лений та усміхнений смертник, а за ним капо Фріц з червоним трикутником на грудях, що виконував екзекуції та робив всякі приготування до них.

В таборі ви не почули ні одного звуку, немов би ці всі люди виляті з воску чи вирубані з каменя. Над нашими головами висіла ціла гурма комарів і дзвеніло, як далекі похоронні дзвони.

Я вп'ялив очі знов у смертника. „Невже ж його повісять?”, дрижала в мені недовірлива думка. Ми привикли вже до цього, що можна вбивати, що можна вішати та розстрілювати винуватих, байдужих, з переляканими очима в'язнів, в яких тіло і душа вже більше належали смерті, ніж життю, але цього?..

І враз в мені, як і у всіх нас, що тисячами стояли перед цією шибеницею, зродилась ця блискавка: — віра.

— Ні, не повісять, не повісять!... — кричало німим стоголосом у наших душах.

— Не повісять! Байдуже, щоб не сталося. Ні, ні! Най читають собі своєю собачою мовою присуд, най роблять, що хотять, але його не повісять!..

Очі всіх, як заворожені, прилипили до смертника і до шибениці.

А він стояв, випрямлений, з позад зв'язаними руками, з піднесеною догори головою і з тою жакливо-погідною усмішкою. Він не слухав присуду, читаного йому, бо його очі, ті погідні, усміхнені очі, блукали по наших рядах, немов би шукали за кимсь знайомим, за кимсь рідним, немов би хотіли нас усіх запам'ятати і комусь про нас розказати там, десь далеко, за границями цього пекла. Його бронзо-

ве тіло грало напруженими м'язами, а груди рівномірно піднімалися і опали. Він звів очі до неба, а його усмішка розлилася широко по обличчі.

Присуд відчитано, і капо Фріц взяв його рукою за лікоть. Він здригнувся і глянув на капо. Фріц показав рукою на стільчик і підсунув ближче свій, щоб міг заложити йому на голову петлю.

Золотоволосий ступив легким кроком на дзиґлик, глянув на петлю, що бовваніла перед його лицем, і прощав нас своїм надлюдським усміхом.

В мені сиділа й кричала сліпа думка. Над табором зависла віра, як блискавка на чорнім небі: „Не повісять!“, кричала беззвучними устами тиша. „Не повісять!“, громом гуділи комарі над нашими головами. „Не повісять!“ шепотіли над кухнею кучеряві вершки дерев.

По таборі перебігала віра-блискавка, засліплювала очі перед дійсністю і ціпеніла в одній думці, що як меч зависла над катами і над шибеницею: „Не повісять!“

Я не знаю, звідки ця віра взялася, що це було, що ми перестали вірити в шибеницю, в цю петлю, а повірили в це погідне лише, в цю надлюдську усмішку, що дріжала аж на його високім, яснім чолі і ховалась в золотистих кучерях. Може, хтось мудріший пояснить, звідки злетіла до нас ця віра, бо я таки не знаю.

Я дивився широкими очима і бачив, як Фріц накладав дрижачими руками непослушну петлю на кучеряву голову, як цей засуджений помагав йому головою, і як Фріц, немов би з чимось краденим, спішно зіскакував за свого стільчика.

Золотоволосий глянув ще раз на

небо, повів очима по нашій тисячоголовій масі, глибоко відодхнув і чекав разом з своєю безсмертною усмішкою на кінець.

Мені здавалося, що я з напруження зомлію. На моїм холоднім чолі оперлився піт, долоні стали мокрі, а в голові сліпа абсурдна думка: „Не повісять! Не повісять!“...

Командант табору дав знак кивком руки, і Фріц спішно висмикнув золотоволосому з-під ніг стільчик. Тіло шарпнуло шнурком, загойдалось уривком секунди і... гепнуло до землі... Шнурок лоп!

Табором потряс один короткий зойк-стогін. Стук тіла об землю здавався тріском, що перетяв напружені, як струни, нерви тисячів, і табор зашурохтів ногами і закашляв, як пробуджений со сну. Мною почало трясти, як у пропастиці, і я не міг запанувати над своїм тілом. Ще хвилина і моє серце було б лопло, як цей мотуз.

Тіло золотоволосого стряслось, він підніс лоб і, обертаючи на боки головою, станув на коліна, на стопи, заточився, як п'яний і, відзискуючи рівновагу, заблимав очима. Потім широко відодхнув, глянув здивованим поглядом на шнур, що стряпцями гойдався на шибениці, перевів очі на нас, ще раз глибоко втягнув повітря і знов... усміхнувся.

Табором потрясло, якби зірвана з тами вода, зашуміло між рядами в'язнів. Табор заколихався, заговорив безсловним гомоном.

Гестапівська старшина кинулася до шибениці та до капа Фріца. Рапортфюрер заверещав і з розмахом вдарив Фріца в лице. Командант, посинілий з люті, загавкав до гестапівців та показав рукою на зо-

лотоволосого. Ті прискочили під шибеницю, схопили засудженого під руки й майже бігцем, повели його назад до одинадцятого бльоку. На його шиї біліла зірвана петля, як срібний обруч на бронзі його тіла.

Грижа замовк і глянув на нас. Його викривлена усмішка казала догадуватись, що він ще раз пережив ті хвилини і що вони йому вжерлись в його пам'ять, як випалена пляма.

— Мав хлоп щастя, — перебив мовчанку Юлько.

Грижа покачав головою:

— Певно. Таке трапляється раз на сто років. То так, як би чоловік ще раз на світ народився, — сказав Зенко.

— В тім бо то й річ, — заговорив знов Грижа, — що ще раз народився і ще раз мусів умирати.

— Як то? — здивувався молодий Зенко. — Чейже у всіх народів є таке неписане право, що хто зірвався зо шибениці, цьому дарують життя.

— Так. Так було колись, — криво усміхнувся Грижа. — Але це було тоді, коли людина не бралася руководити Богом, коли мала більше чести ніж вчености, але не тепер. Тепер, коли шнурок ослабий, то куля буде сильніша... Ще тої самої ночі розстріляли золото-

волосого в підвалі одинадцятого бльоку, а зараз другого дня вмерла в мені віра в людину. Чоловік — це звір, звір підлий, ненаситний і безмежно дурний у своїй зарозумілій вченості...

Настала знов мовчанка.

— А хто то був той золотоволосий? — запитав по хвилі Юлько.

— До сьогодні ніхто не знає. Одні казали, що то був чех; другі, що українець; ще інші, що поляк, а деякі пробомкували, що то був англієць. Але це все не важне. Я лише знаю, що він був більше ніж чоловік. Це була Віра, що блискавицею пересікла ті бездушні тисячі невільників і викресала з них їх замучену віру.

І такої Віри не могла лишити людська злоба в таборі між живими, бо ця злоба хоче панувати над світом і людьми. А щоб панувати, то треба знищити цю Віру. І коли не прилюдно, то під землею, її замордувати, закопати і затаїти навіть її смерть, наче б її й не було.

Бо коли б усі люди почули, що віра воскресла, то це був би останній день злоби, ненависти, людоїдства, торгу людським життям та людською кров'ю. Це був би день приходу Правди на землю, — закінчив Грижа.

Він встав, подумав, махнув рукою та подався до дверей.

Олекса Веретенченко.

П О В О Р О Т

Йшов до дому в скривавленій пустині

І кричав розгонистим вітрам:
Хай умру — умру на Україні,
Тільки їй життя своє віддам!

Поривався, падав у знеможі,
Рвав одіж у тіло об дроти,
А тепер спинився на дорозі
І не можу в хату увійти...

ДО ПОБАЧЕННЯ

Написав Ю. Землян

„Ой мати, моя мати,
Воліла ти мене не мати”.

Горіли сльози в очах, як гаряча олива в червоній склянці перед іконою Богоматері. І біла гарячка пила спраглими устами ці сльози.

Вснажені, місяцями немиті лиця, неголені бороди, як у дідів-волокіт, і в лахміття вдягнені вони, оці людські постаті-мандрівники.

Шуміла хмарою чорна зграя ворон, а стежкою коло рову бігла безпритульна собака, сапаючи худоребрими боками, бо їй спрага сушила червоний язик її.

Як каламутна вода — на бічних дорогах розливались в річки хвилі людських голів. А в кого бистріші очі, то він стежкою перетинав чорні рілі, по кістки западався на скибах або межею вкорочував свої мандри.

В долинах гір відпочивали ці люди. Путали коні на конюшинах, черпали ведрами воду з ріки й вогні клали на вільному, щоб юшкою успокоїти набряклі від плачу і холоду діти. А під вечір прикладали вони вухо до землі й з острахом відвертали очі в той бік, де дудоніла земля і де небо горіло у вогнях.

Далеко ще до білого дня — вузькими, вивертистими ярами йшли нога в ногу коні й люди.

— Треба Лису зарізати, не йде далі вона... Підбилася...

Плакали й аж заходилися діти-пастушки, і матері затулювали очі запаскою.

— То й нас побий!

— Тихо, жоно! Я сам дер би з

себе білі паси...

А далі бір і густий ліс став на їх дорозі; чорні звали брил лежали в дебрах. Високо, над колутвишками смерік, ширяв орел, а в борі тихо було.

Тоді сини кликали своїх батьків і мовили твердо:

— Ви їдьте далі, і куди треба буде. А ми остаємося. Нам тут бути. Тепер черга на нас.

Вогнями блищали юнацькі очі.

— Ми землі не дамо на поталу.

Стояли батьки на крайчику гайбору й, наче з похмілля, водили навколо очима; їх чола роса покрила й вони грубою полою рукава втирали журбу з своїх лиць.

— До побачення, — озвалися ще сини і мов тіні розгубилися за навісою бору.

А старі батьки тихо, як малі діти йшли до своїх коней, брали ласкаво повідки до рук і залізними ланцюгами обмотували колеса, щоб коні не побилися, з'їжджаючи вниз дебряними кручами; на возі діти й достаток. Плакала мати, але батько мав велику радість на душі.

— Я знав, що Юрко так зробить. Не пішла на марне моя праця.

Старий скинув капелюх з голови й мовив:

— Тобі, Творче, дякую, що дав такий талан моїм синам. А мені старому, що велиш — слухатиму.

Скрипіли підводи, іржав з білою зіркою на чолі лошак і вивірка сиділа на гілці дуба. Десь і річка взялася і станула бродом поперек дороги. Коні пили воду й люди черпали воду в долоні.

„Як ня врятували наші партизани...”

(Розповідь лемка).

То було в тот час, коли про партизанку в нас ще ніхто нич не знав. Аж раз сталася в нас така христенція, що хтось скрутив голову кільком „вивротовцям”. З того приводу польська міліція прийшла до пана солтиса, щоби їм показав, хто то зробив. Люди почали тікати до ліса, бо мислили си, що будуть брати до воська.

До мене прибігло дівча від сусіди і дало мені знати, що поляки йдуть до моєї халупи. Яси подумав, що було би ліпше скритися, ніжелі мати з ними дочиненя. Полізем скоро по драбині на повалу. Яким вчув, що поляки вже в халупі і звідуються мами за мнов, з того страху влізем головов помежи вотирки¹⁾ аж до самого споду. Тото дівча, що казало мені сховатися, було ще заглупе і позирало горі драбинов за мнов, як тото песя. Поляки вздріли, що воно так позирає і зараз зворієнтувалися.

„Кто там уцекл?” — звідуються, і як ті дїтьки повилазили на повалу тай стали перевертати всьо до гори ногами. Скакали по мні як та нечиста сила і не знали, що я сиджу під ними. Потім давай кричати:

„Вилазь, бо стшелями з гатомата!”

Тоди моя мати каже:

„Ни стріляйте, бо мі перестрілєте корову в стайні!”

Вони відповідають:

„Тобе не жаль крови, тилько сина!”

Не помогло того, що мама їх запевняла, що сина тут нема. Зачали відмітувати вотирки. Мене обняв страх. Так зметали одну копу, потім другу, а потім взялися на спосіб і зачали жигати²⁾ байнетами. Такий ня страх зібрав, що малом не згинув, алем до якогось часу сидів ціхо. А потім, як ня не жигне байнетом в плечі, том уже не міг витримати. Крикнув’єм з болу: „О, Есу!” Втоди чую:

„Ага, юж це мами. Вилазь бандеровец!”

Єдин звернувся до мами і гадат:

— „А відіш ти, стара малпо, же ест!” — Потім шем мусів всьо переверечи³⁾ до самого споду і глядати, чи німа там ніде гатомата.

По тій церемонії взяли ня до солтиса. У солтиса гадат⁴⁾ до ня комендант:

— „Бандеровец, напій сен вудкі”, — алем не пив, бом видів, що ня хочуть впити, щобим венце повидив⁵⁾, а потім затягнуть ня десь в лози і заріжуть як барана. З бабом уже си не міг погадати, бо ня вергли⁶⁾ в полукішки як — перепрашам за слово — тото пазя, посідали з гатоматами на літерки і повезли. За селом кричали до ня, щом бадеровец і щом забив солтиса в У. Грозили, що в Бжозове „вшистко виспевам”. З того страху

я вже нич не видів і не знав, що ся зі мнов діє.

Аж за селом, під лісом, як не зачне випати з гатоматів по возі! Мене разом з соломов піднесло догори. Виджу фурман ранений, кількох міліцаїв натягло ногами, коні повісилися на акаціях, а я вже тиж не знаю, цм сконав, ци ще жию. Якім опамітався, положив'єм си камінь на голову, щоби ня не трафило в голову. Про решту уже не дбав. Кулі так фуркотіли, що ня гет⁷⁾ присипало землев. Слухам — комендант кричить: „Кто жие — до мене!“ О, як так, то я мишлю тікати! Смотрю назад, а там їде су-

1) снопи, 2) колоти, 3) перекинути, 4) говорить, 5) розповів, 6) кинули, 7) ілком.

сід фуrows. Везе капусту. Дав'єм му знак на мігі, щоби став, а я шпурну попід його фуру і втікну. Він глупак не домислився і не став. Аж чую раптовні — бавх! ба-бавх! а потімщ Йой, йой! ратунку!” Позирам, а там, де лежали поляки, вже купа м'яса і смороду.

По тій брєверії лиш'єм сї сам як палец. Пустив'єм сї до халупи, щоби подякувати бандерівцям за то, що жите ми вратували; — ну й показати сї своїй бабі. По тім лежав'єм два тижні, бо від тих гангранатів фурт голова мі крутилася. Село від того часу мало святий спокій, бо поляки вже боялися до нас заглядати.

А тото вам оповидів

Євчен Митро.

М. Орест

Т Р И В А Н Н Я

Себе я бачив. Там, де заметіль
І бойовище... Кулями протятий,
Лежав солдат, і смерть була прийняти
Готова біль його, останній біль.

Поблідлі пальці в трепеті зусиль
Сніг рили: кров шарлатну від затрати
Він зберегти жадав, її віддати
Він прагнув глибові отчинених піль...

Є тлінне, є нетлінне. І минуле,
Із себе вилушивши понадбуле,
Ним житиме в істотах і речах.

Без дун погасди клекоти атаки...
Про мене, дороба моя, в житах
Твоїй дитині шепчуть теплі маки.

ЛИСТ ДО МАТЕРІ

Написав Іван Колос.

„Люба мамо! Вже кілька років пройшло, а ти не одержала від мене жадної вістки. Ти не знаєш, де я і що є зі мною. Я знаю, що в тебе і серце і душа боліли за мною, знаю, що ти вже напевно виплакала всі свої сльози, та я не міг, моя рідна матусю, нічого зробити. Але весь час, де б я не був, чи в бою з лютим ворогом нашої землі, чи ранений, лежучи в землянці, я думав за тебе...

Це ти моя мамо, найдорожча й найрідніша за всіх для мене, бо ти мене виносила під своїм серцем, ти викохала мене. Це ж ти, мамо, співала мені пісні, після важкого дня селянської праці, співала, може й простих, але таких ніжних, таких чарівних пісень. О, я вже дуже багато чув пісень, опісля, коли виріс, і може навіть дуже гарних, але я їх позабував. А твоїх колискових пісень я не забув, мамо, і ніколи не забуду.

Це ж ти, мамо, не досипала ночей, тремтіла над кожним моїм віддихом, заливалася гіркими слізеньками над моєю колискою, коли маленьким я був тяжко захворів. Це ж дякуючи тільки тобі, мамо, твоїм безсонним ночам, твоїй опіці, твоєму надзвичайному могутньому бажанню врятувати мое життя, що я виздоровів. А пам'ятаєш, мамо, ще тоді, коли ми жили на Поліссі, оті літні вечірні сутінки на дворі, біля вогнища, де ти варила нам

вечерю? Тоді було так гарно, так таємничо-гарно біля того вогню.

Полум'я вогню все ніби намаглося піднятися вище і вище в темряву неба. Іскри відривалися від полум'я й летіли далеко-далеко в небо. Над вогнем літало багато кажанів, яких ми так боялися. Над нами пролітали табуни диких гусей та качок. З болота доносився тисячеголосий жаб'ячий концерт.

А я, поклавши голову тобі на коліна, все питав: — Мамо, а що є зараз за тим кущем, або за тим дубом? Вовки, лісовики та мавки, казала ти, щоб налякати мене. І ти не смій сам ходити до лісу, бо вони тебе вкрадуть. Це мене лякало на правду і я ще ближче тулився до тебе. Ти пригортала мене до себе, гладила ніжно моє буйне волосся, встроївши в них свої пальці на зразок гребінця. Ти оповідала мені й сестричці чудесні або страшні казочки й байки, що їх було так багато на нашому Поліссі. Потім, вже дрімаючи, я знову питався в тебе:

— А що ж далі, мамо, є, за цим великим лісом?

А далі, синку, є село Яблонівка.

О, мамо, то ти мусиш повести мене туди в день. Я так люблю великі червоні яблука, казав я.

Ні, синку, сказала ти розсміявшись, там дуже мало яблук є. То тільки така назва села від ім'я поміщика, що володів тим селом.

Та йшли роки. Я підріс і зробився пастухом, гонив наші корови пасти.

А пам'ятаєш, мамо, як ти нераз плакала, коли будила мене, ще малим, щоб я гнав корови пасти? Я плакав, бо хотів ще спати, а ти плакала від жалю до мене. Потім коли я став більшим, корови почала пасти сестричка, а я почав їздити в поле з татом. Тоді і я почав розуміти, що таке селянська праця. Ми працювали від самої весни й до пізньої осені від зорі й до зорі. Тато, ти мамо й я тяжко працювали, тому ми й мали хоч і невеличке, але гарненьке господарство.

Та хоч праця й була тяжка, та так як ти мамо, так як тато, любили працю і працювати, так і я полюбив. Полюбив працю, полюбив наше село. Яке воно було гарне зі своєю невеликою рікою, що крутилась навколо села наче вуж, (звідси мабуть назва її Вуж), зі своїми ставками, плавнями. Та це ж було те Полісся, мамо, що дало таке натхнення Лесі Українці написати її безсмертну Лісову Пісню, з тими лісовиками, перелісниками, потерчатами та мавками. А оті селянські народні пісні, що були й вічно будуть бездомним жерелом для наших композиторів. Ти пам'ятаєш, мамо, оті вечори під час жнив? Поволі вечоріє. Сонце спершу ховалось за отим великим лісом а потім і зовсім заходило. Зі всіх боків, зі всіх доріг, що вели до нашого села, неслися дівочі та хлоп'ячі пісні. Це поверталися косарі, жінці, з піль до дому. І де поділася ота втома по цілоденній праці? Ніби оті хлопці та дівчата й зовсім нічого не робили цілісенький день. Ніби на весілля чи з весілля їхали.

Пісні котилися в місячнім вечорі дзвінкою луною на кілька верств, перепліталися в повітрі вигуки, мелодії. З одного боку було чути дівочу пісню:

Ой, коли б той вечір та й
повечоріло,
Може б мое серце та й
повеселіло...

З другої дороги було чути хлопців-косарів:

Ой, гиля, гиля, гусоньки
на став.
Добрий вечір дівчино,,
бо я ще й не спав...

Знову з іншої лісної стежки дівчата:

І шумить і гуде, дрібний
дощик іде,
А хто ж мене молодую
та й додому відведе...

І так до пізнього вечора.

Пам'ятаєш, мамо, ти слухаючи тих пісень, хоч і була дуже стомлена, казала:

— Боже! Яка краса! Яка то радість жити на цьому Божому світі. Ось і ми хоч і тяжко працюємо та проте ж ніби і все маємо. Так було, мамо. Та надійшов 1928 рік. Почалася колективізація. Різко обірвалися оті дзвінки, голосні пісні на селлах, почувалися постріли „спеціальних комсомольських бригад” та „спецуповноважених”, що проводили розкуркулення та полювали за „ворогами колективізації — куркулями та підкуркульниками”. Замість пісень, на селлах почувалися зойки отих нещасливих „ворогів”. Так зникла пісня з села, зникла радість праці. І за короткий час села не можна було вже пізнати. Пам'ятаєш, мамо, у нас вже забрали й коні

й худобу й збіжжя, та проте ми не пішли до колгоспу. Аж поки одного вечора не покликали тата до сільради. Звідти він вже не повернувся. Його разом з іншими погнали на Сибір. Ми ж втрьох; ти мамо, я й сестричка, тоді ж у ночі, почувши про татків арешт, втікли до тітки Марійки. Та за короткий час за нами почали й там шукати. І одної темної ночі ми пішли в невідоме. Ти тоді, мамо, разом з сестричкою Галиною далеко від нашого села, за допомогою знайомого вчителя влаштувалася в школі підлоги мити. Я ж подався до Донбасу. Донбас тоді потребував робітників і там не дуже приглядалися до паперів. На Україні тоді, не рік за роком, а що кожного дня все було тяжче. Москва хотіла зломити терором і голодом непокору, нехить нашого села до колгоспів. В 1931 році на селах люди вже почали голодувати, а разом з ними і ти, кохана мамо.

Тяжко тоді було тобі, дорога матусю, дуже тяжко. Я пам'ятаю твої листи, що я їх одержував; всі вони були закапані рясними сльозами. Ти плакала за татком, за мною. Ти плакала тому, що тобі було вже важко ходити, бо від голоду пухли твої ноги. Ти плакала й разом з тобою, дорога мамо, плакали мільйони нещасливих українців, що також пухли та вмирили з голоду. Тоді вже на селах люди поїли все й собак і котів і щурів. Люди їли кору, коріння дерев, їли сіно, а ти, бідна моя матусю, вже й за цим несили була ходити. Та тоді я вам допоміг і це може врятувало вас. Все це, мамо, пройшло, минулося. Та ми його ніколи не забудемо як і тих, хто влаштував нам цей голод. Я працю-

вав далі на Донбасі і вже зробився донбаським пролетарем. І як такий пішов вчитися до вищої школи. Та для цього треба було добре захватити своє минуле. І тому скрізь в анкетах на питання: — Де ваші батьки та їх заняття? — я відповідав, що ви матусю, разом з татком померли підчас громадянської війни. Прости мені, рідна матусю, що я так робив, але ти знаєш, що в тій державі інакше не можна було робити. Я навіть перестав був з вами листуватися, і мені було невимовно тяжко, мамо. І тому пізніше я почав листуватися з тобою, одержуючи листи на ім'я Андрія, мого вірного товариша. Я знав, що ти плакала, тужила за мною та я знав, що тебе вже підтримує Галя.

Правда, ти пригадуєш, мамо, що я тебе потішав в листах і писав, що ми швидко зустрінемось, побачимось? Так і вийшло. Вибухнула війна. Та довгожданна війна, на яку всі так довго чекали. Нарід вже волів тяжку, руйнуючу війну, і навіть смерть ніж життя під „ясним сонечком” та його „конституцією”. Чекали на ту війну, щоб вона, може нарешті звільнила людей від того рабства, що його накинута нам Червона Московія.

В перший же день війни, я, не чекаючи ніяких розпоряджень ні дирекції інституту, де я вчився, ні військомату, зібрав нашвидку свої речі і поїхав до тебе, мамо, й до сестрички. Ох, люба матусю! Я ж не бачив тебе стільки років! І я ледве тебе пізнав, так ти змінилася за ці страшні роки. Ти припала мені на груди й довго, довго та тихо ридала. Тепер я гладив твої посивілі коси, тепер я цілував твою голівку і хотів пестити тебе так як ти мене колись. Ти плакала але як

ти казала від радості, від втіхи, що нарешті побачила „свою єдину надію”.

Та я був недовго біля тебе, бо за кілька день мене покликали до армії. І які ж вони були дурні. Невже ж вони думали, що я і мільйони подібних до мене, будемо воювати за їх люту тиранію? За ту кремлівську кліку, що так тяжко знущалася над моїм народом, над тобою, дорога матусю, і наді мною?

Ти прощала мене з виплаканими, сухими очима, бо вже не мала більше сліз. Та я обіцяв тобі, мамо, що швидко повернуся, і повернуся. Ти пригадуєш, мамо, який я прийшов тоді, коли втік з полону? Так. Я був страшний, але інакшим я і не міг бути. Уяви собі, мамо, нас було в тому уманському кар'єрі 60,000 полонених. На горі, навколо котловини кар'єру, стояла сильна німецька варта. Над нами пекло незтерпно сонце. Нам не давали ні води ні їжі. Але нам кидали як псам сирі буряки, сиру бараболю. Почалася хвороба. Сотні гинули від хвороби, від пострілів, від спеки. Така була заплата тим, хто складаючи зброю, фактично, полегшував новому окупанту перемогу над старим. Тут на дні цієї ями кар'єру тисячі нас зрозуміли й побачили хто він та що він хоче від нас оцей новий окупант. Ми зрозуміли, що нас чекало саме тут і тому, поки ми ще трималися на ногах, нам за всяку ціну треба було вириватися, тікати звідси. Я та інші втікли, кому це вдалося. Втікли для того, щоб разом з іншими, з подібних ям чи таборів смерті, розпочати боротьбу з новим жорстоким окупантом. І тому я так недовго лишався біля тебе, кохана мамо. Та й небезпечно було, бо полонених

тих, що повтікали, почали ловити.

Я попращався з тобою, мамо, і пішов на наше рідне Полісся. Звідти пішов далі, на Волинь, де й зустрів мого кращого товариша з інституту, Андрія. Ліси на Поліссі та на Волині це були прекрасні місця для партизанської боротьби. І тому я тут вже застав багатьох таких самих як я. Тут, в цих волинських лісах і зародилася наша партизанка, наша база, звідки ми розпочали нашу боротьбу проти нового „визволителя”. Ми розуміли, що нам буде дуже тяжко боротися з цим до зубів озброєним окупантом та ми знали, мамо, що за нами буде стояти село, весь наш нарід, наша земля, ліси. І в цьому була наша перевага.

Крім того, через волинські ліси проходив дуже важливий залізничний шлях на захід. Цими шляхами почав „визволитель” вивозити все, що тільки міг награтити на нашій землі. По всій Україні роздавалися знову зойки розстрілюваних та вішаних, плач насильно забраних на рабську працю до „щасливої Німеччини”, стогін від непосильних податків.

Ми допомагали як могли. Ми зупиняли потяги та звільняли з них отих нещасних білих рабів. Ми затримували потяги з награбованим збіжжям. Ми часто штурмували в'язниці й звільняли тисячами тих, що були обречені на вірну смерть. Село вже мало опору в нас. Воно вже відмовляло в податках німцям, воно вже перестало видавати людей в рабство до Німеччини. На Волині вже були великі терени з селами, куди німці не сміли й показатись. Нам також часто доводилося боротися „на два фронти” і проти німців і проти большевиць-

кої партизанки. Бо ж мета большевицької партизанки була цілком інша від нашої. Вони не боронили, мамо, цих кого німець гнітив, вони хотіли всіх тих, що лишилися під німцем, винищити. Для цього вони користалися дуже підлою метою. Вночі, в селі чи біля села вони висаджували в повітря міст, залізничий чи звичайний, що був важливий для німців. Німці ж після цього карали, плюндрували все село.

О, мамо, я сам бачив це на власні очі. Я бачив як вривалися в село напів'яні потвори - гестапівці, як вони стріляли всіх без розбору старих і маленьких дітей, як заюшені кров'ю гестапівці підпалювали потім хати з убитою в хатині цілою сім'єю.

За це й ми мстилися жорстоко на них, коли вони поверталися або їхали на нове отаке плюндрування. Бувало часто, що ні одна машина, ні один вбивник з тої машини не поверталися назад, до свого начальства. Та події швидко розгорталися. Новий окупант неутримався довго і почав відходити на захід. Повертався старий окупант. Скрізь на шляхах відступу палали міста, села. Тимчасом окупант відступав і руйнував все те, що було ще незруйноване попередніми боями, попереднім окупантом.

Пригадуеш, мамо, саме в ті дні я забіг на хвилину додому, до тебе? Ти була вражена, що побачила мене в німецькій уніформі. Та я тобі пояснив, що це було лише маскування, щоб німці не так чіплялися та й папери були підроблені добре. Потім ти провадила мене до шосе. Було холодно, бо надворі була вже осінь. Але ти була боса. О, мамо! Ти не мала в що взутися.

Ти була в пірваній свитині, бо ти не мала в що зодягнутися. Двадцять чотири роки обдирала тебе та весь наш нарід найжорстокіша, найбрехливіша влада, яка будьколи існувала на світі та яка говорила ім'ям робітників та селян. Потім два роки обчищав тебе і весь наш нарід жорстокий окупант зі заходу. Ти ж не мала де заробити, бо ти вже була застара. Ти не мала чого продати, бо ти вже довший час нічого не мала. Так ти йшла, мамо, поруч мене боса й заплакана й казала:

— Бережи синку оцю жменьку землі, що я тобі її дала. Бережи її, бо ти за неї борешся так, як колись боролися за неї наші предки. Де б ти не був, сину, щоб з тобою не трапилося, а ти бережи її, бо вона буде тобі весь час нагадувати про те, що на ній відбувається. І я обіцяв тобі. Так ми підійшли до шосе. Я знав мамо, що тобі було дуже тяжко. Я заспокоював тебе і обіцяв ще повернутися. Надійшла наша умовлена машина, що мала всі маскувальні, під вермахт, знаки. Я взяв твоє сухеньке обличчя в свої загорілі руки. Я хотів бачити твоє дороге лице, мамо, може в останнє. Ти мені нічого не казала, та я й так відчував твою біль. З твоїх сумних очей покотилися сльози. Я цілував твої вогкі очі, твої худі щоки й швидко сів на машину. Машина рвонула вперед. Ти підняла руку й замахала на прощання. Машина мчала все далі й далі на захід по житомирському шосе. А ти довго ще стояла так з піднятою рукою мов закам'яніла, ніби не прощаючи мене, а благословляючи в невідому дорогу.

Вслід за відступаючим, а часом і раніше, прийшов старий окупант.

Спершу він ніби нічого злого не робив. Хотів показатись людям, що він є ніби ліпший від свого колеги-окупанта, що так вдало замінював його на протязі двох років. Та це було тільки на початку.

Московський окупант знову почав себе показувати. Знову почалися серед тої невеликої кількості населення, що уціліло, арешти, розстріли й штрафні батальйони. Знову почали їздити по селах та містечках каральні загони НКВД, що нічим не відрізнялися від гестапівських. Знову полилася невинна кров усюди. І ми, мамо, почали знову боротьбу з цим старим окупантом. Це була і є дуже тяжка боротьба. Цей ворог засилав тисячі своїх посіпак по лісах. Цей знав добре ліс. Це був не німець, що боявся зайти до лісу. І тому часами нам було дуже тяжко. Ми зводили тяжкі, нерівні бої, бої з цілими енкаведівськими дівізіями, що мали літаки, танки, артилерію та вживали отруйливих газів. Та ми жорстко билися. У нас була безмірна рішучість перемогти ворога, або вмерти, а не датися до полону. І як багато, мамо, наших не гинуло та зараз нас ще більше як було раніше. Все нові й нові вливаються в ряди нашої партизанки. Так люди побачили, що війна ніякої зміни на краще не принесла. Все це були тільки брехливі обіцянки, як і ті, що на протязі попереднього 24-літнього панування. І тому, мамо, серед нашої великої партизанської армії ти можеш зустріти росіян, поляків, прибалтийців, грузинів, румунів, молдаванів, мадярів, німців, словаків, чехів і багато інших національностей. Серед них, мамо, ти також можеш зустріти як

бувших орденосців так навіть і був. героїв Сов. Союзу.

За цей час я був у багатьох місцях, мамо, куди мене послав наш головний партизанський штаб.

Так я був на Волині, потім на Житомирщині, потім в Галичині, на Закарпатті, в Мадярщині, біля Варшави. А зараз я є в Словаччині. Всі ті країни, мамо, що скоштували бодай коротко большевицької окупації, дуже радо нам допомагають, особливо села. Так, мамо, ні поляки, ні чехи, ні словаки не відмовляють нам а діляться з нами останнім шматком хліба. Вони знають хто ми та за що ми боремось. Тільки маленька група комуністів, що їх має кожна країна, ненавидять нас за те, що ми підняли прапор боротьби проти того „раю”, який вони за допомогою російських комуністів намагаються насадити в своїй країні. Зараз я є в одній схованці в словака, звідси й пишу до тебе лист. Пам'ятаеш, мамо, коли я забігав на хвилину до тебе і ти все просила розказати тобі, де я буваю і що роблю? Ну, ось я тобі й розказав.

Так, моя рідна мамо. Може ти вже вмереш, поки я повернуся, може я вже не застану тебе в живих. Та ніколи ти не вмереш для мене. Як я носив тебе в моєму серці до цього часу, так я буду носити до самої моєї смерті. Ми побудуємо пам'ятник в ім'я твоє мамо, тобі і всім тим незчисленим матерям - страдницям, що віками родили, купали в сльозах і плекали в горю синів - борців за Волю нашого рідного краю, за Волю всього людства.

В У С И

Написав **Олекса Стороженко.**

Літ сорок назад, а може й більш, вибрали мене в засідателі. Замолоду служив я у военній, в кавалерії ще, так знаєте — не хотілось мені зробитися тим крюком. Ну, дворянство стало прохати: „послужи — кажуть — громаді, годі тобі сливи сушити, та солити, та наливати”. Сміються, бачите: бо я з Опішні; а тут ще жінка присікалась: „лучше — каже, — служить, чим байдики бити та з Марією Уласовною в маряжа грати!” (Була у нас сусідка така, знаєте, як співають: Іду собі, підскакую...). Нічого було робити, от я й згодивсь.

Через неділь дві, прислали мені повістку, що губернатор утвердив вибори, і щоб я „неуклонительно, з получения сего, прибув в город Полтаву для принесения достождоленной присяги”. Виняла жінка зі скрині мій міліціонний козакин: що порвалось — позашивала, та швиденько й випроварила, і з Марією Уласовною не дала попрощатися; і в голову вона собі не клала, яке лихо мене там стерегло...

В неділю, після служби, присягали, і з собору прямисінько поїхали до нашого предсідателя „учинить явку”. А предсідателем тоді був той... що прозвали: „велике діло — опеньки”. Не хочу його й згадувати, бо вмер, — цур йому, щоб ще й не вилаяв! — Приїздимо, ввійшли в передню; на дверях стоїть лакей

в каптані, в німецьких галанцях, не з наших, — з предсідателем з Москви приїхав.

— А що — питаємо: — чи прийма-

— Нікакс нетс, — каже: — его превосходительство не ізволять приїмать, не угодно лі вам розписатися? — І показує пальцем на книгу, що лежить на столі в зелених палятурках.

Глянули ми один на другого, здвигнули плечима, та й стоїмо як вкопані: не знаємо, що й робити. Тоді не було ще у нас того звичаю, що як розвозять ту гаспедську „визиту” та приїде менший до старшого, то не дає билетика, а тільки розписується.

— Что ж, господа, — каже лакей, — роти пороззявляли? Извольте записуватися.

— На біса ж? — питаєм.

— Так угодно — каже — его превосходительству.

Стали совітуватися, що воно за нечиста мати ця книга. Один каже: „це може той альбом, що на пам'ять вірші пишуть та пробиті стрілами серця малюють”. Другий каже: „може схотілось предсідателю побачити, який у кого почерк...” А лакей так над душею й стоїть: „пишіть та й пишть!” От Кирило Онуфрієвич Пищи-Муха, як письменніший між нами, й каже: „може він дума, що ми й писати не вміємо?”

— взяв перо, трошки подумав, та й начеркав:

„При сей вѣрной оказіи спѣшу выразить душевное мое прискорбіе и сердечное сокрушеніе, что по непредвидимимъ обстоятельствамъ лишонъ щастя лично засвидѣтельствовать мое глубочайшее уваженіе и преданность, съ которыми почтеннѣйше честь имѣю пребыть Вашего Превосходительства всепокорнѣйшій...” Та й закрутив... (Де б то йому не написати: сам терся по тих Петербургах!).

Дає перо, — так всі од нього, як од чорта, жахаються. Один другого штовха: „бери ти!” — „ні, ти бери!” Далі до мене: „починай, — кажуть: як тобі не вигадать? ти ж на всю Опoшню брехун!” — Взяв я те прокляте перо і думаю: що б мені написати йому на пам'ять? Встромлю в чорнилицю, налагоджусь писати, і знов стромляю: нічого в голову не лізе! А тут ще кругом обступили, дивляться, а лакей трoхи в потилицю не штовха. Примірявсь — примірявсь, а далі й думаю: він дуже ласий до дівчат, нехай же посміється, — взяв та й надрочив:

„І вчора галушки, й сьогодні галушки:

Прийде, прийди, серденько, на білі подушки.

І учора, куліш, і сьогодні куліш: Прийди, прийди, серденько, мою душу потіш”.

Підписався, та ще й закарлюгу загнув, як хвіст у хорта. Тут вже за мною й другі почали, хто написав:

„Спробувать пера й чорнила,

Що в йому за сила.

Так перо пише,

Як муха дише”.

Хто розмазався тим „глубочайшим”, а покійник Назар Семенович Тупу-Табунець Буланенький, „при

сей вѣрной оказіи”, ще й жалобу на свого сусіда написав, що з'їв у його „многоплодного” індика. Оттак записуємось, а діявольський лакей аж морду на бік гне так регочеться.

— Не скажете вамъ, — каже, — его превосходительство за ето писаные спасіба!

— А що ж? — кажу: — як вмiли, так і написали: йому ж схотілось нашого писання, — нехай і читає по суботах.

Після цього роз'їхались гарненько по квартирах і ні гадки собі. Аж у вечорі приніс до мене палатський сторож бумагу. „Прочитайте”, каже, „і розпишіться”. Що за вража мати! — думаю: яку моду вигадали! так, бачите, воно й легенько розписуваться! Прочитав, — тільки й написано:

„Его превосходительство, господинъ статскій совѣтникъ и разныхъ орденовъ кавалеръ, предлагаетъ Гг. членамъ всенепремѣнно явиться къ нему завтрашняго числа въ десять часовъ по полунощи”.

Це, думаю собі, на закуску пригласа, та взяв і розписався: „буду; хліба-соли не цураюсь”. Хто його в біса й сподівавсь, яка там хліб-сіль буде!

На другий день, як-раз в десять часів, зібрались ми до предсідателя. Ходимо по залі; вже й одинадцять прокукуло, — ні сам не виходить, ні закуски не пригтовляють, а вже пара б і черв'яка заморочить, Оттак додержав нас до дванадцятого часу; далі лізе з кабинета в мундурі, в білих штанях, щось на шії теліпається, ще й перстінъ на палець настромив. Тільки виткнувся з дверей, так на мене й витріщивсь, посатанів, аж з виду зблід. Тут йому кланяються; хто бубо-

нить: „честь имѣю явиться”; а він, ні на кого не глянувши, прямісінько до мене, — як крикне:

— Къ кому вы явились?

Дивлюсь на його; чи не здурів? — думаю: чого це він так грима? А він в-друге дужче:

— Я васъ спрашиваю, къ кому вы явились?

— Къ вамъ, — кажу.

— А я кто такий? — пита і сам чортом на мене дивиться.

— Хведор Іванович, — кажу.

— Не Федоръ Івановичъ, а ваше превосходительство, — знов затріщав: — господинъ предсѣдатель, вашъ начальникъ, милостивый государь мой! — аж запінивсь з серця.

Тю на твого батька! думаю собі, чи ти сказився, чи натріскався кукульвану?... А він скільки глотви своє: къ кому вы явились?

— Къ вашему превисходительству, — кажу; нехай, думаю, по твоюму буде.

— А какъ вы явились? — знов репетує: — отвѣчайте, милостивый государь мой! Какъ вы явились?

Що за напасть така? не знаю, що йому й казать.

— Съ достодолжнымъ уваженіємъ, — кажу.

— Развѣ въ такомъ видѣ, — кричить, — являються къ начальству съ достоложнымъ уваженіємъ? Посмотрите вы на себя!

Оглянувсь я на себе: „все обстоїть благополучно”: медалі висять, червоний пояс і шаблюка біля боку. Далі обернувся до товаришів та й питаю:

— Чи не знаєте хоч ви, чого од мене треба його превосходительству, господину предсідателю, нашему начальнику?

Як розсердиться ж, так Боже мій

милостивий! підскакує, як зінське щеня, і приска — неначе сукно мочить!

— Вы, милостивый государь мой, — репетує, — не имѣете должной атенціи къ начальству, не исполняете установленныхъ формъ, нарушаете государственныя узаконенія! я васъ въ двадцать четыри часа предамъ суду!

— Як буде за що, — кажу, — то можна й зараз передать суду... Позвольте, — кажу, крутнувши вуса, — і мені вас спросить: чого вам од мене треба? Хиба, кажу, дворянство на те мене вибрало, щоб на мене кричали, як на лакея?! — Та це кажучи, ще й шабелькою стукнув. Досадно ж, їй-Богу, стало! що за чортова мати, думаю: прилип до мене, як шевська смола до чобота. Так куди! Піп своє, а чорт своє!

— Молчать! — кричить: — вы еще осмѣливаетесь розсуждать! Посмотрите въ зеркало, въ какомъ видѣ вы явились къ начальнику!

Підвів мене до зеркала; дивлюсь: козакин мій заціпнутий на всі гап-лики, медалі висять, і прочее де розірвалось — позашивано; все обстоїть благополучно...

— Что, — пита, — видите?

— Нічогосінько, — кажу, — не бачу, чого вам од мене схотілось!

— Какъ — чого! — знов закричав: — на какомъ основаніи вы осмѣлились явиться ко мнѣ въ усахъ? Вы теперь состоите въ гражданской службѣ, а потому право ношенія усовъ на васъ не распространяется.

— З цього б і почали, — кажу: — як не розпространяється, то й виголюсь. Нічого було й кричать, як на живіт: це б, — кажу, — і губернатор і сам міністр так глотки не драв!

— Прошу не разсуждать, — каже, — а исполнять, что вамъ приказываютъ; чтобы сего же дня выбрили усы, а не то — я васъ подъ арештъ посажу!

Далі визвіривсь на прочих і каже: Я васъ призвавъ, милостивые государи, чтобы выразить вамъ крайнее мое неудовольствие за то неуважение и непростительную дерзость, которую вы учинили вчерашняго числа вашимъ неумѣстнымъ поступкомъ!

— Позвольте узнать, ваше превосходительство, — почав Пищи-Муха, — въ чемъ заключается неумѣстный нашъ поступокъ, учиненный вчерашняго числа, изъ котораго можна бы усмотрѣть неуважение къ вашему превосходительству и непростительную съ нашей стороны дерзость?

— Какъ — изъ котораго? — крикнув: — а какъ вы могли позволить себѣ писать въ визитной книгѣ такую дичь: и галушки и куліші, и жалобы записывать, словно на почтовой станціи, — когда вамъ слѣдувало только записать ваши фамиліи... Это просто бунтъ противъ правительства!!...

— Наши именные списки, — знов почав Пищи-Муха (а він вже такий був, що хоч кому носа втре), — доставлены уже вашему превосходительству; слѣдательно мы никакъ не могли предполагать, чтобы вамъ предстояла надобность въ нашихъ фамиліяхъ, а полагали, что ваше превосходительство интересовались болѣе на щотъ нашихъ почерковъ и словосочинения, а потому каждый изъ среды насъ, по мѣрѣ силъ своихъ, потщился выразить свои чувства и мысли, никакъ не предполагая, чтобы ваше превосходительство...

— Ну, довольно, довольно! (допик таки його Пищи-Муха!) — ви, — каже, — як маятник в часах: торкни вас раз, то ви десять раз завилаете. Теперь, господа, — каже, повертаючись на всі стороны, — извольте отправляться; на первый разъ я васъ прощаю, но въ другой — будьте осторожны: я не люблю шутить! А вы, милостивый государь, — каже, глянувши на мене, — чтобы сію минуту обрили! понимаете?

— Як не понять! — кажу: — у мене є дурень, що сливи стереже, так і той вас пойме.

На це хотів був він обізватися, та понирхнувсь: скоріш в кабинет і зачинивсь: обридло вже й йому гримать, прискать і підскакувать. Стали й ми виходить, похваляем ту гаспедську закуску, а секретар наш, Тома Петрович, де не взявся, до мене й собі:

— Як можна, — каже, — в гражданській вуси носить!

— Та хоч ви мовчить, кажу: — чорт батька зна, з чого таку куру підняли! Не то вуси, — і борода ділу не поміша!

— А в визитній книжці і на об'явительному листу, — каже — що ви написали?

— Поцілуйте мене сьогодні, — кажу, — а я вас завтра.

Не став з ним і розговорювать, і без його гірко на душі, так досада й розбіра, так і поверта назад, щоб хоч вилаять іродового сина. Скільки на світі живу, а ніхто на мене не кричав, ні з ким не лаявсь, — тільки деколи з жінкою; а тут і не встерігсь, відкіля та й сварка вирвалася, бодай йому до смерти так підскакувать та прискать!

Прийшов на квартиру, зараз достав з шкатулки бритву, намиливсь,

черк, в-друге... так мої вуси, неначе скошена трава, і впали на рушник. Як глянув же я на себе в дзеркало, так батечки!... аж злякався, сам себе не пізнав, чорт батька зна, на кого й похожий: і рот кривий, і щоки позападали, і ніс похнюпивсь, зовсім не я, а німець, Адам Іванович Фрік, що в Кременчуку шльонку розбірає!... щоб мені до завтраго не дождать, коли брешу! В перший раз, як живу на світі, довелося мені зголити вуси, лучше б було і не дожить до цього лиха! Як би знав, що зроблюсь таким паскудним, то Бог мене побий, коли б збрив, хоч би не то що під суд, — хоч би жили з мене тягли! І кому з того прибуло, що я без вусів?... кому вони мішали: чи їсти, чи пити, чи, як кажуть, вірою й правдою служити?... Як я теперички до жінки вернуся? Як я гляну ввічі Марії Уласовні?... Згадав я й літа мої молоді: не одна, було, глянувши на мої вуси, збирала губки на оборочку, не одна і цілувала і милувала їх!... Отак журюся, а сльози кап-кап!... Здається, і за старшим сином так не вбивавсь, як помер!... Мій Боже милий! подумав, ударивши себе в груди: за що ти мене так люто покарав?...

Нічого було робить більш у Полтаві, бо в должность велено вступать тільки через тиждень, от я й поїхав до дому. То було як їдеш, то знай гукаєш на кучера: торкай, хлопче, торкай, — а теперички сижу собі, схиливши голову, неначе мене на шибеницю везуть, пари з рота не пуцу; хиба як швидко побіжить, то озвешся: не жени коней, потомиш! — Так вже нарвлю, щоб мені у ночі приїхать, бо жінка тоді була не порожня, то, думаю собі, як гляне разом на ме-

не, та злякається, то ще (нехай він сказиться) приведе Адама Івановича Фріка. Під'їзжаю до свого двору, — уже зовсім смерклося, і в будинку не світиться; вилажу з брочки, а тут як загавкають на мене собаки! Тю, дурні! — кажу, — хазяїна не пізнали! — Хотів був погладить, так бісові собаки глянули на мене, та врозтіч. Ввійшов тихенько в сіни... так якось чудно, матері його біс, будьто й не я, — здається й хата не моя, їй-же Богу правда!... Ото ж, кажу, як загавкали собаки, жінка й прокинулася; чує — хтось увійшов.

— Хто там? — пита.

— Це я, — кажу.

— На кого ж там собаки гавкали?

— Не знаю.

— Та йди ж, — крадешся!

А в мене такий звичай був, що, було, як приїду до дому, то зараз, хоч і в ночі, всіх розбуркаю: з дітьми граюся, з жінкою цілуюся, бабусю Оришку, що за дітьми приглядує, зачіпаю; а теперички як тать, мов той злодій крадуся, — не знаю, на яку й ступить. Підійшов до кровати, а жінка протягує до мене руки цілуваться. Поцілувались, а вона: — Хто це? — та мене рукою по губах... Як наробить репету: Ой лишечко! Злодій!... Оришко, вогню, вогню!

Я її уговорюю, — так куди! не слуха: і руками й ногами від мене.

— Не підступай! — кричить, — не підступай!

Всіх дітей переполошила, та вже Оришка прибігла зі свічкою. Витріщилися на мене, дивляться... здається й я, так не я ж: нема вусів!

— Що це з тобою сталось? — пита жінка: — чи ти живий чи мертвий? — а сама аж попалотніла,

труситься, неначе трясця її трясє.

— Тим то й моє лихо, — кажу,
— що живий!

— Що з сркою зробив? — пита,
— оглашений!

— Це ж, — кажу, — дяка тобі:
тепериньки вже не буду байдаки
бить, та з Марією Уласовною в ма-
ряжа грать!

— На що ж ти вуси збрив? —
пита.

— Тепер состою в гражданській,
— кажу, як і мені казали: — а по
тому право ношенія усов на мене
не розпротраняється.

— Чи він п'яний, чи здурів? —
каже жінка, глянувши на Оришку;
та як заголосить, як вдарить себе в
груди, а за нею дівтора й Оришка,
а бісові собаки почули, ну й собі:
і виють і скиглять, так, що Боже
мій милостивий, такий гвалт підня-
ли, хоч з хати, — та що з хати! —
з села тікай... просто кінець світу
наступає.

Оттак цілісіньку нічку рюмали, і
я з ними; сижу та плачу. До крові
губи собі подряпав: хочу, знаєте,
вус крутнуть, хап за губу, — нема
нічого, і вдряпну...

На другий день така напала на
мене нудьга, хоч крізь землю про-
валиться. Що кому не скажеш,
ніхто мене не слуха: діти од мене
одвертаються, жінка хлипа, ні одна
дворова собака, матері їх біс, до
рук не йде. Думаю собі: що мені
на світі робить?... А тут стали су-
сіди навідуваться і Марія Уласов-
на прийшла, а я од них ховаюсь, та
лице закриваю, неначе — ка-зна
що таке... Йй-же Богу правда! На
третій день зовсім таки ослаб —
еле дишу: груди мені заложило,
живіт підвело (за три дні шматка
хліба в роті не було); не знаю вже,
чи голова в мене на плечах, чи мо-

же кавун. Жінка вбивається, діти
пищать! Зовсім таки налагодився
вмирати, хоч за попом посилать!...

Коли на моє щастя, — так вже
Бог милосерний не схотів посиро-
тити моїх діточок, — приїздить
Григорій Грогорович Захарченко,
отой, може чули, що й в чорта виг-
рав би тяжбу, — так кажу, приїз-
дить; як глянув на мене — і назад
одступив.

Що це з тобою, братіку? —
пита.

— Пропадаю, — кажу: — це моя
за мною прийшла!

— Та не бреши, — каже: — тебе
ще й поліном не доб'еш. Тільки —
каже приглядаючись, — дуже спа-
скуднів: чого це?

— Хиба вам повилазило? —
кажу.

— Вуси збрив?

— Еге!

— На-біса? — пита.

— Нечиста мати в гражданську
понесла, так теперічки право но-
шенія усов на мене не розпротра-
няється.

— Хто це тобі вигадав?

— Ййого пре... тее, — кажу, —
щоб йому добра не було!

— Брехали його батька сини, та
й він з ними, — каже: — ти ж з
мундиром в одставці?

— Так що?

— Так коли мундир на тобі, —
каже, спасибі йому, — так і вуси
при тобі!...

— Йй Богу?

— Побачиш, — каже: — я тобі
й указ дам.

— Батьку мій рідний, — кажу: —
на світ ти мене народив! — Як ско-
чу з кровати, ну його обнімає та
цілувать, а він мене одпихає.

— Ну тебе к бісу, — каже: — як
шпильками шпигаєш! — Бачите,

одросли трошки вуси, так щітина й колеться.

Теперечки, спасибі їм, понасилали тих томів: що треба, хоч не скоро, а налапаєш, а тоді — скоріш скарб знайдеш, як чого тобі треба. Не у всякім повіті були такі й люди, як цей — що розкажую — Захарченко: шукають, було, шукають, та й плюнуть... Таке лихо було, не повірите: коли скажуть, що право ношення — не то вусів — голови на твоїх плечах не розпространяється, то не турбуйсь шукать, — чи воно правда, чи брехня, стинай голову, та так і ходи... Щоб я пропав, коли не правда!

Ну, як почув я од Захарченка про той указ, то де в мене й сила та взялась! Повеселів, як на світ народився. Зараз жінка поставила нам закуску, випили по чарці, по другій, старої, бутилки зо дві, слив'янки, а тим-часом запрягли мені бричку, та скільки видно й заторохкотів з Захарченком. Дорогою, щоб мене не побачили, обв'язався платком, тільки очі і блищать. Хто не стрінеться, пізна мене по конях, і пита: Чого це ти обв'язався?

— Бишиха, — кажу, — нарядилась.

Приїхав до Захарченка. Як дав він мені той указ, то неначе рідного батька побачив!... Ну, теперечки, думаю, ваше пре... тее... чий чорт буде старший!

Вернувся до дому і два місяці висидів в карантину, поки вуси не повідросли так, що вже й жінка зо мною цілується, і люди слухають, і собаки на мене не гавкають. Вже й з Марією Уласовною в маряжа граємось, а тут така піднялась переписка! З Полтави повістка за повісткою: „неукоснительно, съ полученія сего, имѣте явиться”. — А

я їм в одвіт: „по случаю приключившейся внезапно болѣзни!” — Ще з місяць подождав, так як вже стали закручуваться, поїхав в Полтаву.

Тільки приїхав, зараз натяг на себе козакин, причепив шаблюку та й пішов у палату, себто „вчинить явку”. Вхожу в присутвіє... Як гляне на мене г. председатель, так його й зжолобило, аж носом закрутив.

— Что это, милостивый государь мой, — крикнув, — вы уклоняетесь отъ службы и вторично осмѣливаетесь явиться ко мнѣ въ усахъ;

— Це, — кажу, — ще не вуси, а усишки, а от як виростуть, то будуть усища! — А сам держусь за той указ, як сліпий за поводача.

І!... як закричить, та підскоче, та присне: я васъ, милостивый государь мой, въ двадцать четыре часа...

— Не горячіться, — кажу: — кров спортите, а ось подивіться! — Та тиць йому в руки указ. Дивись, думаю, хоч повилазять...

Прочитав, — якось чудно лупа очима, губи дрижать...

— То... Тома Пе... Петровичъ! — каже, запиняючись: — что это такое?

Хома наставив око:

— Височайший, — каже.

— Без вас знаю, — каже председатель, — а распространяется ли право ношения усовъ?

Хома круть-верть, сюди-туди, нічого робить.

— Розпространяється, — каже.

Товариші дивляться на мене, перелякались, думають собі: буде мені халепа! А я дивлюсь на супротивників, так їх очима й їм, та вуси кручу. Председатель глянув на секретаря, повертілись в-двох сюди-туди, та й посідали тихенько;

ні один і пари з рота не пустив. Що, думаю собі, піймали облизня?

Так оттака-то чудасія була з моїми вусами! Якби не той указ, то може б довелось і пропасти! Згадуючи прошле, нераз думав: правду

люди кажуть, що за Богом молитва а за царем служба ніколи не пропадає. За п'ятнадцятилітню безпорочну вислужив таки собі те, що теперички ніяке превосходительство на світі не збриє мені вусів, — от що!...

ІМІГРАЦІЯ ДО АМЕРИКИ

Скільки американців білої раси вродилося закордоном, і де саме:

(Урядові обчислення на підставі статистики з 1940 року)

Англія	621,975	Фінляндія	117,210
Шкотія	279,321	Румунія	115,940
Валія	35,360	Болгарія	8,888
Північна Ірландія	106,416	Туреччина (європейська)	4,412
Вільна Ірландська Держава (Ере)	572,031	Греція	163,252
Норвегія	262,088	Італія	1,623,580
Швеція	445,070	Еспанія	47,707
Данія	138,175	Португалія	62,347
Голандія	111,064	Інші частини Європи	26,101
Бельгія	53,958	Палестина й Сирія	57,906
Швейцарія	88,293	Туреччина (азійська)	52,479
Франція	102,930	Інші частини Азії	35,924
Німеччина	1,237,772	Канада (французька)	273,366
Польща	993,479	Канада (інші частини)	770,753
Чехословаччина	319,971	Мексико	377,433
Австрія	479,906	Куба та інші Західні Індії	30,534
Угорщина	290,228	Центральна та Південна Америки	36,408
Югославія	161,093	Австралія	10,998
Росія (СРСР)	1,040,884		
Литва	165,771		
Латвія	18,636		
		Разом	11,419,138

Д Е Р Ж А В И С В І Т У

(За даними, опублікованими до другої світової війни)

Назва держави	Площа (в тис. кв. км.)	Насел. (в міль. в тис.)	Столиця або центр (в дужках населення в тисячах)
I. ЕВРОПА			
1. Австрія	84	6,65	Відень (1900)
2. Албанія	28	1,06	Тірана (31)
3. Бельгія	30	8,4	Брюссель з передмістями (913)
4. Болгарія	103	6,31	Софія (401)
5. Великобританія з Північною Ірландією	244	47,79	Лондон з передмістями (8700)
а) Домініони			
Австралійський Союз (Австралія)	7,700	7,2	Канбера (12,3)
Канада (Америка)	9,560	11,5	Оттава (150)
Нова Зеландія (Океанія)	268	1,64	Веллінгтон (160,5)
Південно-Африканський Союз (Африка)	1,200	10,52	Преторія (129)
б) Колонії, мандатні території			
Гібралтар (Європа)	5	0,02	Гібралтар (20)
Британська Індія (Азія)	4,090	3,89	Делі (522)
Бурма (Азія)	605	16,82	Рангун (400)
Цейлон (Азія)	66	6,15	Коломбо (284)
Малайя Британська (Азія)	136	5,52	Сінгапур (490)
Гонконг (Азія)	1	1,6	Вікторія (448)
Англо-Єгипетський Судан (Африка), кон- домініум (спільне володіння) Англії і Єгипту	2,500	6,5	Хартум (45)
Південно-Західна Африка (мандат Пів- денно-Африканського Союзу (Африка))	835	0,33	Віндгук (11)
Нова Гвінея (мандат Австралійського Союзу (Океанія))	236	0,67	Рабаул (4,7)
Палестина (Азія)	26	1,57	Єрусалим (137)
Танганіка (Африка)	969	5,28	Дар-ес-Салам (34)
Трансйорданія (Азія)	90	0,3	Амман (12)
6. Голландія (Нідерланди)	33	8,8	Гаага (521)
Володіння Нідерландів	2,000	71,8	
7. Греція	130	7,34	Атени (499)
8. Данія	44,4	3,9	Копенгаген (843)
Гренландія (володіння Данії)	2,170	0,018	Готхоб (0,7)
9. Ейре (Ірландія)	68,8	2,96	Дублін (489)
10. Еспанія	505	25,88	Мадрид (1,170)
Володіння Еспанії	333	0,94	
11. Італія	310	44,53	Рим (1,330)
Володіння Італії	2,380	2,6	
12. Німеччина	470	69,3	Берлін (4,330)
13. Норвегія	323	2,9	Осло (275)
14. Польща	192	22,0	Варшава (1,260)
15. Португалія	92,1	7,76	Ліссабон (594)
Володіння Португалії	2,100	10,7	
16. Румунія	246	16,39	Букарешт (648)
17. СРСР (Європа, Азія)	22,054,4	193,0	Москва (4,137)
18. Туреччина (Азія, Європа)	769	17,81	Анкара (157)
19. Угорщина	93,1	9,3	Будапешт з передм. (1,160)
20. Фінляндія	339	3,67	Гельсінкі (320)
21. Франція	551	41,95	Париж з передмістями (4,960)
Володіння Франції	11,900	67,8	
22. Чехословаччина	128	14,0	Прага (962) (1945)
23. Швейцарія	41	4,28	Берн (130)
24. Швеція	449	6,46	Стокгольм (600)
25. Югославія	248	15,92	Белград (267)
II. АЗІЯ			
26. Афганістан	650	7,0	Кабул (80)
27. Ємен	62	1,0	Сана (20)
28. Ірак	302	3,7	Багдад (287)
29. Іран (Персія)	1,640	15,0	Тегеран (540)
30. Китай	9,490	450,0	Чунцін (1,900)
31. Монгольська Народна республіка	1,500	0,9	Улан-Батор (100)

Назва держави	Площа (в тис. кв. км.)	Насел. (в міль. в тисячах)	Столиця або центр (в дужках населення в тисячах)
32. Сирія	188	2,45	Дамаск (250)
33. Ливан	9	0,855	Бейрут (162)
34. Таї	518	15,72	Бангкок (695)
35. Японія	382	73,11	Токійо (6,780)
Володіння Японії	299	32,94	
III. АФРИКА			
36. Абіссинія (Етіопія)	900	5,5	Аддіс-Абеба (100)
37. Єгипет	1,000	16,77	Каїро (1,300)
38. Ліберія	120	2,5	Монровія (6)
IV. АМЕРИКА			
39. Злучені Держави Америки (1945)	7,830	139,68	Вашингтон (663)
Володіння ЗДА в тому числі:			
Аласка	1,500	0,074	Джуно (5,7)
Зона Панамського каналу	1,0	0,052	Бальбоа
Гавайські острови (колонія, Океанія)	17	0,423	Гонолулу (181)
Гуам (колонія, Океанія)	0,5	0,022	Аганья (12)
40. Аргентина	2,790	13,51	Буенос Айрес (2,400)
41. Болівія	1,090	3,4	Ля-Пас (200)
42. Бразилія	8,500	41,4	Ріо-де-Жанейро (1,740)
43. Венесуеля	912	3,76	Каракас (203)
44. Гаїті	26	2,6	Порто Пренс (150)
45. Екуадор	455	3,0	Кіто (150)
46. Колумбія	1,130	9,0	Богота (395)
47. Куба	114	4,29	Гавана (569)
48. Мексико	1,960	19,45	Мексико (1,460)
49. Панама	74	0,632	Панама (101)
50. Парагвай	397	1,0	Асунсьон (97)
51. Перу	1,200	7,0	Ліма (316)
52. Уругвай	187	2,16	Монтевідео (770)
53. Чілі	742	5,09	Сантіяго (712)

ДОВІДКИ З ГЕОГРАФІЇ СВІТУ

КОНТИНЕНТИ

Назва	Площа суші (в млн. кв. км.)		Жителів	
	Всього	Материків без островів	Всього (в млн.)	На 1 кв. км. прип. чол.
Азія	44,0	41,5	1,159,7	26
Америка	42,4	37,6	271,8	6
Африка	29,8	29,2	153,6	5
Європа	11,6	9,2	534,5	53
Австралія і Океанія	8,0	7,6	10,8	1
Антарктика	14,0	14,0	—	—

НАЙБІЛЬШІ РІКИ СВІТУ

Назва	Куди впадає	Дов- жина (в км.)
Міссісі (з Мізурі)	Мексиканська затока	6,793
Ніл	Середземне море	6,500
Амазонка	Атлантийський океан	5,500
Об (з Ка- тунню)	Карське море	4,016
Янцзи Цзян (Блакитна)	Китайське море	5,200
Амур	Татарська протока	4,354
Лена	Море Лаптевих	4,264
Конго	Атлантийський океан	4,600
Нігер	Гвінейська затока	4,160
Хуанхе (Жовта)	Жовте море	4,100
Єнісей	Карське море	3,807
Св. Лаврентія	Атлантийський океан	3,058
МекКензі	Півн. Льодов. океан	4,046
Ля П'ята (з Параною)	Атлантийський океан	4,700
Волга	Каспійське море	3,688
Муррей (з Дарлінгом)	Індійський океан	3,490
Юкон	Берінгове море	3,700
Інд	Аравійське море	3,180
Дунай	Чорне море	2,850
Дніпро	Чорне море	2,285

ОКЕАНИ

Назва	Площа (в млн. кв. км.)	% світо- вого о- кеану	Глибина в м	
			Середня	Най- більша
Тихий	180	50	4,028	10,830
Атлантийський	92	25	3,656	8,526
Індійський	75	21	3,897	7,450
Північний Льодовитий	14	4	1,205	5,440
Світовий ок.	361	100	3,795	10,830

НАЙБІЛЬШІ МІСТА СВІТУ

Місто	Країна	Насел. (в тис.)	Місто	Країна	Насел. (в тис.)
Лондон	Великобританія	8,700	Бейлін	Китай	1,556
Нью Йорк	ЗДА	7,455	Кантон	Китай	1,145
Париж	Франція	4,960	Нанкін	Китай	1,019
Москва	СРСР	4,137	Тяньцзін	Китай	1,292
Берлін	Німеччина	4,330	Шангай	Китай	3,486
Шікаго	ЗДА	3,375	Істамбул	Туреччина	749
Ленінград	СРСР	3,191	Брюсель	Бельгія	913
Буенос Айрес	Аргентина	2,400	Амстердам	Голандія	788
Осака	Японія	3,217	Відень	Австрія	1,900
Токіо	Японія	6,780	Барселона	Іспанія	1,062
Філадельфія	ЗДА	1,951	Монтреал	Канада	819
Гамбург	Німеччина	1,097	Сан Пауло	Бразилія	1,120
Ріо-де-Жанейро	Бразилія	1,740	Прага	Чехословаччина	962
Дітройт	ЗДА	1,569	Копенгага	Данія	843
Лос Анджелес	ЗДА	1,238			
Сідней	Австрал. Союз	1,279			
Калькута	Індія	1,194			
Рим	Італія	1,330			
Бомбей	Індія	1,161			
Глезго	Великобританія	1,121			
Медіолан	Італія	1,068			
Нагоя	Японія	1,184			
Кіото	Японія	1,130			
Мадрид	Іспанія	1,170			
Бірінгем	Великобританія	1,037			
Будапешт	Угорщина	1,160			
Мексіко Сіті	Мексик	1,460			
Каїро	Єгипет	1,300			
Київ	Україна	846			
Хрків	Україна	833			
Варшава	Польща	1,260			
Чунцін	Китай	1,900			

НАЙБІЛЬШІ МОРЯ СВІТУ

Назва	До якого океану належать	Площа (в млн. кв. км)	Найбільша глибина в м.
Австралійсько-Азійське	Тихого	8,1	7,440
Караїбське	Атлант.	2,6	6,895
Середземне	"	2,6	4,404
Берінгове	Тихого	2,3	3,950
Півд.-Китайське	"	2,1	5,420
Охотське	"	1,7	3,370
Баренцове	Півн.-Льод.	1,4	500
Сх.-Китайське	Тихого	1,2	2,700

ОЛ. БАБІЦЬ

МИ ЩЕ ЖИВИ.

Як довго в нас хоч промінь ясний віри
Мигтить в душі, не гасне в п'яті чорній,
То хоч наш біль не знає меж ні міри,
Ми ще живі і ми ще непоборні.

Бо тільки той поборений на віки,
Хто сам собі сказав: „Я вже не встану”
А хто ще прагне йти на прою велику,
Той загоїть найтяжчу люту рану.

Ми лиш на мить втомилися журбою,
Та ще живе в нас віра і надія.
Тому наш прапор ще буде горою,
І ще нам зоря слави заясніє!

Поправити недогляд на стор. XV.: Американське свято Дня Подяки („Тенксівінг Дей”) припадає в останній четвер місяця листопада.

Українське Національне Запомогове Товариство „Дністер”

Відділ 361

УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ

організує членів до У. Н. Союзу і приймає їх в ряди членів Товариства.

Дністер відбуває свої членські зібрання кожної другої суботи в місяць, а крім того урядує кожної середи в залі церкви св. Юрія, під ч. 24-28 Іст 7-ма вулиця в Нью Йорку. Підчас урядування приймає нових членів, приймає членські вкладки і виплачує належні членам або родинам членів за-помоги. Загальні справи полагоджуються на місячних зібраннях.

Тов. Дністер це найбільше українське товариство в Нью Йорку і найбільший відділ Українського Народного Союзу. З кінцем липня 1948 р. воно начисляло 1,370 членів, а його власний чистий маєток виносив \$16,773.69. Маєток є запорукою, що товариство може дотримати свої фінансові зобов'язання супроти членів.

В р. 1946 Тов. Дністер святкувало 20-літню річницю свого існування. Із звітів оприлюднених друком в тому році показалося, що впродовж 20-літнього існування Товариство Дністер мало приходів \$437,375.00. З тих грошей вислано на вкладки за членів до У. Н. Союзу \$269,296.00, дальше виплатило \$48,000 запомоги хворим членам і виплатило \$12,000 з своєї товариської каси посмертних виплат родинам померших членів.

Крім виплат для своїх членів і їхніх родин Тов. Дністер виплатило із своєї каси або із збірок між своїми членами на різні народні цілі в Старім Краю й Америці \$16,000. Від часу заложення Злученого Українсько Американського Допомогового Комітету й Українського Конгресового Комітету в Америці Тов. Дністер стоїть на чолі жертводавців на згадані цілі.

Уряд Тов. Дністер в 1948 році такий: голова — Володимир Павлів, заступники — Мартин Малетич і Іван Шамен, секретар фін. — Петро Кучма, секр. рекордовий — Степан Левків, касієр — Микола Левкович, заст. кас. — Микола Сосницький; члени контролі — д-р С. Демидчук, Іван Галичин, Стефанія Шамен; тростіси — Максим Паньків, Василь Савицький, Дмитро Савицький; контроля хворих — Дмитро Помийчук, Петро Чорній, А. Миронович; прапорщики — Юрій Лібович, Волод. Озеранець; бібліотекар — Степан Валович.

Адреса фінансового секретаря:

Петро Кучма, 95 E. 7th Street

Телефон: GRAMERCY 7-1054.

NEW YORK 3, N. Y.

Привіт від

ТОВАРИСТВА
„ЖИДАЧІВ”

Відділ 393 У. Н. Союзу в Нью Йорку

MORTGAGES CONVEYANCING
Rent Collecting—Insurance

Michael Darmopray

REAL ESTATE—NOTARY PUBLIC

809 NORTH FRANKLIN STREET,
PHILADELPHIA 23, PA.

Phone: MA 7-3151.

Represented by: **M. Stepaniw** and
M. Karbiwnyk

**Northampton
Auto Exchange**

Продає уживані і нові
АВТОМОБІЛІ І ТРОКИ
поміж Палмертоном і Нортгемптоном.

■ ■ ■

Дає за поруку за добру і чесну
обслугу. Дає на сплату.

Українець

George Mychuda, prop.

Cherryville, Pa.

ORchard 4-2568

Peter Jarema

FUNERAL DIRECTOR

Найстарше українське погребове заведення

ПЕТРА ЯРЕМИ

129 EAST 7th STREET

NEW YORK 3, N. Y.

THEODORE DYKE

ATTORNEY-AT-LAW

165 BROADWAY
NEW YORK 6, N. Y.

CORTLANDT 7-3287

Українське Запомогове Братство Св. Володимира

Відділ 130 Українського Народного Союзу
В НЮ ЙОРКУ, Н. Й.

Засноване 9. квітня 1904.

Від засновання по цей час зібрано всіх приходів
на суму _____ \$219,785.99
В тім самім часі виплачено розходів на суму _____ 208,621.40

Зістається в Братській касі \$ 11,164.59

Відділ числить в обох департаментах 326 членів.

УРЯД БРАТСТВА:

ЙОСИФ МАРКІВ, предсідник
МИХАІЛ КРАВЧУК, касієр
К. КОВАЛЬ, фін. секретар
І. СЕРЕДИНСЬКИЙ, рек. секретар.

ПРИВІТ ВІД . . .

УКРАЇНСЬКОГО АМЕРИКАНСЬКОГО
ГОРОЖАНСЬКОГО КЛЮБУ

В АЛЛЕНТАВНІ, ПА.

803 N. Front Street

Telephone 3-9584

TELEVISION • SHUFFLEBOARD

— Incorporated 1924 —

В РАЗІ НЕЩАСЛИВОГО ВИПАДКУ —

Удавайтесь до Одинокого Українського Погребника
у Аллентавн, Бетлегем, Істон і околицях.

Kohut Funeral Service

Corner Ridge Ave. & Turner St., Allentown, Pa.

PHONE: 3-3636

СТЕФАН Р. КОГУТ, Властитель.

Sales and
Service

New and Used
Records

POPEK'S
Household Appliances

- RADIOS-GIFTS
- APPLIANCES-TOYS

192 Tilghman St. Ph. 3-3516

ALLENTOWN, PA.

ОЛЕКСА ПОПИК, властитель

SOKALSKY'S
Shoe Repair Shop

EXPERT SHOE REPAIRING

719 N. FRONT ST.
Allentown, Pa.

ІЛІЯ і ІОСИФ
СОКАЛЬСЬКИЙ. властители

Павло Чорній і Сини

UPHOLSTERERS

- Recovering
- Repairing
- Living Room Suites

made-to-order

Chorney & Sons

236 Hamil on St. Allentown, Pa.

Telephone 2-3062

Василь Гришко

провадить двадцять шість років
одинокий український стор (склеп)
на околицю: Алентавн - Бетлегем -
Нортгемптон, де можете дістати
стемповані річі до вишивання, як:
обруси, скарфи, накриття на ліжка,
пошивки на подушки і т. п. Нитки до
вишивання і гекльовання різного ко-
льору і якості.

Великий вибір стінних Календарів
з українськими святами і артистич-
ними образками. Українські картки
з побажанням Різдваєних і Великод-
них Свят.

Великий вибір карток в англійській
мові на всі okazji, які трапляються
в цілім році і в родиннім життю.

BASIL HRISHKO

161 Titchman St. Allentown, Pa.

Telephone 3-2651

Compliments of

John Munchak Jr., M. D.

440 Ridge Avenue

ALLENTOWN, PA.

Стефан Сідловский

SHOE STORE

Shoe Repairing

617 Ridge Avenue
ALLENTOWN, PA.

Роман Бойко

GROCERIES — GREEN GOODS
M E A T S

605 Ridge Avenue Ph. 3-2171

ALLENTOWN, PA.

МИ РОЗВОЗИМО ПО ФАРМАХ
У ОКОЛИЦЮ АЛЕНТАВН

ПЕТРО КМЕЦЬ

Одинокий
Український
ПЕКАР
в Аллентавн

Х Л І Б
К Е К С И
П А С К И

Peter Kmetz

632 RIDGE AVE. Phone 8608
ALLENTOWN, PA.

ЯК ЛЮБИТЕ СМАЧНЕ

УКРАЇНСЬКЕ і АМЕРИКАНСЬКЕ
ЇДЖЕННЯ — ТО ВСТУПІТЬ ДО

Rudy's Lunch

741 Railroad St. Allentown, Pa.

Phone 3-9623

МИХАЙЛО РУДАКЕВИЧ, власитель

Володимир ФАРТУХ

GROCERIES—MEATS

FRESH FRUITS & VEGETABLES

1044 Catasauqua Ave., Allentown, Pa.

WE DELIVER — Phone 2-5307

Василь Касич

Esso Gas Station

N. 7th St. Pike Phone 3-9708

Route 1, ALLENTOWN, PA.

QUICK-COURTEOUS-SERVICE

We also carry a large stock of
Army and Navy Surplus Supplies

Harry Rosko

POTATO CHIP Co.

4101 Hamilton St. Allentown, Pa.

Phone 3-6239

ГРИГОРІЙ РОШКО, власитель

COMPLIMENTS of...

BLINK'S

Beverage Company

- VALLEY FORGE
- TROMMERS
- OLD DUTCH
- PRIOR
- NEUWEILERS
- DAEUFER'S

Phone 3-3874

167 Tilghman St. Allentown, Pa.

АНДРІЙ БЛАЩАК, власитель

УКРАЇНЦІ В АЛЕНТАВН

заходять до

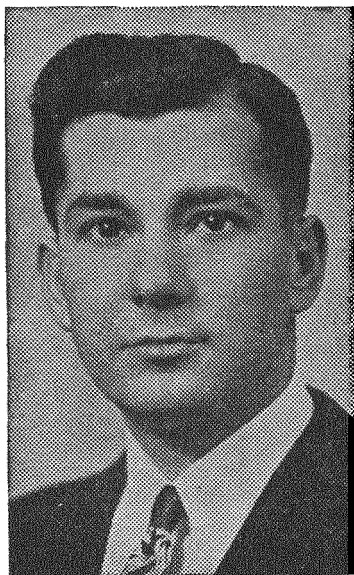
TURCZYN'S C A F E

625 GRANT ST., ALLENTOWN, PA.

BEER—WINE—LIQUOR

TELEVISION • SANDWICHES

ПРИВІТ ...

Адвоката ІВАНА РОМАНИШИНА

Головного Радного

Українського Народного Союзу

Compliments of

Commercial Trust Company
of NEW JERSEY

Six Offices in Jersey City

Main Office: 15 Exchange Place
338 Grove Street
186 Newark Avenue

660 Newark Avenue
729 Bergen Avenue
115 Jackson Avenue

Member Federal Reserve System and Federal Deposit Insurance Corp.

Specialty Bridal Outfits

B

УКРАЇНСЬКОГО КВИТЯРЯ

Michael Klose

F L O R I S T

42 Avenue B, New York, N. Y.
(Between 3rd & 4th Streets)

Cut Flowers and Artistical Designs

Л. Стасюк

124
ПЕРША ЄВЕНЯ НЮ-Йорк 3.
(МІЖ ВУЛИЦЯМИ 7.⁰⁰ А 8.⁰⁰)

Різницько-м'ясарська

Ф І Р М А

котра існує понад

25-ть років.

It Pays to Look Well

**Walter's
BARBER SHOP**

"OUR BEST AD"
IS SATISFIED CUSTOMERS

214 COLE AVENUE
AKRON, OHIO

Walter Polivka, Prop.

P. L. 2916

General Meat Market

Anything in the Meat Line
We Have It

Steve Zukowski, Prop.

1948 MANCHESTER ROAD
Next Door to A. & P.
AKRON 14, OHIO

Why Pay More? Save At

ZEPKO'S SQUARE DEAL STORE

Quality Groceries — Meats
Fruits — Vegetables

Popular Brands-Beer-Wines-Cordials
& Soft Drinks

You are welcome to just come in
and look

Zepko Bros.

690 Allyn St., Akron, Ohio
FR. 5839

J. E. 0524

Michael Petruha

GROCERIES — MEAT
Fruit and Vegetables

Beer and Wine to Take Out.

258 E. CROSIER STREET
AKRON 11, OHIO

P. A. 0173

Krasna Cafe

Steve Cepko, Prop.

BEER - WINE - SANDWICHES

535 CORICE STREET
AKRON 11, OHIO

P. A. 6117

Park Plumbing Co.

Joseph Siwik, Licensed Plumber

Sewers opened by the modern
no digging Electric Eel Method

Plumbing - Repairs - Alterations

We specialize in Repair Work

1050 GRANT STREET
AKRON, OHIO

Frank J. Dudzik

JEWELER

Expert on Jewelry & Watch Repair

314 6th STREET
AMBRIDGE, PA.

Compliments of . . .

Economy Furniture Company

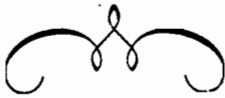
THE LEADING FURNITURE
STORE

of AMBRIDGE, PA.

440 Merchant Street Phone 131

MYTINGER & CO.

Hardware

570 MERCHANT STREET
AMBRIDGE, PA.

Phone 335

Wm. R. Towcimak

FUNERAL SERVICE

1099 MAPLEWOOD AVENUE
AMBRIDGE, PA.

Phone 390

"Ross"

PLUMBING
and
HEATING SUPPLIES

319 MERCHANT STREET
AMBRIDGE, PA.

Phone: AMB. 581

Katcher's

See Andy before you buy.

BALDWIN PIANOS
MAYTAG FRIGIDAIRE

694 MERCHANT STREET
AMBRIDGE, PA.

Phone 51

Easy Terms

Paul W. Harris

ПАВЛО ГЕРИС

Перший український погребник
на Рочестер і околицю

954 Clifford Avenue
ROCHESTER, N. Y.

Вразі нещасливого випадку в Родині удайтесь до мене.

Я Вас обслужу чесно і совісно.

ОБСЛУГА В ДЕНЬ І В НОЧИ

КЛИЧТЕ: Phone B. A. key 1971

TEL.: SOuth 8-6890

Mrs. Helen E. Trzaska

LICENSED UNDERTAKER

648 - 4th Avenue   BROOKLYN 32, N. Y.

Bet. 18th & 19th Streets

**ОДИНОКИЙ УКРАЇНСЬКИЙ
РІЗЬБАР**

Церковних Річей

як Іконостаси і другі річі
також хатні меблі.

За кожную роботу гарантую.

ПОЛОЗ ЗАХАРІЙ

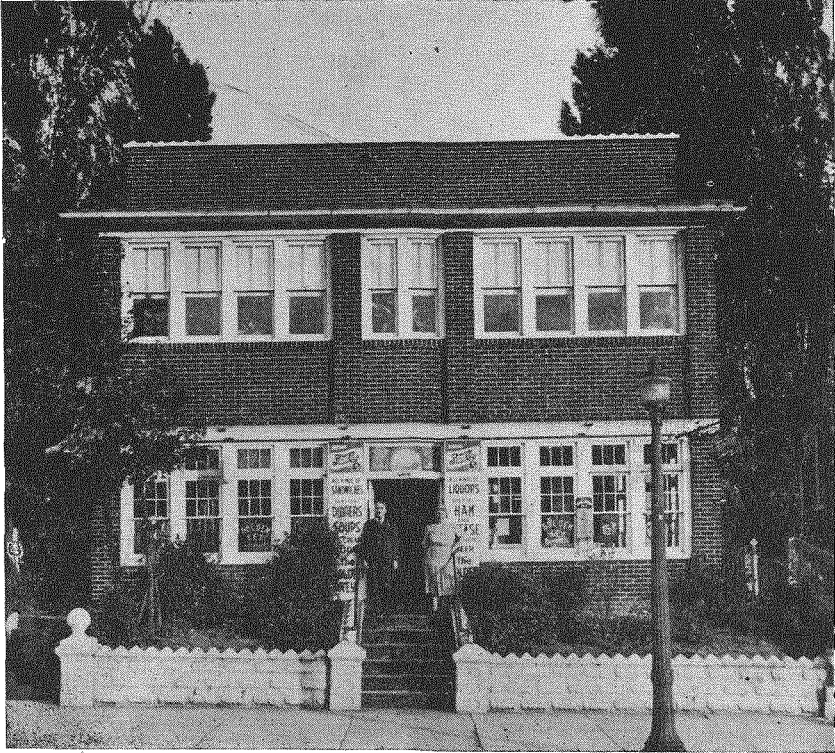
213 Ritson Rd. S. Oshawa, Ont.,
Canada. — Тел. 1716-M

First-Class Shoe Repair

також робить черевики на
замовлення.

KUCH BROS. Props.

138 SIMCOE STREET S.
OSHAWA, ONT., CANADA
Phone 856-R

ГОСТИННИЦЯ
П.П. ДМИТРИКІВ
в Палмертон, Па.

ЧЛЕНА І БУВШОГО СЕКРЕТАРЯ ВІДДІЛУ 369 У. Н. СОЮЗУ

Котрі з членів переїжджали б Палмертон
просимо загостити до:

GOLDEN KEY RESTAURANT

110 DELAWARE AVENUE

Phone 4160

Palmerton, Pennsylvania

Можна набути різnorodні напитки, рівнож добру перекуску
і відпочинок.

 С В І Й Д О С В О Г О !

Bergen 4-5131

JOHN KOWALCHYK

Home for Funerals

129 GRAND STREET

JERSEY CITY 2, N. J.

Cherry 7582

George Kowal

GROCERY and MEAT MARKET

Weddings Our Specialty

2156 West 11th Street

CLEVELAND, OHIO

PHONE BRUnswick 7767

New Phone BR. 8-7767

MUZYKA
FUNERAL HOME

2157 W. Chicago Ave.

CHICAGO 22, ILL.

ДОМИ І ФАРМИ

Доми, в Мангетан, Бронкс, Квінс і Бруклін. Також у Джерзі Стейті.

Ми також продаємо Бар-Грілс, Дайнерс, Лонч Руми, Готелі, Румінг Гавзи, Гросерні, Делікатесени і Лікерс Склепи. В містах і на контрах.

Асекуруємо доми, меблі, вікна й інші речі. Також асекуруємо на посмертне в найбільших компаніях. Маємо нові асекураційні поліси від народження до 60 років.

Ми продаємо фарми всякої величини. Телефонуйте, або пишть за безплатними лістами. Продаєте чи купуєте, всі йдіть до:

STEPHEN D. SATZEWICH

32 E. 7th STREET

NEW YORK CITY

Phone GRamercy 3-0713

Compliments of

A Friend

Greetings and Good Wishes for Successful

55th Jubilee

from

Philly's Oldest & Largest Ukrainian Club

Ukrainian-American Citizens' Association

OFFICERS

MICHAEL DARMOPRAY	President
PROF. PHILIP DUBAS	Vice-President
MICHAEL DUBAS	Secretary
PROF. METRO PASICZNYK	Rec. Secretary
WALTER BOROSIEWICZ	Treasurer
STEPHEN SENKOW	Club Steward
JOSEPH HANUSEY	Hall Manager
ALEXANDER YAREMKO	Librarian

AUDITORS

Roman Karbiwnyk, Dr. Paul Dubas, Stephen Slobodian

DIRECTORS

John Pelensky
John Kicenuk
Elias Kish
Myron Student

John Hasyn
Michael Nasevich
Bohdan Kociubinsky
Michael Gorniowsky

In our Club and Hall you'll find a Library, Chorus, Ukrainian School, Basketball Team, Lecture-Forums, Theatrical Group, Folk Dancing, the "Ukrainian-American News," Television, Friends and headquarters for numerous Ukrainian societies, clubs and youth groups!

847-51 North Franklin Street, Philadelphia 23, Pa.

PHONE 7-5630

JOSEPH SCHULTZ & SON

Funeral Directors

WOMAN ASSISTANT

В РАЗІ СУМНОГО ВИПАДКУ КЛИЧТЕ ЗГАДАНЕ
ТУТ ПОХОРОННЕ ЗАВЕДЕННЯ. МОЖЕТЕ
РОЗМОВИТИСЬ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ.

.....
О Б С Л У Г А   Н А Й К Р А Щ А
.....

632 BELMONT AVENUE
YOUNGSTOWN, OHIO

When in need for

- Paper
- Cardboard
and
- Envelopes

call on the

Gotham Card and Paper Company, Inc.

177 Beacon Avenue

JERSEY CITY 6, N. J.

■ ■ ■

Tel.: JOurnal Square 2-2650-1

ZAPOROZE BUILDING AND LOAN ASSOCIATION

1903 West 51st Street, Chicago 9, Illinois

TELEPHONE: GROVENHILL 4711

Українська шадничо-позичкова спілка „Запороже” існує в Шікаго вже поперх 35 років. Це найстарша, а заразом і одинока того роду українська спілка на цілий стейт Ілліной. Так довгі роки несе вона поміч і свої услуги українській громаді Шікаго. При помочі шадничо-позичкової спілки „Запороже” вже багато українців в Шікаго побудували і покупили собі доми. Під час депресії спілка встоялась і ніхто з українців, котрі ошаджували в спілці „Запороже”, не поніс страти, чим заслужила собі спілка на добру славу.

Українці в Шікаго! Щадіть і позичайте тільки у своїй одинокій українській спілці „Запороже”. Тим піддержите свою власну організацію.

Незабувайте, що ваші ошадности в спілці „Запороже” принесуть вам 3%.

Українці! Для свого власного добра і для добра майбутньої української громади піддержуйте свою українську шадничо-позичкову спілку „Запороже”.

Майно спілки „Запороже” перевищає \$325,000.00.

Спілкою „Запороже” управляють такі особи:

Володимир Малік — предсідник
Іван Кравчишин — місто-предсідник,
Петро Пуцило — секретар
Михайло Магдзяк — касієр
Петро Зеліско — заступник секретаря
Тома Флора — адвокат
Василь Сернюк — директор
Михайло Канюк — директор
Дмитро Гіжовський — директор.

Compliments of ...

Dr. Nicholas Vostrosablin

121 Grand Street
Jersey City, N. J.

**Український
Ювілерський Склеп**

Годинники, діаманти та різні речі
із золота і срібла.

M. F. GERAK

Watches, Diamonds, Jewelry
1610 Mahoning Avenue
YOUNGSTOWN 9, OHIO
Phone 9-6311

J. Strock Memorial Works

926 DUSS AVE.
Ambridge, Pa.

Phone Amb. 867

**BOWERS
SERVICE STATION**

SINCLAIR PRODUCTS
Centre and Lalor Streets,
TRENTON, N. J.
Phone: 2-9360

TOUR WITH SINCLAIR
Get Your Tour Request Card Here for
Free Maps and Touring Information

Tel. LAfayette 4426

Андрій Градовський

УКРАЇНСЬКЕ ПОГРЕБОВЕ ЗАВЕДЕННЯ

**4141 CLIPPERT STREET
DETROIT, MICH.**

У ВИПАДКУ НЕЩАСТЯ ПОКЛИЧТЕ СВОЙОГО УКРАЇНЦЯ,
А ВІН ВАС ОБСЛУЖИТЬ ЧЕСНО Й СОВІСНО. ДОСТАВЛЯЄ
АВТОМОБІЛІВ НА ВСЯКІ ПОТРЕБИ.

Compliments of . . .

A. HOROWITZ & SON

Bookbinders

and

Paper Rulers

115-117 Myrtle Avenue

PASSAIC, N. J.

З М І С Т

	Стор.
1. Американський Гимн	III
2. Український Гимн	IV
3. Календар; Історичний календар	V-XVI
4. Дні місяців 1948 р.	XVII
5. Дні місяців 1950 р.	XVIII
6. Злучені Держави Америки (стейти)	19
7. Президенти Злучених Держав	20
8. Статистика мовних груп в Америці	20
9. Геттисбурська промова Линколна	21
10. Bill of Rights	22
11. The Atlantic Charter	23
12. The Four Freedoms	24
13. Declaration by the United Nations	24
14. Д-р Лука Мишуга: Америка і ми	25
15. О. Гай: О, люду мій.	31
16. Микола Мурашко: У.Н.Союз на шляху свого розвитку	32
17. Дмитро Галичин: У.Н.Союз в роках 1944—1949	35
18. Роман Слободян: Жива сила мертвих чисел	44
19. Д-р Семен Демидчук: Українська спільнота в З.Д.А.	49
20. А. Драган: Організоване життя американських українців	67
21. Я. Ч.: Національностеві групи в Америці та їх агенції	77
22. Herbert Hoover: The Miracle of America	80
23. Відозва П.А.У.К. Конференції	81
24. Деклярації У.Н.Ради	83
25. Д-р Микола Чубатий: В'їзд Хмельницького до Києва	87
26. Яр Славутич: Хатина	93
27. Д-р Степан Баран: Українська політична думка сьогодні	94
28. Леонід Полтава: Вічність	106
29. Василь Мудрий: Українська Еміграція в Європі	107
30. В. Скорупський: В Карпатах	123
31. Михайло Гайворонський: Стрілецька пісня	124
32. Степан Метрїш: Рідна пісня	127
33. Д-р Іван Німчук: На службі нації	128
34. А.Д.: Наш старий край — Україна	137
35. Н. Калюжна: Боже, храни Україну	150
36. Д-р Зенон Кузеля: Східно-азійська українська колонія	151
37. Василь Стефаник: Портрет	155
38. Теодор Шумейко: "The Third Chapter" має голос	156
39. Katherine L. Bates: America, the Beautiful	160
40. Володимир Душник: Зі совстами при штабі ген. МекАртура	161
41. Д-р Михайло Каша: Проблеми і можливості атомової доби	169
42. Д-р Роман Осінчук: Що буде за сто років	174
43. Паладій Осінка: Убивали віру	179
44. Ю. Землян: До побачення	183
45. Лемко: Як ня врятували наші партизани	185
46. Іван Колос: Лист до матері	186
47. Олекса Стороженко: Вуси	192
48. Іміграція до Америки	199
49. Довідки з географії світу	200
50. Оголошення	203-223